ISTORIA
CÂMPULUNGULUĬ,

PRIMA RESIDENȚA a ROMANIEI.

de

C. D. ARIÇESCU.

PARTEA I.

BUCURESTĬ.
IMPRIMERIA LUI FEPDINANT OM.
1855.

www.dacoromanica.ro

ISTORIA

KĂMPULUNGULUĬ,

PRIMA RESIDENŢA a ROMANIEI.

DE

K. D. Aricescu.

BUKURESTI.

Imprimeria lui Ferdinant Om.

1855.

www.dacoromanica.ro

Dedicata

M. — S.

DOMNUL

Supe semnŭ de veneraţie şi recunoştinţă
profunde din partea
AUTORULUI

www.dacoromanica.ro

C. I. Akicescu

www.dacoromanica.ro

PREFAȚA.

Шezînd întp'o zi кылкаѣ ne îарбъ верde sуб nу-кył de ла Флъmînda[1]), ші kontemnлînd ку nesaцiу în-кîntъtoрył таблоу че sta în фацъ'mї, am oфtat ші am zisу:

„Кîmnылунце! Кîmnылунце! лолył меу nataлу, tea-трył koniллъриеї мелле, Парnassу ал mуseї мелле! Ту, natpie a aptistылуї Negылїчї, nу este oape пъkat, nу e oape o крітъ ка фрумуseцiле талле, фisiче ші istopiче, sъ ръmîie îmmopmîntate? Azї, kînd totył se pidikъ din pуine; azї, kînd toate Bepiтъцiле челле marї ші dibine îшї лasъ, ка Kpistу în mopmъnту, best-minteле nуtpede але прежуdiцiieop ш'але nassîуnелор, ші asчindу[2]) în черył прогressылуї,înkуnуnate de snлen-doapea глорієї ш'a imnoptaлїтъцiї, astъzї, zik, чine apуnkъ o прівіре de istopikу, de aptistу saу de amikу nрimeї pesidenце a Ръmînieї? Nimenї! ка o posъ întpe niшte stînчї, ту zaчїînгponatу, Къmnылунгył меу, în-tpe aste deaллурї noetiче,însъ тъkъte! nуmaї aptistył Negылїчї, nуmaї фiiył тъу фаворіту, desemnînd Флъ-mînda, koроanna ta, îшї nроektasse a deskрi toa-te фрумуseцiле Mуntiчеллылуї ш'a ле kanitaлеї луї; moaptea însъ îл smуlse în вара вієцiї salle!

„Ешї, niatpъ nestimatъ, din гъnoiył disnpeцylуї, din întunepekył уїтърії, ка sъ te вazъ ші sъ te stime, dуnъ валоapea ta, Жуniмea ші Nostepitatea!“

§

Din momentył ачелла, suжeiył asteї onepe deвe-ni ideea mea фiksъ, idee че aбsopві toate фakылтъцi-ле suффлеtылуї меу; astъ idee mъ muнчia zi ші noan-te, ка ne Balzac, Demonył Фisiолоцiеї mъpitaле; ea

[1]) Мобілъ în фаца Kîmnулунгулуї.
[2]) Se urkъ.

www.dacoromanica.ro

îшї каѹsa adesea distpaкцїї неплъкѹte, de каре'шї adдѹк a-minte amiчїї meї Kîmпѹлѹпценї.

A требѹit dap sъ adontѹ întp'o zi astъ дѹлче фiie a inimeї мелле.

Am лѹкрат ла astъ оперъ кѹ плъчереа шi кѹ apдoapea мѹмеї tinepe пентрѹ крештереа фiieї salle фаворite, saѹ кѹ амбiцiа Aptistѹлѹї чеînsѹффлецеazъ речеа шi мѹta stamnъ, dîndѹ'ї вiaцъ din вiaца sa. De ачеea simцѹ къ, пѹтаї în astъ скрiepe, am лъsat o mape пaрte din esistinца mea матеpiалъ: шi че alt e поетѹл шi фiлософѹл de кît л а м п а че se konsѹmъ пе sine пентрѹ лѹminapea челлор-л-алцї? Innopanца e întѹnepeкѹл; Bepitatea, soapeле. Nѹopiї каломniilop, aї прежѹдiцiilop ш'aї пassiѹnilopѹ degpъдъtoape пот акопepi ѹnѹ minѹtѹ soapeле Bepitъцiї; bîntѹлînsъ ал Опiнiѹneї пѹбліче шi ал Postepitъцiї аллѹпгъ пѹopiї обскѹpї, кѹpъцъ atmosфеppa inimeї de miasmeле benina-te але кopѹmпцieї; шi Soapeле peaппape sплendidѹ шї sѹблimѹ, ка Natѹpa, ка Kpeatopѹл.

Am întpeпpinsѹ deskpiepea Kîmпѹлѹпгѹлѹї, пѹ пентрѹ къ Къmпѹлѹпгѹл este локѹл meѹ nataлѹ: кѹ nічї ѹn прецѹ n'aшї фi boit a скpie istopia вр'ѹneї четъцї барбаре saѹ тipaппiче; am скpisѹ istopia Къmпѹлѹпгѹлѹї пентрѹ матеpia чеа a в ѹ т ъ шi п о б i л ъ че 'mї a прокѹpat ачестѹ sѹжетѹ: пентрѹ institѹцiile лѹї лiберале шi фрѹmoase.

Фiind-къînsъ Kîmпѹлѹпгѹл este pidikat, oape-кѹm, пе рѹineле ѹnѹї мѹnічiпiѹ pomanѹ, a пѹme Pomѹла, шi ачеsta пе рѹineле ѹneї четъцї даве, anѹme Жidава, a требѹit sъ дъm лекторѹлѹї o idee penede de Жidава шi de Pomѹла, ка мѹnічiпiѹ шi ка коммѹnъ, пентрѹ desволтapea istopieї noastpe.

Istopia noastpъ пѹ este алтѹ de кît o гiplantъ de флорї, кѹллese din гръdina Istopieї шi a Tpadiцieї de мѹza mea поетікъ, шî denѹsъ, d'o iпimъ кастъ, пе фрѹntea локѹлѹї meѹ nataлѹ, supe semnѹ de p e к ѹ п o-

www.dacoromanica.ro

штінцъ філіалъ ші de admirацie пентрѹ фрѹмосѹ.

§

Еатъ ші sopцenteле ачештії istoрії:

Tpaдiцia, konsѹлtaтъ în боерѹ, în mesepianѹ, în пегѹцъторѹ ші în цъppanѹ;

Diплomeле domneштї але Кътпѹлѹнгѹлѹї (хрїsoaвеле мошпенілор Кътпѹлѹнцені);

Kondiчеле Monastipeї каtoліче din Кътпѹлѹнгѹ;

Kondika monastipeї Mateї Basapaбѹ, idem;

Акте прінцiape ші прівate але ѕкітѹрілор Флъmînda, Чоканѹл, Nъmъeшtї, ш.ч.л;

Itineparѹл D-лѹї Болліакѹ din 1845;

Magazinѹл istopikѹ пентрѹ Dacia ші Шінкаї.

Фоaea de Minte, Inimъ, etc, de лаînчепѹтѹл еї нїнъ azї;

Istopia Pѹmînilop de Петрѹ Maiop ші D. Лаѹpiani;

Xpisoaвеле бiseрiчеї Domneштї din Кътпѹлѹнгѹ.

Inѕкрiпцiiле крѹчілор ші бiseрiчілор din Кътпѹлѹнгѹ;

Акте прівate ші пѹбліче але ѹнор мошпенії Кътпѹлѹнцені.

Desпре кънteчіле попѹларе, nimiк!

Desпре ѕкpieріле че deseamnъ обiчеiѹріле прівate, aбia фpaгmente dintp'o satipъ пентрѹ боерії Кътпѹлѹнцені, de ѹn Леopdeanѹл, коммѹnikate de o damъ Кътпѹлѹнцеанъ.

— Чine sta п'atѹnчї d'asemenea лѹкрѹрі? îmї ziчea ѹn бътpînѹ din Mѹѕчеллѹ. „Indeletniчipea oameanілор п'atѹnчї (1700—1820) ера къштігѹл, masa ші бiseрiка, карі, máї ла фіе-че zeче annї, se tѹлбѹра de zaвepe opї de прібецірї прin ъї mѹnцї ші kodpi.„

„Мошілор поштрії ле ера маї a minte п'atѹnчї ѕъ'шї аппере Лімба ші Крѹчеа, de кît ѕъ stea ѕъ ѕкpie фанteле ѕtpълѹчite але вitezілор“ ziче istopikѹл Kantemipѹ.

www.dacoromanica.ro

Дака Рѫмънїа пѫ 'шї а авѫт Istoрічїй, дар Кътпѫлѫнгѫл съ аїбъ? Еаînъ tot авѫ Kostinїй ші Шінкаїй, ші карі авѫръ дрепт бѫssолъ ші фапалѫ̆ tpadiцia ші istopia пацїілор вечіне кѫ Дачїіле амбе; еѫ̆înъ, фъръ tpadiцie, ші фъръ пѫцїнеле акте, прівате ші пѫвліче, афлате пе ла ѫнїї din Кътпѫлѫнцеnї, п'ашї фі пѫтѫт ѫн пасѫ̆ мъкарînainta în dedalѫл ачеsta, плїнѫ̆ de чѫлїнї ші de пietpe[1]).

De ачеea simцim плъчере ші datopie a пе арята мѫлцѫмїріле noastpe фрацїлор Рѫdenї, бътрînѫлѫї Aninoшeanѫ, denѫtatѫлѫї Чоланѫ̆, жѫнїлор Aninoшenї, тѫтѫлор ачеллора карі, кѫ бѫнъвоїнцъ, аѫ̆ venit a denѫne варѫл лор ші пietрічіка лор ла фачереа ъстѫї monѫmentѫ̆,înълцатѫ̆ în onoareа ші memopia локѫлѫї nostpѫ pataлѫ̆. Еї sѫnt ktitopїї ачестїї біsepічї; еѫ̆, архітектѫл monѫmentѫлѫї.

Am арътат дрѫтѫл, am dat imnѫlsiѫnea, am арѫпкат съмъница; алцїї вор комплета, алцїї вор sечера, noate, фрѫктеле dopite!

M'am пeвoit, пе кît mateріалѫл m'a ажѫtat, ші пе кît m'аѫ̆ eptat ші търцїниteле'mї пѫтерї, а корръсnѫnde кѫ цinta istopieй, каре este, dѫnъ zisa Бълчеskлѫї:

„А пѫ se оккѫпа istopікѫл пѫmaї de oape-каре пepsoanne прівеліцiate; чі а арята попорѫл рѫmînѫ̆ кѫ institѫцiile, ideile, sentimenteле ші обічсіѫріле лѫї, în deoseбite веакѫрї[2]).“

Дака 'mї ашї фі пѫтѫт прокѫра Околпіка Кътпѫлѫнгѫлѫї, în каре, ziче tpadiцia, se конpindѫ̆ dpiteле ші прівелецїле тоmпенїлор Кътпѫлѫнцеnї чеї de ла Nетрѫ, ші каре околнікъ se ziче къ ар фі ла Кътпѫлѫнцеnїй Молдовенї ші Бѫковінеnї, istopia noaspтъ aтѫнчї ар фі фost кѫ mѫлt maї лѫminoasъ;înъ, п'аї карте, п'аї парте!

---

[1]) Astъ istopie se noate konsidera maї mѫlt ka o деbenaцie de kît ka o istopie dѫnъ toate формеле.

[2]) Mar. Ist. Tom I. пag. 2.

www.dacoromanica.ro

O къллътopie, întp'adinsĭ, în amбеле Dачії, ші în Mвntiчеллъ маї кв seamъ, квm ші зъпареа локалвлвї Жidава, ар фі фost neanъpate nentpв прокврареа mвлtop ші intepesante dokвmente, attînгътoape de istopia noastpъ;însъ фъръ banї nв se фак asemenea лвкрврї; ші Anostoлії Bepitъції аъ nвmaї tpaistъ nentpв pъбdape, гвръ nentpв predikape, ші inimъ nentpв amopъ. Ъnde e boinца лinsewte nвtinца, ші вnde e nвtinца nв e boinца! Kînd aopвл îшї dъ mîna кв talentвл, nii аъ de kondвktopъ o inimъ kastъ ші noбілъ, o inimъ de четъцеanъ ші de крештінъ, atвnчї aчesta e nвnktвл de peazemъ ал лвї Apximede че'л чepea еллъ nentpв pъstвpnapea глобвлвї nъmînteskъ. D'am dopit aopъ, л'am dopit nвmaї nentpв îmnpъштiepea лвminілор.

Dopinца noastpъ ap фі фost ка sъ іллвstpъm aчeastъ istopie;însъ aptistвл, кape ар фі аввt datopie a desemna фpвmвseцiле фisiче ші istopiче але Kъmnвлвnгвлвї, nв maї este: Negвлічї e moptъ! Snepъmînsъ къ aptiштії pвmъnї вор pealiza întp'o zi вisвл nostpв de aopъ

— Dap лa чe oape astъ іллвstpaцie? ва întpeва чinева.

— Nв de вanitate, domnілор; чі de nevessitate: къчї „nпin вїtapea лa oameniї чеї marї, лa табловрiле apteї, але natвpeї ш'але istopieї, se nвtpewte imaцinaцia, admipaцia seînaлцъ, ші se askвtte simцimъntвл naцionalъ.[1]) "

În чeea чe nрівеште калітъціле istopikвлвї, o mъpтвpiseskъ, toate îmї лinseskъ; ші nв kpezъ sъ фie istopikъ kape sъ ле nossede ne toate kîte ле pekommandь istopikвл Лвчianъ, kontimnвpanъ кв Traianъ[2]).

Singвpвл talentъ чe nossedъ este Цeniвл binelвї, квm zice George Sand, în лаvda чe фаче лвї H. Stowe, авtopвл лвї Père Tom.

---

[1]) Antoniv Kypцuv. Mar Ist Tom 2 nay 371.
[2]) Фoaea Minцeї. 1844 N. 12 nay 92.

www.dacoromanica.ro

„Цениѫл este inima, ziче Копіна secolѫлѫї XIX; пѫtepea este credînца; talentѫл, sinчepitatea.“

Ші inimъ, ші credinцъ, ші sinчepitate, tѫs trелле ле possedѫ, mѫлцѫmitъ Кѫlтѫreї ші Natѫreї.

Daка dap e adeвърat, кѫm ziче tot aчea фemee sѫблimъ, къ „sѫччesѫл ѫneї опepe stъ în simбatiile чitiторѫлѫї,“ апої nѫ mъ îndoesк de simбatiile жѫnimeї pѫmîne, ші maї алes але жѫnimeї Кътпѫлѫнцene.

Жѫnime! жѫnime! de орї-че nацiъ! tѫ eштї Biitoрѫл! tѫ eштї Прогресѫл! къчї tѫ eштї Bepitatea! къчї tѫ aї inima кastъ! къчї tѫ штії sъ прецѫeштї ші Mepitѫл ші Sакріфічѫл! A aвѫt кѫвънтѫ Salваtoрѫл sъ basese пе inima ta de aopѫ Tѫpma ш'ѫn Пъstop: фъръ tine ap фi stpълѫчit oape Soapeле de віацъ de ла 93,30 ші 48? Matopitatea este фрікоаsъ (прѫdentъ, ziче ea); бътрънецea, ръsкoaптъ (îнцеллеаптъ, кѫm se nѫmeште ea); nѫmaї жѫnimea, ea e плінъ de жѫneце, de apdoape, de inimъ, кѫ ideї ші кѫ sentimente; ea este Eроѫл! Жѫnimea e Postepitatea, Postepitatea e Bepitatea, ші Bepitatea e Dѫmnezeѫ.

Фіе ка aчeste кѫвinte sъ кazъ în inimiле каste ка sъmънца de грїѫ пе ѫn търрътѫ верцінѫ ші sъnъtosѫ!

Фіе ка тоцї жѫnії de inimъ ші de карактерѫ sъ'шї dea dѫлчea mѫnкъ a deskpi фрѫmѫseцiле фisiче ші istopiче але локѫлѫї лор naталѫ! Търговistea, Кѫрtea de Арцешѫ, Pîmnikѫл, че sѫжete фрѫmoase! че matepie aвѫtъ nentpѫ inimї de Pѫmънѫ, пътрѫnse de aморѫл de вepitate, de natpie ші de ѫmanitate!

K. D. A.

---

www.dacoromanica.ro

ÎNTRODУЧЧЕРЕ.

ЖIDABA.

Sуbt Алексandрѹ Гіка s'a афлат, în Рѹmînia mi-къ, доъ documente istopiче, фоарте intesante: къчї реварsъ о лѹminъ mape ші dѹлче aѹпра istopieї Dачіеї Траіане.

Не пої не intepeseazъ ачі пѹmaї documentѹл афлатѹ ла Тѹрпѹ, în dъррътътѹреле кастеллѹлѹї tѹрkѹ sѹрпатѹ, ші pidikat, dѹпъ D-пѹ Лаѹріані, не рѹіпелеѹпѹї tѹрпѹ romanѹ ка чел de ла Ціѹрцій.[1])

Astѹ documentѹ este o піатръ de мартѹръ, фоарте фрѹmoasъ,înaлтъ de 8 палме, латъ de 3 ½ ші гроassъ de 3 палме.

Astъ піатръ опораръ сра ѹп monѹmentѹ не каре четъценіі колоніеї Ѹлпіana de Eskѹ[2])înъцаръ, пріп колтрібѹціе ценералъ ші кѹ decretѹ комтѹнѹ, лѹї Іѹліе Капітонѹ, Consѹлѹ ші префетѹ ал провінціеї Іллірія.

Între алте titлѹрї але лѹї Капітонѹ, ѹпѹл este ші челлѹ ѹрмъторѹ:

---

[1]) Челъллалтѹ dokymentѹ, афлатѹ лîngъ Челеї este o diaломъ a imperatorѹлѹї Adrianѹ, din 23 Kartie, 129 d X, sѹпатъ не doъ taбле de aramъ, ші datъ ла 21 de soldaцї, pebostiцî kѹ drentѹл de четъценї romanї, eї ші ѹрмъторіі лор kѹm ші kѹ drentѹл de къsъторіе леціtimъ kѹ femeіле че аѹ аѹbѹt atѹnчї, saѹ вор aвea în ѹрмъ. Mar ist. Tom 1, пац 24.

[2]) Че era în Бѹлгаріа, не църмѹл stînгѹ ал лѹї Iskerѹ, 42°, 0′, ші 43°, 4′

www.dacoromanica.ro

„Pebestitŭ înkъ шĭ kъ titлъл de Dъъmbipъ[1]) de къtpe четъцеnії mъnічіnіълъї Pomъла.[2])“

D-nъ Лаъpiani ziче къ Pomъла epa în Daчia Aъstpaлъ (Цара Pъmъneaskъ), sъб граделе 42°, 43′, ші 43°, 14′; — ші къ se афла пе локъл ъnde se въdŭ azĭ pъineле de лîngъ Къmnълъngŭ.

Лъngъ Къmnълъngŭ алте pъine de чetate nъ афлъm de къt челле de ла Гръdiштea, despte de капitala Mъntiчеллълъї o semi-оръ snpe Sъd. Aste pъine sъnt kъnoskъte de пополŭ sъб nъmeле de Жidова; ъnії ле nъmesk ші Ъpiaша; iap бътpînії, чеї kъ пъцinъ idee de istopie, (ka tata Aninoшeanъ[3]) ле nъmeskŭ ші Pomъла.

Аша dap Жidова e Pomъла, ші Pomъла a фost mъnічіnіŭ pomanŭ. Еллŭ a требъit sъ esiste în sъta a doa d: X:; saŭ, чел mълт, лаînчепъtъл sъteĭ a tpeia, кънd Каракала ъmnлъ Daчia kъ mъnічіnії.

Nъmeле de Pomъла фігъpeazъ ші пе kaptea Пеъtenцepianъ;însъ фъръ алте desволтъpĭ maĭ intepesante de kît къ „aвea ъn гъвepnŭ aъtonomŭ.[4])“

§

Dap oape Жidова sъ nъ фie Жidава?

Pomъла este ea чetate kъpat pomanъ, opĭ s'aînълцatŭ пе pъineле ъneĭ четъцĭ даче, anъme Жidава?

Istopia таче; tpadiцia ші лоцika pъsnъndŭ: „Pomъла este nъmeле че s'a dat de pomanĭ ъneĭ чътъцĭ даче, nъmitъ Жidава, tot аша, noate, de imnoptantъ în Daчia aъstpaлъ, ka Iessi (Municipium Iassiorum) în

[1]) Dъymбipъл, în kolonиle pomane, pъsnъndea kъ titлъл de konsълŭ La Poma; iap titлъл de Dekъpionŭ, kъ челлŭ de senatopŭ.

[2]) Mar. Ist. Tom II. nag. 86 ші 87.

[3]) Negъцъtop din Къmnълъngr.— Bezĭ Kan I al Istopieĭ noastpe.

[4]) Adikъ, sъ kъpmъia de oamenĭ аллeші dintpe dînшії, dъnъ лецile ші datineле stpebъne.

www.dacoromanica.ro

Dачіа Оріентaлъ.[1]) " Ромѫла, ка ші Іessi (Іашії) s'a пѫmit astфел de ла леціонѫлînkantonnatŭ în Жidава; іар kommandantѫл ъstѫї леціонŭ, ziче tpadiţia (Aninoшeanѫл) a фost stрътошѫл лѫї Nегрѫ Bodъ, кѫm вommŭ арътa ла Капітолѫл I ал ачештії istoрії.

§

Am zisŭ къ вѫлгѫл пѫmeшte пе Ромѫла Жidава ші Ѹріаша.

Прін Жidаваînцеллеце оаре църаnѫл тѫшчелеanŭ лѫкрѫ жidoвesk? tot че e тaре, tape ші векїŭ? Аша; dap оаре Жidова sъ пѫ фіе Жidава коррѫmпtъ?

Ші ѫna ші алта. Ші Romanії aŭ пѫtѫt addѫче din Палestina în Dачіа Жidовї каптівї, dѫnъ рѫinapea Іeрѫsaлimѫлѫї de Titѫs (80), пentрѫ фаччере de четъцї пѫoъ, saŭ репарaре a челлор daче; ші Dачії іаръшї aŭ пѫtѫt авеа, în Dачіа inферіоръ, sѫб поалleле Карпацілор, o четate tape ші imnoptantъ, ка Sapmizeretѫsa din Dачіа sѫnеріоръ. Жidава a пѫtѫt фі къtре Sapmizeretѫsa чеea че e azї Краіова къtре Бѫкѫрештї.

Ѹріашії іар sѫnt sinonimї кѫ Жidовії, în лімба пополѫлѫї.

„Пoate, кѫm ziче D. Болліакŭ, ворба Ѹріашŭ[2]) sъ фіе ѫna din ворбеле daче че aŭ ръmasŭ în лімба пoastръ, de treбѫe sъ кредem къ лімба dакъ a фost ѫn diaлектŭ пелаsгŭ: къчї Ѹріашŭ se bede a deріва de ла ὥρος, οὖρος, ἧριος.

„Înкъ o бъгаре de seamъ, adaoгъ D-пѫ Болліакŭ, ворбind de Жidава пoastръ; лѫкрѫріле жidовештї se

[1]) Фоaea Minцеї, 1844, No. 24, пag 186.

[2]) Oratie e бoрбъ dakъ, de че sъ пѫ фіе ші Ѵріашї? ші че алтŭ e Oratia de kît o четate de шaтръ, фъkѫtъ demila арxitektѫлѫї diбinї-kiap kînd алте пробе ar лinsi къ Jidoba este Jidaba, kyskria astor doъ боrбе, ші бечінъtatea Оръцилор kѫ ѹріаша, m'ar konбinцe îndestѫл.

www.dacoromanica.ro

гъseskъ маї mъlt ла кътпіе, пе malъріле Dъпърії; іар челле ъріаше, în mъnцї, saъ în partea mъnteleї.

„Посіціа локълъї, каре цine, съ zік astфел, keiea dрътълъї ла Оръціі, кът ші апа Рîъл, че treче пе валле, аъ фost доъ марї авантаце а se фаче ачі о четате.[1])“

Dар че фелъ de четатеînцеллеце D-пъ Болліакъ ачі? Четате Dакъ, орї Romanъ? Romanъ.

Dачіїînsъ, dъпъ кът штім, ереаъ бравї ка Romaniї, ші tot аша de прецъіторї de локърї ші оаменї; Dачії dар, п'аъ пъtъt desпрецъі о посіціе аша de stрateцікъ ка а Гръdіштеї, saъ ка а Кътпълъпгълъї nostръ. Еї а авъt о четате întр'aste локърї, atît de авантаціоase пентръ апърареа de inemічї, ші assiгърареа sполіілор (пръzілор), кътъtate în лъnteле deффensiве. Kînd п'ашї авеа алтъ пробъ, sinгъра mea пробъ tape este посіціа topograфікъ, че toate націиле, векї ші новъ, чівілisate ші барбаре, аъ авъt-о în vedere ла фаччере de четъцї. Tradiціа noastръ че se noate nъmi о авtopitate istoрікъ tradiціonalъ, (Aninoшeanъ)înкredinцeazъ къ доъ motive аъ determinat пе Negръ II. ла ашezareа Кътпълъпгълъї лîнгъ Romъла: посіціа локълъї, ші memoria stреbъnілор съї.

§

Фачет ъртъtoареле обservърї, пе каре nъ ле дът ка лецї istoріче, чі ка ніште simпле обservърї:

1. Маї toate четъціле Dачілор ші але Romanілор, кът ші ърбеле (ораше) ші sateле sъb Dъчії Рътънї, ераъ sъb mъnцї, пентръ апъраре de барбарї, карі se ашezaъ, în цепере, tot ла кътпіе, ка лъкъsteле: ачі афлаъ еї о клітъ dълче, ъп търръtъ продъktівъ, ші ъп

[1]) Itineraryл D-луї Боллiak Kyp. Rom. 1845 N. 86.

www.dacoromanica.ro

плъгарѫ каре лѫкра пътînтѫл пентрѫ еллѫ, барбарѫл, нѫмаї resбеллікѫ, ші нічї кѫт агріколѫ, кѫт ziче Ammien Marcelin.

2. Nѫmaї Жidава sъ фі фost четате фъкѫтъ de Жidовї în toatъ Daчia лѫї Traianѫ? Ба mѫлте. În toatъ Daчia Traianъ mѫлte четъцї op фі фost кѫ aчest nѫme? Пѫцine кредем. Konserвat'aѫ елле пînъ azї nѫmeле de Жidове, орї авѫръ ші кîte ѫn nѫme Pomanѫ? Прекѫт Жidова, че se ziче ші Pomѫла; ші Semidава, sкімбатъ în Преторіа aѫгѫsta. Ші iаръшї, de че пополѫл sъ цiie în memoріа лѫї nѫmaї nѫmiріле жidовештї, iар nѫ ші пе челле Pomane? Este пентрѫ ѫра ші disпрецѫл че ле insпіра tipania Pomanъ? орї пентрѫ sѫввеніреа меланколікъ a sѫфферіцелор каптівілор Евреї ші Daчї? — Жidова sъ nѫ фіе Жidава коррѫмптъ, кѫт am maї zis? Aчesta e adевърѫл.

Еѫ astфел oînцеллегѫ: Жidова este o четате dakъ, ка Бѫрidава, Марчidава, Pamidава, etc; ші прекѫт aчesteaînsemneazъ четъцї даче фъкѫte de ѫn Бѫріллъ, de ѫn Маркѫ, de ѫn Pamis saѫ Pamѫs, etc, asemenea ші Жidава e o четате dakъ, фъкѫтъ de вре ѫn Жoian, орї Жian, орї Ioanѫ.

Dap oape лаînчепѫтѫл mediѫлѫї-Евѫ, (300—800) nѫ se maї фъкѫръ четъцї кѫ asemenea terminърї (în dава)? Маї întîiѫ, asemenea фінале de четъцї ле афлът nѫmaї ла istoріцїї чеї векї (Гречї ші Pomanї) din timпѫл репѫблічеї Pomane; dѫпъ каре четъцї se ші nѫmiръ локѫіторії Daчieї Daвї saѫ Daчї. Ал doїлea, în фіербереа чea mape a барбарілор (Гоцї, Хѫнї, Bandalї, etc.) nѫ se оккѫпаѫ кѫ фаччере de четъцї локѫіторії Daчiілор, aste порцї але Імперіѫлѫї, ла ал къpѫia assaлтѫ îшї didesseръ întълnipe toate sъmiпцiiле de барварї, еѫропене ші asiatiче..Ші пентрѫ че четъцї de къръmidъ ші de варѫ, кînd esistaѫ четъцї de гра-

www.dacoromanica.ro

nitŭ ші de калкаірŭ? De че Жidaве ші Pamidaве, kînd ераŭ Оръцiiле ші Колцiї?

3. Мѹлте monede даче s'aŭ аѳлат atît în рѹineле Жidoвеї (але Чitaделлеї), кѹт ші пе локалѹл ѹnde a stat мѹнiчiпiѹл Pomѹла[1]). Че каѹтъ aчeste monede даче aчi, дака,înainte de Traiaнŭ, n'a ѳost o чetate дакъ, саŭ локѹiнце de Даčї мъкар în aste локѹрї?

— A пѹтѹт ѳi вр'ѹn сборŭ (бîлчŭ) даčiкŭ пе къмпiа de ла Гръдiштea; d'aчeea se гъsesк monede даче.

— Aтѹнčї aчeстŭ сборŭ a требѹit съ ѳieînainтea лѹї Traiaнŭ;însъ традiцiа nѹ кѹпоаште алтŭ сборŭ лънгъ Гръдiштea de kît сборѹл сънтѹлѹї Iлie, че se ѳаче în Къмпѹлѹнг, ла 20 Iѹлie. Сѹппосѹnd къ сборѹл aчeста s'a ѳъкѹт odiniоаръ ла Гръдiштea, nѹ'ї пѹтem аккорда de kît o esistinцъ de 1700 de annї, tot d'odatъ сѹппозѹnd къ маре парте din колонiштї ші din ostipea лѹї Traiaнŭ ера крештiнъ; aчeштї крештiнїînsъ nѹ pidiкаръ капѹл de kît лаînчeпѹтѹл секолѹлѹї IV (330), сѹб Konstandin iмператорѹл, kînd Крѹчea deвeni сѹeнтрѹл Чeсарiлор, сѹппliнъnd Вѹлтѹрѹл Капiтолiнŭ. Ла 330 d. X., monedeле даче nѹ seînгропasseръ оаре кѹ пѹмеле de Даčї, ші кѹ naцiонaлiтaтea Даčiкъ?

Аша dap n'a esistat ла Гръдiштea сборŭ дакŭ, чi чeтaтe дакъ.

— Поate Даčiї, дѹnъ моарteа лѹї Deчeбалŭ, ор ѳiînгропaтŭ п'aчi teсaѹріле лор, în ѳѹга лор ла Sapтaцї, ка ші Deчeбалŭ п'але салле, сѹбт албiа рîѹлѹї Sapцецŭ.

— Dap Даčiлор nѹ ле требѹia în esiлiŭ банnї? Ш'aпої, п'aтѹнčї, nѹ форта банѹл авѹцiа отѹлѹї; чi боѹл, оaea, каллѹл, копiллѹл ші ѳeтeea; ші маї кѹ seaтъ, брацеле, тѹпка чea сакръ!

Monedeле аѳлate кiар în сѹрѳаца пъmînтѹлѹї[2]), търтѹpiseскŭ къ aчi, сѹб Даčї, ераŭ локѹiнце отeneштї;

---

[1]) Бътrînyл Aпmoшeanт ші алцiї nossedъ destyле.

[2]) Чeлле маї мѹлте sнyn бътrîniї, саŭ аѳлat de мѹнчiторiї чe'шiї ръпаŭ порѹмбѹл, саŭ арраŭ локѹрiле de бѹkate, пе kîmпia Гръдiштeї.

www.dacoromanica.ro

ші пъ sate, чі ърбе; пъ sборьрї, чі Четъцї.Înкъ о пробъ dap къ Жidова este Жidава, sкamotatъ de плебеа innopantъ.

4. Жidава п'а пъtъt фі oape ъna din Четъціле челле мълte даче, de каре ворбеskъ sкpiitopiї векї, Гречї ші Pomanї?

— Pomanїї ле аї дърътat, ziче Istopia.

— Пе toate? Че! лор пъ ле требьеа четъцї? ш'апої, че четъцї! четъцї фoapte тарї (даво). Ші пентръ че Pomanїї, пе deoпapte, sъ дърîme четъціле даче, іар пе de алта, sъ addъкъ Жidовї din Палestina, saї каптівї din totînперіъл, saї бandiцї dinînкisopiле Pomeї ш'а ле Italieї, ка sъ репаре четъціле ръinate, saї sъ konstръie алтеле пъоъ?

Dака Pomanїї аї прецъit Гръdiшtea, къ atît маї мълt аї шtiъt s'o прецъiaскъ Dачїї, oameнї pesбеллічї; ші dака Pomanїї аї фъкъt o Pomълъ ачі, Dачїї аї требъit sъ аїбъ ачі o Жidавъ: маї мълтъ Dачїї de кît Pomanїї авеаї певое de четъцї, пентръ апърареа Пaтpieї, a Лiбertъцiї ші a Zeiлор Ларї ші Пeпaцї, пе карі Pomanїї і пъteaї апъра, къ брацеле, авînd destъле, мії ші міллioane de каптівї, пе карі Чesapiї îї saкpiфікаї ка пе оі.

5. Ворба Ъpiaша, depiвînd de ла ὅρος (bedepe saї attenцie); ші ὁράω, ὅρασις, ὦρος фiind ворбе пелasre saї даче; ші четъціле ъpiaше фiind tot пе sъbt мъnцї; ъrmeazъ къ Жidова катъ sъ фie Жidава; adiкъ, ла Гръdiшtea a требъit sъ фie o четate dakъ, фoapte тape ші imnoptantъ.

6. Обservъm, în фine, къ локълъ пе каре se въdъ ръineле Жidoвеї sъ ziче Гръdiшtea: ворбъ славонъ, чеînsemneazъ тъpie, Четate ораш;însъ tot Гръdiшtea se ziче ші локъл пе каре a фostъ Ълпia traianъ, pidikatъ пе ръineле Sapmizeretъzeї, капitala Dачілор, фъкъtъ de Sapmis.

Op маї фі oape,înкопрinsъл Dачіеї, мълte Гръdi-

www.dacoromanica.ro

ште? Ші ачелле Гръдиште сунт елле кăрат четъцї romane, орї dako-romane?

Ачесте обсервърї ле сăпăнем ла кріціка Жăнімеї прогресіве ші а Постеріцъцїї.

Еăînkeiă, zikînd:

Înainte de Romăla, ла Гръдиштеа din Măcăчеллă, a esistat o четате dakъ; ші, poate, din челле de фрунте; poate, кіар капітала Dачіеї інферіоре; саă челлă пăцїn, капітала Dачіеї аăстрале (Рăмъніа).

Чеea че noї дъм azї dpept o simplъ сăпposiціе, ка o presimціре вагъ e сăффлетăлăї, Проведінца ва фачеînтр'o zi ка сăпposiціа съ фіе реалітате, ші presimціреа адевърă istorікă. Тот Dămnezeă скімбъ сăпposiціа імпърцїреї Dачіеї Траіане (în Інферіоръ ші Сăперіоръ) în чертітăдіне istorікъ. Фіе a se реалиса кăрînd presimціреа noastръ!

РОМĂЛА КА МĂНІЧІПІă.

Am възăт къ Romăla era mănічіпіă romană.

Сăб Romanї,ămеле de mănічіпіă se da ăрбелор (ораше) stpeine, сăпăse Romeї, aї кърора локăіторї se бăкраă de dpentăл Четъценіеї romane, ші se кîрмăіаă de пропрііле лор леці.

„Mănічіпаліі, zіче Аăлăs Гельs,[1]) se кърмăіаă dăпъ леціле лор челле векї (dăпъ datineле пъмîнтăлăї, ші dăпъ ăсанцеле лор партікăларе); ші імпърціаă кă Romanїї din Roma onnoapea кăpresieї romane.“

Четъценіі din Roma seămiaă Четъценї ліберї, dăпъ tatъ ші mămъ (Cives ingenui), спре distinцереа четъценілор din Italia ші din tot імперіăл, карі seămiaă Mănічіпалї (municipes).

Mănічіпііле stpeine діффереаă de mănічіпііле колоніste romane: пе кînd ачеллеа авеаă гăвернăл лор

[1]) Noctes Atticae. Lib. XVI. Cap. 13.

www.dacoromanica.ro

aвtonomъ, avestea epeaъ întp'o stpînsъ denendinцъ de Poma, metropola imperiвлвї.

Калitatea de четъцeanъ pomanъ (Civis Romanus) didea челлвї че o nosseda o înnaлtъ oninisne de dpiтеле ші прівелеціле лвї: челлъ че пврta titлвл de Четъцeanъ era inviolaвilъ (neattinsъ, sфînt), ка tрівнії плебеї pomane îл timпвл Репвбліцеї pomane.

Civis romanus sum!

Четъцeanъ pomanъ sвnt eъ! Кв aste tpeї ворбе маціче, пропвнцate de Sвблimвл Апostolъ кв o фieptate pomanъ, Павелъ skanъ de чеї че 'ї amepinцaъ віаца în піаца Iepвsalimвлвї.

Dpentвл de четъцenie pomanъ фв аккordat, кътре фinitвл Репвбліцеї, ші ла пополії че пв eraъ Italienї: прin лецea Помпеia, astъ dpentъ se dette Галліеї visnadana; iap Iвliвs Чesapъ îл аккordъ ші Галіеї tpansnadana.[1]) Авгвstъ Чesapъ пв'л аккordъ ла nimenea. Клавdie фъкв абвsъ кв dînsвл. Ортъторії avestвia îл întinseръ asвnpa tвtвpop попвлілор de sвъ sventpвл Pomanъ: astфел, Каракала (215), nentpв skопврї політіче[2]), dette Daчieї întpeцї dpentвл четъцeniеї.

Dpentвл de четъцenie se кънъта прin пaштepe, прin лiбepape (affranchissement), прinînфiiepe (adoption) ші прinînълцapea ла фонкціиле пвбліче; ші se niepdea прin тpечepea четъцeanвлвї de ла dpen-

---

[1]) Прin борба Галіаînцeллeцeaъ чеї бекї· 1. Франца de azї (Galia transalpina); 2. Italia Sentantpionaлъ (Galia Cisalpina); 3. Префектура Галиилор, че konpindea insvлile Britanniче, Галіа transaлпинъ ші Spania. — Аічї, прin Галіа visnandanъ, se înцeллeгъ Dvkateле Parma, Modena, Болоня, Ferrara ші Pomarnia; прin Галіа transnadanъ, Piemontvл Sentantpionaлъ ші Milanezvл de azї.

[2]) Каракала era vn mape tipanъ: întpe aлte kpvzimї marї, ommorîsse пе frate-съъ Geta ші пе faimosvл ivpiskonsvлтъ Papinianъ. Aчeasta îл фъкv detestabilъ ла пополvл Pomeї. Snpe a baлansa dar astъ vpъ, dette Daчieї întpeцї dpentvл de четъцenie, sperъnd, kv modvл asta, a tpaцe simbatiile kolonilor Daчї, kari pidikasseръ ла tponvл Чesapилор пе Sentimie Seperъ, predecessorvл лvї Каракала, Къnitanvл ъstop kolonnї, пе kape tpadiцia îл nvmeшte ші azї „Бvлгъpvл Koloniеї."

www.dacoromanica.ro

твріле вней четъцї ла алта, ші прін къдереа лві în degradarea mare saŭ mіжлочіе (maximam vel mediam capitis diminutionem).

Мвнічініял se гверна, аша dar, двнъ леціле лві челле векї, de бърбацї аллешї din sъnял sъŭ.

De ла Авреліанŭ пînъ ла Kostandinŭ (274—330) Dacia bine ssb domnirea Гоцілор. Кв ачештіа Dako-Romanії netrekŭ фоарте bine, ші ажвнгŭ a se familliarisa într'atît кв dînшії, în kît, двнъ zisa istorіквлві Englesŭ Gibbon, „Плвгарілор ле era maї mвлт фрікъ „de esilіŭ (прібеціре), de kît de вn Domnŭ Gotikŭ.“ Maї кв seamъ къ Гоції пв se ammestekaŭ de лок în авtonomia лор; чі pretindeaŭ пвmaї вn simplв трібвтŭ (în вite ші продвкте), ка semnŭ de реквноштінцъ.

Într'adevъrŭ, Istoria аратъ къ Гоціїînкъраціеаŭ пе population în квltiвareа пъmîntвлві, pentrв ка sъ аївъ еї че mînka în кврsвл despръдърілор Провінціілор romane, вnde'їînsoцеаŭ кіар локвitoрії Daчіеї, atît pentrв пръzї kît ші pentrв ръsбвnare.

Disпрецвл Гоцілор, Хвnnілор ші твtвror барбарілор pentrв агріквltвръ, a fost de челлŭ maї mare avantaціŭ ші pentrв Dacia ші pentrв локвitoрії еї: Царра ръmasseînnoпвlatъ, iar плвгарвл proprietarŭ; прін вrmare, liberŭ ші independentŭ; прін вrmare, Romъnŭ (Romanŭ) кв лімба ші кв Naцionalitatea, кв леціле ші datineле векї, кв коствmеле ші moравъріле streбвne.

Двлчеаца клімеї, fertilitatea търръmвлві, ші, maї кв seamъ, характервл osnitaліерŭ, бравŭ ші леалŭ ал Romъnвлві, фъквръ пе Гоцї a прівi Dacia ка o Patріъ adoptівъ. Еї se ліпіръ de Царра Romъnвлві ка копіллвл de sînвл mameї: ші че altŭ a fost, este ші ва fi Dacia, pentrв Барбарї ші Чівілізацї, de kît o цîцъ каре продвче лапте ші miere?.. Ш'апої, sъ пв se intepeseze de ea toцї? Чіне леапъдъ de ла гвръ o квnъ кв лапте двлче, saŭ вn фагвре de miere? ші, maї аллесŭ, kînd лапteле ші miereа ці ле пре-

www.dacoromanica.ro

sentъ Romъnъл, къ sъppisъл лъĭ anцelikъ, къ inima лъĭ de креštinъ! Goцiĭ аша dap pesnektъръ kredinцele ші леціле indiцenilor (пътînteniлор); баînkъ le апъраръ kontra барбарілор, attrашĭ în Dacia de nosiцia локълъĭ, de авъціа търрътълъĭ ші de фроntъseцea Черълъĭ еĭ poetikъ.

Politika Dako-Romanilor de sъb Goцĭ ші Xъnnĭ, аъ ъrmat'o ші Mirчea ші Stefanъ.

De ла Konstandin nînъ ла Valente (330—377) Dacia iap bine sъb жъгъл Romeĭ: 47 de annĭ se гъверпъ іаръшĭ de propretorĭ romanĭ.

Romъла dap bine ші ea, pentrъ a doъ oaръ, sъb notestatea Romanilor, adikъ, a tirannilor еĭ: zik tirannĭ, къчĭ natrichii, (militarĭ ші чівілĭ) пе карі Dako-Romaniĭ îĭ аллъnrasseръ ла 274 din Dacia, къ вічівл ръsbъnnърії, natrichii, în kъrsъ de 56 de annĭ, nъ вітаръ ълтраціъл (аффронтъл) priimit de ла коллонії dachĭ; баînkъ în esiliъ nassiъneле seînbenineazъ ші maĭ mъlt, în inimile negre ші deprabate. Ka sъ авецĭ o idee de sъffeрінца Dako-Romanilor sъb Desnoцiĭ чеĭ nъoĭ, imaцinaцivъ Sorpta Рътъnieĭ ш'а Moldoveĭ kînd Bъltъръл Ъralianъ аръ маĭ nъnne пе еллеînkъ odatъ гіаррa'ĭ фаталъ!...

Че алтъ фъръ Чesarii Romeĭ ші аĭ Konstandinopolълъĭ de kît nište Цarĭ? Ачееашĭ politikъ! ачеллашĭ desnotismъ! Romaînsъчівіліza nopълії, dap...

De ла 377—528, de ла Valente пъnъ ла Iъstinianъ, Dacia bine iap sъb domnipea Барбарілор, Xъnnii, de оріцінъ monголъ, (нацie калтъкъ) чеа маĭ кръdъ ші маĭ сълбатекъ din toate нацiile Барбаре чеînnekaръ Dacia traianъ. Nichĭ selbъtichia ші фіерошіа ачestopa nъ natъръ determina пе локъitorii dachienĭ a'шĭ abandonna Patria ші Penaцiĭ: mormintele ъnde dormia църîna мошілор ші strъmoшілор, bisericele ъnde ръsъnnaъ kъbintele de mъntъire ші de віацъ, ші холда ъdatъ къ sъdoapea фрънції! A! e dълче

www.dacoromanica.ro

Patria! ші църаннъл нічі одатъ пъ ш'а пъпъstit еллъ каsa ші тошіоара, ка sъ emirpese прін кодрії ші прін тъпцї: еллъ тоаре лїнгъ кътінъл sъъ, ші лasъ sъ'л їнгроапе în тортїнтъл пъріпцілор sъї, în кърtea бisеріччії ънde s'a бotezat, ші ънde a аsкълtat Sфл Евангеліъ de ла тош Попа, ші ънde s'a кънънat къ тъереа лъї. Ачі вреа sъ тоарь еллъ, în холда лъї, în тошіа лъї (патріа)!... Чіне лasъ цара ші кътінъл sъъ? тортїнтъл ші бisеріка sa? Бъргesъл ші Apistoкратъл. Еї лasъ Патріа прадъ Барбаріеї ші Тіраніеї; іар Sъблітъл плъгарь тоаре пентрь еа: варsъ пентрь еа ші банъл, ші sъdoapea, ші sînцеле! De авем azї о Лімбъ ш'о Патріе, sъ тълцъмім църаналъї: фърь еллъ ерат ка Полонія, saъ ші маї рръ! De че azї Полонія e desmembратъ ші їммортїнтатъ? Кръчї повілъл Полонъ a desnpeцъit ne църанъ. Nепъsapea църаналъї e neipea Църії.

Мъпічіпілъл Ромъла trъі ші къ Хъннії ка къ Гоції, în armonie, кърмъіndъ-se dъnъ datineле лъї челле векї.

Dъnъ тоарtea лъї Atілла, ъn алтъ воіъ de барбарї, Цепізії (паціе Германъ) іа локъл Хъннілор, оккъпînd маї къ seamъ Dачіа Оччіdentaлъ (Ъngro-Влахіа); іар Dачіа оріentaлъ (Молдова къ Bassaрабіа) se оккъпъ de Ostроготї. (453—528)

Dачіа лъї Траіанъ stъ sъъ domnipea Хъннілор, a Генізілор ші a Ostроготілор 151 annї. (377—528).

Sъъt Іъstinianъ I, napte din Dачіа траіанъ (Ръmînia ші Temisiana) bine, nentрь a treia оаръ, sъъ пъtepea Romaнілор, карі о цінъ (528—550) nînъ ne ла міжлокъл секолълъї VI, вр'о 20 de annї аппроане. Atъnчї Skiaїї ші Българії (547), ші anoї Аварії (564), оккъпъ aste локърї.

www.dacoromanica.ro

§

În Secolîĭ ѹрмѣторі (600—1362) маї мѹлте фелѹрі de барбарі biziteazъ Атбеле Dачіі, лъsînd ѹрме, маї грелле саѹ маї ѹшоаре, de барбаріе ші de tipanie. Вр'о треї secolї (600—900) маїînчеатъ фѹріа лор; апої s'аратъ Ѹнгѹріі (884); апої, Пачінацїї (1088); апої, Кѹманіі ші Тътаріі (1236); ші, în фіне, Тѹрчіі (1362), чеї din ѹрмъ, карі se stabіліръ пе рѹіпеле Імперіѹлѹї Romanѹ orientalѹ.

Пînтре ачештіа маї фіѹреазъ ші Sarmaцїї, Лонгобарzіі, Аланіі, Bandaлїі, Херѹлїі, Маркоманіі, Bisiroцїї, etc, рамѹре din тѹлпіна гроазъ а барбаріеї; тоцї ачештіаînsъ dетеръ пѹтаї бѹпъ zioa Dачіілор. лъsînd în ѹрма лор чееа че лаssъ лъкѹsteле кînd s'аrdікъ dѹпъ холделе Крештінілор. . . . .

Dачіа, sѹб тоцї ачештї Барбарі, este а ѹ т о н о м ъ; прін ѹрмаре, ші мѹнічініѹл Romѹла se гѹверпъ dѹпъ datineле лѹї челле векї.

РОМѸЛА КА КОМѸNЪ.

Dѹпъînчеттареа інкѹрцерії Барбарілор (570) пе шеселе атбелор Dачії, din Romînії ретрашї în мѹнцї, парте коборîръ ла кîмпії, „asemenea коборîторілор „лѹї Podpirѹ ші Пелагіе, de ла коasteле Піренілор,“ кѹм zіче Domnѹ Когалнічеанѹ în diskърsѹл istoріеї salле; парте peintраръ în четъціле de лîнгъ Dѹпъре, de inde ші de чінде, din карі челе маї мѹлте ераѹ репарате саѹ фѹndate de Iѹstinianѹ.

Атѹнчї se фортаръ în атбеле Dачії Dѹкate мічї саѹ К а п і т а н а т е,[1]) че 'шї апъраѹ indenendinцa кѹ а р м а în м î н ъ de локѹsteле чеînтѹнекаѹ, în тречере, черѹл Dачіілор; ба ѹне орі, (кînd ле венеа лор ѹіне)

[1]) Petry Maior. Кап 4 § 5 Дачіа Либеръ. пац. 55, 56 ші 58.

www.dacoromanica.ro

Рѫmînі dideaѫ ші кîte ѫn іѭрѫш прiн алле локѫste de барварї de лîнгъ лiмiтеле (хотаре) Дачiiлор,înфъndацї, ла pîndѫле, în кîtĕ o поiанъ din Кодрiї ші Мѫнцiї Карпацiлор.

Astфел афларъ Ѫнгѫрiї пе Рѫmînї ла фiнiтѫл secoлѫлѫї IX (884), dѫnъ мъртѫрiа istopiчiлор Ѫнгѫрї.

Петрѫ Маiор, în istopia sa, зiче[1]) къ „лаînчепѫтѫл secoлѫлѫї X, Дачiа траiашнъ (п'атѫнчї, Пачiнацiа) [2]) era îmпърцiтъ în ontѫ domнiї saѫ dѫкate, фiе-каре кѫ капѫл еї; ші анѫme:

Iptîmѫ, Цѫр, Цiла, Кѫлпа, Харовоiѫ, Талматѫ, Хопонѫ, Цопонѫ.[3])

Маї тоцї ачештї Dѫчї авеаѫ ачеллаш нѫme кîndѫ se ѫркаѫ ńe тронѫ, de ші маї nainte пѫртаѫ алтѫл: adiкъ, нѫмеле de бантезѫ se стинцеаînaintea нѫмелѫї прiнцiарѫ. Supe esemплѫ:

Dѫчiї din Дачiа Opienталъ (Молдова ші Бассарабiа),înкъ de sѫб Гоцї ші Хѫnnї, пѫртаѫ тоцi нѫмеле de Ioaнї (Iѡ). Склавонiї, вечiнї кѫ Дачiа Opienталъ, традѫsseръ, маї тîрзiѫ, пе Ioaнѫ în Бордаnѫ.[4])

Dѫчiї din Дачiа Aѫстралъ (Рѫmъnia) se нѫmiaѫ Бѫкѫрї; de ѫnde, Бѫкѫрештiї, капiтала вре ѫnъї Dъче din Рѫmъnia-маре, фѫndацї, поate,înкъ din Secoлѫл VIII. Склавонiї префъкѫръ пе Бѫкѫрѫ în Радъ: în лiмба лор Радѫînsemнeazъ Бѫкѫр.

Dѫчiї din Дачiа Централъ (Transiлванiа) se нѫmiaѫ Iѫлiѫ saѫ Гелъ: нѫme че seamъnъ фоарте мѫлт кѫ ал челлѫї din ѫрmъ Dѫче арделеанѫ (904), ѫчiзѫ în ѫлtima бътае a Ѫнгѫрiлор кѫ Transiлванiї, карi ве-

---

[1]) Кап 8. § 9 Пачiнацiї, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159 ші 160 inклѫsiѫ

[2]) Luчiуs Dalmata зiче къ Пачiнацiї saѫ Печенегiї era Рѫmъniї din Дачiа траiанъ. Onimynea луї o sysцine ші Danuл Kopnides.

[3] Провiнцiле Дачiї траiане synt iарътї out Молдова, Бассарабiа, Банатѫл (Temisiana) Букобiна, Арделѫл, Рѫmъnia-маре Рѫmъnia-мiкъ, ші partea Ynгарiеї нînъ în Tissa Din aчestea nymaї Молдабiа ші Рѫmъnia synt aѫtonome azї

[4]) De ѫnde Tѫрчiї nymesk ші azї Молдова Бордаnia,

www.dacoromanica.ro

пiръ, de бѫпъ воеа лор, sѫб domnia Ѫнгѫрiлор, аллегîндѫ'шї, еї sinгѫрї, Dѫче пе Тѫхѫтѫм, tata лѫї Хорка.[1])

Dѫчїї din Dacia Оччidentaлъ (Ѫнгровлахia) se зiчеаѫ Клаѫdiѫ саѫ Гладiѫ. Ѫнѫл din еї, desпeратѫ de лѫпте ле кѫ Ѫнгѫрiї, dette кастелѫлѫ сѫъ Ѫнгѫрiлор, de бѫпна sa воiнцъ; ші ачештia, лѫънd ostatiчї (зълоаце) пе фiї локѫiторiлор, лъsаръ царра tot seminцieї лѫї Гладiѫ.

Dѫчїї din Dacia бореалъ (Марторосѫл) se пѫмiръ Марiѫ саѫ Мариотѫ (Minor Marius, Марie челлѫ мiкѫ саѫ жѫнпеле), карi domniaѫ, din tatъ în фiiѫ,înкъ din timпiї deskълiкърiї колонiiлор траianne ші seверiane.

Пе лаînчепѫтѫл secoлѫлѫї IX (813), мѫлцї din стрепепоцiї Romaniлор din Dacia аѫреliaпъ, liniштindѫ-se inвasiѫпеле барбаре, se peîнтѫрпаръ пе ла ветреле стребѫне: ѫпiї трекѫръ în Ѫнгарiа, пе апа Олтѫл, Мѫрешѫл ші Tissa, întinzъndѫ-se пînъ ла Маратѫрешѫ; алцiї, пе ла Фъгърашѫ ші Отлашѫ; алцiї, пе марцiпea стînгъ a Dѫпърiї, аппроапе de Четатea лѫї Severѫ, фъкîndѫ Severiпѫл капiтала ѫпѫї регатѫ неатîрпатѫ, sѫбт ѫп кънitan анѫме Банѫ.[2])

Îi timпѫл domпiреї Dѫчiлор, Romѫла a пѫтѫт фi, кѫм зiче традiцiа (ші кѫм a фост ші Iашiї, tot п'aтѫпчї) pesidenца Рѫмъниеї марї; саѫ а вре ѫпѫї dѫкатѫ

---

[1]) Astѫ пуme Iуллїѫ konsуnnъ ші кѫ пуmeле kamтaлеї Алба-Iуliа, ші кѫ пуmeле тутѫрор Dучiлор Ynрурї, ѫгiмъторї аї уллimуллї Гелїѫ ardeleanѫ mdenendentѫ: ynrуreшte Iуliу se зiче Ciula.

[2]) 397 de annї Банатул Seберiпул фѫ гѫберпѫ лiберѫ, кѫрmуitѫ de Банї аллешї dintre каmї пополлуї, din фатiллiа Бassарабъ. La 1210, Ioan Алексiе îші întinde domnia asупра Банатуллї Seберiанѫ Фъkînd Краiоба (Крад-Iобан, Краiул Ioanѫ). La 1 11, кѫ okkasiynea ynеї поуъ инвадерї (пъбъ liрї) a Кумaнилор, Andreas II, реценде Ynгariеї, trimite în Рѫmînia-mikъ каваленї Т ѫtonї, ка сѫ аллѫпце пе ъшїї Барбарї, ші, drentѫ mулцѫmitъ. Ле дѫ Банатул Seберiпул пе seama лор. Tot atѫпчї dette Andreas II ші Цара Бîрseї (локул dintre Фъгъраш ші Frontiera Цѫбалъ) каваленлор Iерusalimуллї. Auia dar, Рѫmъnia-mare ші Арdeaлул ръmasseръ лiберe. La 1290, sуб Nerру II, Seберiпул este ynit кѫ Рѫmînia-mare. Dela 1718 Iуme 9, пîn ла 1739 Sept. 9, Рѫmînia-mikъ фѫ sуbт Aуstria, пгiп пачеа de ла Пасаробiчi. De atѫпчї пînъ azї, ea фаче парте a Рѫmînieї. Mar. Ist.

www.dacoromanica.ro

маї мікѹ, форматѹ din кіте-ва жѹдеце мѹнтепе, прекѹм: Мѹчеллѹл, Арцешѹл, Дъмбовіца, etc,

Гѹверпѹл Ромѹлеї, de ла 600—1200, а фост tot аѹtonomѹ, мѹнічіпіѹл ѕкімбъндѹ-se în комтѹнъ.

Пентрѹ есплікареа комтѹнелор, съ лѹъм лѹкрѹл маї de денарте: съ черчетъм комтѹна італіанъ ші франкъ, ш'апої комтѹна рѹмънъ; instituцiile romane фіind întinse d'o потрівъ аѹпра Італіеї, Галіеї ші Дачіеї.

§

Пе рѹінеле Імперіѹлѹї Romanѹ ашезъндѹ-se Барбарії, пѹоії domnitorї pesпектаръ instituцiile афлате лаînвінші, кѹм аратъ тоцї istoрічії.

Астфел, лаînчепѹтѹл секолѹлѹї VI d. X. (600) кînd Кловіѕ, фондаторѹл монархіеї францесе, пѹсѕе mîna пе тоатъ Галіа, în астъ фаворітъ провінціе романъ ѹп фоарте маре пѹмънѹ de четъцї se кънтѹіаѹînкъ дѹпъ леціле мѹнічіпіілор romane: елле îші авеаѹ administraцia лор interiorъ, ші поліціа лор, ші venituрiле пѹбліче, ші міліціа лор, ші dietta лор (каттера ценералъ), ші senatѹл лор.

Аче ѕте instituцiї romane, рѹспѹndite пе тоатъ ѕѹрфаца Імперіѹлѹї romanѹ, прін ѹртаре а Галліілор ші а Дачіілор, фѹръ pesпектате de барбарї ші рецї, în Франца; ші în Рѹмънія, de Тѹрчї ші Тъtарї. Аколоînсъ анархіа феѹдалъ, ші ла поі, Регѹламентѹл протекторѹ, ле nimічіръ аѕте фрѹтоасе Instituцiї, ѹна, кѹ Саѕіа, алта, кѹ Крѹчеа. Каре din доі е маї кріміналѹ? Феѹдалісмѹл mediѹлѹї-Евѹ, орї Креѕтінісмѹл Оптодоксѹ de ла 1831?

Ла 1108, ѕѹѕ Лѹдовікѹ челлѹ гросѹ, комтѹнеле францесе се еманчіпеазъ; астъ еманчіпареînсъ пѹ еѕте, кѹм zік ѹпії Istoрічї,[1]) фапта політічеї фіілѹлѹї лѹї Філіппѹ I, „каре ліберъ комтѹнеле, zік еї, кѹ ѕкопѹ „d'a прекѹмпені пѹтереа побілілор кѹ а орошанілор;“

[1]) Orderic Vital. Ist. sa. Кар. II. — Mezeray, Velly, Anquetil, etc.

www.dacoromanica.ro

Етапчіпареа коммѹнелор францесе este нѹмаї „резѹлтаѹл революцеї попѹларе, ші ал ѹнеї енерціче мішкърї din partea spipitѹлѹї democratѹ[1]).“

Astъ impѹlsiѹneînsъ de ѹnde bine Францеї? Din întrѹ orї din афаръ? Din Italia.

Ші eatъ кѹm:

Dѹnъ къderea Imperiѹlѹї Romanѹ, ші фортареа нѹоълор sociietъцї, de ші Soapele Евангелікѹ лѹminasse aбiseле întѹnekoase (Прежѹдіціиле саѹ ръвъчіреа) а ле sѹффлетѹлѹї omeneskѹ, Idolatriaînsъ, кѹ toate ţpisteле еї pesѹlтate, îшї skimbъ нѹmaї нѹmele; фанта, ачеешї. Жоіie se кема акѹm Xpistosѹ; Темплеле egintene, bisericї; Понтефічіле, Папа; фѹлцерѹл, Крѹче; etc, etc. Аша dap, ші sклавіа se нѹmi Serbitѹdine. Отѹлînчettà d'a фі пропрietatea отѹлѹї, deвeniînsъ пропрietatea пъmîntѹлѹї. Пентрѹ чіне dap mѹpisse, în mѹnчіле челле маї грелле, Xpistos, чеї 12 Апостолї Марї, чої 72 Апостолї маї мічї, ші міллioane întreцї de Крештінї? Алтъ datъ вommѹ deslega Nodѹл Гордіан.

Локѹitoрії ѹрвелор Italiче, ші máї toate Четъціле din oрbita Romanъ, conserваръ, ші dѹnъ Xpistosѹ, каînainte de Xpistos, libertatea лор, dpiteле ші прівелеціле Romeї, прерогатівеле mѹnічіпіілор; локѹitorѹл кътпѹлѹїînsъ ръmasse tot servѹ, tot sклавѹ, tot misерѹ!

„În konstitѹціа попѹлацiілор орошане, ziче Esqui„rus, афлъ istorikѹл o sѹввenipe a institѹціілор romane.

„Înkъ din secolѹл XI, adaoгъ aѹторѹл ачеsta клasa вѹргesъ în italia era пѹтероasъ пі авѹтъ ші тръцеа a se кîrmѹi de sine. Тоцї чеї-л-алцї пополї Европенї îшї авеаѹ капії лор, рецеле лор, че era фіiѹл Nацieї; Italia нѹmaї, ea era кîrmѹitъ de ѹn Прінцѹ ѹtreinѹ, din Цермаnia: ѹn inemikѹ, nѹ Реце; ѹn tiranѹ, nѹ tatъ.

---

[1]) Dictionnaire de Droit, par Bousquet. Tom I. pag. 482.

www.dacoromanica.ro

„Лаînчепъtъл seколълъĭ XIII, istoріkъл афлъ în Patріа лъĭ Бръttъs ърте пъmaĭ de феъdalismъ: Четъцiле аллъnrasserъ шi Dъчĭ шi Konцĭ, шi Sбірĭ шi Desnoцĭ.“

Întp'adeвъpъ, кътре фinitъл Seколълъĭ XII, (1190), toatъ Italia era аштерпъtъ къ mічĭ репъбліче, кîрmъite de maцistpaцĭ аллешĭ de toцĭ Четъценії, sъб пъme de Konsolĭ, шi пъmaĭ пе ъn anъ. Ачештĭ Konsълĭ se аллецеаъ din sînъл Înaлteĭ бъpresiĭ (поблеце попъларъ), ка шi Жъdeцiĭ Kîmпълъnцeнĭ, пînъ ла 1820. Капії ачештia авеаъ toate attpibъцiile гъвернamentaле; къm шi ъn Konsiлliъ (sфatъл бътpînілор), ка ъn ажъторъ ла deslегареа каsselор imnoptante саъînкъркate.

Esemплъл Четъцілор Italiче фъ îndatъ imitatъ máĭ de toate Четъціле Францеĭ, карі, d'ъn seколъ аппроапе,înчеркasserъ (însъ, în пapte) a sфъppîma, саъ a modiфika, челлъ пъцінъ, пъtepea феъdalъ a Siniopілор, adikъ, a Eпiskoпілор шi a Koпцілор: кътчĭ еĭ ерaĭ,înainte de 1200, în фaпtъ, Tpoпъл шi Алтаръл; Папа шi Imпepaторъл ераъ pro forma.

§

Аша dap aste коmmъne пъ ереаъ do кît nimte mъnічінії, modiфikate de snipitъл seколълъĭ саъ ал Еванцеліълъĭ: nimte mічĭ репъбліче, гъвернate de леціле лор шi de Аллешії лор.

Ачeasta, пentpъ четъціле челле марĭ, къ o попълацie пъtepoasъ; dap четъціле челле мічĭ?

Ачestea фopmaъ întpe dînseле ъn фел de аллiaцъ фedepatівъ, ка Stateле Ъnite amepikane. Къ modъл ъsta de фedepaцie dефensівъ,[1]) четъціле мічĭ deвeneaъ къ mълt маĭ тарĭ, маĭ авъte шi маĭ imnosante de кît капitaлеле челле марĭ.

[1]) Кънчĭ, ла небое, assoцiaцiile бъrrese se armaъ nentъ апъrarea libertъцiĭ ш a drentъrilor лor.

www.dacoromanica.ro

Реţиї францеsї detterъ ъstop коммune nъmaї protoколъл, semnъtъra (iskъlitъra) ші siţiliъл (печетеа) челлъ маре.[1])

Presidentъл ъstop коммune[2]) (l'Echevin, ші azї le Maire) se sъnnъnea ла sankţionnareа реţелъї, ка Жъdeţiї Romъnї ла întъriреа Domnълъї. „Елле авеаъ, ziче Esquiros,[3]) не лъngъ siţilliъл регалъ, о гardъ моbілъ (ліktoрії, слъжitoрії), ші о tърлъ къ о камнанъ (клопотъ) (beffroi), каре ера bestitoръл бъкъріеї орї ал întpistърії, ал віktoріілор орї ал каламітъţілор.

„Ла timnї de resbеллъ, коммuna авеа datoрie a da реţелъї ажъtoръ în bannї ші în soldaţї; міліţіа еї atъnчї, къ преotъл în фрънte, ші къ stindapdeле (steaгърї) destinse, se dъчеа sъ ъmnле кадръл оштіреї францеse.

„D'aічї bede чіnева, обservъ Esquiros, istoрia Бъгresieї. Къ timnъл, коммерţълînaвъţіа не челлъ неавъt; indъstріа, къраţіъл ші talentъл pidікаъ фаміллііле не каре naштереа ле ашezasse ла капътъл de жосъ ал скъррії soţiале.Înкъ de atъnчі se фортъ, întpe пополъ ші поблеце, о linie de demaркаре (despърţіре), каре, маї търziъ, se nъmi Le Tiers Etat, клаsa de міжлок."

§

Sъ treчет акът ла коммune ромъne din mediъл-Евъ (600—1200).

Челле zise desnpe коммune францеse ші Italiче s'ap nъtea аппліка ші ла челле din Daчіа, формate, ка аколо, не ръіneле mъnічіпіілор, ші modiфікate, ка

---

[1]) Кум фъкуръ ші Nerry ші Dragoш къ коммune Romъno-Moldaбe

[2]) „Коммune ереаъ маі mult фаnta nerъţъtoridor ші me„sterilor, карі формаъ популаţіа Уръелор, марі ші мічї." Augustin Thierry. Lettres sur l'Histoire de France, pag. 241.

[3]) Histoire des Martyrs de la Liberté.

www.dacoromanica.ro

ачеллеа, de snipitsл Креștinismулуй, плус influinца Славонілор.

Челле маї мулте шї маї марї коммуне рămîne ле афлът суб поалеле Карпацілор; челле мічї фортаș, ка челле Італіче шї Франче, associациї federative.

Din каре din ачестеа ера Romula noastръ? Istoria таче; лоціка шї tradiția ne скоть шї ачі dinînкъркъторъ. Tradiția зіче къ Romula, de ла 600—1200, serві de капіталъ Dъчілор din Ръмъніа-маре, ка Іашії, Dъчілор din Молдавіа; прекум шї Кътпулунгул, фіїлъ Romулеї, serві de Pesidencъ кîцї-ва анї прімулуй Domn Bassaraб. П'атунчї четъцї шї sate ераș tot суб мунцї. Пробъ, таре шї рациональ, а Tradiцієї este „Посиція локулуй, фаворабілъ пентрu апъраре de барбарї.

— Ку toate astea, зіче критіка, дака Romula, în mediul-Евș, а жукат în Ръмъніа-маре ролул Іешілор din Молдова, кум de nu ворбеште нїмік istoria despre капітала Dъчілор din Ръмъніа-маре, кум ворбеште de Іешї?

Поате съ фі фост; къчї, дака ла 1843, nu s'ар фі афлат printр'о minune nomișma[1]) ачеea de каре se ворбеште ла Np. 24 шї 25 din Фоаеа Мінцїї, нїчї azї, ла 1854, nu ар фі штіут nimenea къ Іешії, în suta IX шї a X, a фост pesidencца Молдовеї.

Аша шї ку Romula noastръ. Dreptъріле шї прівелецїле еї, ка мунічіпіș саș ка комунъ, ка орашș саș pezidencъ, закș суб пъмînт, пînъ'ї ва плъчеа Провединцеї съ ле скоацъ ла лумінъ, supre мулцумірea аморулуй nostru пропріș, шї глоріа strebunilor nostрії.

Поатеînsъ къ Romula, în secolії XI шї XII, кînd барбарії (Ungурї, Пацінацї шї Тътарї)înчепръ

[1]) Artikolul înitulatș „Прібіре asupra stърії політіче, religioase, litterare шї legislatibe a Цъгілор kouprinse în Dacia, din бекиме пînъ azї, скоасъ din Архіва румънъ). Nomisma абеа пе о parte, imaginea luї Ns, шї пе алта, о Круче kumskrimue latinъ, în karakterul skrinturei beakulуї de mulokș. Iassus - Iassus.

www.dacoromanica.ro

іарътї а треера пе шеселе Дачіілор, ноате къ Ромъла фъчеа атъпчї парте дінтр'о репъблікъ федератівъ[1]).

Ноі пъ афлъм сате ші ярбе маї марі, în Рътînia-маре Сентантріонаръ[2]), п'атъпчї (900—1200) де кît Кърпеа де Арцешъ, Корбії, Лерештії, ші алтеле асеменеа, къ карі съ фі стат în легъминте конфедератіве.

Асеменеа коммъне федератіве ерає мъите în амбітъл Дачіеї Траіане întре 600—1200.

Кантемірă зіче:

„Локъіторії а треї Олатърї ші Кодрії, аї Кътпълъпгълъї din Бъковіна, аї Врапчеї din ціпътъл Пътнеї, ші аї Тегечіълъї (Теціна din Бассарабіа) ереаă оаменї ліберї, пъсторї Оілор.„[3])

Аша дар, пъ пътаї ярбеле din ачеллашї дістрікtă, ші din ачеллашă Дъкатă, се легаă între елле къ легъминте федератіве, чі ші локъіторії діферітелор Дъкате, кът аратъ Кантемірă. Прін ярмаре, Ромъла а пътът фі алліатъ, în асоціаціе федератівъ, къ ярбе ші сате марї, пъ пътаї din Мъсчеллă, пъ пътаї din Ромъніа маре ші мікъ, чі кіар din Трансілванія, din Цара Бîрсеї ш'а Фъгърашълъї. Пентрă ачеаста неînкредінцеазъ алліанца Рътînілор Ромъленї къ ачеллор Фъгъръшенї, ла тречереа лъї Негрă II în Рътъніа, спре фъндареа пъоълъї Прінціпатă, кът воммă ведеа ла капіт: І ал ачештії Історії.

Філіппіде іарътї зіче, ворбінд де асеменеа асоціаціі федератіве:

„Кътпълъпгъл Молдовеї ші Врапчеа, къ мъіт înnainte de deskълікареа лъї Драгош VV, пентрă къ аă фост локърї тарї, ші пентрă бърбъціа локъіторілор, сінгърї ереаă стъпînї де сине, ші лі-

[1]) Ка Бîрладъл, Кілія, etc, în Молдова în ачеллашї секол.
[2]) În Мъсчеллă, спре есемплă.
[3]) Кантемірă Картеа Молдовеї, паг 23—36.

www.dacoromanica.ro

берї în aste локврї; ші Драгош, віind кв вреднікъ oaste, преа лесне 'ї a пвтвт траце ла sine[1]).“

§

Мареляї Ромвлеї комвпале, съ zічеа Пîркъла-бвл, komandantвл Четъцілор[2]); іар Аллешіі ереаў метврії assesorї аї Пъркълабвлвї, че'л ажвтаў în фонкціа sa, in флвінцînd аллецереа лвї ші a челлор-л-алцї імпіеграцї свбалтернї[3]).

Маї тîрзіў, свб Domnії Бassaравї, Пîркълабвл ажвнце капў de distpікт, корръсвнzînd кв Кърмвітоpвл de azї.

De ла Мірчеаînкоá, Пîркълабвл Комвнелор devenі Жвde saў Жвdецў; ші Аллешії, пъргарї; ші ліктоpії, слвжітоpї; ші Колindъторії, вътъшеї. Astфел ші Комвна devenі Обште, Adвnape ші Soборў. Astфел ші Аквіла se скімбъ în корбў; Romanвл în Рвмînў Ліbeptatea în Слобozenie; Рецеле în Країў; Івстіціа în Dpentate; Лецеа în Правілъ; реліціа în лецe; anima saў Inima în Свффлетў; валідвл în вітеazў, etc, etc, etc.

[1]) Маг. Ist. Tom II. пag. 230—231.

[2]) Ворба Пъркълабў бine de ла еллеnтл πυργιλάβιον, sinonimў кт *purgi-labus* saў *burgi labarum*, steaгтл Четъціі, пъстрътоpтл лагтлтї (stearў), de ла *lagus* s'a Фъкут лагърў, ші de ла *burgi*, пîргъ; de тnde пîрга-лабтл, пîркълабў. (*purgi-labul*). (Фоаеа Мінціі, etc, 1847 No. 28.)

[3]) Пînъ дъупъзї, sateле абтръ ші Пîркълабї ші Аллешї Пополтл e argіва бръ a лімбеї ш'a nacioнaлітъції, a datineлеp ші kostymeлop antiче. Тот че e побілў, sakpy ші mape în mima nonтлтлтї se askynde.

www.dacoromanica.ro

ЧІТАДЕЛЛА ЖІДОВА.

Domнвл Болліакŭ ziче, în Itinepaрвл sъŭ, къ da-ка Гръdiштea a фost четatea (орашвл), Жidова a фost фортереца (четъцвea).

Noї, îmпьрtьшind ideea D-sале, вommŭ da o sквртъ deskpiepe a Чitaделлеї Жidова.

Рвineле Жidoвеї, dвпъ doъ miї de annї аппроапе, esistъ ші azї, (de ші máї îпгропate), ла o semi-оръ depapte de Кътпвлвпгŭ, snpe Sвd, пе o кътпie întin-sъ ші фрвmoasъ, îпkisъ întpe deaллврї, ші пвmitъ Гра-dimte.

Рвineле Жidoвеї, ашezate în mapцinea dpвmвлвї, фopmeazъ вn dpept-вoгiŭ, a кърьia лattвpea desnpe Nopdŭ e ка ла 120 пашї; iap чea desnpe Estŭ, 160.

Четъцвea a аввt tpeї порцї, ziче D. Болліакŭ[1]). Din aчeste порцї, вna dвчea în Рвmъnia, ші алta în dpвmвл чe dвче în Transyлвania, npin Kвptea de Арцешŭ.

Квm къ Transyлвania ші Рвmъnia, sвb Daчї ші sвb Pomanї, ші maї kв seamъ sвb Dвчiї Рвmъnї, aŭ stat în чea maї stpînsъ легъtьpъ, ка doъ вine npinчipaле але вneї Inimї, aчeasta ne înkpedinцeazъ, întpe алте ле, mвлteле гвpї de tpeiepe din Daчia sвnepiopь în чea inфepiopъ, npin каре гвpї stpebвnniї nomtpiї îшї kom-mвnikaŭ kвцetв ші simцipea, бвkвpia ші întpistapea, пачea ші лвnta, вikтopiile opї înвinцepile.

Mвpвл Жidoвеї esto de aчeллашŭ чimentŭ ка ал четъцilop de пе лîngъ Dвnъpe ші din Oлtenia.

În чentpвл Чitaделлеї se въdŭ pвine чe apatъ maї mвlte desnъpцipї de каmmepe: aчi, kвm se вede, epa

[1]) Tradiцia ziче kъ doъ, snpe Nord ші Svd.

www.dacoromanica.ro

локвінца апъръторілор Мвнічіпіялвї ші аї Коммвнеї. Локвл внвї пвцѫ mare se vede алътъреа кв aste рвine: reserворіѫ de апъ în timпвл блокъріі фортерецій. Традіціа ziче къ ереаѫ doъ, în каре Дачіі аѫ арвпкат аверіле лор.

Sвбt aste рвine trebвe sъ фіе aпedвче ші sвteppane: "sфъррîmъtврї de апedвче, (D. Болліакѫ, ziче în Itineрарвл sъѫ) s'a афлат ачі în kantitate„; ші дака е adeвъратѫ че ziче Плініvs[1]) къ "вneле din aste konstрвкціі kondвчеаѫ апа în Roma ла o distanцъ маї вine de маїzечї міле, прin stъпчіле мвнцілор ші neste въї„, апої пв e de mipape ка ші апа din апedвчеле Рвмвлеї sъ фі фost addвsъ din мвнціі плаіврілор Дъмбовіца ші Nвкшоара. Kît desпре sвtepanne, пв ne îndoim: Monastipea de Кътпвлвнгѫ, Mitropoліа Търговистеї, Кврtea de Арцешѫ, etc, аѫ asemenea sвteppane, че sepвeаѫ ші ка askвnzъtopї ші ка marasine. Рвмъніі ка копіі аї Romanілор, аѫ moшtenit de ла пъріпціі лор, пе лîngъ o sвmmъ de лвкрврї бвne, ші konstрвіреа de четъцї, solide ші grandioase.

Че de маї tesaope, матеріале ші istopiче, вор фі îmmopmîntate în sвteppaneле Ромвлеї, ші маї аллes але Кврціі de Арцешѫ, къріа tpadiціа 'ї atpibвe o antikitate фабвлоasъ! Прima noastpъ datopie, проквръndв-пе міжлоаче пекъніape, ва фі sъпареа профвnd a локалвлвї фортерецій: авет presimціреа къ, din sвteppanвл хаотік ал Жidoveї, ва еші вп лвчеафърѫ лвminosѫ пентрв фірmamentвл обскврѫ ал Ромвлеї.

Фортереца ераînkвnціврatъ кв шанцврї фоарte адънчї. Aчeste шанцврї фортаѫ, în цірвл Чitaделлеї, вп semi-черкѫ, але кървіа doъ капете dideаѫ în албіа pîвлвї.

Ѹрmeazъ, din konstрвкціа шанцвлвї, къ къпътъеле лвї noate sъ фі аввt doъ марї stавіларе, пе вnde

[1]) Plin XXXVI. 15. 1. 24. Къръmidъ nisatъ kв варѫ.

www.dacoromanica.ro

se ѹмплеа ші se дешерта шанцѹл фортерецїї ла певое: кѣчї ар фі фост ші de prisos ші nesъпъtos a sta шанцѹл, пентрѹ tot d'aѹna, ѹмплѹт кѹ апъ; маї аллесѹ кѣnd гїрла tречеа пе ла пасѹл четъцѹїї. Dар ші рїѹл, че ѹда пічорѹл Фортерецїї, а пѹтѹт ші ел съ аїбъ вр'ѹп stавіларѹ ѹріашѹ, sпре а se пѹtеа, прintр'ъпsѹл, ѹмплеа маї ѹшор шанцѹл, ла tребѹінцъ, інфлъndѹse апа în албіа гїрлеї.

De ла Жidова, sпре şoape аппѹне, мерце чіпева ла Кѹрtеа de Арцешѹ; іар sпре ѹоape ръsape, ла Търговіште. П'аічї, odinioaръ, sѹѹ Dѹчїї рѹтъпї ші Domnїї Басарабї, а esistat ѹп dрѹт, маре ші фрѹmosѹ, каре ѹпеа pesidenца лѹї Негрѹ кѹ а лѹї Мірчеа, Кѹрtеа de Арцешѹ кѹ Търговіштеа... Грѹѹtатеа локѹлѹї пѹ фаче nimік: пентрѹ мощїї ші sтръмошїї поштрїї Мѹѹчелле-леле ерабѹ мошороае; Пъпѹша, ѹп плаїѹ; ші пѹmаї Леаѹta ші Бѹчецїї ерабѹ мѹпцї.

Кїт пентрѹ фрѹmѹѹецеа дрѹmѹлѹї пе Мѹѹчеллеле че ѹпеѹкѹ Кѹрtеа de Арцешѹ кѹ Търговіштеа, прin Жidава, tребѹе ѹъ ле вазъ чіпева ка ѹъ ле прецѹіаѹкъ; ші пѹ фіте-чіне, чі ѹп Негѹлічї ші ѹп Болintineaпѹ. Окїї імпъежепацї de орбіре ші de пассіѹпї, ші inima чеа metалікъ, пот елле аппрецѹі фрѹmѹѹецїле Natѹреї ш'а ле Артеї? Окіѹл каре лъкръmеазъ, inima каре ѹѹѹпіпъ ла ведереа фрѹmosѹлѹї, фіsікѹ, moralѹ ші intellектѹал, ачеллѹ окіѹ, ачеа inimъ ѹѹnt de поетѹ, ѹѹnt de artistѹ; пѹmаї еї ѹѹnt капабілї de марї фапte! Пе дъпшїї ѹрїтѹл її desгѹѹtъ, monstрѹosѹл її інфіореазъ, diаболікѹл її revoлтъ; еї їшї артъ брацѹл, ші кадѹ în лѹnta пентрѹ Бѹппѹл ші Фолositорѹл[1])

Monede mѹлte, даче, pomane ші tѹрче, s'аѹ афлат, аtът în локалѹл фортерецїї, кѹm ші їntр'ал mѹnїчіпіѹлѹї; їnsъ кѹ inѹkрінціа ші tеарѹъ; ші аѹіа кѹnoѹкѹtъ фігѹра domnitorѹлѹї. Nічї о ѹѹssолъ пїnъ акѹm sігѹръ,

[1]) Прin поетѹ ші artistѹ nersoпфікѹ toate inimile simцїбіле ші компътimitoare, пліne de amor ші de karitate.

www.dacoromanica.ro

каре съ кондукъ în dedaлул обскурă ал Жidaвеĭ! Timпул ва da ла лумinъ мулте верiтăцĭ istoрiче, марĭ шi imпoртante: timпул e tot d'odatъ ун Saтурнă шi ун Жое, ун Konsумъторă шi ун Kreaторă.

Кум къ a фost пе ла Гръdiшte. odiniоаръ, ун друмă маре, че унea Sapmizeretusa ку Жidава, asta e маĭ мулт de кът sirăp. Шi кiар дака ъстă друмă nu o фi esistată суб Dачĭ, суут Iмператорĭînsъ, (провinцiа Фаворiтъ a Чesapiлор) a требуit съ фie, неапърат, Dачiа фiind бръsdatъ, în toate дiрекцiiле, de друмурĭ шi шoselле, пентру фачiлitatea коммунiкацiiлор, a transпортăрiлор de оштiрĭ шi de продукте. Аша dap, în interваллул de ла 105—274, Romула a требуit sъ фie унiтъ ку Ăлпiа-Траianъ прin друмурĭ soлide шi грandioase, ку мулт маĭ sъnъtoase de кът челле din Олтeнiа саă de ла кътпă. Апеле Карпацiлорînsъ, гîрлеле мунтene челле фăрioase, лă аă desфiинцat aste друмурĭ: дака елле disформъ, în маĭ пăцină de ун semi-secoлă, întinse поene шi deaлурĭ мъреце, n'aă пътут елле-оаре шterпe шi урма кiар a aлеллор troene, кум ле нумеште църанул Румънă?[1])

Nепоцiĭ поштрiĭ se вор аръta demnĭ de streбуniĭ лор, în прiвinца Grandiosулуĭ, фъкînd ла локă ачеллă друмă importantă, супе memoрia Eposиулуĭ Streбуnă, супеînфлoрiрea коммерцiулуĭ ш'a indустриеĭ, супе strъпцереа легъmintелор de пъринцie; iap, маĭ аллесă, пентру фачiлitatea коммунiкърiĭ între фрацiĭ Румънĭ din Dачiа суперiорă ку чеĭ din Dачiа inфeрiорă...

Лъngъ Гръdiшte se вădă шi azĭ урмеле унеĭ mi-

---

[1]) Пе лъngъ Romula трeчea друмул челлă маре ал луĭ Траiană din Dачiа Aустралъ. "Ал треiлea друмă din Dачiа Траianъ, зiче D Lauриană, ла omu I, пац 139 din Istoрiа Румънилор, трeчea неste подул луĭ Траiană în Dачiа Aустралъ (Румъniа . шi дучea ла Фратeрiа, ла Aмутриă, Пелендаба, Kastranoба, трeкъnd неste Олтă кътре Romula (Къmпулунгул ; шi dачi nest мунцĭ, în Dачiа Sупeриорă (Ard алул шуул.) ла Pусidaба, ла Kastra Траiani, Пretoрiа-aуrуsta, шi se întoрчea прin Stena (strъmtoрĭ) кътре Апулă „

www.dacoromanica.ro

ne de sappe, ne deaлъл de d'asъnpa bisepiчiї, ъnde este satъл Апа-Съратъ.

Astъ salinъ, ка ші челле în activitate azї, a treбъit съ фіе sпloatatъ (лъкратъ) în timnъл Dачiлор ші ал Romanilor. Кънd s'o фі astъnat? Бътрънії чеї маї бътрънї daъ din ъnerї; nічїînsъшї бътрънъл nostръ Aninoшeanъ nъ шtie съ ne sпъe аккорат. De ъnde seînцеллеце къ s'aînkisъ saъ de mîna Omълъї saъ de a Natъreї, ші nъ kъ mъlt înaintea лъї Negръ BB. De mîna omълъїînsъ nъ s'a astъnatъ: кънчї îmпreцiъръл asteї Saline aъ фost mereъ локъinце omenештї, nъmeроase, къm am арътat, ші къm aratъ ші локълînsъшї; ші sappea, фiind прiмъл елементъ ал sъbsistinцеї (траіъл), din превъn kъ поръmбъл, nentръ цъpannъ, aчesta n'a astъnato еллъ sinгъръ de флорї de мънъ. Аша dap astъnapea Salineї aчeштia este ефектъл saъ ал вр'ъньї kъtremъръ de пъmîntъ; saъ ал къфъndъriї, din kaъsa слъбіреї локъльї, провenitъ din конкавitatea (гаъра) sъterpanъ a Salineї. Aчeastъ din ъrmъ sъnnosiцie o апроbeazъ ші tpadiцia, zikъnd: "Окна s'a kъфъndat, dъnъ времї, фiind кънтъшитъ ne din лъantръ, ші a eшit апъ d'asъnpa; iap апа че se strъnце de плої, în гаъра окнеї, ші se реварсъ neste лiвadea de девалле, dъ ербеї ъn гъst съppatъ, de каре мънкъ вita Romînълъї nînъ крапъ, etc.„

§

Sъb поалеле мълъшълъї, ъnde коборї ла Апа Съратъ este ъn isвoреллъ (штъбеъ) kъ апъ съppatъ, каре se strikoapъ, printр'о арteръ sъtterapnъ, din kiap inima Mineї, ші esse ла лъminъ аппроапе de марцinea рîълъї. De ла aчestъ isворъ съppatъ s'a nъmit ші локъл Апа-Съppatъ.

Din astъ апъ съppatъ, въdъва, орфанъл, бътрънъл, skъnъtatъл kъ ъn kъvъntъ, îшї съppa маї nainte

www.dacoromanica.ro

мътъліга ші фертура. Când ку visitapea Кътпулунгулуї de Kisseлефф, въдува ші орфанул se плънseръ ла Presidentul Молдо-Romъnieї de ръstatea унор слугої аї контракчіілор de sappe, dun'atunчї, карі nu'ї маї лъsa съ ia anъ сърратъ din штубеў, suб кувънтў къ adduче пагубъ intepeselor лор (!!!). Контракчіі ереаў Rumънї; iap слугоїї, stpeinї. Kisseлефф era russў ші stpeinў,însъ s'арътъ omў ші крештинў, în чіркonstanца aчeasta. Presidentul Молдо-Rumънў opdonnъ a se лъsa în паче крештинїї, съ ia anъ сърратъ ка ші nîn' aчі; iap слугоілор ші боерілор ле dette un перdaфў turceskў...

Omul înpъstъцitў, ку toate astea, este маї ръў de кît лупул ші tigrul: este шарпеле че suце лапteле вачї; ші, în linsъ de лапte, зънцеле еї.

Ўn altў контрактant al окпелор (adikъ, un altў слугоіў) арункъ în штубеў, în annїї trekuцї, кълпї ші котої moрцї, ка sъ факъ пе біецїї крештинї skъпътацї sъ ле піаръ rustul în biitorў de anъ сърратъ фъръ платъ....

Atъta лукру aveam ші noї, domnule, îmї zîчea un бътрънў Nestorў din partea локулуї, nentru каре nu плътiam nimik; akum, зънtem nevoiцї a кумпъра ші sappea ку каре съррът мътъліга, când Dumnezeў, бунул Dumnezeў, nё o didesse фъръ парале, ка aerul ші ка ana!

www.dacoromanica.ro

IDEI PRELIMINARE.

ROMÂNIA

ÎN

SEKOLUL XIII.

1200—1290.

VIȚA BASSARAБЪ.

Despre oriцina Negrілор афлът întp'ъn dokъmentъ istopikъ къ Niger Bassaraba ap фi de neamъ sърbeskъ, dintp'ъn Boevodъ българъ, domnitopъ în Pъmъnia къ 600 annĭ 'nainte de deskълікаре[1]).

Фiind-къ шi azĭ maĭ sъnt oamenĭ (Гречĭ шi Българĭ) карі, nъ atît din prostie къt de вікленіе, sъsцinъ ачестъ парадоксъ, de ачеea вommъ combatte, în tpeчepe, astъ рътъчіре saъ прекъцетаре, лъminъnd пе орбĭ шi чертъnd пе мішеĭ.

[1]) Mar. Ist. Tom II, фiла 269 — Шi Фоаеа Minцiĭ, 1846 Nr 8. Aktъл Maцistpatълъi din Sas-Себешъ.

www.dacoromanica.ro

Dap maĭ întîiŭ катъ a шti къ Актъл de каре ne e ворва нъ e diktatŭ nicĭ de eroismъл българŭ, nicĭ de iшoranца рътъпъ: maцistraцiĭ din Sas-Себешŭ, de ла 1396, ераŭ ninte бравĭ maцistraцĭ, oamenĭ de капŭ шĭ de inimъ, Рътъпĭ шi крештинĭ adeвъраці: пробъ, фратерна шi кордiала osnitalitate datъ Рътъпiлор Mantenĭ, фацiцĭ din Цара лор "de мълteле sъпърърĭ але „вечiнiлор Dъпърiĭ, шi de deseле ровiĭ але Тътарiлор.„

Adeвъръл este aчesta:

Лънга коплокъіре a Рътъпiлор къ Българiĭ, în къpsŭ dn atîцea seколĭ (600—1200), ammestikъnd amъndoъ aste neamърĭ, леînkегъ oape-кът прin îndoita inфлъинцъ a бiseрiчеĭ шi a полiтiчеĭ, шi фъкъ a se конфъnda aste doъ пацiонaлiтъцĭ, фoapte distinkte întpe елле, întp'atът în kît se лъa ъna dpent alta[1]).

"Кът пъteа фi oape Цара Олтълъĭ (Фъгъраш ъл) ziче D. Барiцŭ, tot întp'ъn timпŭ пъmînтŭ ал Българiлор, ал Рътъпiлор шi ал Sasiлор, шi атърnaтъ шi de Koроana Ънгарiеĭ?....

"Greatatea пiepeîndatъ че вommŭ sokoti къ пъmiреа Iмпеpiълъĭ Рътîno-Българŭ, în ъртареа stpînseĭ аллiaнце dintpe aste doъ Nацiĭ, se лъаŭ акъm dъnъ Рътъпĭ, акъm dъnъ Българĭ; dъne кът, adikъ, ъnъл din челле doъ попoape кътпъniа maĭ mъlt saŭ maĭ пацinŭ în oniniа лъmiĭ[2]).„

Чеea че se ziче desnpe Цара Олтълъĭ съ аппleaкъ преа бiне ла toate Провiнцiiле Dачieĭ traiane шi аврeлiane, neste каре шase seколĭ îшĭ întinseръ Българiĭ iнфлъинца лор, maĭ mъlt saŭ maĭ пацinŭ.

Negriĭ sъnt pamтъpe din тълniна Бssaрабъ: adeвърŭ аппроватŭ шi de tpadiцie шi de istopie.

Dap чine e oape капъл ачeштiĭ фамiлiĭ?

Iлie Ръdълeskъ, în sъбliма'ĭ Епопee рътînъ, dъnъ че treче în pebistъ пъpiнцiĭ, мошiĭ шi stpътошiĭ E-

[1]) Фoaea Мiнцiĭ, 1842 Nr. 21, 22, 23, 24.
[2]) Фoaea Мiнцiĭ, 1846. Nr. 8.

www.dacoromanica.ro

роулуї de ла Кълъгъренї, ъртеазъ astфел, кînd ажунце ла Negru:

"Тоцї Bassaraбї d'a pînduл, în sus din фіїй în tatъ,
Шîлъ ла кънітанул леціоанелор romane,
Карі se stabіліръ în Цара Macedonъ
D'Аурелian — Augustul; ші локул че s'adanъ
De Istru ші Морава, d'atunчеа îl nuшіръ
Bassarabіца Romeї: ка съ se шtie 'n seколї
Къ Bassarabъ фу капул ачестеї Колоніе.
Ачестъ Bassarabъ fost-a unul din Прінцій Romeї
Ші канітанъ челебру, че nentru марі съччese,
Віктоpіі лъudate, че 'n арте renuptasse
În Bassa-Арабіе[1]), astъ name i se dette;
Че 'n luнга sa dъratъ neste zeчіші de seколї
Ку глоріе, търіре triї 'n Цара Romanъ,
Skutitъ, Гъвернатъ de глоріоасъ віцъ[2])."

Аша dar, Bassarabeнtії sunt Прінцї din sъnul Romeї, че trekъръ saу фуціръ[3]) neste Dunъре ла 274 d. X.

Atunчі unul din канії леціоанелор Aurelianiste, trimisъ a înfrîna фаріа selbatікъ a vr'unui luй neamъ de Барбарі, че sunъра ne колоніі Romanї (saу maї біне ne леціоанеле) din Bassa-Арабіе, renъртъ віктоpіі лъudate asupra лор, ші фу preнumitъ Bassarabъ[4]), supre addъчереа a-minte a ачеллуї съччesъ

---

[1]) Арабіа de josъ.

[2]) Kurriuruл de Ambe-Sekse, 1247. Пер. 5 філа 62.

[3]) Фоа a Minцеї, 1846, № 46

[4]) Publicaціа Daчіеї numitъ Bassarabia fu numitъ ші ea asфел. Фъръ îndoinцъ, supre memoria kъnitanuluї nostru, kind. dunъ tuї syte annї aniversare, konії saу nenoroї luї se reintoarnau în Dacia tuianъ, dunъ retraцerea Barbarilor fukîndulus dorъ de bunele strebune.— Bezї, Mihaida" Kurriuruл de Ambe-Sexe I ei 5 Domnul Lavrian zise къ noate de la Bandaba vetate intre Tiristї ші Dunastru съ se fi nъskut Bassaraba ші апої Bassarabia. „Bezї istoria D. Lavriani, Tom 1, nau 140

Familіа Bassarabъ a esistat doї-supre-zece seколї (1000—1500), de la fondatorul eї nînъ la Padul чел Mare. În kursъ de doї Sekol

mîlitarŭ îllustru. Kănitanii saŭ Imperatorii Romei, priimiaŭ adesea de la Senatŭ titlurî dunъ numele Nacţiilor înbinse, saŭ al locurîlor occupate: astfel Traianŭ, înbîngъtorul lui Dečebalŭ, s'a prenumit Dačicul; astfel Gordianŭ III se întitulează Goticul, dunъ înfrîncerea Goţilor; şi Komod se numi Sarmaticul, pentru къ ţeneralii lui, Niţerŭ (Negru) şi Albinu, бъttusseръ ne Sarmaţi, revoltaţi ku Dacii kontra annъsъtorîlor lor[1]).

FЪГЪРАШУЛ.

Negrul Bassarabŭ, ziče Istoria, ш'a strъmutat skaonul din Фъгърашŭ în Кътнулунгŭ.

Че е Фъгърашул?

Фъгърашул, numitŭ şi Ţara Olţului[2]), se întinde ne 22 mille пътрate, ku 64 locurî locuite[3]); şi ku un singurŭ oraşŭ, Фъгърашул. Judeţul avesta zače între rîul olţul şi partea meridionalъ a Карпаţилор Rumîno-Transylvanî. Klima luĭ e foarte reče, dar sъnъtoasъ.

E împărţit în treĭ katigorii: narte din sate sînt militarî, narte privileţiaţî, narte богаţî.

'Nainte şi dunъ Negru BB, Фъгърашул se numia Фъгros: astfel figureazъ-ellŭ în documentul aflat de Grafŭ Iosif Kemeni; kum şi în celle doъ diplome ale Reţeluĭ Andreas II, una datъ кавалерилор Nemţi la 1222, alta Sasilor la 1224.

(1508—1716), maĭ figurarъ kîţi-ba Bassarabî în istoria noastrъ; însъ ka niute Stelle rътъчите în xaosŭ, rebъrsînd o slabŭ lumina, ne kare o întuneka îndatъ nuorul de sklabie al Фанарулуĭ. .. La 1714 ачеştî Lучаферĭ aĭ Naţionalitъţii rumîne se stinserъ în sînţele celeĭ din urmъ ramure bassarabъ.

[1]) Nu kum-ba ъstŭ Niţerŭ e br'un strъmoşŭ al Negrului nostru? Se noate Ilatunчî, ka şi azi, Ţeneralii renurtaŭ biktorile, şi Hrinţii se dekoraŭ singuri ku titlul de bîngъtorî ..

[2]) Ku munţii din preunъ.

[3]) În 62 sate, locuitorii sunt Romini, în satul Şerkace, Sasî şi Rumînî, în Фъгъraşŭ, ammestikŭ de maĭ multe neamurî

www.dacoromanica.ro

Абіа în Секолул XIII (1204—1250) Transylvania къзу ку totul суб Коroana Унгарієї: пънъ atunчї о парте mare din astъ провінціе a Дачієї traiane era indenendentъ шї tare[1]).

Посіція isolatъ шї muntoasъ a Фъгъраш ului a фъкut dintr'însul,înкъ de la deskъlікata колоніілор Італіче în Дачіа, Чітаделла de granitъ a лібертъцілор лор соціале шї політіче. Din preunъ ку Temissiana елле a trebuit sъ фіе локу челле d'întîiъ, шї de Oameнї карі representaъ principele еванцеліче.

Посіція luї era într'adevър, фоарте фаворабілъ desволтъріі ideilor creştinismului, шї апъръріі ъстор ідеї, че конціneaъ, în sъtънцъ, Progresul, adikъ Socialismul.

Колоніштїї фъръ, чеа maї mare parte, meştері шї църанї Apostolї імпілацї суб жугул Romeї de феръ din каре ешіръ republicele din mediu-Евъ. Emigraъ dar, ку miile, în Asia шї Африка. Ла vestea къ Дачіа era muntoasъ шї фертілъ, frumoasъ шї sъnъtoasъ, шї maї desponulatъ, un poiъ de Apostolї subraръ în patria luї Decebalъ, суб протекція діректъ шї патернъ a luї Traianъ. Ка multe Нації astъzї, abandonnaъ еї o patrie ingratъ, шї алергаъ a duче ідеї nuoъ într'o lume nuoъ.

În kursъ de doї-supre-zece секолї, Фъгъраш ul фу Ківодул Лецїї-nuoъ: grotta Mutreї, unde se sъrba misterul sakru al Фрацієї, шї unde se adъnosti шї Лімба de aur шї Націоналітатеа румънъ. Фъгъраш ul, pentru Румънії тоцї, фу, în mikъ, чеea че e azї, în mare, Франца pentru omenipea întreagъ[2]).

În timpul delувіілор Барбаріеї шї Tyranniеї, Румънії ambelor Дачії se urkaъ în Чітаделла Карпатікъ

[1]) Фоеа Мінцїї, 1846, No 8 шї Ф. М 1844, No. 52.

[2]) Франца e rammura чеа maї verde, plinъ de frukte шї de biацъ, din arborul Бъtrînъ al Umanitъцїї, a къria tulпinъ, nutredъ шї гъуноasъ, se ba reцenera de ramurele еї junne шї pline de bucoare,însufflецite de sora лор чеа mare.

www.dacoromanica.ro

(în Цара Олтулуй) din преунъ ку Аквіла лор Кручеатъ. Дунъ Негоіў[1]), Аквіла Крештінъ, ку Евангелиул în гіарре ші ку Кручеа în пліскў, сфіда пе Хунпў ші пе Тътарў, пе Тігру ші пе Вулт рў, пе Ўрсў ші Вулпе.... D'ачі діміна теа Аквілъ аццінта-еа Соареле Верітъцій ші ал Лібертъцій!

"Кум зіче D. Баріцў, în жудіціосул сўў артіколў despre Фъгъраш[2]), емігрърї ші імміграрї (fluxus et reflux) парціале але пополулуї рутъпў с'аў фъкут маї de multe орї în timpul Негрілор ші ал Бассарабілор, ка ші în секолії din urmă în секолії din urmă ла Тъдорў: чеа маї însemnatъ ші ultima фу а луї Негру ВВ."

Аша dar, nu натура'ї вагабондъ, кум зік чеї орбіцї de natimї, чі певоеа сфорца пе ромъпў а колінда Мунцій Патріеї салле[3]). Ш'апої, am възут, în Інтродуччере, чіне лъса Цара ла времї грелле, ші мерцеа съ'шї assigure în Братовў аверіле ші віаца: боерул ші негъцъторул; іар біетул цуранў рътъпеа въtраїў în ватръ.

Am възут întindereа Фъгърашулуї. Nu e dar o prostie бътрînъ, саў о орбіре черБікоаъ, а кацета пъкар къ Жъдецул Фъгърашул, ку о чіркоференцъ de 22 міле пътрате, съ фі întoпулат, ла 1290, un Principatў ка Румъніа, de 1300 міле пътрате? Ші кînd авў timpў a se umplea Румъніа de локуіторї în пътърў atъta de mare, în кît, dupъ 40 de annї de ла deskъlікata луї Негру (1330), Румъніі съ susцie лупте крънчене ші ку Турчії ші ку Унгурії?

---

[1]) Челлў маї'палтў бîрфў ал Карпаціло, în цара Олтулуї саў Фъгъраш.

[2]) *propos* de Фъгъраш. Традіція зіче къ Фъгъраш s'a numit astfel de ла banii de fagў ку карії a plътit N гру ВВ meuiterilor (în лупъ de monedъ) pentru фачереа четъцуиї! безї Фоеа Мінуі. 1846. No. 9. філа 67

[3]) Небоеа de Барбарї.

www.dacoromanica.ro

Каѹseле stрътѹtърії sкаѹnѹлѹї рѹтънѹ din Фъгъраш în Кътпѹлѹнгѹ.

Konstantin Капitanѹл, în кроnіка лѹї[1]) zіче къ доъ фѹръ каѹseле (прічіnіле) de къnetenіe a ле întѹрnъріі лѹї Negrѹ ла моnіа пъріnteaскъ.

1-іѹ "De фріка Тѹрчілор, карі s'арътaseръ ла Порціле Еѹропеї.„ Ачеasta îл nевоі a mѹta sкаѹnѹл dінкоачі de плаіѹ, пе de o парте, ка sъ репаре Четъціле dърîmate de пъгînї, sпре a авеа întъріpі коnтра nъоілор Барбарі; пе de алта, ка sъ поатъ маї біne пъzі ші апъра ші пе Франціі лор Apdеленї, кînd 'ї ар америnца Тѹрчії de ла sпate.

2-леа "Пентрѹ чеарта лѹї Negrѹ кѹ Ѹnгѹріі ші кѹ Sasіі.„ Ачештіа îї nіsmѹіаѹ вітezіа, dрентѹріле ші прівілецеле кѹ каре'л кѹлmаѹ Реції Ѹnгаріеї. Ла ачеstea adaогъ ші stъріnца Еnіскопѹлѹї католікѹ Apdелеанѹ, че'ші пѹssesse în кѹцетѹ sъ'л пaнistъшeaскъ кѹ орі че прецѹ.

Amîndoъ aчeste motіve sѹnt лоціче ші adевърate;însъ маї este ѹnѹл, пе каре îл таче кроnікарії (неапърat, din нештіінцъ); чі ѹnde таче Istoрia, аколо ворбешte Tpadіціа; ші кînd Tpadіціа e репresentatъ d'ѹn бътрînѹ кърtѹрарѹ, ка tata Aninoшeanѹ,[2]) атѹnчі pesпектъm Tpadіціа.

Бътрънѹл nostрѹ zіче къ a tpeea каѹsъ прінчіnалъ a tpечерії лѹї Negrѹ dінкоачі de Плаіѹ este" плъ-

[1]) Negrцъtorѹ din Кътпулѹнгѹ, бенерабілѹ nentрѹ bîrsta, karakterѹл ші kѹnoшtinцele întinse ce are desnpe istoria імперіулѹї Occidentalѹ ші Orientalѹ al Romanilor, ші desnpe Istoria Рѹmъnілор, de la deskъlikarea лѹї Traianѹ nînъ azї.

[2]) Mar· ist Tom I. nag 83.

www.dacoromanica.ro

pea nekontenitъ a Rъmъnilor Mъntenĭ la Domnъ Negrъ (în dъveріле лор prin Transylvania nentrъ negoцъ) nentrъ sъnъrъріле nesъfferite чеînчеркаъ-еĭ din partea Тътарілор, ръташĭ în цара asta dълче шĭ бъnnъ, de каре nъ se'n dъraъ sъ se desлineaskъ; ші карі Тътарĭ se adъnostiaъ prin алле Четъцĭ de пе лънгъ Dъnъre ші din întrъ църіĭ, de ъnde, eшind ка Лъnіĭ din Kodріĭ, пръdaъ kase, аверĭ ші mъerĭ.„

Аша dar, arroganца revoltantъ a Ъngъrълъĭ, рътatea servілъ a Sasълъĭ, stъrъinца pidiколъ ші nesъferitъ a Eniskopълъĭ Католікъ, арътареа Тъrчілор în Еъropa, Krъziміле essersate de Тътарĭ asъnpra Rъmъnілор Mъntenĭ, ші dorъл Patріеĭ (маĭ tare de kît toate): aчestea determinaръ пе Negrъ a se re'ntъrna ла skaonъл strътошілор sъĭ.

ПЛАNЪЛ ТРЕЧЕРІ

DIN

ФЪГЪРАШЪ ÎN КЪМПЪЛЪNГЪ.

Kъ toate astea, Negrъ, Mare Kъnitanъ ші politikъ profъnd; Negrъ, че moштenisse de ла Бъnnіĭ sъĭ strъbъnĭ калітъціле че факъ пе adevъratъл пъrinte ал familлieĭ челлеĭ Marĭ nъmitъ Nagia; Negrъ kъta sъ se înkredinцeze, kъ окіĭ sъĭ kiap, de stareа Четъцілор din Rъmъnia ші маĭ аллесъ de Жidava, Kъĭбъл челлъ mare ал Пъгînілор, dъnъ tradiцie. Kъm ші de disposiцia локъitorілор, ші de пъtereа inemikълъĭ че avea a kombatte: snre a'шĭ пъtea препара attakъл în пропорцie kъ resistinца; saъ, sъ zik маĭ бine, snre a paralisa пъtereа inemikълъĭ, annълъndъ'ĭ toate miжлоаче de апъrare, ші stribindъ'л sъbt îndoita sarчinъ a Patriotismълъĭ щ'a Eroismълъĭ Rъmъnъ.

www.dacoromanica.ro

Negrȣ dar ia înцеллецере кȣ Banȣл Краіовеĭ, върȣ бȣnnȣ кȣ dъnsȣл, iniцiindȣ'л în Sekretȣл sъȣ, шіînsemnъndȣ'ĭ ші kondȣita че требȣea sъ цiie în zioa чea Mare a лiберърiĭ: adikъ, a тъia каллеа Тътарiлор аллȣнгацĭ, snre a ръsбȣnna Ѹтбреле ȣлтрацiate але Морцiлор, ші sȣфферiнцеле îndeлȣngate a ле Biiлор.

Sigȣр ші лiniштitȣ din naptea asta, Negrȣ treче Карпацiĭ; ші, пе drȣmȣл Брашовȣлȣĭ, кобоаръ în Rȣmъnia, în maĭ mȣлte pîndȣrĭ,[1] incognito (în bestminte de Moeчeanȣ). Eraînsoцitȣ de фiiȣл sъȣ челлȣ mare, de ȣn фрate ziче tradiцia, ші de къцĭ-ва Rȣmъnĭ amiчĭ sinчerĭ ші devotaцĭ лȣĭ Negrȣ.

Eĭ кобораȣ Mȣnцiĭ кȣ оккasiȣnea бiлчȣлȣĭ че se фъчеа ла Romȣла, ла 20 Iȣлie, ка sъ skiшбе пътȣрĭ ші кашȣрĭ пentrȣ грiȣ ші алтеле.

Тътарiĭ, în timnȣ de лȣnte, se înkideaȣ în Жidава, dъnd de beste ші Kompatrioцiлор лор a ле veni întр'ажȣторȣ; în timnĭ de паче, шedeaȣ ammestikацĭ nîntre Rȣmîniĭ Romȣлenĭ, întokmaĭ ka Apendatorii Greчĭ кȣ цъranii. Тътарiĭ eraȣ niшte apendaшĭ în nȣtereа Sъбieĭ, prekȣm sȣnt Greчiĭ în nȣtereа aorȣлȣĭ. Aorȣл ші intriга sȣnt maĭ фatale de kît фiерȣл ші veninȣл: къчĭ aчеллеа ȣччidȣ indiвidȣл, iap aчestea Nacionalitatea; asфел Tȣrkȣл ші Тътарȣл фȣръ maĭ nȣцinȣ periкȣлошĭ esistinцеĭ noastre nacionale, dekît Grekȣл Фanariotȣ, каре, întр'ȣn sekolȣ, фъkȣ maĭ mare ръȣ Romȣnȣлȣĭ dekît toцĭ Barбariĭ în чinчisprezeче sekolĭ.Însъ че era Grekȣл? Instrȣmentȣл Rȣssȣлȣĭ.

Toate nacinele istoriеĭ Moldo-Rȣmîne, înkъ de ла 1500—1700, ші maĭ аллesȣ în sekolȣл XVIII, sȣnt пline, ші orĭ kît do mȣлt ar vorбi Rȣmъnȣл kontra ъstȣĭ soiȣ aфȣrisit de oamenĭ, nȣцine ziче, фoarte nȣцine, în компараціе кȣ реллеле челле mȣлte ші greле, kari (препарate în ȣmбръ doĭ sekolĭ) îl stрiвiръ

[1]) Tradiцia ziче kъ каĭ лор eraĭ notkoвицĭ kv notkoaвеле îndъръt, ka дvъndvse Тътарiĭ dvnъ eĭ sъ nv ле dea de vrmъ.

www.dacoromanica.ro

o sătъ de anii, ka pe Kampanella instrumentele de toptъръ a le inferpalei Inkuisiții. Rumъnia e o Nație de Maptyri, a zis Michelet.

Negrъ, la vedereа, pentrъ prima oarъ, a lokъlъi natalъ, de unde tatъ-sъъ îl simъlsesse înkъ copilluъ (la 1240, kînd kъ trecereа'i în Ardealъ la arъtareа Tъtarilor) Negrъ, la vedereа Romъlei ši a Kъmpulungъlъi, vъrsъ lakrъmi fervinți: lakrъmi ce le skoate vedereа Patriei prad Barbariei ši Turaniei! Amorul de Patrie ši de rъsbunare îl înflъkkъraръ ši mai mult. Ellъ žъръ, în inima lui, sъ kurръce cara de supъrkъčiuni, ori sъ moarъ pentrъ ea, îmmormîntîndъse în lokъl natal, kъ cъrîna strъbunilor la un lokъ.

Dumnezeъ bъkъръ inima Eroului Creștinъ, kare apъra Kruceа apъrînd Rumъnia: Negrъ aflъ Marii Jidaveї prefъkъți de timnъ în stъnči de granitъ; aflъ pe Romъleni asemenea unui b r iъ kъ prafъ de pъšikъ, ce n'aštеantъ de kît o skînteie a rъsturna Mănți ši Četъți uriaše; aflъ, în fine, pe inemikъ addormit greъ pe sînul mollčiunei ši al Nepъsъrii.

Negrъ komunikъ îndatъ skinteа elektrikъ a Patriotismului sъъ kapilor Romъlei; ačeštia, la pîndul lor, o komunikarъ konsîmțenilor ši Četъțenilor tъtъror; ši togi, întъpindu'ši braцul kъ arma, ši inima kъ kredinца, trebъeaъ sъ întîmpine, la ora însemnatъ, pe liberatorii lor.

Semnalul era se fie sunetul Bъčъtelor, la kъntatul întîiъ al Kokošului. La ačestъ semnalъ, Rumъnii Romъleni vor împune attakul, ši se vor împreuna kъ frații lor Fъgъръšani, ši kъ čei lalți Rumъni ši stpeini, prin (rivitoareа:) enigma:

"Petevei de teiъ,
"Miriште de Meiъ [1]).„

[1]) Rumъnul e nъskut poetъ ši filosof. Vorba lui plîn de figuri retorice, ši judekata lui čea sъnъtoasъ, sunt proverbiale. "Înțelleptunea fu arma Rumъnului kontra tuturor inemicilor sъi, kari

www.dacoromanica.ro

Ачеasta требуia съ фie (le mot d'ordre), кувынтул de рекунoaштере ши de stрînцere ла un лоkъ ал тутурор Ромынилор, supeînфръцiреа челлор d'o kaуsъ ши d'un neamъ.

Ла аппропiереа Лiберaторулуï, annунцaтъ прiн sunnетул трътбiцiлор, прiн урлетул кампанелор, ши stрiгътул лунтъторилор, Ромуленiï афлaцï în Жidaва требуea a deskide Еросулуï порцiле Четъцiï, supe asiгурareа комплетъ a triумфулуï.

În timпul ачesta, кълларï Румънï, пе каï ka вынтул, вор алерга съ трîмбite вiktoрia illустръ de суб мурiï Жidaвеï, uniï, ла Курtea de Арцешъ, алцiï, ла sateле вечiне, supe a se pidika toaтъ Цара în пiчoape, ши a пune пе пъгънъ ла miжлокъ, dъndu'ï фокъ din toate пърцiле, ka unop шерпï în kuïбul лор.

Ачi ne опрiм un minut, supe a аппропiа seколiï, ши a компара treï марï евенimente, ла treï diффeрite епоче але Istopieï Румънieï.

Padъ Negръ! Mixaiъ Biteazъл! ши Padълeskъ! 1290—1594—1848.

Унul кърръцъ Цара de Тътарï, челълалт de Турчï, ши ал treïлea de Мускалï.

Treï рецеперaцiï марï, întreпrinse de treï Марï Цeniï, че'шï комунiкъ ideiле de Naцioнaлitate ши de Лiмбъ прintre seколï ши каламitъцï!

Ш'апоï, съ nu kreazъ чiнева în metemпsixosa luï Pythagora, saъ în tрaнsфormaцia luï Pierre Leroux?

Аша! nimiк nu пiere în Natuръ, totul se metaморфозъ: Moise treче în Kristъ, Sokratъ în Фенелонъ, Пitaгora în Newton, Sylla în Maratъ, Грахus în Roвespierръ.

se sфъrîmarъ de ea ka baллyриle неbune de stъnka ku фarul „zice *Michelet* al Pumъnilor. Istorikul Бълчesku.

Пrimul berъ al гiпitoriï фace allysiune la mъnerul sabieï, ши al doilea, la secerъ, la ferul snadeï. — Osteanul trebuia съ zikъ „Petebeiъ de teiï; ши цъranul saï orъшanu съ rъsiпunzъ „Miriute de meiï."

www.dacoromanica.ro

LUPTA DE SUB MURII

ЛИДАУЕЦЪ

Лъзъм акъм съ ворбеавкъ бътръпъл Апипошеа-пъл, каре репресентъ аічі елементъл історіко наівъ саъ тradiціонаръ; прекъм жъніпеа чеа прогресівъ, елементъл кріпікъ.

Імі консервъ, în паррареа бътръпъльі, дрептъл ортографіеі ші ал пъптъацієі, лъсînd ачестъіа ші ideile, ші стілъл, ші кіар лімба'ї оріціналъ[1]).

"Негрь Водъ, дъпъ че'шї кънкі оастеа требъінчоасъ, се пъсе în фрънтеа еї, ші плекъ.

"Іар în оастеа лъї ера тоі фелъл де оменї; Сасї, Унгурі, Немцї ші Рътънї[2]);însъ Рътънії треі пърцї, ші Папіштії о парте: кънчі, афаръ де Рътънії Фъгъръшанї ші Мънтенї, ераъ мъліцї Арделенї, карі съффереаъ де ла Унгурі мъле кръзімі; ші течеаъ къ Негрь în мошіа лъї, сетошї де лібертате.

"Ші орі не унде течеа Негрь ВВ, Рътънії кь раттъре верзї îлînтъмпінаъ, ка Евреії (попоолъл) ші Копіі (жъніпеа) пе Іс%s, ла інтрареа în Іерусалімъ; ші, în брърі де бъкъріе, îлînсоцеаъ мъліъ калле, стрігînd:

"Осанна Челлъї че віне întрь пъмеле Домнъльї, къ Лібертатеа ші къ Бъкъріа!„

"Астфел вені Негрь пънъ ла Зърнештї, каре е хо-

---

[1]) Вомпуї зъпплінї боребеле стрейне, сире а се бедеа че пъціне зъпї ачестеа în лімба попоолъцїі.

[2]) Маг. Іст. Том І пag 232.

www.dacoromanica.ro

тарѫ інтре Цара де сѫс (Дачіа сѫперіоръ) ші Цара де жосъ (Дачіа інферіоръ) а Дакіеї векї (Траіане)[1]. Ачі се опрі Негрѫ, кѫ тоатъ кѫртеа ші остенії лѫї; ші тріміссе пе Данъ, фіїѫ съъ чел маї маре, кѫ алцїї din фамілліа лѫї, ші кѫ ѫн пѫмнъ де флъкъї, пънъ ла Колцї ші пънъ ла Орцїї, ка съ опреаскъ în локъ пе тоцї къллъторії карі се ѫркаѫ din Царъ, орї коборѫѫ din Мѫнте, ші съ'ї іа кѫ дънші; ка съ пѫ меарго съ дea de штіре Тъtарілор, врънd съ'ї апцѫче фъръ веste, ка пе ѫлтѫрї în кѫїбѫл лор.

"Ші eatъ къ ші тоate sateле de сѫѫ мѫнцїї nostрії лѫasserъ de штіре; ші еше аѫ дѫпрін тоate гъѫріле Плаіѫрілор, съ вііе інтрѫ інтъмпінареа векіѫлѫї лор Domnъ ші Пърінте, ші съ dea мінъ de ажѫторѫ Мънтѫіторѫлѫї Мошіеї стръмошешті.

"Негрѫ імпъпъ тоate потечіле Плаіѫрілор ш'алле Мѫшчеллелор кѫ фіі Кодрілор Карпацілор (вінъторї de капре негре, карі мі'ці іаѫ пінДѫріка din сборъ) ка съ прівегеze тоate мішкъріле Тъtарілор, ші съ letaie дрѫмѫріле, кѫлкъnd кінцї ор пѫtea маї мѫлцї. Пъгінѫл інсъ нічї къ віsa: dormia кѫ бѫрta ла soape, ка шарпеле în каллеа Рѫмъпѫлѫї, кінd îl doape капѫл.

"Аша se інтімплъ ші кѫ Балаорѫл din Жідава, пе каре 'л съцетъ Каваллерѫл теѫ Негрѫ (аллѫsiѫne la St. Георге) кѫ Sînta Крѫче ші кѫ Sінціта Sабіе а Sінтеї Лібертъцї.

— Біне s'a пъstpatъ таїна, мошікѫле!

— Хеї! фъtѫл меѫ! Adевъратѫл Рѫмънъ, ачелла каре are în віне sінце de Мѫченіцѫ ал Крѫчіц ші ал Patріеї; ачелла каре se trage d'a dрептѫл din колоніштіц din Італіа, алла, віте, пѫ поate фі нічї плоскарѫ нічї кодарѫ. Орї-чіне dintre Рѫмъні е мішелѫ, алла este кѫрчітѫръ, съмінцъ de Грекѫ ші Калтѫкѫ.

[1]) Колонія Zernes (de unde Зърнецїї) е фундатъ de Дібінѫл Траіанѫ, dotîndu-o кѫ drentѫл Італікѫ, ка пе Sarmizeretusa ші altele. Mar. Ist. Tom I

www.dacoromanica.ro

"Ші dъпъ че se maĭ опрі пъцінъ ла Нътъештї (каре е sătă мошă-бътрînă) ка съ маї ръзъффле каїї, ші sъ se маї аскъцъ зъбііле, ші лъпчіле, ші секъреле, апої, кînd ера soapele ла кindiї (d'o зъліцъ snpe Anъs), "Къ Dъmnezeă înainte!„ stpigъ Negръл.

"Іар Negръ se onpemte къ каллъл зъă dpent ne локъл не каре stъ azї sîntъл алтарă ал Monastipiї din Кътпълъпгă (ачі ера поіанъ лъчіе); ші чере о лапче de ла ъп osteană; ші, d'a 'пкълларе, оînфіце în пътîntă, în кît a intpat d'o палтъ domneaскъ: кътї ереаă пъї de леї Bassaрабештії меї!

"Апої deскалікъ Negръ, ші toatъ oastea; шіînцепъке Negръ лînгъ лапчеаînфintъ în пътîntă, ші'шї скоate кътъла църкъпеаскъ; ші toatъ oastea фаче че фаче еллă. Ші se роагъ Negръ, ші zîче:

"Маїка Domnълъї, тъ каре аї пъскъt ne Messia-Хрistosă, Мънтъіторъл лъмії, че порцїле Іадълъї лă a сфъръматă, ші ne Adamă челлă кънзъt 'л-a pidikată din ґроапъ, фії solitoape azї кътре фіілъ тъă ші Dъmnezeъл nostръ, ші роагъ'л фіербінте, къm te роагъ акъm toatъ oastea mea, ші toatъ крештінътатеа (Рътъпімеа), прін канітапъл еї ші робъл тъă, Negръ, роагъ'л съ'мї ажъте ка съ кърънцă de snъркъчіънї Мошіа Пъріпцілор. Hentръ Кръче мъ лъntă eă; ші'цї воіă фаче ціе локъінцъ sфîntъ în пъmеле тъă."

"Ші 'шї a фъкъt semnъл Кръчії de треї орї; ші toatъ oastea assemenea.

"Ші a рътnt Negръ лапчеа din фаца пътîntълъї, ка съ se штіе локъл ъnde ера съ seînалце бісерікъ Нъскътоапеї de Dъmnezeă.

"Ші a zisă Negръ oastії съ îmбъче чева, ші съ apomeze пъцінă, нînъ ла кънtatъл кокошълъї.

"Ші eatъ къ кънta кокошъл nentръ întъea оаръ; ші Negръ BB. dette semnъл de плекаре; ші тоцїînкълікаръ; іар nedestpії анъкаръ înainte: кътї еї sânt трънъл oasteї; іар кълларецїї, appineле.

www.dacoromanica.ro

"Ші ла Апа Съратъ, дѫпъ че ѫркаръ д'аѫѫпра,înчепѫръ тоцї бѫчѫтії, марї ші мічї, (ъї марї de аламъ, ш'ъї мічї de летнѫ)înчепѫръ а тръмбіта groasnik, de te лѫа фіорї din крештетѫ пънъ 'n тълпї, паркъ ар фі фост трîмбіцеле Арханцелілор ла а доаÎnвіере.

"Ші ла сѫнетѫл бѫчѫтілор, ръспѫнцеръ въіле ші деалѫріле челле гъѫноасе (ехо); ші аѫзіръ чеї din Ромѫла ші din Жідава; шіînцеллесеръ къ с'аппропіо Messia-Negrѫ, Міреле Лібертъцій, че венеа кѫ Дрептатеа ші кѫ Фрънція.

"Ші ешіръ бътрînії, ші мѫеріле, ші копії, кѫ лѫмінї de seѫ ші de mesteакъне,înтрѫînтъмпінареа Domnѫлѫї, ка фетеле челлеînцеллепте кѫ канделеле аппрінсе, бѫкѫрîndѫсе ші стрігînd: "Osana Челлѫї че вінеînтрѫ нѫмеле Domnѫлѫї! Біне-кѫвînтат фіе нѫмеле лѫї Negrѫ, че віне кѫ Пачеа ші кѫ Бѫкѫріа!„

"Ші а zis Padѫ Negrѫ съ треакъ мѫеріле кѫ бътрînії ші кѫ копії пе деалѫл de d'aѫѫпра бісерічії de ла Апа Съратъ, (ѫnde a фост окна de sape); ка съ фіе ла адъносте ші assigѫрape în timпѫл лѫнтеї.

"Ші Рѫмънії Ромѫлені, ла ѫетѫл маллѫрілор че ръсѫпаѫ de сѫнетѫл бѫчѫтілор ші ал стрігътелор, апѫкаръ, ѫнії секѫреа[1]), алції коаса, алції торроїпапѫл (каре іа фокѫ пе datъ), алції кіар артеле пъгънілор, карі se trezirъ, ѫнії în сънцеле лор, алції în ѫрлетѫл клопотелор, ш'алції în цінетеле ѫчішілор ші ѫчігъторілор. Пъгънії піердѫръ мінціле, с'ameціръ, шіînчепѫръ а se омморî сї dintre еї.

— Petebeiѫ de teiѫ! стріга оштеапѫл, de кîте орї pidika секѫреа, орї парѫл, орї лапчеа, ка съ dea.

— Міріште de meiѫ! ръсѫпѫndea Ромѫлеапѫл, опрind ловіреа, ші трекѫnd în partea Рѫмънілор.

— Dъ de moarte, фрате.

[1]) Ку карі era маї сіґурї de кît ку пушка, че se мѣentъ în секолул 14 (1346).

www.dacoromanica.ro

— Nічї вітѫ mea пічї карпеа mea.

— Sъ пѫ скапе пічорѫ de Тътарѫ! stpiга Nerpѣ кѫ ѫп леѫ, din міжлокѫл лѫптеї.

"Ші пѫ цінѫ mѫлт лѫпта: къ Рѫмънѫ е леѫ ла прімѫ фѫріе (în ѫрмъ se кам 'moaie); ші smeѫ е ла sфіршіт. — D'aчеea зіче ші Тѫркѫ: "Дъ'mї, Doamne, rînдѫ Рѫмъпѫлѫї ъллѫ дѫпе ѫрмъ.„ Stрътошії пѫштрії, кînd se ведеаѫînфрînцї, аѫпчї se 'nфлъккъраѫ ші seînтъррîтаѫ маї ръѫ; ші sмѫлцеаѫ бірѫінца din гіарра връжмашѫлѫї.

"Іар къцї-ва din пъгъпї se stрекѫрasserъ, ка шоарічії плоацї, п'înтре грindina Чоmецелор; ші... ла зъпъtoasa! Авеаѫ каї арънешті, каріînтрекѫ въпtѫл ла іѫцеалъ. Ші алергаръ съ dea de штіре челлор d'o сеце ші d'ѫп зъпце кѫ еї, în дрѫмѫл[1]) dintre Ромѫла ші Кѫрtea de Арцешѫ (ѫnde se зіче къ ар фі фост Кѫрte[2]) ші маї din векіme); іар маї аллесѫ маї Марелѫї тътъръскѫ d'aчі, ѫпѫл din капії Пъгъпілор, каре, sпъїмъпtатѫ, ші плінѫ de жафѫрї, adѫnate дѫпъînвъцѫл лор, se pidікъ іѫte, ші se трasse ла вал-ле, sпре Дѫнъре, кѫ авѫцііле лѫї. Шіînцеллегъnd ші Рѫмъпії de neste Олтѫ, че ереаѫ шопtіцї de Nerpѫ, ле ешіръînainte; ші mѫлт оmmорѫ фъкѫръ ші еї Пъгъпілор.

"Ші Рѫмъпії кѫрцеаѫ din toate пърціле, addѫпъndѫ-se ка пѫії de гъіпъ sѫѫt арріпеле клошчії; ші s'aѫ фъкѫт чette марї de Рѫмъпї; ші, лъзъndѫ-se, ка шіоаеле Мѫнцілор din върфѫл Плаіѫрілор în жосѫ, пе албіа пърîелор ш'а гърлелор, лѫаръ ла гоапъ неаmѫл тътъръскѫ; ші п'ъїînкъїбацї прin sate ші четъцї îї ѕкоasserъ ла къmпѫ лѫчіѫ, ка бътъіашії пе Лѫпѫ ші ші пе Ѫрѫ ла поіана лінѫ.

"Ші пѫtem зіче къ маї mѫлт Dѫmnezeѫ 'ї a бътѫт de кît Рѫмъпѫл; ші s'aѫ трasѫ тоцї sпре Крîmѫ

[1]) Пе Бугеа, пе Братіа, пе Pîvл Doamneї, пе Bilsanѫ.
[2]) Pesidenца Dvчilor, în medivл-Ебѫ.

www.dacoromanica.ro

(Кріmeea), ші s'аѹ ашezat аколо; de ѹnde, de mѹлte орї emind, бънtѹiаѹ аче ste църї, карі nѹ nѹцінѹ sънце d'ал лор аѹ бъѹt ші елле.

"Ла mѹлціme de Тътарї лѣ аѹ ръmasѹ oaseле în Царъ; ші sъ штії de ла mine, de sirѹp, (къ о штіѹ ші еѹ de ла мошї de ла strъmoшї) къte, мовілле, марї ші мічі, bezї прin Олtenia-mікъ, маї кѹ seamъ, toate sѹnt mopminte de Тътарї: къ нічї ѹn soiѹ de Барбарї nѹ фѹ аша snѹркатѹ ка Хѹnnѹ ші Тътарѹ; къ пе ѹnde tречеа, tречеа піржолѹл. Треї анії, snѹn бътрînії, фѹ Цара Dакіеї toatъ ші Цара Ѹngѹreaскъ (афаръ de Кreasta Карпацілор) ѹn пѹstiiѹ пемърціnitѹ, ѹn mopmîntѹînґрozitorѹ, Че маї вреї? Dака ą ръmasѹ ші ґікътоаре: "De, къ nѹ daѹ Тътарії[1]).„

"Ші аша, ка sъînкеіѹ, кînd ръзъреа Soареле dѹnъ Мѹшчелле, steąгѹл рѹmъneskѹ, кѹ фецеле Кѹркѹbeѹлѹї, фîлфіа пе креasta Жіdавеї ші пе ферestреле bisеріčілор din Romѹлą[2]).„

[1]) Istoria svsцine Tradiцia. Toma Arxidiakonv deskrie aчеї timnї în Istoria Solamitanъ; ші Rorerіѹ, kanonikvл din Orade, în *Miserabile Carmen*. Bezї „Temissiana" de D Lavріani. Tom 5, філа 240.

[2]) Бътрînvл Aninoшeanv ą dotat Marasinvл Istorikѹ kv kronicеle Bornikvлvї Vreke ші ale лvї Miron Kostinѹ, îmnrvmvtate Dлvї L. Brezoianv, че ле a dat D-лvї Lavріani a ле imnrima. Маї дoss dъ ші ale dokvmente istoriче, interesante, dintre kare o Xronoloцie a Iriцilor din Rvmъnia, regvлatъ dvnъ Xrisoabe avtentiче, de vn ѹnkiѹ ал nvmцvлvї Kartea de лitvrgie, de kare borbeiute D Boldiakѹ în Itinerarvл sъѹ, (Kvr. Rvmъn, 1845, Nr. 86) kommvnikatъ de D. N. Posetti, este tot proprietate a бътрînvлvї Aninoшanv, date toate D-лvї Brezoianv, kare le a dat Pedakцiеї ka din nart a Dvmn алvї...

NB. — Pentrv erroriле челле strikvrate пънъ aчі, din diфferite kavse, bezї *Eppata*.

www.dacoromanica.ro

КЪМПУЛУНГУЛ

ЛА

1215.

Istopia ziче (DD. Аарон, Бълческу, Лавріані, шчл.) къ Negru BB. a deskălікat în Кълпулунгъ ла 6798 (1290).

Inskrinția Monastirii din Кълпулунгъ ziче:

"S'a zidit întăeașĭ datĭ, din deskălікătoarea "Цării, de rănosatul Radu Negru, kînd a fost кăр-"sul anilor de ла Adam 6723 (1215).„

Каре din aste doĭ deskălікărĭ e чea adevărat?

Чea de ла 1290, orĭ чea de ла 1215?

Una e luatĭ dunĭ xrisoave, alta dunĭ inskrinții; каре din doĭ merітĭ a fi autopitate istorікĭ?

Romanii, în linsĭ de tinarŭ, înskriaŭ Istoria лор ne monumente: ne колоане de martурĭ saŭ de bronzŭ, ne tabле de niatrĭ saŭ de aramĭ.

Rămănii, ка конії аї Romanilor, aŭ moștenit de ла Dunii лор ші канŭ, ші minte, ші окіŭ de Аквілă ші inimĭ, ші sănцe, ші карне, ші брацŭ, ші kostume, ші limbĭ, ші tot; aŭ moștenit dar ші înskriepea фанте-лор челлор марĭ ші віртуоase ne tabле de niatrĭ saŭ ne stălnĭ de lemnŭ.

Rămănii însĭ, ка Креștині, înskriaŭ ne Кръчĭ ші ne Biserічĭ фанте лор, natriotiче saŭ еванцеліче.

Бътăлліile luĭ Traianŭ ку Dачії sunt skrise ne колоана'ĭ de martурĭ din niaца Romeĭ.

www.dacoromanica.ro

Patpiotismul lui Brutus, epoismul lui Svinionŭ ші devotamentul lui Svevola s'aŭ înskpisŭ ne niedestalul Statuelor lor.

Bătălliile lui Ştefanŭ al Moldoveĭ s'aŭ înskpisŭ ne natpu-zeчĭ de bisepiчĭ, presărate ne toatĭ surfaţa Patpieĭ salle.

Bătălliа de la Kălugărenĭ, n'o Kpuче mape de niatpă, înălţatĭ kiap ne kămpul lunteĭ.

Monăstipea de la Kuptea de Arţeşŭ este un sublimŭ ші nemupitopŭ monumentŭ, înălţatŭ d'un suffletŭ creştinŭ snpe glopia Creştinismului, ші de mărinĭ de Pumânŭ în glopia Pumânismului.

Aşa dap înskpisul dune niedestalul Monumentului sakpu, numitŭ bisepika lui Negpu Bodă din Kămpulungŭ, este maĭ nositibŭ de kît snusa Kpoнikapilop, kapi aŭ skpisŭ ші eĭ dunăn snuseле altopa, ші, чеĭ maĭ multţĭ, fărăn o чepчetape kpitikă: npin ăpmape, e maĭ istopikă, maĭ dpeantă data deskălikăpiĭ de la 1215, de kît чea de la 1290.

Komnapînd tpadiţiile ku inskpinţia sus numită, ші ku Kpoнika Anonimului Ungăpă, de kape vopbeşte ші istopikul Klainŭ, konkidem, ku D. Maiopesku: "Deskăli-"kapea lui Negpu BB a fost la 1215, nu la 1290; "ші kînd n'aşĭ avea altă pobă, înskpisul Monastipiĭ "lui Mateĭ Bassapabŭ din Kămpulungŭ este un doku-"mentŭ biŭ.„

Însă nicĭ 1290 nu e de lepădatŭ: în diplomele Kămpulungului (xpisoavele oraşului) aflăm kă Negpu BB a întăpit dpeptăpile ші pipvelepeле celle vekĭ a le Kămpulungului la 6800 (1292), la doĭ annĭ dunăn deskălikapea sa în Kămpulungŭ.

Fiind-kă însă acellaşŭ Negpu n'a nutut fi tot d'odată ші la 1215 ші la 1290 [1]), ăpmează kă aŭ fost doĭ Negpi; ші fiind-kă în aktele nubliче ale

[1]) Kăчĭ, fiind de 25 anĭ kînd a făkut biseрika, ші mupind la 1314, a trebuit să bieţuiaskă 124 de anĭ.

www.dacoromanica.ro

Dвчілор рвтъпї din Dачіа Траіанъ фігвра пвтаї пвмеле прінціарѣ (преквт: Главдіѣ, Бвквр, Іоанѣ, Гелв, Маріотѣ, etc), кв toaţe sigвранца нвtem конкіде къ Negрв de ла 1290 este фіівл лві Negрв de ла 1215; ші къ атъndoї аѣ deskълікатѣ în Кътцвлвнгѣ, ла doъ діфферite епоче, întreрвmnte de варварї. Monastiреа dap e фъквтъ de Negрв I ла 1215, кînd Кътцвлвнгвл ера вп satѣ атърnat de Ромвла, ка azї Бвгеа de Кътцвлвнгѣ, вв нвmiре de свбт-Ѹрбіѣ (махала [1]); іар орашвл е фвndatѣ ла 1290, de Negрв II, двпъ кврънціреа Църії de Тътарї, ші întemeiереа пьовлві Прінціпатѣ ал Рвтъніеї, формаtѣ din Олteniaтаре ші Олteniа-тікъ.

Supreînкredinцареа челлор zise, пвnem фацъ în фацъ Istoria кв Tradiцia, ne D. Maioреskв кв tata Aнinoшанв.

Domnвл Maioреskв zіче:

"Двпъ коnтрazічеріле че am афлат între хрisoaвеле Църії Рвтънешті, (Фоаеа Мінціі, 1842. Nр. 42), ші, de mвлte-орї, кіар între хрisoaвеле ачелвіашї Domnѣ, тъ цїѣ tape de inвкрінціа monastipii din Кътцвлвнгѣ (1215). Кіар de s'ap гъsi вр'вп хрisовѣ de ла Mateї Бassaрабѣ кв алтѣ анѣ, ачелла е sмintitѣ, ші требве îndреntat двпъînвкрisвл de ла Кътцвлвнгѣ кв data 1215.

"Колонisареа Рвтъніеї, марї ші мічї, de Рвтъпї коборіцї din върфвл Карпацілор, врта în мъsвра în каре вкъdea нвтървл Квmaпілор, парte прін ръsбеleле кв Konstantinoполвл, парte кв Ѹнгаріа, парte кв stpiкврареа лор în Ѹнгаріа ші Арdealѣ.

[1]) Ромъ, фіind ашezatъ пе dealврї, de vnde фv nvmітъ *Septemcollis* (шante кvлмї Palatinv, Kaпitoлinv, Квіrinaлv, Чelivs, Екві liny, Віmiнaлv ши Aбentinv) махалаleле beneaѣ свбт ораші, ші фіind къ ораші latineute se zіче Vрбе, махalaoa era Свбт Vрбе, de vnde Свбт-Vрбіѣ. Daka nv zikѣ Vрбеле Кътnvіtnrvлѣ, în astъ skrіере, este ka зъ фіѣ маїînцеllesѣ, шапої ораш зъ nv derіbe маї mvlt de ла ὄρος, ὄρασις, (bedere, панорамъ) de kît de ла vnrvreskvл ораш?

www.dacoromanica.ro

"Domnii Фъгъраш8л8ĭ ш'аĭ Отлаш8л8ĭ, Р8тънĭ din фамілліа Негр8,înкъ д8не ла ѕфîрш1т8л веак8л8ĭ XII, îшĭînтinseръ п8тереа не ѕ8б поалеле Карпацілор în Цара Р8тънеаскъ, к8т о доведеште шi інѕкріпціа Monastipiĭ din Кътп8л8нгѫ...

"Domnia ачеаста а Негрілор, пънъ ла веніреа Тътарілор, н8 ѕ'аînтinsѫ de ла поалеле т8нцілор înainte; іар д8нъînтоарчереа Тътарілор, ші desъвîршita къдере а п8тепіі К8manілор, ѕ'а лъцит к8 înчет8л domnia ачеаста, пînъ че 8п алтѫ Негр8 а add8s Прінціпат8л ѕ8бт а ѕа п8тере, кътре капът8л веак8л8ĭ XIII (1290).„

Ачеаста е Історіа; ші кînd Історіа е ѕкрісъ de Маіорештĭ ші Лаѕріанĭ, Бълчештĭ ші Ръд8лештĭ, Історіа ачеea фаче а8тоpitate, ка Евацеліл: кънĭ 8неште челле доъ кондіціĭ essenціале але а8тоpiтъціĭ: Лоціка ші Атор8л, Капачitatea ші Onnestitatea.

§

Съ аѕк8лтъм ак8т ші Традіціа.

"Ла леат8 1236, ziче бътрîн8л Аніпошеан8, віind Батіе к8 Тътарії, ші intрînd în Цара Р8тънеаскъ ші Молдова, д8нъ че ѕтропшіѕѕе[1]) Р8ѕііле, Лехіа, ші алте Църĭ че ереаѫ în каллеа лор, а пъвъліт ші în Ѫнгаріа, de 8nde Краіл Ѫнг8рілор а ф8ціт ла Далмаціа, р8гъндѫ ферbinte пе Domn8л м8нтенескѫ ші пе челлѫ молдоveneскѫ ка ѕъ алерце іѕте în аж8тор8л Ѫнгаріеĭ, фъгъд8ind8ле чінѕте (опоаре) ші ав8ціе dest8лъ.

"Ачештіа ераѫ доъ рамм8ре din т8лпіна Негрілор: верĭ б8нĭ din ачееашĭ фамілліе. Кънчĭ, кат а шті,înainte de 1290, Молдова ші Р8тъніа н8 ереаѫ че ѕ8нт

[1]) Debastasse

www.dacoromanica.ro

azĭ. Kam dъne la 300 înkoa, dъnъ Xpîstosъ, Цара Молдовеĭ, къ skaъnъl la Маратърешъ, kopîndea Молдова de azĭ, Bassarabia, Banatъl ші Бъковіна, spre m. n.; iar Цара Рътъneaskъ era Рътъnia mare ші mikъ, ші Ardealъl, къ skaonъl la Фъгърашъ, spre m. z. De la 1200 înkoa, s'a îmnъrdit Dakia веке (Traianъ) în treĭ marĭ пърдĭ, dъnъ nosidia фіreaskъ a Карпацілор, че sъnt în miжлокъл Dakieĭ: Transylvania, spre anъs de Карпацĭ; ші Moldavia къ Рътъnia spre ръsъrit [1]).

"Аша dar tata лъĭ Padъ Negrъ ші tata лъĭ Dragoшъ se petrasseръ far la skaъneле лор челле векĭ, la Фъгърашъ ші la Маратърешъ, (Термопілеле Dakieĭ векĭ) din preъnъ къ ostenii, къ nobilimea ші къ оръшenimea чea de фрънte: кънчĭ, къm ain maĭ zisъ, плъгаръл nічĭ odatъ nъ s'a îndъrat еллъ sъ'шĭ nъnъstea-skъ къminъl, холda ші bisеріка; ші sъ treepe, фърь кънътîiъ, prin алле поene але плаіврілор, ші prin алле гъврĭ але Колцілор, ъnde nъ e локъ de arrъnitъ (arratrъ), ші ъnde ar фі mъrit de фоame къ ъnkeшіі, къ mъeріле ші къ kopii. Рътasse, bietъl цъranъ, рътasse linitъ de коліба ъnde se nъskъsse, de холda îngръшатъ къ sъdoarea фрънції лъĭ, ші лъngъ moaшteле sфінцілор къzъцĭ pentrъ Кръче, ші лъngъ цъrrîna moшілор че mъrisseръ pentrъ Limbъ ші Patrie!

"Iar Рътъnii, petrашĭ în mъnцĭ, цінъръ бърбъteшte, pe la toate гъреле Dakieĭ, sъ nъ ръsbeaskъ Тъtarii. Ші eraъ ші Kъцo-Влахĭ [2]) къ dъnшіі: кънчĭ, ші maĭ 'nainte de Asanъ, ші dъnъ Asanъ, Рътъnii Missienĭ aъ фost ъn trъnъ ш'ъn sъффletъ къ Рътъnii de dinkoa de Dъnъre, la toate пъsъріле лор; алтфел, къm gîndeштĭ dъmneata къ s'ar фі пъstrat nînъ azĭ ші nea-

[1]) Bezĭ Almanaxъl Statъlъĭ din 1837, nag. 164 —Însъ îmnъrdirea Daciei Traiane, dъnъ skrutorii din mediъl-kъъ, e maĭ dreantъ ші maĭ natъralъ. Bezĭ Introdъcerea noastrъ.

[2]) Bezĭ în Istoria Рътъnilor de Petrъ Maior, kaysa de ч. Bisantinii nъmirъ pe Рътъnĭ Missienĭ Kъцoблахĭ Kap 14 ші 15.

www.dacoromanica.ro

тъл рътъneскъ ші limba рътъneaскъ? Хеї! фътъ-теї! Дака, ші дъпъ 1290, Рътъniї ар фі fost ъніцї шіînфръцїцї ка 'nainte de 1290, Рътъniї n'ар фі azї чеea че sânt!

"Шї вітежаште лъптъndъ-se Рътъniї, ла гъреле Dакіеї, аїînninsъ пе Тътарї, карі n'аї пътъt ръsbі prin nічї o strîmtoape: кътї пътаї къ болованіі її піseцеаї мошії noштрії пе барбарї.

"Aчeasta цінъ аша пъпъ кънd s'a ръnit маї Мареле Тътарілор, каре, de рътine, a skos ворбъ афаръ къ е болнавъ, ші къ'л кеатъ nenotъ-sъї în Asia-Мікъ, ъnde se лъnta къ Търчії[1]); ші аша, пъпъ stindъ'тї еллъ oastea, Тътарії se pissiniръ ші періръ."

— Ba sъ zікъ, дъпъ ideea Dъmitaле, Тътарії пъ кълкаръ пе пъmîntъл Ъngaріеї, de лок?

— Ба ор фі intpat: къ D. Лаврiani пъ minte кînd zіче în Temisiana[2]) къ, în кърsъ de treї annї, Тътарії префъкъръ piratъл Ъngъreskъînţр'ъn пъstiiъ;însъ пъ intpaръ пе ъnde se цінеаї Рътъniї ла strîmtopї, фереаскъ Dъmnezeї!

— Къm dap?

— Къ вînzapea Къmanілор: кътї пе Къmanї її імпърцisse Бела IV, piga Ъngърілор, prin deoseбite лоkърї а ле Piratълъї, ка sъ пътаї факъ тълбърърї, ка маї nainte. Къmanїї dap, de ръstate ші de ръsбъnape, арътаръ Тътарілор notечї askъnse prin алле Плаіърї але Арdеалълъї, prin лоkърї таїніче, пъ prin цінътъріле Фъгърашълъї ші Маратърешъльї, ъnde Nerpії ші Dрагошії апъраї къ віаца limba ші пацїонаlitatea рътъneaскъ.

— Ата е, тошъле. Tot D. Лаврiani, маї ла валле (пац. 241) zіче: "Bestea se dъsesse къ Къmanії ар фі кеатъ în Царъ пе Тътарї; ші Белла IV, імпопъlînd

[1]) Osmanї
[2]) Mar. Ist. Tom 5. пац 240.

www.dacoromanica.ro

Унгаріа, цѫstiitъ de Тътарĭ, de лѫпĭ, de фоamete, de чѫтъ шi de локѫste, se пѫmi în віitorѫ Ţеţеле Кѫmaniеĭ (Rex Cumaniæ), кѫ o вanitate aдевъратѫ Унгѫреаскъ.„

— Че te прinde аша міраре de Унгѫрѫ къ е мъndрѫ? Nѫ е еллѫ пепотѫл Хѫппѫлѫĭ, каре a întрекѫt пе Тъtарѫ ла ръѫtate шi ла чербічіе?... Nѫ къ sѫnt Рѫmъnѫ, dар, ѫite, aдеврѫл sиѫiѫ: Рѫmъnѫл е INIMЪ NOБІЛЪ, аллесѫ пе віцъ, пе зъmînцъ!

"Citeшte Istoріа лѫĭ, кѫ лѫare aminte; шi веţ вedea къ, de ла ѫрташѫл лѫĭ Traianînкоа, Рѫmъnѫ a фost Мѫчепікѫ! Ка пе Хрistosѫ пе Крѫче, toţĭ л'аѫ ловit кѫ палма пеste образѫ, toţĭ аѫ îmиѫnsѫ коasta лѫĭ кѫ sѫліца, toţĭ л'аѫ adъпатѫ кѫ фіере шi кѫ оцетѫ; шi ел a ръbdat, 'шĭ a плекат капѫл, шi a zisѫ: "Іартъле лор, Пърinte, къ пѫ штіѫ че факѫ!„

"Dар sъ вenim ла Negрѫ BB.

"Padѫ Negрѫ, кънd a трекѫt tatъ-sъѫ în Фъгърашѫ, ла 1236, (пѫ de хatîрѫл лѫĭ Белла IV, чі de Nевое: кънчĭ требѫea sъ пѫstreze Капѫл шi Брацѫл [1]), шi елле sъ мънtѫiaскъ Inima [2]), Padѫ Negрѫ ера копіллѫ; dар tot ţinea minte къte чева de ла орашѫл паштерії salле; шi dорѫл Църії е лѫкрѫ таре, фътѫ-меѫ!...

"Кѫ toatъ dрarostea пърinteaскъ че 'ĭ o арътa Ріга Ѫнгѫрілор, (кънчĭ îл фъкѫsse ţinere), шi кѫ toate аверіле шi titѫлѫшѫріле (titлѫрĭ) кѫ каре'лînкъркasse,însъ tot маĭ греѫ atîрna dорѫ Църії лѫĭ. Dечĭ, 'шĭ a stръmѫtat ѕкаонѫл din Фъгърашѫ în Кътпѫлѫпгѫ.

— Staĭ пѫţінѫ, мошѫле. Чine a фъкѫt вisеріка domneaскъ a лѫĭ Negрѫ din Кътпѫлѫпгѫ? Negрѫ I, орĭ Negрѫ II? Ла 1215, орĭ ла 1290?

— Фіind-къînскрisѫл monastірії noaстре este маĭ

[1]) Аллѫsiune ла Пѫnцѫл (Nоблеţеа patріotikъ), шi ла milіţia Църіі.

[2]) Аллѫsiune ла Пополѫлѫ рѫmъnѫ.

www.dacoromanica.ro

sirăpă ші маї adeврăţă de кît toate челле скрise ші aвzite,înkeiă: bisеріка е фъкъţъ de tata лăї Negpă, la 1215, кънd a ţrekăţ еллă în Царъ. Еллă a înţeneă-kiată aчi; ші, mălţămind Domnălăї къ 'л-aînpred-nîчît sъ se maї întoaркъ odatъ la вetреле stрътo-шешţї, a фъгъdăţ Mami Domnălăї sъ'ї înalţe, пе локăл алла, Kaзъ de păгъчîune, спре addăчере aminţe a stрътăţării скаонăлăї din Фъгърашă în Кътпăлăнгă. Tata лăї Padă Negpă năzъsse în гъnd stрътăţareа Po-mălеї dăne лăнка Гръdiшţеї пе кътпіа лăнгъ dintre Мъцъă ші Грăіă, boind s'o баţe маї în mănţї, спре маї bănnъ assigăpare, la Гръdiшţe фiind преа săнăзъ la toate bîntăріле (attakăpї).

"Însъ dănъ кълї-ва annї benipъ ші Тътарії. Dănъînчettareа фăpieї лор, napte se dăsseръ d'ăndă ăă be-nit,înкъркаţї de пръzї; napte ръmasseръ локăлăї, kă кънeteniї d'але лор. Ăнăл din капії лор s'ашezъ la Гръdiшţe, în четъцăea Жidaвă. Еї tîpîpъ dăţъ еї ші пе Кътпăлăнţенї, карі se фъкăpъ iap Pomălenї; ші stътăpъ astфel пînъ la 1290, adikъ 54 de annї. A-tănчї beni ші Negpă Bodъ Padă, каре афлъ bisеріка ţatъ-зъă din Кътпăлăнгă дъръматъ, ші еллă o префъ-kă спре addăчере aminte; бътpînії dap ammestikapъ пе Negpă I kă Negpă II, kăm s'ammestikъ ші ideile omălăї кънd neste елле trekă nъopії Sniptălăї saă aї Timnălăї. Îndestăл kъ лъnta de săb zidăріле Жidaвеї s'a întîmplat, de sirăp; кънчї мошії меї oînsemnase-pъ întp'o kondikăţъ, че a apsă d'odatъ kă Aninoasa.

"Atănчї se mătъ, пентрă a doa oapъ, Pomăla în-tpe Грăіă ші Мъцъă; ші aчi ръmasse пînъ azї, săb nă-me de Кътпăлăнгă, каре odatъ era кътпіе лăн-гъ[1]), копрinsъ întpe dealăpї, ші ădatъ d'o гîрліцъ saă

[1]) Фътъ kăbîntă dap zice D. Болдiakă în Iuneapăл sălă (Kynepăл Pom 1895 .№ 85) "Кътпăлăнгăлă e destăл de лăнгă, dap кътпіа "n'are d. doкă,,, azi n are, odatъînsъ tot пăнтăл ші поaлеле Грăнăлăї aă fost кътпăлăнцъ

www.dacoromanica.ro

пърръ, каре, кв timпвл, префъкîndвse în ръ фвріоsъ, а префъквt къmпіа лвнгъ ші верде întр'вn првntъ nietposъ ші nisinosъ: o tindъ врîtъ a вneї kase фрвmoase.

"Stpeiniї nвmіръ Къmпвлвнгвлъ Долгополъ, пе лімба лор чеа dвлче ка теріле пъdвреце, ші арmoniоasъ ка odoроцitвл каррвлвї пеферекатъ пънtре болованї...

— Челелалте Nацiї nвmіръ пе Рвmъnї Влахї;înъ Рвmъnїї ръmasseръ tot Рвmъnї.

— Еї zik, еї авd. Къmпвлвнцеnїї ші Рвmъnїї, ші ерї, ші azї, ші mîine, s'аъ zisъ, îші zik ші'шї вор ziче Къmпвлвнцеnї ші Рвmъnї.

— Nвmaї съ se невоіаsкъ ші вnїї ші алцїї a se фаче demnї de Бвnnїї лор: алтфел, фіе мъкар віцъ de анцелї, d'ор авеа фанtе врîte, свnt Гречї[1]), пв Рвmъnї; ші Demonї, пв Анцелї.

— Аша dap Nегрв II, tрекъnd din Фъгърашъ în Къmпвлвнгъ, пеntрв кввinteле арътate, ші întemeind Къmпвлвнгвлъ, орîndвeшte în локв'ї, ла Фъгърашъ, пе вn вitеazъ соцъ de арме, Ъгрінъ, каре ръmasse tot свbt асквлтареа лвї Padв, кв kondiцiile кв каре ші Банвл Краіовеї atîрna de Negрв.

"Nв se шtie, de sigвр, dака Domnїї Бassaравї пъstраръ ші dвnъ Negрв, din превnъ кв titвлвшв, dреntвл аввnра Фъгърашвлвї ші Отлашвлвї: "къчї, квm ziче D. Барідї, пеntрв ал XIV веак, авем, din парte-ne, лаквne марї în Istopia Фъгърашвлвї, каре treбвe a se вmплеа...

"Iap în ал XV веакъ (1472), Sasїї къштігъ de ла Рецеле Matias o діплотъ de dapъ аввnра Фъгърашвлвї;înъ пв свnt проbe къ 'л-аъ stъnînit[2])." De вnde

---

[1]) Prin Гречї ачіînцеллецем лепра Фанарvлvї, каreînkъ se simte пе вvффлетvл mvлtor Рvmъnї...

[2]) "Фамілліа Въkъreшtилor ші пînъ azї поartъ marka Фъгъraшvлvї, вnre memoria domnirїї лvї odimoarъ.," (Фоаеа Minцi, 1846 № 8).

www.dacoromanica.ro

se 'nцеллеце къ, ші dака ар фі авѹt stъпînipe asъпра лъї тоцї ѹрпъторії лъї Negrѹ пъпъ ла Мірчеа, de la ачеstaînsъ Bassaравії ръmasseръ nѹmaї кѹ titлъл, че'л vedem фігѹръnd кіар în diплomeле лъї Mateї Bassaрав (1633—1654 [1]). „

"Eatъ ші titлъшѹ лъї Negrѹ BB.

"Întrѹ Xs, Dѹmnezeѹл челлѹ бѹnѹ, kredinчosѹ ші "челлѹ бѹnѹ de чinste ші челлѹ іѹbitorѹ de Xs., ші sin-"гѹр бірѹitorѹ, Io Padѹ Negrѹ BB, кѹ міла лъї Dѹm-"nezeѹ, Domnѹ a toatъ Цара Рѹmъneaскъ, ші Херцегѹ "(Dѹкъ) ал Omлашѹлъї ші Фъгърашѹлъї [2]).„

— Че 'nsemneazъ, moшікѹле, ачеллѹ Io каре фігѹ-реazъ în toate актеле Domnilor Рѹmъnї, de la 1290—1830?

— Asta e ъшор de афлатѹ пентрѹ ачелла каре чі-temte кѹ лѹare a minte istopia Патріеї залле.

"Ачеллѹ Iъ ва sъ zikъ Ioanѹ; ші prin еллѹ se 'nцеллеце пъmeле лъї Кало Ioan (Ioanniцiѹ), întemee-торѹл Îmпъръцієї Българо-Рѹmъne, din Daчia лъї Аѹ-реліанѹ, че цінѹ, кънd бine кънd ръѹ, de la 1186—1300 [3]).

"Astѹ Ioanѹ a îmпъръцitѹ de la 1186—1210. Еллѹ întinsesse domnia лъї ші neste Молдаво-Рѹmъnia, tot кѹ кondiцiile кѹ каре Negrѹ stъпîni la 1290 Banatѹл Краіовеї. În Oлtenia-mare era Dѹче saѹ Kanitanѹ, п'а-тѹnчї, tata лъї Negrѹ. Dѹnъ moartea лъї Кало-Ioanѹ, ачesta ръmasse neaтърnatѹ: кънчї ѹрташії лъї Ioanni-цiѹ фѹръ маї тоцї nište nevrednicї ѹрташї аї Ма-релъї ші înцеллеnтѹлъї îmпъratѹ Кало-Ioanѹ, каре a лѹstрѹit nѹmeле de Рѹmъnѹ. Dѹnъ moartea лъї Кало-Ioanѹ, Îmпъръцia шовъї, ші mерse шовъind пъnъ la

[1]) Фоаеа Minцiї, 1840, Nр 11.

[2]) Mar. Ist. Tom 4 pag 232.

[3]) Ку toate къ vnîrea Рѹmъnilor кѹ Българиї dateazъ înkъ de la 865, кънd sъ ші kreштinaръ ачешtia; чеа че фѹ kaysa desбinъріі Па-тії de Патріархъл: кънчї Рѹmъnіїînkлinaї маї mѹлt spre Roma, tълшца lor, de кът spre Greчї, intriganцї ші ръї.

www.dacoromanica.ro

Baizetŭ Sălănăș, care o a sărăcăgat; și la 1392 s'a dărămat de totŭ.

"Dechĭ, dănă întemeerea Prinципателор, Domniĭ Moldo-Romănĭ, supre addăcere aminte a Protectorălăĭ și Mareleĭ Împărătŭ Calo-Ioanŭ (Ioanŭ cel frămosŭ că kinăl și că săfetăl), pe care în sărăș Papa Innokentie III îl încoronnasse de Împărătș pentru bitezia lăĭ, iar Rămănĭ îlămisseră Solomonŭ al lor pentru în-celleneăneea lăĭ, Nerpiĭ și Dragoșiĭ, supre pomenireа фанteлор creștinești și rămănești ale strălăcitălăĭ lor moșŭ, aĭ năstrat glorioșăl săŭ nămo în canăl titlărilor de la xristoave, și'al înskriselor de la bisericĭ[1]."

---

[1]) Sa'n noate titlul de *Iŭ* derilă de la Dunăĭ Daciel orientale (Moldabia și Bassarabia, kari se prenumiaĭ, kum am arătat în Introducere. Ioanĭ saĭ Bordanĭ. Orĭ ui kum, originea lui *Iŭ* e rumănă. Dar de ce *Iŭ* și nu Ioanŭ? căci limba latină, simplinită de ceea greakă în din timpu lui Markus Aurelius, figură ka limbă a Curțiĭ pănă la Diokliția nă, când se primi oficialmente. Sub Iulianŭ, limba greakă se intropnă, krezăndose, dinpreună cu filosofia greakă, singura demnă de Imperatorĭ. Numai Jurisconsulții mai borbeaŭ ui skriaŭ latinește. Cu toate stăruirea lui Justinianŭ ui'a Sanienților kontimpuranĭ, limba romană căzu, se îngiți de ceea greakă.

Astfel, limba Rumănă din ambele Dacii primi influința limbelor greakă și slăbonă, prin îndoitul jugŭ al Pateriĭ și al Biserici. Eată de ce limba Rumănilor trăiană e plină de slăbonismĭ, și a Rumănilor aureliană de greșismĭ. Sventul Bulgarŭ se sfătăgă de Kumanĭ, iar limba slăbonă în cu.'

www.dacoromanica.ro

PARTEA I.

www.dacoromanica.ro

„Tipanii trekŭ, Patria rămîne.“

Florian.

www.dacoromanica.ro

КАПІТОЛУ I.

Рѫмънії, Skeenії, Saso-Унгурії.

În astŭ капітолŭ вommŭ da o idee penede de Istopia Рѫмънілор, Skeenілор ші Католічілор din Кътпълунгŭ: treĭ елементе primitive але популацієĭ Кътпълунцене.

Ші începem întъіŭ ку Рѫмънії, карі sunt тълпіна арборулуĭ Кътпълунцеанŭ, але кърція ръдъчінĭ sunt Romaniĭ, ші вîрфуріле ръдъчінілор, Пелasгіі, тощĭ аĭ Dачілор, аĭ Snaptanілор ш'аĭ Romanілор. Skeeniнії sunt рамтура чеа маĭ гроаръ а арборулуĭ nostru, але кърція ръмтурелле sunt Мълушанії, Бугенії, шчл.

Унгурул ші Sasул, Сърбул ші Грекул, sunt рамтуре алтоіте але арборулуĭ. Гръdinарії ъстуĭ арбуре аŭ фost Negрії, Мірчії, Mateĭ Бassaрабŭ, Брънковеанул ші Грігоріе Гіка (VIII).

Rumânii.

Рѫмънії sunt копії аĭ Romanілор ші непоцĭ аĭ Dачілор; прін urmare, istopia Рѫмънілор este istopia Dачієĭ ші a Romeĭ.

www.dacoromanica.ro

Арътъм, în треччере, пентрѫ лѫмінареа Istopieĭ поастре, къ Dачіа веке авеа de марцінї Мареа Неагръ supe ръзърit, Dѫнъреа supe miazъ zi, Tissa supe апѫсѫ, ші Карпацій supe miazъ noante; копрindea dap în черкѫл еї Рѫмънія, Молдова, Бassaрабія, Банатѫл, Бъковіна, Transулѫаніа, ші парте din Ѹнгарія desupe ръзърit пънъ în Tissa.

Цара ачеаста se нѫмі Dачіа de ла локѫіторії еї, Dачї, каріînsemneazъ оаменї цепенї ші вітезї. Dачії sѫnt пепоцї аї Пелаsгілор, прімії локѫіторї аї Елладеї.

Карактерѫл, реліція, кліма, посіція топографікъ, instituціile, totѫл контрібѫі а фаче din Dачіа о націе таре ші ліберъ, неатърнатъ шї ферічітъ.

Реціі лор, în пѫтъръ de шанте [1]), апъраръ instituціile ші ветрелѐ strѣмошештї кѫ прецѫл сѫнцелѫї лор, dѫнъ кѫт ші мошії лор (Пелаsгії, пъріцції Лачедемонілор ші аї Romanілор) кънътаръ aste локѫрї ші ле конserваръ tot кѫ прецѫл сѫнцелѫї ші ал sѫdорілор лор.

Ка sѣ кѫноаштем маї біне еroismѫл ші чівілisаціа Dачілор, лѫѫм sъ ворѣеаскъ фанте́ле сіцъре, мѫлт маї елокѫенте de кѫт ворѣеле.

Мѫіерілѐ Dачілор лѫаѫ парте ла лѫптеле пентрѫ indепеndинцъ: de sedeаї în фрѫнтеа оастії,înвъръtѫnd пе еріноші шіînфлъкъръnd пе інімоші.

Ла 180 d. Xs.,înвінгѫndѫ-se Dачії de кътре Бастарнї, Ороле, рецеле лор, леціі, supe пedeапsъ, ка soлдації sъ доартъ кѫ капѫл ла цічоарѐ, ші sъ фіе sѫnпѫші în трѫ toate мѫіерілор лор, пънъ вор spъла рѫшінеа... Пеste пѫцін о spъларъ în сѫнцеле Romanілор.

Dроміхетѫ, ал doілеа реце ал Dачілор, прінде віѫ пе Лісімахѫ, рецеле Трачіеї. Лісімахѫ пропѫне ръскѫмпъраре sa кѫ кондіція грѫеѫцції аорелѫї;înвінгъ-

[1]) Sarmis (330 î. Xs.), Dromixetѫ (283), Oroie (180), Koп (168) Боеребіста (64), Kotizo (46 d. Xs), Decебал (89).

www.dacoromanica.ro

торъл îл лівереазъ фъръ нічї ъп банъ, не еллъ шї не тоцї пріншії. Каре Ероъ азї фаче астфел?

În кърсъ де треї секолї аппроапе, Дачїї тереъ се лъптъ къ Romanії, ші маї тот д'аъна сънтînвінгъторї: къчї се лъптаъ пентръ неатърпареа Патріеї лор, заъ пентръ рекъпътареа дрептъріло пердъте але фацілор ші верілор лор (Гецї ші Сарматцї).

Îмпъраціі Domiţianъ ші Нерва фъръ трібъторї Дачілор; абіа Траінъ, în доъ пîндърї, ші къ лъпте фоарте зъпцероасе, пътеînфрînце пе Дачї. Дечебал се ъчіде şінгър, ка зъ пъ фіе търрътъ ла карръл тріъмфъторълъї. De atъпчї Дачіа веке се пъті Дачіа траіанъ.

§

Фіind-къ Цара се дешептасе де Дачї, парте ъчішї în лъпте де чінчї аннї къ Romanії, парте сінъччішї, парте фъцїцї ла фацїї лор Сарматцї, Траіанъ о îмпопълеазъ къ колоніі аддъпате din тот Імперіъл Romanъ, маї аллесъ din Італіа, Галліа ші Спаніа: пробъ, лімба, костъмеле, datineле, че ле афлъ чіне-ва маї ачеллеашї ла асте треї нації.

Ъна din колонііле din Італіа, (поате кіар din Roma) deскълікъ ла Грădіште, ші фъндъ мънічіпіъл Romъла [1]).

Съб Северъ [2]), Каракала [3]), ші алцї Îмпъраці, маї веніръ колоніі romane în Дачіа: локъ ера мълт, ші браце пъціне. Апої, де турапіа Патрічілор (богацілор), мълтъ зъръчіме, дъпрін Італіа ші алте пърцї, мърінд де фоаме, алергаъ къ грътмада în Дачіа, ка черъъл, гонит де вînъторї, ла ізвоареле мъпцілор...

Бътъллілe лъї Траіанъ къ Дечебалъ се зъпаръ не

---

[1]) Ъна din челле д ъптъъї колоніі din зъптл Romei deskъlikъ ла Romanaцї (Roma nati, пъскъцї în Roma).

[2]) Каре фъкт Seberinv

[3]) Каре фъкт Karakalv

www.dacoromanica.ro

о колоанъ таре de мартъръ, че Senaţul îĭ înălţă în piaţa Romeĭ, спре глория Еросъльї ш'а артелор romane. Dacii dune колоана traianъ seamănă, ка доъ пікъторї de апъ, кв Рътъниї de azĭ aĭ Карпацілор: фігурї бърбоase; пъръл лъsat пе ътерї (кіка), ка коама леолъї; къташъ de пъръ гроsъ, desфъкътъ ла пентъ ші strъnsъ пе міжлокъ кв о кръea; чоаречї strъmţĭ de лінъ; ăn secърелъ atîrnatъ de брїъ; о piele de oae арънкатъ пе ътъръл stъngъ; опінчї ші пожіце în пічоаре; în капъ кънъла църкъпeaскъ (bonnetъл фріціанъ), пъsъ к'am п'о ъреке; ші ăn aerъ de непъsape ші de бърбъціе. Капъл лъї Brutus пе ътерії лъї Еркълъ: окіъ de Аквілъ ші брацъ de Леъ [1]).

Пе Stindarda Dacilor фігъра Sфинksъл греческъ: arpine ші капъ de Аквілъ, пентъл de femee ші корпъл de леъ [2]).

Пе Stindarda Romanilor фігъра Вълтъръл кв арpineле destinse, ші інкіsъ інтр'ун черкъ.

Sфинksъл e simboлъл libertъţii, al eroismълъї, al Ţeniлъї.

Вълтъръл e emблема tyraniei, a лъкоţіеї, a sклавіеї.

Колоніштії romanĭ din Dacia імпъръціръ пътъntъл, конpinsъ кв sabia, în пъртічелле d'o notrivъ, dunъ datina веке a Romanilor.

În кърsъ de annĭ 168 (106—274) Dacia se ъмплъ кв шante-zecĭ ші maĭ bine de четъцї, кв шoselle, кв drъmърї, кв фінтъні, кв anedъчче, кв saline, ші кв mine de aur, de argintъ, de пъчioasъ, de феръ, de aramъ, шчл, sкoase din Карпацї. Dacia se інфрънъseцъ фоарте іute ші bine, atât pentrъ кънъріле еї карі attръцеаъ oamenĭ din toate унгіъріле Імперіълъї Romanъ, кът ші pentrъ drentъріле еї челле mъlte ші фрътоа-

[1]) Bezĭ Almanaxul Statului din 1844, фила 169.
[2]) Фоаеа Minţii, 1846, № 46.

www.dacoromanica.ro

se, de карі se бѫкраѫ колоніі Daчieĭ (провінціе фаворітъ а Чesaрѫлѫĭ, пѫ a Senatѫлѫĭ).

De aчeea ші челле доъ флацелле (віче черетіі) че podeaѫ Імперіѫл, ші'ї зъпаръ къdepea, (склавіа ші тарea пропрietate) пѫ se stpікѫраръ în Daчia de кът sѫbt Імпъраціі чеї слабі орі desпоцї, sѫb карі Патрічіі (повіліі) іші жѫкаѫ каллѫл dѫпъ плъчере [1]).

Ка în Italia ші Галліа, ші ка în челле-л-алte провінціі pomane, Патрічіі ші авѫціі (банкеріі ші фѫнкціонаріі), кѫ ѫsъреле лор челле грелле, кѫ леціле челле віціоase, кѫ dрептѫл челлѫĭ маі tape, абѫорбіръ пропрietъціле челле мічі, інкегъndѫ-ле în пропрietъцї марі. Astфел Omѫл, пъпъ ла Xpistosĭ пропрietatea Omѫлѫĭ, deben d. Xs. пропрietatea пътъntѫлѫĭ: oameniі ліберї ажѫnseръ склавї. Еї фѫцеаѫ din Italia, de неавере ші de аппъsape, ші афлаѫ în Daчia tot лінsa, tot феарреле ші склавіа!

Пентрѫ ферічіреа колонілор, Барбаріі se арътаръ ла порціле Pomeї (ла марціиле Daчieї): Daчia ереа пентрѫ Pома чеea че e azĭ Sebastoполѫл ші Кроншtadѫл пентрѫ Pѫsia.

Колоніі Pomaнї, ѫніцї кѫ Daчіі esnatpiaцї, ші кѫ Sapmaціі ші Гоціі, pidікъ stearѫл de революъ, sѫbt Aѫреліанѫ (274).

Ostenіі лѫї Aѫреліанѫ seînчeaркъ a імпъбѫші революа;însъ Крештініі аллъпгъ пе Пъгъні, Църаніѫл батте пе Новілѫ, Ліберtatea triѫмфъ desnpe Tyranie.

Aѫреліанѫ фѫце кѫ леціоaneле neste Dѫnъpe; ші dѫnъ елле віпѫ тоцї Desnoціі, марі ші мічі, міренї ші попї, банкерї ші політічї.

Аша dap Daчіі ші Pomaніі (църаніі) ръmasseръ domnї neste пърціле лор de ъmъnѫ; ші Гоціі ле pesnektaръ dpeptъріле ші прівілецеле: къчї барбаріі,

[1]) Michelet.

www.dacoromanica.ro

пентрѹ ферічіреа стръмошілор поштрії, диспрецѹіаѹ агрікелтура [1]).

Соарта Дачіеї траіане, де ла 274—1200, ам арътат-о în Întpodъччереа ачестеї Історії.

SKEENII.

Історія зіче [2]) къ колоніі адѹшї де Траіанѹ în Дачіа аѹ датѹ неште ѹн фелѹ де Барбарі нѹміцї Іазіres, де неамѹ Сарматікѹ. Еї се нѹміаѹ де кътре Птоломеѹ Metanastї [3]), де ла ворба елленъ Μετάναστος (есиатріатѹ, прібеагѹ). Таблеле пеѹтінцеріане îї нѹмеск пентрѹ ачеаста ші Sarmatae Vagi (Сармацї прібецї, къллъторі, вагабонзї).

Іазігії веніръ де л. рібл Meotisѹ, ші се ашезаръ întpe Істрѹ ші Tissa, дѹпъ ideea лѹї Птоломеѹ ш'а лѹї Овідіе [4]).

Ъштї Сармацї Іазігї фъччеаѹ dese інкѹрцерї în імперібл Romanѹ; ші Маркѹ Аѹреліе (173) îї бъттѹ інфрікошат, în кът еї sinгѹрї черѹръ пачеа. Імпъратібл філософѹ лѹ о аккоардъ; кѹ кондіціаînsъ d'a se депърта de Dѹнъре ла о distanцъ îndoitъ d'a Квазілор ші а Маркоманілор, адікъ, de 76 stadii [5]); чі еї ръмасseръ пе локѹ, în кѹібѹл лор.

În secolѹл IV, d. Xs., Sчіцїі декларъ resбеллѹ Сармацілор Іазігї; ші ачештіа армеазъ пе sклавіі лор, ші'ї trimitѹ sъ se лѹпте, în локѹ-ле, кѹ Скіцїі. Склавіі se battѹ; nѹînsъ ка sклавї, чі ка лібері: ка оаменї че'шї аппъръ пропріетъціле. Скіцїі sѹnt

---

[1]) Nemo apud eos arat, nec stivam aliquando contigit. Amienus Marcelinus.

[2]) Petrv Maior. — Капѹ IX § I пац. 177—185.

[3]) Kart. III. Капѹ 7.

[4]) Поетѹ romanѹ, esiлatѹ în Dачіа.

[5]) Маї мулт de доѹ мідіе немцеші.

www.dacoromanica.ro

вътъцї шіînnînşї în кăїбăл лор; іарînвінгъторії Склавїînторкă артеле тріьмфъторе асăпра Domnілор лор, ші'ї гонескă дăнъ мошіиле лор. Новілії Сарматцї черă ажăторăл Romanілор; ші îmпъратăл Constanцie, фіїăл лăї Constandină челлă Маре (358), îї бате ші'ї ămілеште.

Дăнъ 24 de annї de esnatpiape, новілії Сарматцї seînтоарнъ ла мошіиле лор; іар Склавілор, ка съ'ї îmпаче, лі se даă локăрї în вечінъtatea Domнілор лор (înтре Tissà ші Dănъpe).

Nă трече măлт, ші склавії se революъ a doa-оаръ, tot săб Constanцie. Ачеста тріміте ла дъпшії дої оффіцерї марї а'їînтреба каăsa революеї лор d'a doa; ші kă deплінъ пътере але îndăлчі amapa соартъ. Склавії ръспăndă къ локăріле de локăіт nă ле ажъпг, ші черă локăрї ларцї, în sъnăл імперіăлăї, пентрă карі вор плъті тріbăтă Romeї; "însъ, шаї adъога еї, врем съ не "înцеллецем, пої sinrăрї, d'a дрентăл, kă Îmпъратăл; "алтфел, nă se фаче nimікă."

Îmпъратăл пріиметте; ші склавії трекă тоцї Dănъреа, ла Ачіminкăm (Петрăварадінă), ănde ера табъра лăї Constanцie.

Пе кънd парте din капії склавілор негоціаă kă Îmпъратăл, ръсăпnъ de odatъ кăвîntăл Марха, каре în лімба Sapmatікъînsemneazъ ръзбеллă. Ла semnaлăл ачеста, Склавії pidікъ stindapda de революъ,înчепă a stpiга тоцї марха[1]), ші se penedă asăпра кортăлăї імперіалă. Constanцie абіа скапъ kă фăга, фіind datopă віаца іцімії ănăї каллă че seînтîmплъ п'аппроапе. Склавії, дăнъ ăn скăртă мъчеллă, пănă mîna пе скатпăл ші пе патăл de аорă ал Îmпъратăлăї. O

[1]) Склавії ачеutia ереаї ръмъпцъ de *Slavї* къчї борба марха, (ръзбоїї), în лімба слаbонъ se зіче mpxa, шіînsemneazъ *moapte*.Înтradebăр, че алт е ръзбоїлăл de kît o мъчеллъріе kă грътада?

Dъ de moarte! strîгъ Pymănăл, în înтеле лăї de naцionaлітate ші indenendinцъ.

Марха! Marx! strîгъ Слаbонăл, în ръзбоїлеле лăї debastatoare ші barbare.

www.dacoromanica.ro

лъпцъ кръпчепъ seînчепе atъпчї întpe oastea Pomanъ ші oastea Склавъ; ші Вълтъріі леціоапелор Pomeї съфъррамъ ші pisineskъ пе ребеллї.

Amian Марчелліпъ, каре deskpie ръзбеллъл ачеsta ал Склавілор къ Sapmaціі ші къ Pomaniї, пъ пе спъпе локъл ъпde se petpasseръ еї дъпъînфрînцереа лор ла Ачіміпкъм. Doї секолї аппроапе пъ se маї аъde de пъмеле лор. Аъіа în секолъл VI (500—600) еї скоtъ капъл ла лъміпъ;însъ, d'astъ datъ, зъб пъме de Славї: лепъdasseръ пе K de ла Склавї, ші din Склавї (ровї) se фъкъръ Славї (слъвіцї), дъпдъ'шї astфел о оріцінъ іллъstръ.

Фапta asta кърацioasъ, a doa în Istopia Pomeї дъпъ a лъї Spapтакъs, a фost фрътоasъ; ші ар фі фost глоріоasъ, ка a Ероллъї тpaчiaпъ, дака п'ар фі фost întinatъ прin фапta мішелеаскъ de ла Ачіміпкъм; dap зъ кредем оаре спъseле лъї Марчелліпъ? Треччереа лъї Аъреліапъ neste Dъпъре (ла 274) пъ а фъкът a пъмаї пъппе аша маре крезътъптъ пе Istopiчії Pomaпї, ешіцї тоцї din зъпъл Патрічілор: політика лор череа aînnegpi assemenea акте de революъ, în ніште timпї кріті чї ка аї лъї Чічеропе ш'аї лъї Konstanцie. . .

Чееа че пе фаче, пе пої, карі am stъdiatъ карактеръл непоцілор Склавілор Sapmaцї (Skeeniї Кътпълъпцепї), чееа че пе фаче a пъппе крезътъптъ пе фапta тършавъ de ла Ачіміпкъм, este кондъita чеа мішелеаскъ a непоцілор лор. Ачештіа, маї în toate оккаsiъніле, se арътаръ demпї de мошії лор, în чееа че ачештіа авъръ маї ръъ: прекът вопмъ vedea ла локъл лъї, орї-че актъ de ъпіре ал Skeeнілор п'а ръзъффлат de кът intepesъл тършавъ, фолосъл a къцї-ва къ перdepea мъліцімії. . .

D'o фі adeвъратъ întîмплареа de ла Ачіміпкъм, апої atъпчї Склавії Sapmaцї sъntînфферраці de Istopie

www.dacoromanica.ro

кѹ titлѹ de лашї ші sклавї[1]) Nацiiле iнграте пѹ мерітъ а фі лібере, ка ші indiвiзiї desпоцї саѹ търръторї, вермї саѹ лiпiiорї. Нічї Лѹцiферѹ п'а мерітат Емпіреѹл, пентрѹ орголіѹл сѣѹ (mîndpia), рѣдъчіна тѹтѹрор реллелор ші а miseрiiлор оменештї!

"Пе ѹміліцїînълца-воіѹ, ші пе mîndpiї ѹмілі-"воіѹ,, зiче Dѹмnezeѹ, прiн гѹра Профецiлор лѹї.

Тѹ dap, o Пatpia mea, веї фіînълцатъ: кънчї destѹл фost-аї ѹмілітъ!

Doъ sѹte de annї Склавiї рътъчеѹскѹ, ка тѹртеле de лѹнї, прiн desepteле Pѹsieї de miaza-zi, ші прiн бълцiле ші пъдѹрiле Мърiї Nerpe[2]).

În sѹta a шasea, esѹ ла лѹminъ, шіînчепѹ a innѹnda Iмперіѹл Бiзantinѹ, de ѹnde, пѹindѹ-se пе гоапъ de Pѹмъніï Мачedoneнї (че se оккѹпаѹ кѹ пъѹstopia în sѹta XI ші XII d. Xs.), se ашezaръ dѹпъ Карпацї, ѹnde'ї афлъ ші istopiкѹл pѹsѹ Nestopѹ.

"În sѹta a onta, зiче Iosiфѹ Бенкео, Склавiї (sѹб nѹme de Pѹшї, саѹ Pѣtenї, саѹСловачї[3]) esѹ din Pѹsia Албъ, ші черѹ локѹрї de локѹit ла Îмпъраціï Konstantinополitanї. Ачештia 'ї пріimeскѹ; ші Бѹлгарiї, Pѹмъніï, ші алте Nацiї ле întindѹ брацеле, ші, ка нiште крештинї, îмпартѹ кѹ еї мошiiле лор.

În sѹta a noa, îммѹлцindѹ-se еї фоарте мѹлт, se ръsпъndeскѹ în Dачia tpaianъ.

[1]) Italiенiї ші Pѹмъніï, ка коmї бѹнnї аї Pomaнiлор, префъкѹтъ пе latineскѹл *Sclavi*, ѹнiї în *Schiavi*, алцнї în *Skiaї*, de ѹnde *Skeeнї*.

[2]) Iordanѹ, прiмѹл istopiкѹ че a skpis desnpe Склабї, зiче: "еї tot ла мѹnцї, ла пъдѹрї, ші ла локѹрї бълtoase tpaгѹ кѹ ашezapea лор.,, — *Sclavini paludos Sylvasque pro Civitatibus habent.* — De oriцina Got. Кап б. — Обсербъм, în тречере, кѣ sybt-ѹрбіѹл (махалаоа) Skeiѹл, din Къмпѹлѹнгѹ, este бълtosѹ de фелѹ, фiind întp'o балле апъtoasъ: пънъ deѹnъzї фѹînkѹnцiѹpat de пъдѹрї. Елементѹл Skeanѹлѹї, ка ал шарпелѹї ші ка ал бroaсчеї, е лакѹл ші крънгѹл, în фisikѹ: în moraлѹ, *лѣkomia*, *рѣztatea* ші *intpira*.

[3]) *Lorenty Surowiecki* зiче кѣ Sapmaцiї nѹ sѹnt Слабонї, ші нiчї пот фi. кънчї Sapmaцiї аѹ пеpit din Istopie dodatъ кѹ Atila, ші, în локѹл лор, se aratъ *Словенї*, Бенцї din палѹde (мочірле) ші sлбе (пѹdѹpї).

[c] Шафарік (пpoфessop ла *Naïcay*, ші акѹm бібліot карѹ ла Прага) аппpoбeazъ, кѹ маї tapї argѹmente, б pitatea лѹї Sѹpoвецкі.

www.dacoromanica.ro

Despre epoka arătării lor în Dacia traianĕ sunt felurite părerĭ; însă predominĕ a potrivĭ lui Bela IV, regele Ungariei (247), care vorbeşte astfel de ei:

"În sita IX (800—900) d. Xs, când aŭ venit Ungarii ku oaste în Ardeal, afară aколо pe Rumânĭ, sub name de Vlahĭ saŭ Vlasĭ, ku Domnul lor Gelu; lungă carĭ ereaŭ liniĭ şi Sklavii saŭ Skiaii [1]."

Astfel afară şi Negru I şi Negru II pe Skeenĭ în Kumanlungă, la 1215 şi la 1290.

Afară de tradiţie, vechimea cea mare a bisericii Marina, din Skeiul Kumanlunzeanŭ (1215), inku o probă nekontestabilă; ba inku, la 1215, Marina a trebuit să fie reparată pentru întâea-oară, celă mai mult.

Aşa dar Skeenii veniră în Rumânia, prin urmare în Kumanlungă, pe la începutul secolului VIII, saŭ al IX, celă mult.

Rumânii, carĭ tot-d'auna aŭ fost Creştinĭ ku numele şi ka fauna, vâzând misepia (tikăloşia) ăstor Sklavĭ vagabonzĭ (fără căpătâiŭ), ce umblaŭ desbrăcaţĭ ka Lăţii, şi carĭ trăiaŭ, ka Lăţii şi ka Gauterii, prin codrii şi bălţĭ, avâru nietate (milă) de dânşii, maĭ întâiŭ ka Oamenĭ, apoĭ ka Creştinĭ [2]); şi le detteră supre lokuinţă lokul care'l cerură eĭ, adică valea unde sunt azĭ, numită după dânşii Skeiul.

Timpul şi Pestimpul înkuscrăru pe Rumânĭ ku Skeenii: se făcură atunci şi aşezămintia părţaşĭ la mănţii şi moşia oraşului, la drepturile şi privilegele moşnenilor Kumanlunzenĭ.

Lekţorul va vedea, la finitul scrierii noastre, dacă peţoţii nu seamănă ku moşii lor; şi dacă Skeenii nu merită şi azĭ, la 1855, titlul de Sklavĭ.

[1]) Petru Maior. Kap IX § I, 177—185

[2]) Skiaii se kreştinasseră inkă de la amezarea lor în Dacia Aureliană şi în Tessalia şi în Illimod tinându-se ku îndoita influrinţă a Patrii şi a Creştii.

www.dacoromanica.ro

КАТОЛІЧІІ.

Прін Католічї, Кътпвлвнценій інцеллегъ Saşї ші Ѹнгврї, маї кв seamъ, пвміцї de плебе Папіштї saŭ Ц a n i s t a ш ї.

Sasiї saŭ Saksoniї[1]) фігвреазъ în istopie, dinnpe-вінъ кв Англіїі, ла 455, свв капії лор Хенцістъ ші Хорsa. Еї свмвлг Британіа de ла Romaniї кв дрентвл челлвї маї таре: не de o парте Romaniї абandonasse-ръ de мвлт астъ провінціе депъртатъ; не de алта, бъ-трінії Бретонї авъръ імпрвденца а'ї пофті ла ветреле лор; ші оаспеції девеніръ Domnї.

Sasiї, двпъ маї мвлте revolte ші інвінцерї, în Бретаніа ші în Галліа (Англіа ші Франца), ші двпъ маї мвлте емігрърї прін Европа, în secolвл XII se арътаръ în Dacia свперіоръ (Transylвania); ші ла 1143 факъ Брашоввл.

Еї dar афларъ не Romънї în Transylвania (în Брашовъ), ка ші Skeeniї не Romînї în Romвла ші în Кътпвлвнгъ; прін вртаре, Емігрануїї свnt піште колоннї, піште оаспецї, іар пв конкерацї кв арма; прін вртаре, Sasiї веніръ кв traista în бъцъ ші кв stomaxвл ліхнитъ...; ші Рвтънвл ле dette, ші Sasвлвї ші Skeanвлвї, мошії de apratъ, ші лемне de kase, ші креditъ de негоцъ.

Sasiї ші Ѹнгврії, addвшї de Negрв BB. în Кътвлвнгъ, ла 1290, окквпаръ центрвл челлъ лвчіъ ал о-

[1]) De віцъ Germanъ.

www.dacoromanica.ro

рашѫлуї [1]), фортъиd корпѫл луї, але кърѫіа браце е-реаѫ Sкеепіїї ші Рѫтъніїї.

Sкеепіїї Арделенї s'ашеzаръ în Sкеіѫ; іар Рѫтъніїї transylванї [2]) se ліпіръ лъигь Рѫтъніїї тѫнтенї [3]): фіе-каре рамтѫръ лъигъ тѫлпіна еї.

Негрѫ ВВ. фъкѫ ші о біserікъ католікъ [4]) (în фаца біserічіїї фъкѫтъ de tatъ-sъѫ) пентрѫ soaца луї Ана, фата Рецелуї Ladislaѫ IV, ал Ѫнгаріеї.

Кътре 1410 Клostрѫл se репаръ пентрѫ îрtъеаѫръ [5]); ші ла 1642, пентрѫ a doa оаръ, dърîmatѫ de кѫтремѫре ші de барбарї.

Ла 1714, Клostрѫ se мѫтъ în піаца орашѫлуї, пе локѫл ѫnde e azї, sъѫ пѫміре de Monastipe de monahї aї St. Франчіskѫ. Monastipea католікъ din Кътмѫлѫигѫ este dedikatъ Sъnt: Іаковѫ Евангелістѫл, ші ціне de de діочесѫл Нікополітанѫ, провінціа Бѫлгаро-Рѫтъпъ.

Ла 1730, кампанаторѫл (клополніца) ші кѫртеа кімітірѫлуї, че ереаѫ de лемнѫ, se факѫ de піатръ, de ѫn Николае Wolf [6]).

Ла 1737, арzъnd Тѫрчіїї monastipea луї Mateiѫ Бassaраѫ ші tot орашѫл, арseръ ші Бъръціа, каре шеzѫ рѫінатъ вр'о 30 de анї аппроапе [7]), пѫнъ че ѫn Егѫmenѫ (Antoniѫ Чѫбрінѫ) a репарат-о; ші ла 1760, Іѫліе 10 s'a санкціонатѫ).

---

[1]) Пробъ, афаръ de dokymente.le Бъръціеї, suntînskріsele de бîn zare ші kymпъраре але пропрietарілор din піацъ

[2]) Adikъ, Рѫтъні de *dinkolo de selve* (пъdуреї)

[3]) *Dinkoa de mѫnţi* (Карпаціїї) De ѫnde інцелледем къ Dacia sѫперіоръ, sуѫ Дечебал, Хуніїї, Dуčі ші sуѫ Негріїї era o selѫ toatъ, selѫъ sekуларъ, чеînkorona шіînѫ stmînta Карпаціїї.

[4]) Але кърія рѫіне se бъd ші azї, în грѫdina луї Кънрѫгуші, пропрietate a Бъръціеї, sуѫ nume de *Kloastърѫ*, kum îї zik църанїї. Фragmente de бystуреї ші de піетре ку інskрінціїї (ші tersę) esistъ ші azї în zidуl kaselor бечінате.

[5]) Sъ zіче къ de Францезїї бъttуціїї de Турчїї ла Nikopolї (1396), de ѫnde фуціnd ші adenostindуse în Кънпулѫнг репараръ клostрѫ луї Negрѫ II.

[6]) Bezї інskрінціа клополніцеї în kуrte în фаца біserічі католіче.

[7]) De la 1737—1760. În timпулѫ asta Оффічіулѫ deвінѫ (Litургіа ші Bezпреле saѫ прібіgerea) se serbaântr o kameръ ларгъ a Бъръціеї, din katуl de sуsѫ.

www.dacoromanica.ro

Кѹ репарареа de ла 1760, бърълціа se маї мікшоръ, рътъind нѹмаї алтарѹл dpent бisерікъ: кѹm apaтъ мѹрѹл desnpe грълdina мopmintелор.

Католічії se îmmѹлціръ în скѹртѹ timnѹ, мѹлцѹмітъ протекціеї Doamneї Ana Негрѹ, ші a Doamneлор католіче че sтътѹръ în ѹрта еї пе тропѹл Негрілор ші ал Мірчілор. Кіар ші Domnії Гречї її протеціаръ, dotînd Бърълціа кѹ пропріетъцї, кѹ dpentѹрї ші прівілеце [1]).

Інфлѹінца Аѹstpieї în Прінціnate,înкъ din secolѹл XVII, контрібѹі пѹ пѹціnѹ ла îmmѹлціреа ші інфлѹінца католічілор în Рѹтъніа. În secolѹл XVIII, ші лаînчепѹтѹл secolѹлѹї XIX, Monastiріле католіче ереаѹ ніште Чітаделле, че adъnostiаѹ nepsoane ші пропріетъцї, ші протецеаѹ пе ребелії рѹтъні; stapostiiле нетцештї ераѹ ѹn Statѹ în Statѹ: o пѹtere кѹ atът маї tape кѹ кът se îmnѹternічеа Вѹлтѹрѹл, ші se întѹnека Semi-Лѹна.

Протекціа Domneaскъ фъкѹ a se îmmѹлцї католічії atъta de мѹлт, în кът,înкъ de лаînчепѹтѹл secolѹлѹї XV (1400—1500) попѹлаціа Saso-Ѹнгаръ маї егала пе чеа Скееno-Рѹтъnъ. Прін інфлѹінца Doamnелор католіче [2]) se întpodѹsse datina d'a se аллеце întp'ѹn anѹ Жѹdецѹ dintpe Скееno-Рѹтъnї, ші întp'алт anѹ dintpe Caso-Ѹнгѹрї [3]) Кѹ modѹл asta, Католічіїînчепѹръ a інфлѹінца d'a dpentѹл în administpаціа коммѹneї Кътнѹлѹнцене.

Кѹ toate astea, пе лаînчепѹтѹл secolѹлѹї XVI (1517—1530) Лѹтерѹ pidікъ stindapda Реформеї, sѹб кape se addѹnъ тоцї склавії desnotismѹлѹї папалѹ, Ре-

---

[1]) Bezї: Periстрѹл челлѹ Mare ал Бърълціеї, în кare Фігѹреazъ Diпломеле Domneштї ші dapѹріле partikѹlapілор, кѹm ші Прочеселе бербале але Бърълціеї кѹ бечиї еї.

[2]) Politika Рѹтъніеї чеrea, sѹб Бassaрабї, a se înkѹtskri Domniї еї кѹ famілліа domnitoape Ѹнгаръ, nentpѹ stpăpuцеrea aлlianцеї astor doъ пѹterї че аѹеаѹ inemічї komѹnї,

[3]) Bezї· Xpisoаѹеле oраштѹлѹї, № XVII, XVIII ші XIX.

www.dacoromanica.ro

форма ѹшѹрâ бісеріка де атъта формалітъцї despărte, де атъта прежѹдецїї фатале, де атъта disidemoniї (idolatriї) вічіте де Христосѹ, де Апостолї, де Пъріцїї чеї Марї аї бісеріцїї! Ка пзїї флъмънзї ла кетареа клосцїї, astfel алергаѹ католічїї ѹн драпелла рецеператорѹ ал Реформаторѹлѹї, ешind din toate унгѹріле Імперіѹлѹї пападѹ. Мареле Реформаторѹ ал Алтарѹлѹї фортъ атѹнчї о міліціе каре ар фі імпѹсѹ кіар Чесарілор, дака 1517 ар фі фост 1789[1]).

Кѹ реформа лѹтеранъ се імпѹцінъ фоарте мѹлт пѹмърѹл католічілор în Кътпѹлѹнгѹ, ші mepse desкреснѹнд пънъ азї.

"Інтродѹкъндѹ-се епесіа лѹї Лѹтерѹ, (зіче ѹн Missionaрѹ католікѹ Італіанѹ, че а петрекѹт în Рѹмъніа ѹн domnia лѹї Шербанѹ Кантакѹзин, 1688), католічїї (чеї din Рѹмъніка, din Târговіште ші Бѹкѹрештї), саѹ скандалісацї de епесіе, саѹ лінсіцї de преоцї, се фъкѹръ маї тоцї optodoksї; афаръ de католічїї Кътпѹлѹнцені, карі аѹ трекѹт ла епесіа лѹї Лѹтерѹ. Пропрietъцїле бісеріченїї, (царіне ші алте possessiѹнї мішкътоаре ші неміщкътоаре) кѹ скрісоріле аѹтентіче, ші кѹ привелецеле лор, лѐ аѹ лѹат Рѹмъніїї ші лѐ аѹ dat ѹнтъріїї. Іар Кътпѹлѹнценіїї (католічїї), ѹтърѹind ка еретічїї în черчіа лор, пре тімпѹріле Domnѹлѹї Матеї Бассарабѹ s'аѹ întorsѹ іар ла сѹнѹл сф. бісеріцї (ла Папа), прін лѹкрареа реліціосѹлѹї сѹнтѹлѹї Франческѹ, ші прін сѹдоареа архіепіскопѹлѹї de Софіа, Вікаріѹ Апостолікѹ în Царѹ Рѹмънеаскъ. Інсъ пѹ тоцї дінтре еї аѹ фост Лѹтерані, чі мѹлцї Рѹмъніі[2]), de ші în partea чеа маї мікъ. Пре тімпѹл ачелла, еретічїї, кѹнд ѹнѹл кѹнд алтѹл, аѹ трекѹт ла Рѹмъніі (s'аѹ botezat); аша în кѹт пѹмаї 50 de фамілїї remasseръ

[1]) Хѹсѹ пѹскѹ пе Lѹтерѹ, ка *Rousseau* пе *Robespierre*: ѹнѹл сфіше Ѹнітатеа бісеріцїї; ші celлалт, п'а Statѹлѹї. Філософіа е фиеа Реформеї. Lѹтерѹ а annѹнцат пе *Rousseau* ші пе *Robespierre*.

[2]) Адікъ, католічї ортодоксіцї.

www.dacoromanica.ro

în epesie, карі s'аѹ фъкѹt toate каtоліче. — Ачеuttia нѹstpeazъ пъпъ în zioą de azĭ siţiллѹл коmmѹnitъţiĭ[1]), кѹ toate къ s'аѹ лѹntat фоарte греѹ пentрѹ dъnsѹл înaintea tѹtѹрор Domnilор.

"Пре timпѹл Domnѹлѹĭ de azĭ (Шербанѹ Kantakѹzinѹ), пора Жѹdeцѹлѹĭ Andpeas, каре маĭ 'nainte a фоst ръmînъ[2]), ші trъindînкъ бърbatѹл eĭ se фъкѹsse каtолікъ, ші пъskѹsse doĭ фіі, dѹnъ moartea soцѹлѹĭ, еа a ѹat пре amъndoĭ фіі, ѹnѹл de шase ші челъladţĭ de 9 anиĭ, ші s'a dѹs ла Patріархѹл Ierѹsalimѹлѹĭ, de каре фѹ priimitъ graţios (кѹ delікateцъ); ші s'a ѹotezat d'a doa-oaръ, еа ші коnii eĭ, (tot în леuea оrtodoksъ, în каре se пъskѹsse); ші a кънъtat de ла Patріархѹл ші de ла Domnѹ карte de skѹtipe, ка sъ nѹ nлъteaskъ nічĭ trібѹt nічĭ dічmъ. Dѹnъ ал къръĭ esemnлѹ, маĭ mѹлţĭ възundѹ-se anпъsaţĭ, ші алte mѹіерĭ кѹ коnii лор, din прічina фолосѹлѹĭ, ш'аѹ пъръsit леuea лор. În кът pentrѹ mine, ші dака ар фі ачеа mѹіere ші алteле, ші алţĭ oameni карі sъ'шĭ лase mѹіеріле ші sъ se факъ оrtodoksĭ (sxismatiчĭ),însѹръndѹse кѹ femeĭ sxismatiче, dака, zік, ар sta în пѹtereą mea, morţiĭ nѹ 'ĭ ашĭ da, dар 'ĭ ашĭ nedensi în dрѹmѹріле пѹбліче (în піацъ), кѹ бътъĭ aspre, ші 'ĭ ашĭ insemna кѹ марка infamieĭ перпетѹе (sъ'ĭ înfereze, ка пе хоţĭ); саѹ 'ĭ ашĭ addѹче înapoĭ ла sъnѹл bisеrічіĭ noastre.

"Akѹm sѹnt în Къmпѹлѹngѹ nѹ маĭ mѹlt nічĭ маĭ nѹţinѹ de 10 familиĭ каtоліче: doъ, din nenomeniţe timпѹрĭ, serbeskѹ Парохѹлѹĭ; чеĭлалţĭ, фоарte sкъnъtaţĭ, stinшĭ ші snerваţĭ (moĭ, віціошĭ) sѹffere mѹlte de ла Rѹmъnĭ.

[1]) Печетеа оraшулѹĭ

[2]) Каре ba sъ zікъ каtолічіĭ лѹaѹ de nebeste фete de Skeenĭ ші de Rѹmъnĭ, кѹ kondiţiaînsъ d'a se фаче *каtоличе*; ші, *vice-versa* Insъ femeea rѹmъnъ каtolisatъ era în mare vrѹe, în timпіĭ aчeia de netoleranţъ religioasъ ші de groasse sѹnerstiţiĭ, în кѹt бѹata femee trebѹea sъ rеintre iar în sъnѹл bisеrічіĭ patriarxaле, sure a nѹtea trъi înnъkatъ кѹ kѹţetѹл ші кѹ Oртodoksia.

www.dacoromanica.ro

"Sunt prin Цара Румъneaскъ вр'о 100 католічї Кіпровацї ші din Копіллава, карі факъ негоцъ. Societăle ші familiile lor sunt în Кіпровацї ші în orașele чірковечіне. Афаръ de вътї, еї даъ Domnului 600 леї пе анъ, ші adesea de къte treї-patru орї пе анъ [1]."

Din челле zise, конкідем: din капул локулуї, între Скеено-Румъній ші Католічї a fost връ неїмпъкатъ, провенітъ din diферіпца de реліцїї. Католічїї dispreцуіаъ пе Румъній ка innoranцї ші фанатічї; Румъній леînторчеаъ împrumutul, tratându'ї de apostaцї ші еретічї. De ачі, връ nestinsъ! — Astъ връ фу a doa каусъ прінчіпалъ, dunъ epesie, a înnuцінъріі Папіштілор în Къмпулунгъ; ші, фіind-къ Румъній ку Скеенії формаъ мажоріtatea, католічїї ереаъ шіканацї, dispreцуіцї, asuпріцї; прін уртаре, parte din еї emigraръ, parte se luтеranisaръ, parte se ortodoksiръ. Se înцеллецеînsъ къ жунії чеї фъръ кънъtуіъ ші фъръ esperiinцъ, еї emigraъ ші'шї скімбаъ реліцїіле, ка bestimінтеле. Ачестора se poate aпліка maksima фаворітъ a Apostaцілоръ політічї ші реліціошї: Ubi bene, ibi Patria. Unde e біне, аколо e Patria. Omul de характорї, adevъratul четъцеанъ ші крештінъ, are алтъ devisъ, iare sunъ аша: "Nікъірї пу e біне ка în Patria sa!" Prin urmare, întâiъ Patria natalъ, апої чеа adoptivъ.

În timpul Domnivor Гречї, католічїї se îmпуцінаръ фоарте în Къмпулунгъ: пробъ, мікшоріmea бъръцієї, кум am арътат, шіînчетареа лор d'a luа parte ка Жудецї în administraцia комунналъ.

Azї în Къмпулунгъ sunt ка ла вр'о 20 de familiї католіче: немцї, унгурї, sasї, полонї, etc.

---

[1]) Маг. Ist Tom Г. пag 61—64.

www.dacoromanica.ro

§

Din aste treĭ елементе, че фортаѫ одініоарѣ попѫлацїа коммѫнеĭ Кѣмпѫлѫнцене, доѣ (Скеенїĭ ші Рѫмѣнїĭ) есістѣ ші азї: еĭ фак тажорітатеа, еĭ сѫнт мошненїĭ Кѣмпѫлѫнценї, пропрієтарї аĭ Мошіеĭ ш'аĭ Мѫнцілор орашѫлѫĭ. Елементѫл католікѫ е редѫс ла Zepo, în прівінца попѫлацїеĭ ші а інфлѫінцеĭ; еллѫ s'a сѫнплініцѫ азї де елементѫл Бѫлгаро-Грекѫ, каре (де ші în minoritate) аре о інфлѫінцѣ мѣрічікѣ, концїінд în сѣнѫ'ї боерї ші негѫцѣторї авѫцї.

Кѫ тоате астеа, дѫн'о леце а Натѫреĭ, елементеле етероцене нѫ нотѫ simбатіса, нѫ се нотѫ інкорпора: тот нентрѫ кѫвѣнтѫл нентрѫ каре ші Лѫнѫ нѫ се ноатеînфрѣцї кѫ Міелѫ, нічї Аквіла кѫ Корбѫл.

Азї, în лѫтеа моралѣ (а Ідеілор шї а Сентиментелор) се лѫкреазѣ о революцїе інтоктаї ка ачеea de ла фортареа Глобѫлѫї nostрѫ: атѫнчї, Snipitѫл Zeitѣцїї, desnѣрцїнд Лѫміна de Інтѫнерекѫ, ашезѣ фіе-че елементѫ ла локѫл лѫї, регѫлѣнд кѫрсѫл фіінцелор органіче ші апорганіче, дѫнѣ леціле закре ші етерне але Натѫреї, кѣрораînсѫшї Дѫмнезеѫ se сѫннѫне, кѫ плѣчере ші мѣндріе, нентрѫ трієтфѫл Армонієї; азї, Snipitѫл Ѫманітѣцїї тінде, ка челлѫ дівінѫ одініоарѣ, ла desnѣрцїреа Барбаріеї de Чівілісацїе, ла класіфікареа націоналітѣцїлор фелѫріте în черкѫлînсемнатѫ de децетѫл лѫї Дѫмнезеѫ, кîрмѫіндѫ-se Соціетатеа дѫнѣ леціле de Дрентате ші de Екѫітате. Омѫл, ка ші Націіле, ка ші Глобѫл, este ѫн мікрокосмѫ în макрокосмѫ, о лѫте мікѣ în Лѣтеа чеа Маре, ѫн інстрѫментѫ ал оркестреї черештї, о нотѣ а мѫсічїї дівіне.

Аша дар, Індівідѫл ші Націа катѣ а авеа, фіекаре, доѣ мішкѣрї ші доѣ аттракцїї, ка ші Сѣфереле черештї.

Пѣтѣнтѫл nostрѫ, Кавалерѫл Лѫнеї, аре о міш-

www.dacoromanica.ro

каре ц е н е р а л ъ,îмпреціврл Soарелвĭ, каре продвче timпiĭ анвалĭ; шi о мішкаре п а р ц i а л ъ, îмпреціврл osieĭ залле, каре продвче zioa шi noanteа.

Пътînтвл таĭ аре шi доъ аттракцiĭ: вна de а-г р е г а ц i е, каре леагъ atomiĭ корпврілор внвл de алтвл, врре а пв se pisini; шi алта de е л л е к ц i е, каре лвкреазъ în корпврĭ de феллвріте патврĭ,înкегъндв-ле шi transфортъндв-ле.

Totвл esistъ прin aste доъ леціĭ кардinале. Отвл аре, ка пътънтвл, доъ мішкърĭ шi доъ аттракціĭ: а фамiлiеĭ (Naţia) шi а Omeniрiĭ. Корпвл шi Sпiрitвл требвеск ăмъndоъ квлтiвате шiînфлорite, врре esistinţa Întregвлвĭ, врре трівмфвл Пъчiĭ саă ал Армoниеĭ вниверсале.

Omeniрea е вн лацă, ал кървіа капътă îл ціне Проведinţa; toарте ле аствĭ лацă вînt Naţioналiтăţiле: рвмне о toарте, лацвл каде.

www.dacoromanica.ro

КАПІТОЛУ II.

КЪМПУЛУНГУЛУ,

КАПІТАЛЪ а РУМЪНІЕЇ.

Фіе-че секолу іші аре карактерул съу.

"Ачеллашї пополу, ziче Esquiros [1]), пумаї секъ-мъпъ de ла о епокъ ла алта фіе-че етате (вîрстъ) а Історіеї îшї аре търнъра sa de спірітъ, мішкареа sa de ідеї, фізіономіа sa моралъ: еатъ че нумім поі карактерул унуї секолу."

Секолул XIV se поате нъмі, ку дрептъ кувънтъ, секолул луї Негру: карактерул astуї секолу este egalitatea ші independinца Румънулуї; прінц урмаре, секолул XIV е секолул de аор ал Румъніеї.

Еріsmul Румънулуї îшї аре sorцentea (ізворул) în instituцiile салле, ші ачестеа sunt basate пе прінчіпул de Dрентате ші пе sentimentul de Фръцие. О нацие în каре domneшte спірітул Еванцелікъ нu поате фі склавъ, лашъ, міseръ. Аморул de Патріе îшї аре ръдъчіна sa în проприетате: îмпроприетъріреа църанулуї фъку пе Молдавіа ші Румъніа лібере, inde-

[1]) Histoire des Montagnards

www.dacoromanica.ro

пendente ші феріче, în секолъл XIV; ші ероіче ші глоріоасе сăв Мірчеа, Ţепешă ші Міхаіă.

"О паţіе е феріче, зіче Esquiros, дăпъ калітатеа "ideілор че о пътрăндă [1]).„

Solon, Лікăрг, Moise, Nămas імпрітаръ ideіле ші каракţерăл лор паţіілор лор respectіве: чіне а стădiat Istoріа, кăноаште soapta Грециеĭ, Romeĭ, Лаcedemoneĭ ш'а Iădeiĭ.

Negră ші Мірчеа, Драгошă ші Штефанă, імпрітаръ ші еĭ Молдавіеĭ ші Рăмъніеĭ сăффлетăл лор, карактерăл лор: прекăт пъріnţеле копіллăлăĭ, ideіле ші sentimenţеле salle.

Реформаторăл Omenірії, пъскăт întр'ăn sată обскăрă ал Iădeiĭ (Бетлеемăл), компаръ патăреллăл Omăлăĭ (inima) кă търрътăл; ші ideea, кă сăмънца: desволтареа фрăктăлăĭ атърпъ dar de ла калітатеа ţертăлăĭ ш'а локăлăĭ, de ла градăл кълдăреĭ ш'ал лăмінеĭ, de ла фелăл кăлтăреĭ ші de ла скімбъріле atmosферіче.

Inima Рăмъпăлăĭ е търрътăл челă бăнă din Евапţеліă, în каре морала закръ (Dреptatea ші Фръţіа) фрăктіфікъînsătit ші îmmiit.

Nă ворбеmte eroismăл паţіоналă; фанţеле ворбеăскă, istoріа ворбеште.

Dăпъ ачеste преліміпърĭ печessape, съ черчетăт акăт реформа Рăмъніеĭ ші а Капіталеĭ salle сăв Negră II.

---

[1]) Histoire des Martyrs de la Liberté.

www.dacoromanica.ro

РЕФОРМА РУМЪНІЕЇ

ЛА 1290.

Dупъ кръцiреа Църеї de Тътарї, Банул Краiовеї iшї суппусse, de бунпъ воiе, прiнцiпатул съу марелуї Капitanу шi Реформатору; ку кondiцiаînsъ de a ръмъnea, dinколо de Олту, Domnу neatîpnatу în administрareа interпъ a Банатулуї. Пъпъ ла Фанарiоцї, Банiї Краiовеї авеау dрептул de iурiдiкцiе în кауse крiminale шi чiвiле, каînsушї Domnул Църеї; афаръ de кауsa îmпърцiрiї пропрiетъцiлор, a кърiа deslегаре atîpna de ла sentinцa Domnулуї ку a Senatулуї îmпрeунъ [1]).

Ажutat de Банул Краiовеї, шi de konsînцenii шi amiчiї съї, Pady арункъ basa реформеї soцiале шi полiтiче, каре ера Егалitatea dрептурiлор, basatъ пе Îmпропрiетърiреа Църанулуї.

Шi маїînтъiу, ка профundу полiтiку, pesпектъ institуцiile стребunne: Капitanатурiлор ле лъсъ векеа лорînтокмiре, печерънd de ла елле de кът pesпекту кътре леціле Църеї, суппунере кътре Тронъ, шi аторъ кътре Патрiе. Капitанiї афлацї атунчї суб поалеле Карпацiлорînкiнаръ луї Pady saбiа шi драпелул лор [2]).

---

[1]) Mar. Ist. Tomy 5. пац 42–43.

[2]) Пуtереа armatъ, II, Pidikaреа Гloatteлор, de N. Бълчesky. Aчeste kamitanate ny пуteaу фi maї marї de кът ţydeцele myntene de azї, kamitanї фund nuute локotenenцї de Dyчї. кърмyitorї аллешї de пополу, indenendinцї în administрareа interпъ суб Nerry, ka Banyл Краiобеї, ши Domnї абсолyцїînainte de Nerrиї, saу în лuisa Dyчiлор;însъ maї tot d'ayna eї atîpnaу, de къцї-ба sekolїînkoa, de Imperatorиї din Tîrnoба, residenцa Imperiyлyї Pomano Бyлгarу.

www.dacoromanica.ro

Negrъ priimeute de markъ a Statъlъĭ **Aquila Cruceatâ**: Eroismъl Romanъ Krestinatъ [1]).

Ellъ dъ Cъreĭ o konstitъcie ellektivъ. Domnъl era allesъ de Addъnarea ceneralъ a Rъmъnieĭ, care reprezenta toate klaselе, toate interesele, toate professiъnele Sociietъciĭ: de la Banъ pъnъ la Ciganъ, ši de la Vlъdikъ pъn' la Opincъ, boerъl (osteanъ ši čivilъ), preotъl, kommerciantъl, indъstriialъl, cъrannъl, tociĭ îšĭ aveaъ reprezentanciĭ lor în Kammera Ceneralъ a Cъreĭ.

Astfel, Radъ VI (Kъllъgъrъl) era popъ la 1521, kъnd s'a allesъ Domnъ.

Bintilъ Bodъ era Jъdecъ la Slatina, la 1532.

Radъ de la Afъmaci era din popolъ.

Ceneralъl Farkaš era iar preotъ: la stpirъtъl Patrieĭ salle, ameringatъ de barbarĭ, popa skimbъ tъmъerъl pe Sabie, ši aleargъ kъllare, ka sъ al St. Ceorciĭ, pe kъmnъl lъcitelor naciionale, ka sъ înjъngie Balaorъl Desnotismъl.

Dъnъ konstitъcia strebъnnilor noštrii, ъnii se ъrkaъ, alcii kobораъ. Meritъl ši Biptъteĭ ъrkaъ ce cetъceanъ la Domnie, la Senatъ, orĭ la Kammerъ; Bicieĭ ši Fortъna (Soarta) îl kobораъ la Snagov, la Salinъ, în misepie orĭ în popolъ. Apparatъl (plъgъl) avea pe ъnъl din koarpele lъĭ Koroanna Domneaskъ; pe celъlalte, Mitra Mitropolitanъ. Addъnnarea Cъreĭ lъa Koroanna ši Mitra dъnъ koarpele plъgъlъĭ, ši le ašeza pe frъntea lъĭ Mihaĭ ši pe krestetъl lъĭ Eftimie [2]).

Nepociĭ d'aĭ Mirčilor trъesk ši azĭ în jъdecъl Arcešъ, ka boerĭ de neamъ.

Kъcĭ nepociĭ de Kantakъzinĭ, de Marešĭ, de Brîn-

---

[1]) Astъ Akbilъ tot d'a-vna a fost emblema naciionalitъciĭ ma Eroismъlъĭ Rъmъnъ De la 1600 înkoa, *Akvila kruceata* fъ skimbatъ în *Korъ*, nu atât de deskъderea Skrimtureĭ ma Niktureĭ, kât de...

[2]) Proskinsъl, de 1 El. Rъdъlesku.

www.dacoromanica.ro

ковенї пъ zакъînгропацї în плеве! Шї іаръшї, къцї непоцї de църаннї шї de кіріцїї пъ възърът ла tronъ шї ла mînisterъ!

Eatъ egalitate politікъ, че пъ o афлї azї de къt în Stateле-Unite але лъмїї-новъ; къ diфферінца къ, інtre 1300—1400, Рътънїї ереаъ маї чівілізацї de къt Репъбліканїї Американї ла 1854: п'atъпчї пъ era în Молdаво-Рътънїа рътіnoзъл шї барбаръл негоцъ къ робїї.

Negrъ konstitъъ шї ъn Senatъ domneskъ; къm am zîче, ministerъл Прінцълъї. Era formatъ din 12 боерї, чеї маї бравї шї onneштї, Рътънї шї крештінї adeвърацї; шї se presida de Mitropolit къ Domнълînsъшї în persoannъ. 'Nainte de 1650, Senatъл nostrъ era аллесъ de Каммеръ, dintre Denъtацїї чеї маї бъннї, флоареа Рътънismълъї ш'а Креštinismълъї. Ministrъл Iъstiцieї, ал Фінанцеї шї ал Кълтълъї, etc, eraъ servї аї Каммереї, ea-însъmї servъл Nацieї, ка шї Kristъ къ Apostoлїї servї аї Omenirїї. Інфлъінца Гречїлор фъкъ a deцenera astъ Senatъ, каре era în mikъ чеea че era odotъ în mare Senatъл Romeї [1]).

Пънъ ла Владъ IV (Цепешъ), Addъnnareа Църеї ъвеа drepтъл ъ деклара resbeллъ шї a înkeia паче. De ла 1460—1746, Каммераînkъnъna віртъцїле четъценеї, ръsплътea meрiteле шї закріфічеле, kontрола mînisterele resnektive, dekreta леціле прівitoare ла proпрietate [2]) шї ла îmbъnътъцїреа materiaлъ шї moralъ a Църеї, жъdeka, în фine, шї kondamna ла moarte пе kriminaлїї de înaлтъ тръdare, кътре Patріе шї кътре Tronъ.

Ла 1669, Addъnareа Църеї kondamnъ ла moarte пе Vorpikъл Stroe Leordeanъл, вчічїторъ indirektъ ал

---

[1]) Pentru Ierarxia шї attribъцїile Dibanulъї ръшънъ, bezї: Mar. Ist. Tom 5, філа 42—54.

[2]) În privinцa proпrietъцїї, Stъпnї Църеї erau foarte лakomї шї nepolitїчї, kum bommъ bedea ла lokul sъъ.

www.dacoromanica.ro

Postelnikулуй Kostandinъ Kantakъsinъ [1]). Domnъл Antonie, îmблънzit de soцia illъstpълуй ръпosatъ, îї mikшopeazъ nedeansa; însъ opdonnъ съ'ї конфisче авереа în фолосъл скънътацілор, съ'л derpade de toate titлъріле опорофіче, съ'л прітбле întp'ъn карръ къ бої, къ хîрка гоалъ, prin toatъ капitala Църеї, ш'апої съ'л dъкъ ла Snaгов съ'л кълльгъreaskъ [2]).

Ла 1652, Addъnapea Църеї kondamnъ ла moapte пе Stpoe Bistierъл, пе Padъ Фаркаш ші пе Tъdop Кътъраш, ка фърї de банні аї Statълуй. Domnъл ле mikшopeazъ nedeansa; iap Kammepa asbîрлъ anatema asъnpa капълуй лор,înferръndъ'ї, în окії Пъблікулуй ші аї Postepitъції, къ печетеа хоцієї [3]).

Ла 1746, Kammepa Pъmъnъ dekpettъ ліберареа Църанілор, че ераъ, de ла 1600, склавї (іобацї, вечінї) ле mошiile mъnъstipeштї ші боерештї [4]).

În лъnte, toцї боеріїînsoцеаъ пе Domnъ ла бътае, къ банії лор; ші църанъл, în timnъл лъntелор, era skъtit de орї-че kontpibъції ші sapчінї [5]).

Ръsплътіріле militape nii чівіле ераъ nepsonnale; penъmeле (panгъл) бъуї tatъ nъ'л moштenea фіiъл челлъ sчеллератъ. Pъmъnъл, ка adeвъратъ крештінъ, n'a къnoskъt нічї odatъ нічї nъmeле кіар ал ачеллор акте ші прінчіпе феъdale че desonnopъ Omenipea: ideiле monstpъase de epeditate titъларъ [6]), de пріopitate [7]), de mo-

---

[1]) Syrpymatъ ла Snaгоб, dупе ordinul луї Григ. I Гika I, ла 20 Decembpe 1664.

[2]) Mar Ist Tom I, філа 406.

[3]) Idem, Tom I, філа 426.

[4]) Idem, Tom V, філа 2·4.

[5]) Arta militapъ, de N. Бъlчesky.

[6]) Panгъл tatълуї a фi moштenit de toцї ypmъtopiї луї.

[7]) Nymele фamilliеї ші toatъ авереа пъpinteaskъ a se moштeni numaї de фiul челлъ maї mare.

www.dacoromanica.ro

пополъ [1]), de арбітрарізмъ [2]), ераъ къ totъл пештіъте în Цара Рътъпеаскъ.

Чеї маї браві ші маї опнештї, ачеіа ераъ боерї (резбеллічї, беллікошї). Întр'адевъръ, Новілъ, în sniritъл Евацеліълъї ш'ал Філософіеї, ар ърта съ фіе пътаї Отъл къ sentimente повіле ші къ ideї крештіне; adікъ ачелла каре веде în tot отъл ъп фрате, каре фаче tot бінеле пътіпчосъ, ші каре se закріфікъ пентръ Верітате, пентръ Патріе ші Ъманітате.

Desnotismъл феъдал пъ пътеа прінде ръдъчіне профъндe întр'о інімъ пътрънсъ de морала Евацелікъ, не каре о інцеллеацеа în біserічї, (фіind esплікатъ saъ папратъ în лімба матерпъ), ші каре моралъ ера ші basa instituціілор соціале, кътам ам арътат. Къ toate intріцеле ші коррътпціа Гречілор domnitorї, Рътъпъл а ръмas неattinsъ de лепра фаталъ а Фанарълъї; ші а protestat, în мълте pîndърї, къ ворба ші къ nanna, ші кіар къ брацъл, контра феъдалізмълъї întpodъs de Міхаї Бравъл (каре în astъ окkasiъне пъ фъ бравъ de локъ [3]).

Къ ніште asemeneа instituціі фрътоase, а пътъt Рътъніа (sinгъръ de ла 1300—1350, ші къ Молдова імпреънъ de ла 1350—1450) а пътъt цine пентъ атъtop нації беллікоase, ка Полонъл, ка Ънгъръл, ка Тъtaръл ші ка фіілъ Semi-Лъпеї. Фъръ прежъдіціиле фаtале (întpodъse de Stpeinї), ші фъръ intріціле боерілор пентръ Domnie, Молдаво-Рътъніа ар фі фост ъніtъ azї, ка în secolъл XIV; ші, noate, azї ар фі авъt еа о алтъ soartъ!.. Къ toate astea, Мірчеа ші Штефанъ іллъstpaръ Націіле лор pespeктіве къ бравъра Рътъпълъї. Toate лъпteле лъї фъръ defensiве, пъ оффensiве: лъпta ера пентръ Кръче ші Патріе, пен-

[1]) Toate фъnkціile але okkъпа nъmaї клаsa прібелецеатъ, ші toate фолоas de Statълъї a intra în kasa еї nъmaї.

[2]) A disnosa de аверea, onnoaреа ші бъца четъценіло, ші a trata пе клъkaші ka пе бite, пе semenї ka пе бermї...

[3]) Маг. Ist Tom I, фіа 115—135.

www.dacoromanica.ro

тръ Independinцъ шї Libertate, пентръ Лінъ шї Nacionalitate. Кіар лъпте ле лъї Міхаї Бравъл къ Молдова шї Transyлванїа, авеаъ de цінъ інкорпорареа векілор провінцїї але Dачїеї траіане; іар пъ оарба амбіціъне, шї кріміпала лъкомие de пътъпторї... Проведінца а воіт съ не лъмъреаскъ прін съфферінце, ка фабрікантъл металъ съъ прін фокъл къръцїторъ!

I. Ръдълеска авъ Ценіъл лъї Мірчеа ш'ал лъї Негръ: непотъл а імітат, къ скръпълоситате, не мошї шї пе стръмошїї лъї іллъстрі шї глоріошї. Кіар тарда націонал ынсъшї че е еа алтъ de кът міліціа веке рътъпъ, реорганісатъ de Мірчеа I, шї къноскътъ съъ пъмеле de міліціа Църеї? Ераъ мілітарї плътіцї din каселе Satелор, шї пъртъпд пъмеле Шефълъї че'ї коммanda în лъпте націонале: Шетръреї, Постелнічеї, Кътінъреї, etc, etc.

În фіне, Негръ ынпърці мошїї ла ресвелліцїї Рътъпї шї Stpeinї че'л ынсоцїсеръ ын Царъ, шї ыл аждтасеръ ын мареа са ынтрепрindere.

Aste мошїї ынсъ se детеръ (зік Istopia, Esnepiinца шї Лоціка) din локъріле domneштї [1]), челе маї мълте ла кътнъ, ръмасе некълтівате шї абандоннате din касса петрацерії локъіторілор съъ поалеле Карпацілор, ын тімпъл ынкърцерії Барбарілор: de ачеea ведем шї азї челе маї мълте сате моштенештї ла мъпцї.

Asemenea локърї дешарте ераъ мълте ын Рътъпіа, ын секолъл XIV; дъпъ Мірчеа ынсъ se ынпъцінаръ фо-

---

[1]) Прін локърї domneштї se ынцелеце:
1 *Локъріле de пъстрь* локърї пестъпъте de нимені din непомените тімпурї; кум шї локърі de мошїї deскісе, афлате ынтре хотаре, шї нескопрінсе ын кърцїле (заніse) de стъпъніре але бечнателор мошї.
2 *Брапіштеле domneшті* локърї domneштї din бекіме.
3 *Локалъл орашелор* локъріле тірґурілор саъ трбелор.
Bezї Маг. Іст. Том II, філа 232.

www.dacoromanica.ro

apte, din каusa дърілор domneшtї пе ла Четъцеnїї чеї бравї, ші ла кълъгъріі і п о к р і ц ї.

Aste dapurї domneшtї se фъчеаŭ:

1. În фолоsул боерілор: ка о ръsплътіре пентрu бравura лор în лuпteле naţionale, saŭ ка o ръsплътіре пентрu dreanta аплікареа леціло р în трібuналеле ші administraţiile pesnektiве.

2. În фолоsул бisеріч і л о р: ка o dotъ (zestre) a astop ашезъminte, че ераŭ tot d'odatъ sколї, snitale, типографіі ші пensionnate: ачі въdsва ші орфанul, бътрънul ші пенuстinчоsul, з к ъ п ъ t a t ъ ц, în фine, îшї афла adъnostul. Кълъгъріі ераŭ nimte dasкълї ші nimte пъріпцї, nimte sapopї de kapitate ші nimte medivї, adeвъраţї Anostolї aї moralеї Еванцеліче! Bommъ bedea ла лоkul sъŭ soapta ъstop instituţii філантропіче, ші în трebuінцареа аверілор бisеріч е ш т і К ъ t ъ n e л о р кіар, карі, "administpate de реціmul kom-"muналъ, se пъstrapъ neattinse пънъ azї. Multe o-"реаŭ фъкute de Domnї кu sкопъ de бinефачерї ші кu "kondiţii sneціале.

"Аша, snpe esemnul, kommuna X..., din жude-"цul Ілфовъ, era îndatopatъ, pintp'un xpisovъ al luї "Negpu Bodъ, a хрънї пе пенuстinчоmiї ші пе sъpaчiї "din Кътпулъngъ (жud. Muшчелъ), snpe desnъгuбіреа "локулуї че i se dъpuisse de Negpu din локuріле dom-neшtї [2]."

[1]) Bezi Mar. Ist. Tom II, 232, пънъ bommъ bedea чelle promise.
[2]) Question Economique des Principautés III, fila 9.

www.dacoromanica.ro

РЕФОРМА КЪМПУЛУНГУЛУЇ,

ЛА 1290.

Пе кънd Negrъ II se оккъпа къ реформа політікъ ші soціалъ а пъоулуї Прінціпатъ, тештерї търаторї (zidарї) репараъ біseріка луї Negrъ I, малтрататъ de пъгънї ла 1236.

În ціръл asteї біseрічї, ка солдацїї съъ драпелъл націоналъ, ераъ съ se грънеze stръбъніі тошненілор de azї, плъs пъоїї Oaspецї веніцї къ Negrъ ла 1290.

Кътпулунгулъ, съъ-ърбіъл Ротъулеї, ші кътънъînainte de 1290, era съ deвіie акът капітала Мънтічелъулуї ші pesidenца Рътъпіеї: era съ фіе къцї-ва annї inima корпъулуї soціалъ, че дъче зъпцеле ideілор ш'ал sintimenteлор (лъміна Штіінцеї ші къldъра Дрептъцїї) în тоцї тетврії корпъулуї, în toate вінеле ші фібреле луї.

Біseріка de міръ а луї Negrъ I, (de ла 1215), репарънdъ-о ші dotъndъ-o Negrъ II къ тошії ші base скъмпе [1]), о інкъпцієръ къ търї ші къ търле de Четате, а кърора ръine esistъ пънъ azї, къ toatъ малтратареа Тітпулуї ші а Фанаріотъулуї [2]).

---

[1])Ântre алтеле, se пъstreazъ ші o купъ кабалереаскъ de argintъ a луї Negry, de чінчї лître. Bezї Nota A

[2]) Чіркоферінца търуулуї e ka de 370 пашї 85 stъпжнї лъцімеа, ші 100 лъцімеа. Поarta era спре гїрлъ, унde e търнъл de d'asупра порцїї atyреа desпре nord în'·не d'ачі ші мерц· пънъ ла колцул таidулуї Інkisoпїї desпре Цигъпіе; latyреа desпре Best, de ачі пънъ ла колцул zidулуї гръdineї Monastirii desпре D Negyлічї, latyреа de Syd, de ачі пънъ ла алтарул паракласулуї Monastirii de d'asупра морїї; ші dачі пънъ ла търнъл арътат e latyреа de Estъ. Афаръ de aste

www.dacoromanica.ro

"În аче́ї timпї, бisepiчiле цiпеаѹ локѹ de Четъцї, ші se фъчеаѹ маї mѹлt de апъраре de кът de пietate.„ ziче D. Болліакѹ în Itinepapѹл sъѹ [1]).

Negpѹînsъ a фъкѹto ші пentpѹ ѹna ші пentpѹ алта.

Кърътizеле Pomane, аѳлate în mѹpiї Четъцїї aчeштia ne înкpeдinцeazъ къ sѹnt sкoase din pѹineле Pomѹлеї, пе каре Negpѹ катъ s'o ѳi дърîmatѹ, supe a пѹmaї serві în віiторѹ de кѹїбѹ барбарілор, кѹm ѳѹssesse, înainte de 1290, asilѹл Тъtарілор. Чеea че ne întъpeште în ideea noastpъ este linsa de pѹine de Четъцї Pomane îmпpeцiѹpѹл Кътпѹлѹпгѹлѹї.

În întpѹ astop mѹpї tapї a tpeбѹit sъ ѳie палатѹл domneskѹ, локѹiнца лѹї Negpѹ în skѹptѹл timпѹ ал шedepiї salle în пpima pesidenцъ a Pѹmъnieї, кѹm ші локѹiнцъ провisopie a Negpілор ші Mipчілор, în timпѹл вisitъpiї Кътпѹлѹпгѹлѹї.

Бisepiка лѹї Negpѹ ѳѹ, de ла 1290—1500, пpima бisepiкъ domneaskъ în Кътпѹлѹпгѹ, de пiatpъ ші кѹ tѹpле: stilѹл бisepiчілор векї, фъкѹte de пapтikѹлapї, e în цenepe de лемпѹ, în фopmъ de кaзъ, кѹ doъ Kpѹчї ла aтбеле кътъtъе; iap кaтпaнaтopѹл, ѹnînвъллішѹ de лемпѹ, sѹsцinѹt de пaтpѹ stълпї, sѹѹ карі se aдъпosteaѹ кaтпaна ші toaкa. Astѳел ѳѹpъ Фѹnдeniї, St. Цopцiѹ, Mapina, etc, пълъ în seколѹл XVII. Бisepiка Маллѹлѹї de sѹs konsepвъ ші azї stilѹл векіѹ ал бisepiчілор; tѹpла de лемпѹ de d'asѹпpa e pidikatъ лаînчeпѹtѹл seколѹлѹї XIX (dѹпъ 1821).

Dpeпt în фaцa Четъцїї, че апъра бisepiка Negpілор, epa клostpѹл каtoлiчілор, pidikat de Negpѹ II în onnoapea soцieї salle,înкѹпцiѹpat ші еллѹ кѹ ѹn

пaтpѹ tѹpnѹpї, че лѐ a aбѹt mѹpѹл Четъцїї ла челле пaтpѹ ѹnгiѹpї a ле лѹї, a tpeбѹitînкъ ka ѳie-че лaтѹpe, ла mijлok, sъ maї aїбъ ші къte ѹn tѹpnѹлецѹ; saѹ, чел цѹцiп, nѹmaї лaтѹpile desupe Nopdѹ ші Sydѹ: пpoбѹ, ѹnineле tѹpлелop чеînкъ se бъdѹ, din каpі челлѹ desupe Nord stъînкъ пе пiчoape, de ші pѹѹ maлtpatat de timпѹ, iap челлѹ desupe Sydѹ s'aînгpoпat în amї tpeкѹцї sѹб пъmъnтѹ.

[1]) Kypiepѹл Pѹmъnѹ, Anѹл 1845, № 93. Bezї ші Istopia лѹї A *Vaillant*.

www.dacoromanica.ro

бріș de mșpș tape, tot кș nietpe ші кърътizї Pomane, din pșineле Чitadaлleї Pomșла.

D'odatъ кș фаччереа astop бiserічї ші Чitadeлле, Negpș înълца ші ла satșл Бъdeniї Пътънteнї (плаișл Дътбовіца, жșd. Mșшчеллș), în mapцinea pîșлșї Дътбовіца, пе nіште Колцї de mșnцїînфіоръторї, o алтъ Чitadeллъ гранitікъ, nșmitъ ші azї de пополș Чeta-теа лș̆ї Negpș Bodъ [1]).

Astъ Чitadeллъ кавалереаскъ, че înкșnșnъ кșлтеа Mșnцiлор, ка кънчіșла Цș̆ркъпеаскъ фрș̆nтеа лș̆ї Міхаїș Biteazșл, ера înкșnцiș̆ратъ deșn mșpș̆ гроș̆, de піатръ гressie, але кънș̆іа pșine se въdș̆ ші azї; еллș̆ se în-tindea пеste челле маї sпъїтънтътоарс аbise, ші șnea aтбеле deaллș̆рї оппșse, deșnърцite de алș̆іа Дътбо-віцеї [2]).

Aste pșine алле Четъцș̆ії лș̆ї Negpș deштеаптъ тірареа, pesпектșл ші entș̆siasmșл Pșmъnșлș̆ї кълъ-торș̆, ші кіар алле Stpeiniлор, amatorї de minșneле Ар-теї ш'алле Natș̆реї. Маре ера inima Ероілор че коп-пепеаș̆ asemenea ideї грandioase! ші Маре кș̆раціș̆л Мештерілор че daș̆ ъstop ideї șn корпș̆ ші o фортъ!

Чitadeлла лș̆ї Negpș de ла Stoeneштї sъ nș фіе оаре, ка Жidава, pidікатъ пе pșineле вр'șneї Чitadeл-ле pomane saș̆ даче? Nș e de тірарс: пosiціа локș̆л-лș̆ї, фаворабілъ пентрș̆ апъраре, ші monedeле de ферș̆ че înкъ se гъseskș̆ do кълъторї пе aste nіskș̆рї, пе фак a nș ne îndoi desnpe aчeasta [3]).

---

[1]) Pșineле șneї бiserікșце staș̆ ші azї пе пічоаре· бiserіka e de-спърцітъ în доъ, o nape nentpș Doamna Ana (кș sфінцї katoлічї) алта nentpș Padș Negpș (кș sфінцї *Optodoksi*) Sș̆бт aчеллș̆ș̆ akkoneре-тънтș̆, doї nreoцї, de pite diффeрite, чiteaș̆ Eванцeлілл, șnșл în лімба лatінъ, алтșл în чea пацionалъ. Пънъ deșnъzї, snșn бътръпї, șn er-mitș̆ (nșstnik) шedea aчi. sinșș̆p kș Natșpa ші kș Istoria, kș Dșmnezeș̆ ші kș Treкș̆tșл! Еллș̆ serба șneorș̆ serбішș̆л dibinș̆, лiș̆ș̆гіа ші бesnera.

[2]) Deaлșл din фаца Четъцș̆ї, desnpe бestș̆, s· zîче ші azї' Doam-neле ,: tradiціа snșne къ aчestș̆ nșme бine de ла лokșinца Doamneї ш'а фамиллеї domneштї пе aste kș̆лінї

[3]) Damiчелла Anika Pakoвіцъ nosseфъ șn бъпшорș̆ de ферș̆, a-флat пе кліна deaлșлș̆ї, къnd kș кълъторіа din 3 Iș̆nie, 1851.

www.dacoromanica.ro

Пе кънd Negpъînълца бisepiчї шi четъцї în Mъnтiчеллъ шi în капiтала лъї, tot aтъnчї se apъnкаъ шi basa Кърцiї de Арцешъ, каре noate a фost капiталъ a Dъчiлор шi mъniчiпiъ romanъ.

Ачї pidiкъ Negpъ iapъшї doъ бisepiчї, шi tot фацъ în фацъ: ъna nentpъ еллъ, dedikaтъ Madoaneї (Adopmipea [1]); aлta, nentpъ konsoapta лъї.

Spre annъsъ de бiseріка лъї Negpъ, din Кърtea de Арцешъ, se въdъ шi azї pъine din палатъл domneskъ шi din кърtea domneaskъ.

În timnъл domnipiї salле de 24 de annї (1290—1314), Negpъ nъsse napъл Пiteштiлор шi ал Тîрговiштеї, каре era съ фie a treea капiталъ a Църеї,înaъгъpaтъ de Mipчea I ка pesidenцъ a Pъmъnieї. Ка пе Кътпълъnгъ, Negpъ dotъ aste doъ ораше къ dpeнтърї шi прiвелеце, карi кънzъpъ къ mълт înaintea Pegъlamentълъї, aчestъ лiбepтoфaгъ nesъцiosъ...

Dъnъ terminapea бisepiчiї m'a Чitaделлеї din Кътпълъnгъ, Negpъ sankцionnъ векiле dpeнтърї шi прiвелеце але komnъneї Кътпълъnцene. Ла aчestea aдъoгъ-еллъ шi алте dpeнтърї шi прiвелеце nъoъ, пе карi леînskpisse întp'ъn xpisovъ къ data 1292. Aчest xpisovъ [2]) s'a penъs, saъ noate zaче îmmopmîntatъ în вр'ъn ъnгiъ ал Daчiiлор tpaiane шi aъpeлiane. Koпpinъл лъїînsъ s'a penetat de toцї Domniї Бassapaбї шi Stpeinї, în xpisoaвеле opiцinale date de eї komnъneї noastpe, къm шi în челле peîntъpite de дъншiї ла вр-кареа лор пе tponъл Negpiлор m'ал Mipчiлор, dъnъ datina stpeбъnъ.

---

[1]) Aчeea în kare synt moaшteле S-teї Фiлoteї, addyse de Negpy de ла Tîpnoва, kaшtaла Imnepiулуї Булгаро-Pomъnъ, ла фyndapea Пpiнцipaтулуї pymъneskъ.

[2]) Boгba xpisoвъ бine de ла *Chrysobolum* degenepatъ: буллъ de aop, diплomъ nontiфikaлъ opї imnepiaлъ, dekpetъ nprnцiapъ, oффiъ domneskъ.

www.dacoromanica.ro

Маї toate хрisoавеле коммунеї Кънпунунцене репетаș astъ формулъ sакраментaлъ:

"Пентру къ am въzut Domnia mea хрisовул stръ-"мошулуї Domnieї мелле, преа luminatul, etc, etc, etc, "Іо̃ Padu Negru BB, кънd a fost кръsul anniлор de la "Adam 6800 (1292 [1]).„

Пе лънгъ ачеasta, Negru преînnoi ші siцiлiul коммунеї (печетеа орашулуї), каре репresenta Аквіла Romanъ (чеа републіканъ, nu Вултъръл імперіалș) ку Кручеа în гуръ, цiind în гiappe sabia ші бuzduranul. În цiрul siцiлiлiулуї фiгura шарпеле îmбuкъndu'шї коada: емблема Eternitъцiї. Ачеasta se esплікъ astфел: "Naцionalitatea Pumъnuлуї e sакръ ші eternъ. Dumnezeș ку Noї, ші nimenea în контра Noastръ.„

Коммuна nuоъ, ка чеа веке, ші ка toate челле Italiane ші францеse din mediul-Евș, авеа ші ea кампанaторul eї [2]), каре корръsпunde ку beffroi ал Maiрулуї: кампана ера annuцiaторul бuкuрieї nii алînтpistърiї, ал аллецерiї Жuдецулуї, ал інчendiилор, ал революцелор, ал sолемнitъцiлор nuбліче, шчл.

Гарда коммuneї (ліктоpї, служitoрї) ера рекрutatъ dintre четъценiї чеї жuнnї ші бравї, карі, duпъ un annș de sервіцiș în sъnul коммuneї, se duчеа sъ umple кадрul оштірiї нацionale.

Desupre проnpietatea ші прівелецеле коммuneї, вommș ворбі în капitолul urmъторș; desupre дрентuріле eї, шчл, вommș ворбі пе ларгș în капitолul IV.

Ачі арътъm, în treччере, къ datopiile коммuneї noastre, în secolul XIV (1290—1393), se мърцineaș în doъ, капitале; ші anume:

Трібuтul леgitimș кътре Statș, ші

---

[1]) Хрis (№ IV) din Пънza орашулуї, ал luї Matei Bassarabș, din 7141 (1633). În timпul kritikș ал Фанариоцилор katъ sъ se фi renys бътръnul хрisовș de la 1292.

[2]) Каре era клополница бiserічii luї Negru.

www.dacoromanica.ro

Ажторъ арматъ Domnулуї (în лунтеле пентру independinцъ) din каса комунеї.

Кът despre нумірea капулуї комунеї (în secolул XIV), ші нумърул ліктoрілор, п'авем акте positive: noate къ капул комунеї Кътпулунцене съ фі conserват tot titlул капулуї Ромулеї комунале, de Пъркълабъ; tpadiцiaînsъ ziче къ s'a numit ші atunчї, ка пънъ ла 1831, Жудецъ саъ Жude.

Despre ліктoрї tpadiцia sune къ аъ фost 24, къte doї de фie-че despърцiре саъ subt-urбіъ, нумъръ îndoitъ d'ал Пъргарілор; Istopiaînsъ apatъ doї-supe-zeче[1]).

Despre Пъргарї, Istopia ne apatъ къ, în mediul-Евъ, тоцї орошанії se numiaъ astфелъ (bourgeois, burresї); în urmъ, se pidikъ o apistократie burresъ саъ пъргаръ, каре, ка чеа францезъ dintre 1831 ші 1848, ъїтъндu'шї оріцina sa, ususpuн dpiteле клаseї din каре eшisse; ші'шїînsuші toate прерогатівеле поблецїї, devenind ку atът маї apporantъ ші desnotikъ, ку къt къ'ї linsea edукація ші лъmineле ачелліа...

Astфел, de ла Мірчеаînкоа, популація întpeaгъ de burresї a Кътпулунгулуї фу pedусъ ла нумърул de 12, карі penpesentaъ intepeseле ші пъсъріле комунеї întpeцї, ші карі, în лок d'a фі чеea че epaъ, sub Републіка Ромеї, tpібуннії Пополулуї, devenipъ adesea nimte Iannічерї, кум вомму vedea în Капітолул pespektівъ.

Метбрії tpібуналулуї комунеї noastpe (în secolул XIV) аъ trebuit съ фie nimte Assessopї, че ажутаъ пе Жудецъ саъ пе Пъркълабъ în sapчina луї чеа греа, delikatъ ші pesponsabілъ. Assessopії саъ Пъргарії penpesentaъ нутерea леціslatівъ: Veto ал лор epa tot aша de sakpu ші imnosantъ ка ал tpібунілор плебеї Pomane; Жudeле саъ Presedentul комунеї penpesenta нутерea esekутівъ: adikъ, Senatul ку Konsoлії; a-

[1]) Tom I, Istoria Pymъnилop, de D. T. Lavriani.

www.dacoromanica.ro

чеіа, Діванъл domneskă în miniatăpъ; acesta, Domnъл în коmmъnъ.

Negpъ a pesnektat instituціile ші datineле коmmъnелор ка пе але Kanitanatъpілор: acesta intpa în sistemъл sъă de Statu quo politică. Pefopma de ла 1290 era o sanціonnape a векілор instituціі pomane, deцenepate în timnii барбаріеі, ші konsepbate intakte în Чitadeлла закръ a Карпаціілор, în Фъгроs (Фъгъраші); de aчеea Фъгъраші мерітъ, къ dpept кавînă, a se nъmi Prima pesidenцъ a Dacieі traiane, прекът Кътпъланглă e прima pesidenцъ a Pъmъnieі, ші прекът Pъmъnia e kondъkторъл ші Проведіца атвелор Dacii. Pъmъnia, ка Грădinъ a Dacieі, ка apsenală ал Търчіеі, ші ка grînapă ал Европеі, a konsepbat, маі біне de кît sъpopiле еі traianiste ші aspeліaniste, nъme, лімбъ, леці, naціonalitate, datiцe, Kană ші Inima, але Pomeі pепъблікане.

În фіне, Negpъ II, dъnъ pidikapea mълtop біserічі ші чitadeлле în diфepite пърці a ле Pъmъnieі, pепaoзъ ла 1314; ші se îmmopmîntъ în kъpteа de Apцeшă, domnind, dъnъ tpadiцie, вр'о treі anі în prima kanitalъ a Prinціnatълъі [1]).

Фраці Pъmъnі, фраці Кътпъланцені,înцenъkі înaintea nъmelъі Pefopmatopълъі Pъmъnieі ші ал Кътпъланглъі! Kъnъne de лакръті пе mopinъntъл Mareлъі Kanitană, defensopă ал Kpъчіі ші pецenepatopă ал Naціonalitъціі Pъmъne!

---

[1]) În nicî o istoپie n'am aфlat definitiв timnul шedepii лъі Negpъ în Кътпулънгă. acesta ne ap snune-o xpisoaвеле лъі, do maі фі esistъnd бre ynul пе ynde-ва.

www.dacoromanica.ro

КАПИТУЛ III.

ПРОПРІЕТАТЕА ші ПРІВЕЛЕЦЕЛЕ

Коmmунеї Кътпулунцене.

Singуреле documente istoріче че possedъm în прівінца aчеasta, ші карі ар пutea ревърsa o luminъ sigуръ asupra aчestuї suжetъ, sunt:

Parte din хрisoaвеле коmmунеї Кътпулунцене, ші Parte din înskрisese partікуларе ші публіче але asteї коmmune.

Челле d'ынтъіъ, în numъръ de 44, se aфлъ azї în мъїніле D-луї Ioanъ Чоланъ, унул din deputaцїї актуалї aї моштенілор Кътпулунценї.

Din astea, 38 фігуреazъ п'о пынzъ лунгъ, numїtъ Пынza Орашулуї[1]); ші din aчestea, 25 sunt Diпломе прінціаре (хрisoaве), iar 13 sunt оффise (кърцї domneштї).

Пынza Орашулуїînчепе ку хрisoвул луї Мірчеа II, a doa domnie (1550—1560); ші se terminъ ку adeверіреа челлор 38 de хрisoaве de кътре Diванул луї Kost. III Маврокordat, a patra domnie (1744—1748[2]).

---

[1]) Din aчestea, zeче s'aї imprimat în Маг. Ist Tom 5.

[2]) Subt aчestї Domnї, preskrundu-se хрisoaвеле че nutuкъ skъпă prin înгрїіреа Пъркълабілор, de Фуria Timnilor ші a Pestimnilor, se

www.dacoromanica.ro

Челле д'ал доілеа, з'аў кăллесă, кă destălъ трăдъ ші sădoape, ші s'ăă konseрвată, кă кăра (înгріжіреа) кă каре se пъstреazъ ăn тресăврă antikă, de кътре D. Пit. Nae Pădeanъ, din Кътпăлăнгă.

I

ПРОПРІЕТАТЕА КОММУНЕЇ КЪМПУЛУНЦЕНЕ.

Прін пропріетатеа коммунеї Кътпăлăнцене se înцеллеце:

1. Мошіа (кътінăл) Кътпăлăнгăлăї.
2. Мăнцїї орашăлăї.

§

Мошіа Орашăлăї.

Ка sъ'шї факъ лекторăл о idee лътăрітъ ші аккоратъ de ватра коммунеї Кътпăлăнцене, факъ кă міне цірăл ачештїї мошїї.

Еатъ періферіа еї:

Înчепънd din марцінеа (хотарăл) de жos a Нъмъештілор, мерце ла віseріка din Валлеа-Маре, de ănde дъ în марцінеа Богътештілор, ші d'ачі în Валлеа Рăтънештілор; апої, în Мъцъă, ші мерце пънъ ла Грошанї. — Ачеasta e латăреа мошіеї desпре ръsъріtă.

Латăреа desпре міаzа-zіînчепе din марцінеа Мъцъăлăї, ші seînжăгъ кă марцінеа Поепарілор; d'ачі se întinde пе лънгъ Гръdіштеа, прін валлеа Ăткіашăлăї; ші мерце пе лънгъ Годенї пънъ дъ în марцінеа Берівоештілор Пътънтенї.

Латăреа desпре апăsăînчепе din Берівоештї, ші

Лпіръ toate пе о пънzъ гроasъ, de 11 коцї Лунцімеа ші шase рунї Лъцімеа. Sунт ашezate дунъ ordіna хронолоцікъ,înчепънd de ла 1559 пънъ ла 1742 S'ăă adeвerit ла 18 Іуніе, 1747

www.dacoromanica.ro

терцеînainte de se вечineште кѹ moштенії Берівоештї' кѹ Оцълѹл, кѹ Бъndea ші кѹ Албештії.

Іар латѹреа desnpe miaza-noanteînчene din Албештї, дъ în ana Бъгії, аппъкъ snpe ръзъpit ne лънгъ Boineштї, ші se вечineште маї sѹs кѹ мошіа Бърацієї, а Лерештілор, ші кѹ Лалѹ.

Мошіа ші Мѹнції коммѹneї Кътнѹлѹнцene sѹnt moштenipe веке а moштenілор Кътнѹлѹнцені de ла мошії ші stpт мошії moштenілор Romѹлені. Negpѹ BB, (Кѹm am арътат în ideiле преliminape ші în kanitoлѹл I) a întъpit astъ веке nossessiune a лор кѹ xpisoвѹл sъѹ din 1292.

Пробе sѹnt xpisoвѹл лѹї Mateї (1637) ш'ал лѹї Леon (1630), карі sѹnnъ аша:

"Фіind-къ Мошіа ші Плаіѹріле орашѹлѹї аѹ фost "de баштінъ (moштeneaskъ) але орашанілор Кътнѹ-"лѹнцені, de ла мошї de ла stpemoшї, кѹ mѹлтînain-"te de шедерea (фортареа) орашѹлѹї, din ziлleле ал-"top бътрînї Domnї, че аѹ фost de demѹлt, etc, etc...

"Ші am zъвѹt Domnia Mea ші kapteа чеа веке "a бътръпѹлѹї Negpѹ BB, din anѹл 1292; ші kapteа "бътръпѹлѹї Міхаіл, din anѹл 1292 [1]), ші kapteа бъ-"tръпѹлѹї Влad (Dpakѹла) din 1439.„

Ла 1290, (ка ла 106, 274, ші ка azї) мошіа коммѹneї epa îmпъpцітъ dѹnъ datina Romanілор: în поpціѹнї егале, nѹmite фѹniї saѹ кінцї în лімба xpisoавелор; афаръ din локѹл de пъшѹne (islazѹл вітелор), че epa nponpietate a tѹtѹpop. Фіе-каре мошteanѹ Кътнѹлѹнцeanѹ авеа naptea лѹї în орашѹ (локѹл de казъ кѹ кѹptea ші гръdina), ші naptea лѹї în Мѹчелле (лібadea de фънѹ кѹ ограda de npѹnї).

Пе лънгъ ачestea, Мошіа Кътнѹлѹнгѹлѹї, ne

---

[1]) La anѹл ачesta istoria ne apatъ пе Мірчеа I Domnѹ ал Рѹтъnicї; de ѹnde se înцелleце къ saѹ data e фалѹъ, орї къ ла 1392 Міхаіл e-pa лokotenentѹ de Domnѹ, (Мірчеа фiind atѹnчї în лѹпtъ кѹ Batazet Sѹлtanѹл), орї къ ачesta e data adeбъratъ.

www.dacoromanica.ro

ꙗprodꙋкъnd (atꙋnчї ка azї) de кът фъпеце, прꙋпе шї пъшꙋпе; шї Кътпꙋлꙋпцепії фiind mái тоцї кіріцїї, ꙋрта ка фіе-каре съ'шї аїбъ пъртічіка лꙋї de фъпеце în Мꙋсчелле́ле копрінse în Мошіе, ка s'о кънꙋіаскъ dꙋпъ тъзꙋра актівітъцїї шї а авꙋцїеї salle.

§

Мꙋнцїї Орашꙋлꙋї.

Мꙋнцїї коттꙋпеї Кътпꙋлꙋпцеце sꙋnt чеї ꙋртъторї:

Плаїꙋл лꙋї Пътрꙋ [1]),
Плаїꙋл Фръчїї [2]),
Жітбꙋра [3]),
Плаїꙋл Воіводꙋ [4]),
Вîрtопꙋл Modporînꙋл,
Вîрtопꙋл Боартешꙋл шї Netedꙋл,
Вîрtопꙋл Іепꙋре [5]).

Din ачештї мꙋнцї, патрꙋ 'шї аꙋ скітбат пꙋтеле: Жітбꙋра, Modporînꙋл, Netedꙋл шї Іепꙋріле se пꙋmeskꙋ azї Колцїї лꙋї Andpeiꙋ, Бътрîna шї валлеа Барбꙋлꙋї; прін ꙋртаре, аꙋ ръmasꙋ пꙋmaї шase.

Обсервъm, în тречере, къ Мꙋнцїї пꙋ intръ în ватра saꙋ тошіа орашꙋлꙋї: пробъ, хрісовꙋл лꙋї Леопꙋ, din 26 Авгꙋst, 1630, ш'ал лꙋї Mateiꙋ Bassaрабꙋ, din 6 Decembріе, 1637. Amъndoъ ачестеа sпꙋп кꙋрат "къ "ватра орашꙋлꙋї пꙋ intръ în копрінsꙋл Мꙋнцілор; чі "Мꙋнцїїînчепꙋ din шezꙋtꙋл (къminꙋл) Satꙋлꙋї [6]) îna-

[1]) Din rîvл Къmпулунгулꙋ пъnъ în апа чеа бътрînъ a Dъmбовіцеї.
[2]) Пъnъ ла Dъmбовіцъ.
[3]) Пъnъ ла Dъmбовіцъ шї Пъnуша.
[4]) De ла Menedek неste Клînчеа пъnъ ла Капра
[5]) Din Боартешул пъnъ ла Тîrкаbул, кът цine dosul Dъmбовіцеї totꙋ.
[6]) Eaтъ о пробъ ку Къmпулунгулꙋ, înainte de 1290, era Satꙋ, atъrnat, ка sꙋbt-Урбіꙋ, de Pomula.— Обсербъmînкъ къ satꙋ în лиmба цъranулуї e sinonim ку орашꙋ· еллꙋ nume ute Букурештї *Satꙋ зллꙋ mare.*

www.dacoromanica.ro

inte.„ Întр'адевăр, мăнцїї арăтацї сănt ла о деnăрtape de вр'о шante ope de вatpa орашăлăї.

Мăнцїї ачeшtia, ла 274, ла 1290 шi ла 1854, аă фost шi сănt пропрietatea tătăpop, (дăвăлтăшie): лeмпeле шi пăшănea din eї сănt алле коммăнeї întpeцї (фiiнцăъ коллeктiвăъ); iap nă îmnăpцiцї, ка мошia, ла фie-чe indiвidă în nape.

Пăнăъ кăтpe фiiнăл сeколăлăї XVII, ачeшtї Мăнцї dideaă ăn фoape năцină фoлoсă коммăнeї. Мáї toatăъ Мошia epa плiнăъ de пăдăpї шi de пăшănї; nрin ăрmape, apenda чeллop шante мăнцї, ziче tpadiцia, "epa "кăte-ва ока de вpînzăъ шi de лante гpoсă, din napтea "Чoбaнiлop чe'шї пăшteaă вiтeле în алле Плaiăpї; de "ла Апpiлie пăнăъ ла Sentemвpie.„ Ачeastăъ вpînzăъ шi лante intpa în кăтmapa Жăдецăлăї ш'a Пăргăpiлop, ка Пăpiнцї aї Oбштiї...

De ла 1700 înкoa, шi maї аллeсă de ла Pегăлamentă, вeniтăл Мăнцiлop кpeскă гpadat,înчeпănd de ла 50 леї, шi ăpкănдă-se пăнăъ ла 6,000 леї, каре e вeniтăл лop анăалă de azї [1]).

În timnăл Фaнapioцiлop, apenda Мăнцiлop nă aжăнцea nentpă плaтa плoкoнăлăї (хaвaeтă) ла Пoстeлniкăл чeллă Мape, natponăл коммăнeї. Лiнsa ачeстeї satapaлe se îmnлinea nрin кoнтpiбăцie цeнepaлăъ, dăne лăde. Desnpe ачeстea вoммă вopбi maї не лapгă ла лoкăл сăă.

Пăнăъ a nă termina ачeстă aртiколă, сăъ apăнкăт o penede окipe aсănpa modăлăї de стăнăniре шi îmnăpцiре ал Мăнцiлop, фiind фoape кăpioсă шi oрiцinалă.

Стpeбăнiї noштpiї, simnлi лаînчeнăт ка Natăpa шi ка Daчia, n'aфлapăъ алтă miжлoкă maї фaчiлă (лeснiчoс) nentpă pегăлapea пропрietăцiлop мăнtene, de кăт metoda ăpmăтoape: Пропрietapăл ăнăї мănte фă лăat dpent ănime цeнepaлăъ de мăсăpăтoape, шi se nămi Мошă

[1]) Ap фi nămăt фi шi de 9,000 леї, noate шi maї бine, dăka nă s'ap фi фăкăт maрї aбăсăpї din napтea чnopa...

www.dacoromanica.ro

(Ока); іар драмѹріле окалеї, ка пърцї мічї ші егале але ачештіі мъѹрї.

Спре есемплѹ:

Станѹ este пропрietарѹл ѹнѹї мѹnte, ші аре патрѹ копіі; дѹпъ моарtea татълѹї, фіі моштенескѹ фіекаре кîte 100 драмѹрї din мѹnte, саѹ а патра парте. Дака'л опресѹ пе seama лор, фіе-каре багъ în мѹnte, спре пъшѹпаре, ѹн пѹмърѹ егалѹ de вite; ші скоate лемне din мѹnte кѹ ачеeашї регѹлъ. În касѹ d'apendѹіре, копіі (мошії) apendeazъ тоцї пърціле лор de пъшѹне ла ѹнѹл ші ачеллашї apendѹitorѹ; банії apenzeї se îmпartѹ întpe еї дѹне аналоціе. Ачеastъ metodъ регѹлеazъ ші вînzъріле Мѹнцілор. Кѹ timпѹл ажѹnse ка întp'ѹn мошѹ sъ intpe ші de ла 10—20 іншї.

II

Прівелецеле Коммѹнеї Кътпѹлѹнцене.

Dpiteле ші прівелецеле коммѹнеї Кътпѹлѹнцене sѹnt копpinse în aste доъ фрase, че фігѹреazъ în toate хpisoaвеле моштенілор:

"Кънї аша а фост обічеіѹл лор,înкъ de ла des-
"кълікареа лѹї Negpѹ BB in Кътпѹлѹнгѹ,
"Sъ se жѹdeче еї întpe dъnшіі, ші
"Вамъ sъ nѹ dea de nічі ѹneле.„

Чеа d'ънтъіѹ фрasъ прівеште dpeптѹріле коммѹнеї Кътпѹлѹнцене, моштенipe de ла Ромѹла коммѹналъ, ші ачеasta, de ла мѹнічіпіѹл Ромѹла: кънї, дѹпъ челле възѹte în Капітолѹл II, Negpѹ n'a фъкѹt de кът sъ întъpeaskъ векіле dpite, sankцionъnd aѹtonomia коммѹнеї.

Чеа d'a доа фрasъ прівеште прівелецеле аккордate коммѹнеї поastpe de Патронѹл ші Реформаторѹл

www.dacoromanica.ro

еї, пентрѹ кѹвинтеле че ле вомтѹ ведеа ла валле.

Despre дрептѹрї вомтѹ ворбі în Капітолѹл ѹрмъторѹ. Ачі вомтѹ аръта прівелецеле векї ші пѹоъ але коммѹнеї Къмпѹлѹнцене.

Dap маї întъіѹ съ черчетъмînsemnapea кѹвънтѹлѹї вамъ.

Прін вамъ seînцеллецеа маї 'nainte таксa імпѹсъ de Тронѹ саѹ de Statѹ аѹѹпра орї-кърѹї обіектѹ че se bindea în царъ; прекѹм: бъѹтѹрї, вite, гъінї, піеї, лїнъ, etc, etc.

De ла 1300—1500, таксa asta se регѹла de Камтера Ценералъ, дѹпъ требѹінцеле Църеї ші кріseле політіче; de ла 1500—1700 se регѹла маї мѹлт de боерї. . . .

De ла 1700—1831, Гоsподарѹл Фанаріотѹ, кѹ мъна Divanѹлѹї domneskѹ, префъкѹ astъ контрібѹціе indirektъ, diktatъ Negрілор ші Мірчілор de nevessitatea лѹптелор nacionale, о префъкѹ, zik, întр'о satapa (дѹпъ espressiѹnea хрisoавелор) ші întр'о пъпaste: întр'ѹн жѹгѹ мѹлт маї греѹ de кът toate челлелалте жѹгѹрї че аппъсаѹ грѹтazѹл пополѹлѹї рѹтъпѹ! Ѹneорї ачестѹ артіколѹ ал бѹцетѹлѹї se ѹрка la sѹmmeînsemnate....

Despre ачеasta вомтѹ ворбі маї пе ларгѹ în Партеа II.

§

Прівелецеле челле пѹоъ

ALLE

КОММѸNEI КЪМПѸЛѸNЦENE.

Орашѹл Къмпѹлѹнгѹ, zik хрisoавеле коммѹнеї, фіind ла локѹ de мѹnte, ші nѹтрецѹл орошанілор фіind кѹ греѹ de прокѹрат în aste локѹрї піетроase ші пъ-

www.dacoromanica.ro

dзроазе, зnde nз se пзtea пзne apparpз (плзгзл); ші възzнd Nerpiї ші Мірчії невоіле че ераз пе біецїї локзitорї, din каssa лзптелор пентрз indenendinцъ, ші a emігръріло пентрз фріка de барварї, тоцї Domniї, indiцеnї ші stpeinї, аз dotatз коmmзna asta кз прівелеце nзоъ, peîntъpind пе челле векї, ші sankцionъndзле кз sзбt-însemnъtзрї domnешtї ші боерештї, кз siцiлізрї прінцiape ші ministeріале, ші кз anateme terрібіле контра челлор че, din лъкомie орї din ръзtate, s'арînчерка але німічі saз але modiфіка тъкар.

Прin aste хрisoaве dap коmmзna Кътпзлзнцеanъ era skзtitъ:

De dape de лемне ші de фънз, ла Кръчznз, фзнкціонарілор Domnзлзї ші аї Statзлзї, пзблічї ші прівацї [1]);

De гълеatъ, de sлзжba domneaskъ, de вama Пъркълабілор de орашз ші de Жздецз, пентрз орї-че ар binde saз ар кзmпъра Кътпзлзнцеnії [2]);

De вama de пітъ de ла білчізл St. Іліе, кзm ші de вama de каллз, de боз, de oae, de пъttзръ, de пеште, ші але лзкрзрї (обіекте) че se desфакз de локзitорї ла ast білчз [3]);

De вama пентрз орї-че ар binde ші ар кзmпъра Кътпзлзнцеnії ла кътпз (în білчізріле din Прінціпатз); — "de ла алцї oameнї din Царъ sъ ia вatъ, "iap de ла орошанї nз, dзnъ векеа datinъ, ші dзnъ "копрinsзл tзtзрор хрisoавелор, ші ал monastipії лзї "Mateї Basssaрабз din орашзл Domnieї Мелле Кътпзлзнгзлз [4]);

"De бірзл de талерз, de miepe, de чеаръ, "de seз, de potboadъ de mepтіче, de каї de "олакз, ші de toate slзжбеле ші mînкътзреле

---

[1]) Хрisoбтл (Nр. I) ал лтї Мірчеа II, din 20 Февртаріе 1559.
[2]) Хрisoбтл (Nр. II) ал лтї Radu XI, din 7 Маї, 1616
[3]) Хрisoбтл (Nр. V) ал лтї Mateї Bassaрабз, din 12 Апрілie, 1636.
[4]) Хрisoбтл (Nр. XI) ал лтї Georгie Гіка I, din 21 Ianтaріе, 1660.

www.dacoromanica.ro

"кѣte sынt neste anѹ în Цара Domnieĭ мелле, nічі ѹn "валлѹ (sынъраре) sъ nѹ аїбъ орошанії Кътпѹлѹнцеnі[1]).„

De фѹmърітѹл saѹ кътънърітѹл Пескарілор[2]);

De гоштінърітѹ (пентрѹ 1000 pîmъторі, треквцї de Кътпѹлѹнцеnі în Аѹstріа, пе ла Sкела Драгославелі, sъ nѹ плъteaскъ-еї ватъ[3]);

De олъкърітѹ[4]);

De карреле de oaste, de sѹрsатѹрі, de рѹntѹрі ші sатарале, че sынt пе сіліштї; de вірѹл лефілор, de вірѹл оштілор, de вірѹл каілор, ші de pîndѹіала вачілор ш'а оілор; de вірѹл ѹntѹлѹї ш'ал меіѹлѹї, de seama a doa ш'а треea, de toate даждіиле ші орîndѹеліле че ар еші din Bistieрia domneaскъ[5];

De іерѣърітѹ (ватъ пентрѹ віteле тъіate ла Въленії Потгоріеї, прітъвара ші toamna);

De орі-че вінѹ ар stрънце ороманії пе seama лор;

De чоходарітѹ (чіsmъріа);

De мъtase (боіанцеріа);

De орі-че мърѹнціш че вînd-еї пе ла тîргѹрі-ле din Жѹdецѹ ші din Царъ[6]).

Пе лънгъ ачестеа, тъksарії (аksisарії) nѹ пѹteaѹ întърzіа în Кътпѹлѹнгѹ, ка аіреа, de кът dѹпе ла Маї пънъ пе ла Sentembріе; пе кънd în алте пърцї шеdeaѹ, máї tot анѹл, în sарчіна локѹіторілор, ка слѹжбашї domneштї[7]).

Авеаѹînкъ dрентѹл Кътпѹлѹнцеnії ка întъіѹ еї sъînкарче мърфѹріле че se deskъркаѹ în Кътпѹлѹнгѹ, destinate пентрѹ Аѹstріа, saѹ челле че кобораѹ din Transylваnіа în Рѹmъnіа, пе ла Sкела Драгославелі (azї

---

[1]) Хрisoвѹл (Nр XII) ал лѹї Грігорі I Гіка II, din 24 Апрілie, 1692
[2]) Кartea Брînkoвeanѹлѹї, din 14 Oktombріe, 1703
[3]) Кartea лѹї Kost. Маврокordat, din 31 Martie, 1733,
[4]) Кartea лѹї Міхаї Раковіцъ, din 13 Іуніе, 1742
[5]) Хрisoвѹл (Nр. XXII) ал лѹї Шерban Kantakysînѹ, din 1 Іулие, 1688
[6]) Хрisoвѹл (Nр XXI) ал лѹї Міхаї Раковіцъ, din 15 Ian. 1842.
[7]) Кartea (Nр. I) a лѹї Kost. Брînkoвean, din 22 Okt. 1700.

www.dacoromanica.ro

Ціввала). Dвпъ че орошаніїîмплінеаѫ sвmma dopiтъ, pestвл търфеї se пвtea îнкърка ші de кіріції din Мвsчеллѫ saѫ de aipea. Ачеasta se врта ші кв тарфа stpeinъ de ла sборвл sф. Ілie, din 20 Івлie: îнтъіѫ орошанії îнкъркаѫ тарфа негвцъторілор stpeiнї, апої інтраѫ ла міжлок кіріції чеї-л-алцї. Мърфвріле îнsъ че tpeчеаѫ în Авstpia, saѫ кобораѫ în Царъ, фъръ a se deвкърка în Кътпвлвнгѫ, ачеллеа пв ереаѫ sвппвse ла регвла de sвs [1])

Пе лънгъ ачestea, нічї вп фвнкціонарѫ, d'aї Тропвлвї saѫ d'aї Statвлвї, нічї боерѫ, нічї негвцъторѫ, нічї църанѫ, nimenea, кв вп къвънтѫ, n'aвea воie a квmпъра de ла орошанї нічї кase ші локврї în орашѫ, нічї делніцъ ла кътпѫ ші ла вії, нічї лівezї în Мвsчеллѫ, нічї вадѫ de moaръ; în sквpt, пропріеtate nemішкътoape пв пвtea binde moшteanвл Кътпвлвнцеанѫ ла stpeinї; чі орошанѫ ла орошанѫ [2]).

Ла întъmплare de moapte a вр'вnвї moшteanѫ, datopia mopтвлвї кътре боерї, негвцъторї saѫ църанї (че пв фъчеаѫ пapte a коmmвnеї) se плътea ачestopa de moшtenitopii рънosaтвлвї; кreditopii sinгврї пв se пвteaѫ desпъгвві квînsвшіреа пропріетъцілор datopвлвї, еквівалente кв sвmma datopieї. În лînsъ de moшtenitopї, коmmвna bindea prin лiцitaцie ла орошанї toaтъ авереа mopтвлвї; ші din banii stpъnшї se плътіаѫ datopiile лвї; iap pestвл se da ла bisepiка вnde репоsa църpîna фамілліеї sвї, spre пomenipea sвффлетвлвї sъѫ . . . [3]).

Кв toate astea, ашezъmънтвл ачesta s'a desфiinцatînкъ двпе ла 1750, deînsвшї орошанії Кътпвлвнценї, prin вînzъріле nekontenite de локврї ші кase în орашѫ, de фъпеце ші огръzї кв првnї în Мвsчелле, de вії ші лівezї кв првnї ла Въленї, de xepestpae ші

[1]) Kartea (Nr. III) a Брînкобеанвлвї, din 24 Dec. 1711.
[2]) Xris (Nr. II) al лвї Padv XI, din 7 Maї, 1615
[3]) Idem, toate xrisoaвele attinrѫ koarda asta.

www.dacoromanica.ro

вадврї de моаръ, etc. Аческе вînzърї se sanкціонаѫ de Пърграрї кв Жвдецвл, прinînskpise adeverite кв свскрінтъріле лор ші кв сіціллівл коммвнеї, кв каре еї фъчеаѫ марї абввврї, квм вомнѫ bedea ла локвл съѫ[1]).

Asemenea кълкърї de леції se фъчеаѫ маї аллесѫ în пвтереа баннілор ші а фавоареї, ка ші azї; кв діфферінца къ Пъргарії de azї se пвмескѫ Denвтації;însъ tot абсолвції, tot nedrepції, tot лакомї ші взврпаторї. Атвнчї, ка аквм, мвлції din біецїї мошteнї ераѫ deşmoшteніцї deînsвпії фрацїї лор, de Жвдецвл, tata орашвлвї, ші de Пîргарї, Протекторії ші трібвнії лор! Пъsторвл îшї didesse коasteле кв кълїнії de stъпъ, ші zeчвіа біata търтъ, înînцелле-цере кв Лвпії ші кв Ввлпеле, пе карі intepeзвл (аорвл ші къскріа) îї толера în зъпвл марії фамілліі, ка фонкціонарї орї ка мембрії. D'ар фі фъквт-о de вmanitate ші de dpeптate, бвквros;însъ ла 1845, пв рекламаръ еї ла Domnвл Бібеskв kontpa вnop stpeinї квмпъръторї de пропріетъцї în мошіа орашвлвї? ші de че оаре? Кънї bedeaѫ în еї ніште чensорї, ніште контролорї аї актелор лор іллегале. Ш'апої, тоцї мошteнії de azї sвnt-еї stръпепоцї, în linie dpeaптъ, аї мошteнілор de ла 1290?Însъ съ пв antiчіпъм asвпра евenimenтелор. Вомmѫ bedea, ла локвл съѫ, ефектвл sistemвлвї фанаріотікѫ, ші карактервл Пîргарілор.

Кътре ачестеа, nimenї din stpeinї п'авеаѫ воіе а se негвцъторі кв німік în Кътпвлвпгѫ[2]): мърфврї portatiве (de толвашї), ші мърфврї stpeine ші сквмпе (цвваервврї ші шаллврї), нічї кіар în каселе партіквларілор пв se пвteаѫ desфаче, între 1750 ші 1821. Negвцъторії, кв мъпа Пîргарілор, скотteаѫ афаръ din орашѫ пе чеї че venеаѫ съ'ї пъгвбеаскъ în intepeseле

[1]) Ynînskpisѫ de natvpa asta esistъ, ka пробъ, în мъїніле D-лвї Nae Pvdeanv, пе лъпгъ алте хîртії фоарте intepesante пентру Istopia noastpъ.

[2]) Xpis. (Nr. XXV) ал лвї Міхаї Раковіцъ, din 15 Ian. 1742.

www.dacoromanica.ro

лор, орї къ ле лъаѫ zече піеї дъпъ о оае. Asemenea къ meseріашії, къ ракіерії, шчл.

Spre esemплъ:

Челлѫ че воіа съ bînzъ în орашѫ віпѫ, d'ар фі фost кіар отъл лъї Bodъ saѫ ал Бапълъї, требъеа, ка съ фіе толерат, съ лase бъtia seакъ пе seama коттъпеї (а Пїргарілор ші а Жъдецълъї [1]).

Aчeste прівелеце, zік xpisoaвеле toate, "datъ-s'aѫ "Жъдецълъї, челлор 12 Пїргарї, Преоцілор, ші тъtъpop "оропапілор, de ла тарe пъвъ ла мікѫ, къцї sъnt mo-"штепї аї орашълъї Кътпълъпгѫ, ші фечорілор лор къцї "Dъmnezeѫ ле ва дързі.„

Аша dap къ че dpept azї къцї-ва moштепї лакомї ші nedpeпцї (ба зпії пъ sъnt пічї кіар moштепї) dеnъpteazъ de ла фолоaseле moшіеї ш'алле Мъпцілор орашълъї пе мажорitatea moштепілор Кътпълъпцепї?

Neînstpeinapea пропріетъцілор прівate ла stpeinї s'ар пъреа зпора арбітраръ, о съмъпцъ de intpiцї, о каъзъ de desпопъларе а орашълъї, ші de amтopціре a негоцълъї;însъ пъ este аша.

Negpъ Bodъ o фъкъsse aчeasta пъ, прinînstpeinapea Мошіеї, съ se stingъ întp'o zi dpeптъріле ші прівелецеле коттъпеї, ажъпгъnd (ка în toatъ Цара de ла 1400—1831) a seînkега тічеле пропріетъцї în пропріетъцї цеперале; прin ъртаре, moштеапъл ар фі deвenit клъкашѫ ші іобаціѫ; прin ъртаре, коттъпа s'ар фі skimбat întp'ъn satѫ ка Гъештії, орї întp'ъn оръшеллѫ ка Miziллъл.

Padъ Negpъ, ла 1290, а врзt, къ орї-че прецѫ, а konserва, ла поалеле Карпацілор, о тікъ soцietate modelѫ, пе каре, ка ші Moise soцietatea sa, оînkъnціъръ къ ъп търѫ de гранітѫ, формаtѫ din чimentъл

[1]) Xris. (*Nr. VIII*) ал лъї Matei Бassaraб, din 3 Маї, 1646. Шi kъбъntъl era ka съ'шї поатъ treче орошанї бинъл лор din Въленї, Чокъnetшї ші Nъчеtъ, че nъ'л пъteaѫ treче ла бій, toamna ші primъвara. Aчesta era ъп бenit ал kommъneї, бъnnичеллъї

www.dacoromanica.ro

Ѹреї ш'ал Еroismулуї, ţentру neammestikareа ку Пъгъніі (Desnoţї şaŭ idolatріі). Арборул sакру авеа мулте ръдъчінї ла поалеле мунţілор, în Курţea de Арţеш, în Търговіштеа, în Pîmnikŭ, din карі епіръ арборі че detterъ, în мулте pîndурі, фрукте sакре: în мулте лунте nentру лімбъ ші naţionalitate, nentру indenendinţъ ші libertate, афлът пе Кътпулунţені ші Тірговіштені în фрунтеа бътъліілор кръчене, ку панна саŭ ку sabia, ку брацул орі ку бапнул.

Кътпулунţул ші Тірговіштеа, ка ораше капітале а ле Румъніеї, ераŭ фаворisate ші amate de Negріі ші Мірчї, de Ръдулешті ші Влъдешті, nentру şuvenipea іллustръ a трекутулуї лор глоріосŭ[1]), nentру suvvenipea дуче a локулуї лор наталŭ, кум ші nentру eroismul Ostenilor, фрактŭ al instituţiilor фрумоase алле astor доъ векї pesidenţe але Daчіеї australe. Кътпулунţул ші Тірговіштеа конţineaŭ Zeiї ларї ші пенаţї аї марілор кънітані Румъні, аї марілор реформаторї de naţionalitate ші лімбъ, аї марілор апъръторї de Патріе ші de Крече!

§

Прівілецеле челле векї

ALLE

KOMMUNEI KЪMПUЛУNŢIENE.

Şъ черчетът акум прівілецеле векї алле моштенілор Кътпулунţені, peîntъpite de Negру BB ші de тоţї урмъторії луї, пънъ ла 1831.

Мошії моштенілор Кътпулунţені, ку şute de anї

[1]) Oare Тірговіштеа sъ nu фie ші ea ridikatъ пе ruinele інгроnate a Бъ'ynуї Mynичінŭ Pomanŭ, ші ачеşta пе алле уneї четъţї Daче?

www.dacoromanica.ro

înaintea Negrilor, пе кънd mълцime de локърї eраѫ desepte în Рѫмънia, (кѫm am възѫt în Introdъччереа Istopieї noastpe) оккѫnasseръ къte ъn netiчеллѫ de локѫ în deаллъл Hiteштilor (Въленiї), ал Чокъпештilor ш'ал Тополовенilor (Nѫчеttѫ), плаsa Potropie [1]), жѫdецъл Мѫшчеллѫ. Пе ачелле пъртiчелле de пъмънтѫ sѫdisseръ stреѫнnїї moшteцilor Къмпѫлѫнценї, contimnѫranї кѫ Negrѫ II, вiї, прѫнї, мерї, чiрешї, etc, etc.

Din фрѫктъл ачestora профiтаръ еї пъпъ ла 1290, фъръ вр'о платъ (таksъ) къtре Tronѫ saѫ къtре Statѫ: къчї, кѫm am възѫt, înainte de 1290, nѫmaї поалеле Мѫнцilor eраѫ локѫite; ші жѫdецеле мѫntene, îmпърцite în мiчї капiтанатѫрї, eраѫ nimte ѫmбре але Dѫкателор рѫмъне din mediѫл-Евѫ. Kiар daка орї фi dat чева moшtenii Къмпѫлѫнценї ла Капiтанъл Мѫшчеллѫлѫї, (локотенентъл Dъчелѫї), ачеллѫ чева n'a nѫtѫt фi алт de къt dиma [2]): таksъ natѫралъ ші леґitimъ, пе каре ші рацiа ші релiцiа о аппробеаsъ, къnd цinta еї este ажѫторъл аппроапелѫї (клака), saѫ ажѫторъл Nацieї (трiбѫтъл пентрѫ бiнеле коммѫnѫ).

Toate локѫрiле desepte din Рѫмънia девенiръ ла 1290 пропрietate domneaskъ, de каре Domnъл disnosa dѫnъ бѫna sa плъчере, кѫm am арътат ла капiтолъл II din astъ Istopie.

Negrѫ II реînтърi, în хрisовъл съѫ din 1292, дрептъл moшtenilor Къмпѫлѫнценї din deаллѫрiле sѫs nѫmite, кѫ кондiцia дърiї дiчmеї, ші a 12 банї [3]) de кратъ (sлонѫ), ка о таksъ къtре Tronѫ, пентрѫ фолосъл че'л тръцеаѫ еї dѫne netiчеле de локѫ ашezate пе пропрietatea Короаннеї.

Пъпъ ла Negrѫ, мошiile Въленiї, Чокъпештiї ші Nѫчеttъл, фiind локѫрї nѫstiї, орошанiї nѫ se îndatopaѫ

[1]) Potropie e борбъ sлаѫонъ, че insemneazъ деаллътрї kъ бiї ші kъ пometърї de tot фелъл

[1]) De ла *Decima* (зечiуiалъ), дечmъ, дiчmъ, дiјmъ, aшa dar, saї *zeчimъ* saї *diчmъ*.

[3]) Карi фак natръ парале

www.dacoromanica.ro

кътре nimenea nimik; прin ѹрмаре, вінѹл лор шi'л bindeaѹ eĭ пе ла кръмĭ, toamna, de ла 15 Septembrie пънъ ла 30 Noembrie; ші прітъвара, în timpѹл лѹкрѹлѹĭ віілор, de ла 15 Martie пънъ ла 30 Iѹnie; iar прisosѹл îл bindea кѹ цîрîita în Кънпѹлѹнгѹ.

Ажѹнгънd кѹ timpѹл пѹmiteле deaллѹрĭ пропрietъцĭ алле кълльгърілор, пе лîngъ дъріле de sѹs кътре Tronѹ, moштenиĭ se îndatopaръ de Divanѹрĭ ші Domniĭ (inфлѹинцate de Гречĭînкъ de ла 1500) ші ла dapea кътре кълльгърĭ a dicmeĭ îndoite din binѹ (otaштina: din 20 de bedpe o вадръ); ші nѹ пѹmaĭ atît: чі лъкomia кѹвіошілор пъріцĭ smѹлse къте 15 zille din Noembrie ші Iѹnie; în кът moштenиĭ nѹ maĭ nѹteaѹ binde binѹл лор ла кръмĭ de кът, прітъвара, de ла 15 Septembrie пънъ ла 15 Noembrie; ші de ла 15 Martie пънъ ла 15 Iѹnie, toamna [1]).

Кѹ toate astea, pentpѹ пѹtineле de stpѹгѹрĭ, (фъкѹте pentpѹ требѹинца каселор лор) кѹm ші pentpѹ dicmeле de ла лівеziле кѹ pomĭ din поалеле віілор, (de ла Вълеnĭ, Чокъпештĭ ші Tополовеnĭ) de aчestea фѹръ кѹ totѹл aпъраці moштenиĭ Кънпѹлѹнцеnĭ [2]).

Aчeste dpentѹрĭ але monastirілор, ші aчeste прівелеце але Кънпѹлѹнгѹлѹĭ, ле sankціonaръ Domnii прin xpisoaве. Xpisoaвеле коммѹneĭ noastpe ръmasseръ аша кѹm aѹ eшit din фабріка pedaкторілор лор; iar челле кълльгъpeштĭ se modiфікаръ ші se фалчіфікаръ în mѹлte pîndѹрĭ, de кътре кѹвіошіĭ пъріцĭ.

[1]) Xris (Nr *VII*) al Лиĭ Mat-i Бassaрабѹ, din 8 Decembrie, 1637.
[2]) Xris. (Nr *XXV*) al Лиĭ Mihaĭ Pakoвицъ, din 15 Ian. 1742. Din челле арътate aфлъm къ, în sekoлиĭ *XII* ші *XIII*, баînкъ ші al *XVIII*, пънъ ла 15 Iune биле cpaĭ лѹkpate de toate лѹkpypиле, iar ла 15 Sept, биле epaĭ ші kyллese, ші binyл se bindea ne ла kpьmi ші къpчymĭ. Че timnĭ бъpatechĭ!

www.dacoromanica.ro

§

Îndatoririле Коmmунеї

къtre

ТРОНЪ ші СТАТЪ.

Пentрu toate прівелецеле ші dрentъріле de каре se бъкура коmmуna noastръ, era ea обligatъ, къtre Domnъ ші къtre Bistiepie, ла trібutъл леціtimъ, regулat de каmmера sinгъръ, de ла 1300—1500; de Domnъ, prin каmmeръ, de ла 1500—1716; ші de Domnъ singър, de ла 1716—1821 [1]).

Трібutъл aчesta (бірул) крeштea орї скъdea dупъ Domnї, dупъ Боерї ші dупъ Îmпreцiърърї; ші îaръшї dупъ воinца лор se regula termenul плъцїї лъї.

Пъnъ ла 1716, коmmуna nu кupoштea алtъ imnosiціe, din partea Гъvernулъї, de къt трібutъл леціtimъ. Astфел, supre eseмplu, sub Грігоріе I Гіка II, трібutъл anualъ пе каnъ era de un aureъ, (галbenъ), плътit în doъ pîndurї, жumъtate ла St. Цеорцїй, ші жumъtate ла St. Dumitru [2]).

Ku toate astea, Domnїї Гречї, че stъtъръ пе tronul Negрілор ші ал Мірчілор, nu къutaръ ла блестемелеînфрікomate але Domnілор Rumъnї; чі îmповъраръ коmmуna ku "felurite dъждїї, în къt ръmasse "орашul ла mulтъ лipsъ ші sъръчіе (dunъ zisa xrisoa-"велор); ші възъnd Domnia mea къ пentru mulтul greъ

[1]) Къчї каmmera ръmъnъ, de ла 1716—1821, fu o umбръ, numai kare nuцme akte фъkъ de Suberanъ; ші aчеллea, фъръ bръtn resultat бunъ пentru цarъ! Mar. Ist. Tom II, pag 284.

[2]) Xris. (Nr XII), din 21 Aпрілie, 1671.

www.dacoromanica.ro

"че аѫ аѭпра лор вор ѕъ ѕе pisineaѕкъ ші ѕъ фѭгъ
"орошанії; ші желѭindѭѕеînкъ къ аѫ mape пъѕѫ de ла
"Dрегътоpії че mepгѫ кѭ ѕлѭжбе аколо, ші de ла ѕлѭціле
"лор, къ ле фак mѭлтъ келтѭіалъ, ші mѭлт каtaxpisis,
"лѭъnd маї mѭлт de кът дъждіиле че ѕѭnt datopї a da еї
"ла Bistiepia Domnieї мелле; dpeнt ачеea m'am mi-
"лостіbit Domnia mea de 'ї am eptat, пentpѭ зъръчіа
"лор, de ачestea de toate кѣte ѕкрїѫ маї ѕѭѕ: пentpѭ къ аѫ
"вenit de s'аѫ токmit кѭ Domnia mea de ш'аѫ лѭat рѭп-
"toape, ѕъ аїбъ a dape ла кътmapa Domnieї мелле,
"ла St. Цеорце (ѕърбеште), ші ла St. Dѭmitpѭ,
"іпрочї; ші ла вретеа харачїѭлѭї (ѕърбеште...); іар
"ла seama чеа mape (?) ѕъ dea ші еї ка алте ора-
"ше ла вретеа ачееа; іар афаръ do ачestea, nimik;
"de toate бѭnnъ паче ѕъ аїбъ.

"Dечї, вої тоцї, ѕлѭціле Domnieї мелле, ші вої,
"Боерї Марї, ші ѕлѭціле воastpe, ші вої, ѕлѭжбашї аї
„Църеї, ѕъ въ феріцї de ачestѫ Орашѫ ал Domnieї
мелле: фіind къ еї îші даѫ рѭmnторіле deoѕебї, ші пѭ
"ѕѭnt ammestikaцї кѭ Цара; къ чіне s'ар isniti але фа-
"че вре ѭп валлѫ neste Kaptea Domnieї мелле, ачел-
"ла ѕъ штіе біне къ mape ѕкърбъ ші pea nedeanѕъ
"ва петрече de кътре Domnia mea. Пentpѭ къ аша е
"порѭпка Domnieї мелле [1]).„

Sѭб Брînковеанѭл плътіа коmmѭna ѭп флоріnѫ, în
"чінчї рѣndѭрї: ла St. Dѭmitpѭ, ла St. Цеорцїѫ, ла seа-
ma чеа mape, ла харачїѫ, ші ла adaoѕѭл харачїѭлѭї [2]).

Sѭбt Ioan Маврокорdat, флоріnѭл se плътіа în па-
tpѭ рѣndѭрї: ла St. Цеорцїѫ, ла St. Dѭmitpѭ, ші ла
ал treілеа ш'ал патрѭлеа ѕферtѫ [3]).

Sѭб Nіколае Маврокорdat, плата коmmѭneї ера...

---

[1]) Xpis. (Nr. XXII) ал Луї Шербанѫ Kantakysinѫ, din 1 Іулие, 1688.
[2]) Xpis. (Nr. XXIII) din 17 Sentembріе, 1702.
[3]) Xpis (Nr. XXIV), din 8 Martie, 1717.

www.dacoromanica.ro

(сърбеще în хрisовъ) "плътitъ asъ съmmъ în шante "pîndърї: ла dаждіа харачіълъї (трібъtъл Порцїї), ла а "doa seamъ, nentръ плокоапеле Баіратъльї, nentръ "келтъеліле Bistiepieї, nentръ linsa харачіълъї, nentръ "келтъіала ... (шtерсъ) і а слъцілор Domnieї мелле, "ші nentръ dаждіа лефілор [1]).„

Ла 1794, коmmъna върсъ în каsa Statъльї 1287 леї, nentръ 180 лъde [2]), saъ 408 трібъtарї.

Ла 1795, аъ ажъnsъ пе 406 трібъtарї 667 леї ші 15 banнї, таksa (nъsъ пе капъ, nъ пе лъde) nentръ плata кърръцелор tpimise ла репарареа Четъцілор Ismaiлъл ші Кіліа.

Ла 1819, 409 Ръntaшї [3]) плътіръ ла Bistiepie 4251 леї ші 13 banнї, nentръ 146 sinete (întр'ъn sinetъ intраъ къte doї ші treї inшї).

De ла 1716 înkoa коmmъna ера облігatъ ла ъn копакъ (прънzъ de бъkate), nentръ фъnкціонарії Тропъльї орї аї Statъльї; ші алт nimik.

Nentръ оерітъ ші діжтърітъ dideaъ еї о мікъ съmmъ. Asemenea ші nentръ олъкъріile ші notbeziле domneштї.

Adaогъ ла ачestea, de ла 1750 înkoa, плокопъл (dаръл) în пъmераръ ал Марелъї Hosteлнікъ, каре, din ирезъnъ къ трібъtъл ші корвееле (notbeziле), ера ъn жъгъ фоарte греъ nentръ грънmasъл четъцеnілор. Asta фъ ъna din каъseле pisinipії орашъльї în маї mъlte pîndърї, în кърsъл секолъльї XIX, ші a deseptъріі църанілор къ грънmada din Ръmъnia în Търчіа.

[1]) Kartea (Nr. IX), din 20 Martie, 1733.
[2]) Într'ъn лъde intra doї saъ маї mълці mdibizї
[3]) Oroшanї trібъtari kъ sinete domneшti.

www.dacoromanica.ro

ЕГУМЕНІЙ РАДУЛІОЦІЙ.

Ку toate astea, Кълугъріи Радуліоці, prin influinца Domnilor вігоці, usърпаръ куînчетул прівелецеле monтenilor Кътпулупцені, пропрietарі de віі пе мошіа луі Radu Bodъ (Въleni), din Potropia Мусчелулуі.

Astфел se sanкціонnъ абусул дъріи леулуі de вite, ші ал ведреі de вінъ de кратъ: абусъ пе каре коммуна, prin representanціі еі, îl sфърріma de къорі Dpentul ші Adeвъруул presidaъ пе tronul Bassarabilor, în persoanna Domnilor рътъні ші креші tini. Atunчі sберъtul Mieлулуі Кътпулупцеанъ лжупцеа ла аzzul Пъstoрулуі Bassarabъ, ші . . .

Tot prin influinца кълугърілор ла Domni stpeini saъ deбілі (слабі), se întpodusse ші абусул дуччерії віпулуі кълугъреску în Букурешті (ла Monastipea Radu Bodъ), ку карреле ші ку бъціле Кътпулупцеnilor; ші фiind-къ uniі din орошані ераъ сърачі ші п'авеаъ карре нічі бої, ші фiind-къ ачеasta era un лукру nedpent, ші împrotiва прівелецелор векі din xpisoave [1]), Mateі Bassarabъ (ку toatъ вігоціа луі) annулъ stpigъtorul ачелла абусъ, мustpъnd aspru лъкомія пекрештіneaскъ а кълугърілор Гречі.

Tot prin influinца Domnilor Гречі ші а боерілор гречіці, se întpodusse ші абусул лъріи дічмеі віпулуі în monedъ, кund, dunъ xpisoave, къta sъ se ia în natъръ. Ла плъпцереа коммуneі kontra ъstuі абусъ, Kost. III Маврокордатъ opdonnъ:

[1]) Xrisobul din 29 Septembrie, 1648.

www.dacoromanica.ro

"Кълъгъріі съ іа оташтіна în вінъ, ші къ вадра "de аратъ domneaскъ, фъкътъ în ziлleле лъі Kost. "Бassaрабъ (Брînковеанъл), de 10 ока în капъ, ші "dpente; îар пъ къ вадра mape, фъкътъ de кълъгърі. "Ші вінъл іарънї съ'л мъsoape sтъпъніі вінълъі, іар пъ "ціганіі monъstipiі; sкъртъ ворбъ, кълъгъріі съ se "мърцineaскъ în віітор пъмаї în лъареа дічтеї ші а ві-"перічълъі (în natъръ); к'апоі, її tpimitem ла ърта лор[1].„

Aчеste абъsърі se преînoіръ adesea de преа sфінції кълъгърі Padъліоцї, къ toate мъstръріле ш'аmepinцъріле Domnілор Рътъні, ші stpeini кіар[2]. Лъкоміа лъпеаскъ ші ръълînвъцъ кълъгъреskъînффлъкъраъ ші маї мълт setea філарцірієї ш'а грътъдіпії de пътънтърі în inima къвіошілор Padъліоцї.

Astфел, sъst Грігоріе I Гіка II[3], ші sъб Штефанъ II Kantakъzinъ[4], ші sъб N. Маврокордат II în treї рънdърі[5], ші sъб Kost. III Маврокордат[6], ші Kost. Sъцъ[7], коммъна тереъ se плъnse ла Domnї контра абъsърілор Padъліоцілор; ші'шї афлъ dpentatea.

§

ЕГЪMENII КЪМПЪЛЪNЦENI.

Профітъnd de вігоtismъл лъі Mateї Бassaрабъ, ші de тълбърареа sпіpitълъі sъъ (каъsatъ de ремъшкареа къцетълъі пентръ мълте рътъчірі але залле), Егъmenii Кътпълънцені, кътре фініtъл віеції ачеллъіа, її smългъ

[1]) Kartea din 18 Aтгvst, 1732

[2]) Bezi: кърціле domneшті din Пъnza Oрашvлvї, ші xrisoaвele de ла 1750—1821.

[3]) Xrisoбvл din 23 Noembrie 1665.

[4]) Xrisoбvл din 9 Sentembrie, 1716.

[5]) Kartea (*Nr. V*) din 16 Ivnie, 1721; ші kartea (*Nr. VI*) din 20 Martie, 1723, ші kartea (*Nr VII*) din 19 Martie 1727.

[6]) Kartea (*Nr. VIII*) din 18 Aтгvst, 1732

[7]) Aнaфoraoa din 15 Ivnie, 1792, че se aфлъ ла D. N. Pvdeanv.

www.dacoromanica.ro

ѹн хрisовѹ авантациosѹ пентрѹ monastipe, ші рѹінъторѹ інтепеселор коммѹней. Прінтр'аstѹ хрisовѹ, коммѹна піерdea mѹлте din прівелецеле еї, векї ші пѹоъ, реінтъріте ші санкціонате deînsѹшї Матеї Бассрабѹ, інкъ de ла ѹркареа sa пе трепѹ.

Хрisовѹл de каре пе е ворба[1]) рідіка коммѹней дрентѹл еї челлѹ маї векіѹ ші закрѹ, аѹtonomia: дрентѹ рекѹnoskѹt ші аппроbat de Матеїînsѹшї, кѹ жѹръмінтѹ ші марторї, în хрisoaвеле date коммѹней, кѹ dateле 1636, 12 Апріліе; 1631, 8 Decemв; ші 1646, 3 Маї.

Пе лъпгъ ачеasta, tot în хрisовѹл ачелла постеріорѹ, (фъкѹт în ѹрма челлор de ла 1631, 1636 ші 1646) Матеї маї інкърка коммѹна кѹ dapea ла monastipe de 5 ока пеште de каррѹл de пеште, (addѹs de орошанї de ла Балтъ пентрѹ sпекѹла лор); кѹт ші кѹ dapea лімбелор de вакъ, сѹтѹта, de ла skaѹпеле de карне din Кътпѹлѹпгѹ; кѹт ші кѹ катъпа (zечіma) de ла кърчѹмеле din орашѹ; ші кѹ але дърї de фелѹл ачеsta.

Îndatъ dѹпъ тоарteа лѹї Матеї, Егѹменѹл d'aтѹпчї пѹnne în лѹкраре хрisовѹл din 1647.

Кътпѹлѹпцепії, кънd ера ворба de опноаре, de амвіціе ші de інтерѐсѹ, тоцї ераѹ ѹп корпѹ ш'ѹп sѹффлетѹ; ші інемікѹл, каре конта пе пърцї dеbіле ші dеsbінate, інтъмпіна, пеste аштентареа лѹї, ѹп мѹрѹ d'аратъ, de каре Рѹстатеа se sdроbеа, ка оѹл de піатръ.

Коммѹна трімітте ла Бѹкѹрештї пе Капії еї, пе Жѹdецѹл Andpeas кѹ парте din Пîргарї ші din бътрînї; ші трібѹнії моштенілор Кътпѹлѹпцені ръмъпѹ ла Dibanѹл domneskѹ пе Егѹменѹл Кътпѹлѹпцеанѹ: кънї хрisoaвеле коммѹней авеаѹ о esistinцъ de секолї; пе кънd але monastipії, пѹмаї de кънї-ва анї.

Хрisовѹл лѹї Kost. I Бassарабѹ (Кîрпѹл), attінгъторѹ de прочесѹл ачеsta, пѹ фігѹреasъ întpe хрisoaвеле ком-

[1]) Хрisовѹл лѹї Матеї, кѹ data din 10 Апріліе, 7155 (1647).

www.dacoromanica.ro

мѹneї: неînгріжіреа Капілор коммѹneї, sаѹ маї бine фѹріа Pestimпілор, 'л-аѹ nimiчit; фігѹреasъînsъ хрisoвѹл лѹї Грігоріе I Гіка II, din 23 Іѹnie, 1672, каре se esпріmъ аша:

"Іар пеnтрѹ pîndѹл жѹdекъцїї орашѹлѹї, sъ п'абъ а sc ammestika nimeнї sъ ле ѕпаргъ жѹdeкata; чі toaтъ леце а ші жѹdeкata лор sъ фіе stъtъtoape, прекѹm ле а фost токтеала лор ші маї din 'nainte вреme, dѹпъ обічеіѹл челлѹ бътръпѹ, din зіleле алтор Domnї бътръпї, карі аѹ фostînaintea noastръ; прекѹm am въzѹt мѹлте хрisoаве бътръне ші векї, фъкѹte пеnтрѹ ашезъмъnтѹл орашѹлѹї; ші anѹme:

"Хрisoвѹл лѹї Negрѹ, 6800.

"Ш'ал лѹї Міхаіл, 6900, etc.„

"Іар къt пеnтрѹ вата de пеште, че Егѹменѹл Basіле чере de ла орошанї, 5 ока de каррѹл de пеште; кѹm ші пеnтрѹ лімбеле de вакъ, sъmбъta, de ла скаѹпеле de карне; кѹm ші de катъна de ла кърчѹмї; пеnтрѹ ачestea am sokotit Domnia mea, din преѹпъ кѹ тоцї чinstiцїї боерї аї Domnieї мелле, къ авъnd орошанїї мілъ ші ертъчѹне de ла тоцї Domnїї, кѹ хрisoаве ші кѹ кърцї, întъpite кѹ iskълітѹрї ші кѹ марї блesteme; ші фiind къ ачeste мілї sъnt skpise ші кіар în хрisoвѹл лѹї Mateї Bodъ, ші în пiatpa de d'asѹпра ѹшїї monastipїї, нічї Domnia mea n'am пѹtѹt intpa în блestemѹл атътор ръпosацї Domnї; чі аѹ ръmasѹ Andреа Жѹdецѹл, кѹ бътръпїї ші Пъргарїї орашѹлѹї din Къmпѹлѹпгѹ, ла жѹdeкata Diвапѹлѹї Domnieї мелле, пе Кірѹ Basіле, Егѹменѹл Sф. Monastipї Долгополѹ...etc.„

Sѹб Dѹка Bodъ, în доъ pîndѹрї (1674 ші 1675), Егѹменїї Къmпѹлѹпцеnї преînoesк претенцїіле лор аѹsѹpde; ші Dѹка, în доъ pîndѹрї, întъреште хрisoвѹл лѹї Грігоріе Гіка, din 23 Іѹnie, 1672, кѹ адъоціре:

"Іар пеnтрѹ пъхърпічіа (?) din орашѹ, афлъndѹse skpisъ în хрisoвѹл кьлъгьрілор, datѹ орошанілор, фiind-къ nѹ se skpie ачeasta, Domnia mea, din преѹ-

www.dacoromanica.ro

пъ кѹ toцї чinstiцiї Dрегъторї аї Domnieї мелле, am жѹdекat съ аїбъ a dape орошанїї ла monastipe..... (локѹл штерѹ în хрisовѹ); iар пештїле ші лїмбеле de вакъ, ші карпеа, че о лѹаѹ Търкълабїї ші къллѹгърїї Кътпѹлѹнцеnї de ла орошанї, am sокotit Domnia mea къ, фiind-еї къллѹгърї, пѹ se кѹвine съ ia ачestea; чі лѐ am пѹs Domnia mea пе toate жosѹ; съ аїбъ орошанїї бѹнъ наче desпре toate; ші нічї Жѹdeцѹл съ аїбъ a лѹа ачestea; чі съ фie eptaцї de toate: авънd-еї мѹлте келтѹелї ші мѹлте певої [1]).

Sѹб Шербанѹ II Kantакѹzinѹ, коммѹна репетъ плъпцеріле еї ла Domnie, коnтра Егѹменѹлѹї Кътпѹлѹнцеanѹ d'atѹнчї.

D'astъ datъ, Domnѹл (de ші Бassaрабѹ), inфлѹinцatѹ de къллѹгърѹл Гаврілъ, ші de машinaцiile вр'ѹnѹї ministрѹ, îndatopeazъ пе коммѹnъ ла dapea de 5 ока de каррѹл de пеште, ші ла dічma вінѹлѹї ші a pakiѹлѹї de ла кърчѹтеле din орашѹ: sѹб кѹвънтѹл "d'a тъia чеapta ші гїлчеава dintpe орошанї ші къллѹгърї [2]).„

Міхаї Раковіцъ întъpeште ші еллѹ dapea de пеште de 5 ока de каррѹ [3]).

---

[1]) Хрisовѹл (Nр. XX), din 17 Ianvarie, 1675.
[2]) Хрisовѹл (Nр. XXI), din 23 Martie, 1681.
[3]) Хрisовѹл (XXII), din 15 Ianvarie, 1742. Majoritatea хрisoaвелор, ши кѣрцїле domneшtї toate, svnt ordine kontra апъзъторилор kommyneї.

www.dacoromanica.ro

КАПІТОЛУ IV.

КЪМПУЛУНГУЛ SUБ МІРЧЕА I.

ЖУДЕЦУЛ ші ПЪРГАРІЇ.

Пе кънд Рътъніа în secolul XV (1400—1500) începe a shovăi, ші глоріа еї stрebунnъ a se întunека, din каusa desпропріетъріріі Църаnулуі de кътре пацтоніі луі (боеріі), ші a інтріцілор ачestora пentru domnie[1]), Кътпулунгулу înфлореште sunt eцida хрisoавелор ші sub sculul Bassarabілор.

Мірчеа I, dунъ че mutъ pesidenца Църеі de ла Curtea de Арцешу ла Тîрговіште[2]), імпарте Рътъніа în 18 Жудеце[3]), фіе-каре жудецу пріimind numiреа pîзлуі челлуі таре че tречеа прin sъnul sъu. Еллу organisъ Цара мілітъреште, імпърцind жудецеле în кънітъніі de кънте 1000 oameni, sunt ordineле Капітанулуі.

"Ла Кътпулунгу ші Тîрговіште, ка ораше капі-

[1]) Starea соціалъ ші політікъ a Рътъніеі sub Мірчеа I, Цепеш, ші Bitеazul, o bommy трata пе ларг într'o скріere *ad hoc;* пънъ atunчі lektorul bazъ: "Tom II, філа 229—246. Mar. Ist,,, say, mai bine "*Question Economique des Principautés*,, de Бълческу.

[2]) Dunъ Кътпулунгу, residenца Рътъніеі fu Curtea de Arцешу, de ла 1293—1393; apoi Тîрговіште bara, ші Bukureшtii iarna, de ла 1393—1698, кънд a rъmas Bukureшtii singurі капіталъ a Рътъніеі.

[3]) 12 în Рътъніа mare, ші шase în чea mikъ.

www.dacoromanica.ro

tале але Църеї, Капітанъл se numia Ворнікъ. Жъдецъл Мъшчеллъ ші жъдецъл Арцешъ фортаъ amъndoъ o къпітъніе, съб numiреа de: "**Къпітъніа Орашъльї Кътнъльнгъ** [1])."

Sъб Мірчеа I (1393), Цара se dъ, de бъннъ воіе, съб Протекціънеа Порцїї: dъпъ o лъптъ ороікъ къ Полонї, Унгърї ші Тътарї, Мірчеа se лінеште de челлъ маї tape inemікъ, ші tot d'odatъ челлъ маї sinчеръ, (de ші d'o реліціе къ totъл діфферітъ d'a пъріцілор съї). Къ modъл asta Рътъніа пътъ ціне пептъ Унгърълъї ші Полонълъї, konservъndъ'шї пъпъ azї лімбъ ші nacionalitate; пе кънд inemічїї съї вечінї ле пердъръ, de ші маї tapї [2]).

Ла міжлокъл секолълъї XV (1460), Цепеш інкеіе ал doілеа tpatatъ къ Поарта, фікъпд dpeптъріле ші datopiile речіпроче але Bassaлълъї къ Sъzeranъл, каре кълкasse sinгър клаъseле tpatatълъї de ла 1393.

Амъndoї ачешті Domnї, браві ші патріоцї, фъръ патронії Кътнълънгълъї, інтъріпд, ка тоцї predeчessoріі лор, dpeптъріле ші прівелецеле коммъпеї, ші маї adъогъпд але пъоъ прерогатіве.

În капітолъл III am черчетат прівелецеле коммъпеї noastpe; în aчesta вommъ черчета dpeптъріле еї.

Numiреа de Жъдецъ ші Пъргарь.

Am арътат în капітолъл II deріваreа ворбеї Жъдецъ, че віне de ла аблатівъл latinъ judice. Рътъніі transylванї numeskъ ші azї пе капъл коммъніцъцілор

[1]) Пітеreа armatъ, de N. Бълчеsky.

[2]) Кътї Рътъпъл пу фт *mъndpъ* ші *kpъdъ* ка аче:а; бінъndецеа Рътъпъльї desarma пе лупї ші пе тіrpt .. Karakterul sъї млъdiosъ ші леалъ, маї mult de кът nosiцiuneа топоrrафікъ, фт kaтsa esistinцеї salle, printr'atъteа фutunї поличе.

www.dacoromanica.ro

sътене ші орошане Жъде: еї конserваръ nominativъл latinъ judex.

Ворба Пърграрѣ derівъ de ла purgarius; ші ачеasta, de ла purgus saѣ burgus; ші amъndoъ; de ла елленъл πῦργος, πυργάριος

De ла latinъл burgus вine germanъл burg, bürger, ші францезъл bourgeois (орашанѣ).

De ла purgus s'a фъкъt рътънъл пърграѣ; ші къ skimбареа лъї п în t, s'a фъкъt славонъл търграѣ (четате, орашѣ); de ынde, търговецї (четъценї, орошанї).

În Молдова, Жъдецъл кътmъneї se zicea Шолтъzѣ; iar Пъргарії tot Пъргарї.

În Transylvania Пъргарії se zік Аллешї.

În documenteле мошіеї Въленії, de ла Фълчіѣ, din Молдова, (propietate a каseї Skoалелор), къ data din 7111 (1603), афлъm nassaціъл ъртъторѣ:

"Ші аѣ venit înaintea Шолтъzълъї ші a 12 Пър-"гарї de Бърладѣ; ші s'аѣ фъкъt вінzърї de пътънтѣ "înaintea лор, ші înaintea altor четъценї [1]).„

ПЪРГАРІІ.

Кътпълъпценії, de ла Negръ пънъ ла Domnії Гречї (1390—1750), фъръ о фаmміллie de фрацї, d'ачеллашї nъme, d'ачееашї лімбъ, d'ачеллеашї datine. Еї віецъіаѣ în sъnъл mъncілор, къ леціле лор, къ Аллешії лор, къ propietъціле лор, къ drepturіле ші прівелецеле лор. Nъ къnoшteаѣ altѣ Domnѣ de кът пе tata Църеї (Прінцъл); нічї altѣ фъnкціonnarѣ, de кът пе tata орашълъї (Жъдецъл). Жъгъл tріbъtълъї era ъn жъгѣ ъшъре pentръ дъпшії. Sъnцеле лор de Romanѣ creштinat era къratѣ ка arцintъл: кънї ші характеръл рътънълъї, ші drep-

[1]) Фоаеа Мінції, 1847 Nr, 28.

www.dacoromanica.ro

твріле саѹ dalineле лѹї îл опреаѹ а'шї ammestika сънцеле кѹ Грекѹл, кѹ Бѹлгарѹл шчл.

Жѹdецѹл, пънъ ла 1750, фѹ Патріархѹл фатіллієї пѹmitъ Коmmѹna Кътпѹлѹнцеанъ; ші тоцї четъценії, фії аї Жѹdецѹлѹї: ачеsta era imaцinea Domнѹлѹї în міка sa репѹблікъ; іар Пъргарії, емблема боерілор dіванїцї.

În капітолѹл II am въzѹt къ, înainte de Negrѹ (ші поate ші dѹnъ Negrѹ, пънъ ла Мірчеа) тоцї четъцені Кътпѹлѹнцені ераѹ бѹrgesї саѹ нъргарї; în ѹrmъ, о apistokraцie se pidікъ din сънѹл бѹrgesілор пе рѹineле четъценілор, рѹinaцї, ѹnії de deseле emmigрърї, алції de invendіѹрї (фокѹрї), алції de pesбелле, алції de лене; ші чеї маї мѹлцї, de лъкоmia . . .

Din сънѹл asteї apistokraції (каре лаînчепѹt mepita пѹmeле ачеsta, фіind формѹtъ de чеї маї бѹnnї четъцені) se аллецеа de пополѹ 12 пъргарї, în пѹmърѹл челлор 12 Апостолї; прекѹт ші челле 12 Жѹdeцe din Рѹmъnia mape рекіемаѹ пѹmърѹл челлор 12 seminції алле лѹї Ispailѹ.

Dѹnъ tpadiцie, коmmѹna Кътпѹлѹнцеанъ, în secoлѹл XV, era îmпърцітъ пѹmaї în doъ марї сѹбѹрбії (махалале): сѹбѹрбіѹл Рѹmъnілор (în каре intpa ші Оларії) era toatъ пartea desnpe Sѹdѹ a Кътпѹлѹнгѹлѹї, de ла St. Цеорцій пънъ пе ла D. Братѹ; іар în пartea desnpe Nopdѹ a орашѹлѹї era сѹбѹрбіѹл Skeenілор,înчепѹnd dѹne ла Целѹ пънъ în капѹл Skeіѹлѹї.

Кът desnpe католічї, еї локѹіаѹ чентрѹл орашѹлѹї, кѹm am арътат în капітол I. Nѹmърѹл лор, în secoлѹл XIV, nѹ era аша mape în кът съ Баlansese пе ал Skeeno-Рѹmъnілор. Кѹ toate фолоaseле ші прівелецеле аккорdate лор de протекцiѹnea domneaскъ, еї nѹ se пѹtѹръ îmmѹлцi аша iѹteîntpe 1300 ші 1400, чеї маї мѹлцї din папіштї, stabіліцї în коmmѹnъ, фіind жѹnnї карі'тї лъsaѹ пatpia пentpѹ nemѹлцѹmірї diффepite; din еї, чеї маї мѹлцї, se dѹчеаѹ съ ѹmпле кадреле Oastії de

www.dacoromanica.ro

stрънsъръ, în ачӗ timnĭ de лъnte кръпчене ші nekontenite, кънd къ Ъngъръл, кънd къ Търкъл, кънd къ Тътаръл.

De ла 1400 înkoa, katolîчiĭînчenъръ a se îmnълці преа mълt, întp'atът къ, în seколъл XV, ал XVI ші ал XVII кіар, ӗ detterъ kommъnĕ Пърграрĭ ші Жъdецĭ, карі se аллецеа; întp'ъn anъ̆ diнtpe paпiшtĭ, ші întp'алтъ̆ anъ̆ diнtpe Sкеенĭ ші Рътънĭ.

Карі ераъ̆ attрібъціile Пъргарълъ̆?

A sъbt-înseмna, în nъmeле kommъnĕ, din преънъ къ Жъdецъл, înskрiseле de вînzape алле mъnцілор. (Aчeasta, în seколъл XVIII, кънdînчenъ a se ърка вenitъл mъnцілор);

A регъла аналоціа (чіслъіреа) kontрібъціілор, коборîte de ла Tronъ̆ орĭ de ла Statъ̆, în desnърціріле лор respektive;

A îmnъка чepteле diнtpe четъценĭ;

A жъdека, îmnpeъnъ къ Жъdецъл, каъseле імnoptante;

A прівегеа пentръ пaza dpentърілор ші прівелецелор kommъnale;

A kontрола kondъita Жъdецълъ̆;

A порні рекламацĭї ла Domnъ̆, în nъmeле kommъnĕ, kontра Жъdецілор ші фъnkціonnapілор aбъsівĭ ші ръĭ, карі attакаъ̆ onnoapea ші авереа четъценілор, саъ̆ preporatiвеле kommъnĕ;

A sъnnъne ла Domnъ̆ întъріреа nъoблъĭ Аллесъ̆;

A преînnoi хрisoaвеле kommъnĕ лаînskъъnapea фіс-кързіа Domnъ̆.

Пъргарii dap ераъ̆ în kommъnъ чeea че ераъ̆ odinioaръ трібъnii плебӗ pomane, în timnъл Ренъблічĕ: nimte кънĭ de stънъ, карі апъраъ̆ tърma de oĭ kontра лъkomiĕ Лъnілор soцiалĭ.

Însъ, прекът ла Poma, asemenea ші ачі, nъцінĭ Грахĭ! Bommъ̆ аръta ла локъл sъъ̆ къm кънніĭ de stънъ,însърчінацĭ къ аннърареа tърmĕ, devenіръ ӗînsъшĭ Лъnĭ, карі zечъіаъ̆, în зnіре къ пъstopъл, oіле

www.dacoromanica.ro

ші капреле. Ачі е локъл съ ворбіт чева ті despre Вътъшеї, карі ераў тъна de ажъторў а Пъргарілор.

Attрібъціиле Вътъшелълъї ераўîмплініреа трібъторълъї de ла четъцені, ші а тъторор імпосіціилор, directe ші indirecte.

În фіне, Пъргарі, Жъдецў, Вътъшеї, тоці ераў аллеші пъмаї пе къте ун анў, de локъіторіі ъбърбіілор respective алле комъмъней.

Кът пентрў îмплініреа трібъторълъї, еллў se îмпърцеа пе лъde (пе канў): фіе-че indibidў плътеа Фіскълъї (Bistiepieї) ъмма фіксатъ de Каммеръ, орі de Domnў кў Senatъл îмпреунъ, кум ам арътат.

Боммў ведеа ъбъ Domnii Гречі în че modў se регъла трібъторъл пе лъde.

ЖЪDEЦЪЛ.

Аллецереа Жъдецълъї.

Съ venim акум ла Presidentъл комъмъней. Ачеsta se аллецеа пе tot анъл, de кътре Пъргарі, dintre четъценіі чеї маї onnestі ші дрепцї, саў чеї маї кў influінцъ ла Пъргарі ші ла Пополў.

Чеї doї-спре-zече Пъргарі, în timпъл аллецерії, se фъчеаў доъ паптіде, паптідъл Скееніlор ші паптідъл Ръмъніlор, аллегъnd фіе-каре паптідў пе representantъл съў. Католічіі, аллътърîндъse de ъна din aste доъ паптіде, фортаў мажоріtatea, ші determinаў пе Аллесъл комъмъней.

www.dacoromanica.ro

Zioa аллецерії Жѹдецѹлѹї era фікѹatъ Марцї dѹпъ Пашті. În zioa ачеea Пъргарії, în фрѹnteа partidѹлѹї лор, se addѹnaѹ, în doъ таѣере, ла локѹінца ачеллора пе карі її алецеаѹ еї de Жѹдецї; ші, лѹъndѹ'ї кѹ конвоіѹ (кѹ алаіѹ), îлînsoцеаѹ ла ѣіѣеріка лѹї Negrѹ, ѹnde era sъ se факъ церемонія аллецерії.

Амѣеле partide, фіе-каре în фрѹnte кѹ Жѹдецѹл еї, se опреаѹ пе локалѹл din naintea порцілор Monastiрії, (каре se ва nѹmi în ѣiitorѹ Піаца Жѹдецѹлѹї, în memoria desѣatterілор пентрѹ determinareа nѹoѹлѹї аллесѹ). Ачі о лѹпъ вербалъînчепеа între капії амѣелор partide, фіе-каре sѹsцinъnd пе аллесѹл еї. Атѹnчї se da пе фацъ калітъціле ші дефекте ле челлор doї candidaцї. Лѹпта вербалъ se sкімѣа adesea în лѹпъ de браце; (Скеепії ераѹ agressoрії) ші triѹmфа dрептѹл челлѹї maї таре. Католічії, ziче tradiцia, se ѹneaѹ maї tot-d'aѹna кѹ Рѹmъnії, пентрѹ характерѹл ачестора леалѹ; de ачеea мажоritatea o авеаѹ adesea Рѹmъnії, prin конкѹрсѹл nѹoілор oaspeцї, maї рекѹnoскъторї de кът векії oaspeцї intpiraцї.

În фіне, partitѹл челлѹ maї таре (челлѹ maї nѹmeroѹ) intra în triѹmфѹ пе поарта monastiрії, în фрѹnte кѹ аллесѹл лѹї, în sѹnnetѹл кампанелор ші ал аккламацiілор попѹларе.

În ѹша ѣіѣеріčії, protopopѹл коммѹneї, în вestminte закре, кѹ Крѹчеа ші Еванцеліѹл în мъnъ, întъmпina пе аллесѹл коммѹneї, пе Ѹnsѹл Domnѹлѹї; ші, între doї копії, фіе-каре цiind къте ѹn лѹміnаріѹ (фешпікѹ), ші кънтъnd Imnѹл în ѹsѹ ла priimireа капілор міреnї ші кълѹгърї (Каde-se кѹ adeвърat), еллѹ presenta Аллесѹлѹї Крѹчеа ші Еванцеліѹл, пе карі ачеsta ле сърѹta кѹ tot pesпектѹл ші ѹмілінца черѹte de îmпрежѹраре. Diaконѹл кѹ тъmъіерѹл пречеda пе protopopѹ. Жѹдецѹл intra în ѣіѣерікъ, пречедѹтѹ de клерѹ, ші ѹрматѹ de Пъргарї ші de Пополѹ, тоцї în вestminтеле челле maї лѹksoase. Dѹnъ че сърѹta Ікоaнеле,

www.dacoromanica.ro

Аллеѹл фъчеа,înaintea Алтарѹлуĭ, жѹръмънтѹл de dpentate ші крединцъ кътре леці ші кътре пополѹ. Протопопѹл репета de треĭ орĭ: "вреднікѹ este!„ ші пополѹл ръспѹndea în коррѹ: "вреднікѹ!„

Dѹпъ terminapea церемониеĭ dibine, Пъргарії pidікаѹ пе браделе лор пе Аллеѹл коммѹнеĭ, în întpeita stpigape de:

"Sъ трѣiaskъ Жѹпанѹ Жѹdецѹл!„

Ші пополѹл ръспѹnzъnd în коррѹ:

"Sъ трѣiaskъ!„

Dѹпъ astъ церемоніе прінціаръ, Жѹdецѹл, іаръші în sѹnnetѹл катпанелор ші ал аккламаціілор попѹларе,înкѹнціѹрат de Пъргарĭ, пречедѹт de лікторĭ (пъпъ ла Мірчеа кѹ фешеле [1]) în мъпъ), ші ѹрматѹ de notабілĭ ші de tot пополѹл, Жѹdецѹл venea în тріѹмфѹ пъпъ în піаца ораташлуĭ, ѹnde era Крѹчеа жѹръмънтѹлуĭ, Крѹчеа луĭ Negpѹ BB, пе каре era sъпатѹ estpaктѹл хрisовѹлуĭ бътрънѹ ал фѹndatopѹлуĭ Прінціпатѹлуĭ рѹмънѹ; іар în centpѹл Крѹчії фігѹра Аквіла крѹчеатъ.

Жѹdецѹл, înaintea asteĭ Крѹчĭ, репета жѹръмънтѹл de крединцъ, сърѹта Крѹчеа, ші іаръші era pidікат de треĭ орĭ пе ѹмерії Пъргарілор, în întpeita stpigape a аллегъторілор ші а пополѹлуĭ: "sъ трѣiaskъ Жѹпанѹ Жѹdецѹл [2])!

Dѹпъ ачеea Пъргарії ші notабілії коммѹнеĭînsoцеаѹ пе Жѹdецѹ ла локѹінца луĭ. Dака Жѹdецѹл авеа вінѹ în каве (півніцъ), didea къте о вадръ de вінѹ фіе-кърѹĭ Пъргарѹ, пе каре ел о беа кѹ аĭ луĭ; de n'авеа, didea къте ѹn біллетѹ ла кърчѹтарії sѹб ѹрбіілор

[1]) Dѹпъ esemплѹл Konsoлілор Pomanĭ, че se пречедаѹ, în церемоніле пѹбліче, de лікторĭ пѹрѣѹnd мъпѹke de пѹелле, легате strînsѹ, saѹ înфъшѹрate kѹ бandelette, emблема ѹmpiĭ Dачі бінѹ *фѹstamiĭ*, гарда Domnѹлуĭ.

[2]) Ѹn Aggiponoлѹ (цінерле лѹĭ Karaцеа) каре a assistatântp'ѹn anѹ ла аллецереа Jѹdецѹлѹĭ, ар фі zisѹ, бъzѹnd astъ церемоніе прінціаръ "Asta, бъzѹ ші еѹ, este боерie къчĭ eшті аллesѹ de ѹn nopodѹ întpeгѹ, kѹ цinste domneaskъ!„ Bezĭ nota L.

www.dacoromanica.ro

pesnektiве, ка sъ dea фіе-каре къte o вadръ de віnъ Пърграрвлъї din aчea desnърціpe; totalъ, 12 вedpe.

Жъdецвл aпої прiimea, din пaptea totъpop, фелічітърі de бъnnъ sъччesъ ші de бъnnъ огъpъ, кърора ле тълцътea къ къпа de віnъ, dъnъ datina stpeбъnnілор.

Ла ора прънzълъї, Жъdецвл osnъta пе aчeia къ карі epa în stpънse легъminte de amічіе ші пъpінціе: кошъpї de oъъ рошії sъ чокпeaъ, бъpіе къ віnъ векіъ sъ дешеpтаъ, міеї граші sъ sakpіфікаъ, în zioa aчeea solemnелъ, în aъzъл mъsічії naціonaле, орї a флъepълъї ш'a чімnoіълъї, în timnії лъї Negpъ ш'aї лъї Мірчea.

Пе кънd tata oрашълъї serba astфел, în kasa sa,înkredepea ші stima пъблікъ, maniфestate прin Пъpгарї, aчeштia, ка stълnї aї oрашълъї, орї пе ла kaseле лор, орї пе ла кърчъmeле pesnektiве, serbaъ ші eї tpiъmфъл лор, дешеpтънd, пе лънгъ вadpa Жъdецвлъї, алte пatpъ saъ чінчї вedpe, dъnъ konstitъціa omълъї ші kaлitatea віnълъї.

Мошії ші stpъtoшii пoштpії, ла орї-че бъkъpіе saъ întpeпpindepe, коmmъnікаъ (dъnъ esemnлъл Aпostолілор) къ kopnъл ші къ sънцеле Domnълъї, къ п ъ ї n e a ші къ в і n ъ л, карі întъpesk шіînвіошeazъ inima omълъї. Грîъл ші stpъгъpъл sъnt emблema esistinцеї mateріале, ка D p e n t a t e a ші Фръціа, simboлъл віецій morale. Dъnъ kommъnікareа къ пъїnea ші къ віnъл, вeneа kommъnікareа къ dpentatea ші фръціа: în елементеле віецій mateріале, indiвidъл ші Naціa капътъ пъterї nъoъ nentpъ aфлareа елементелор віецій morale. Dъnъ assemenea kommъnікъpї, Бъшії пoштpії se simцеаъ капаbілї de akte de k a p i t a t e ші de e p o i s m ъ.

Sъ лъsъm ъn minъt пе Пъpгарї ші пе Жъdецъ кефъindъ-se къ amічіі ші konsъцеnii лор, ші sъ venim ла D. Болліак, каре, în Np. 85 ал Кърріерълъї Pomanъ, din 1845, se esnpimъ, în прівінца аллецерії Жъdецвлъї Кънnълъnцеаnъ. în modъл ъrmъtop:

"Paptideле,înфъpiate d'a aпъka maї întъіъ intpa-

www.dacoromanica.ro

pea în monastipe, întindea întpe елле, din афара Порцілор, ѫн pesбеллѫ зъщеросѫ; ші partidѫл челлѫ маї tape, pezшind a intpa în жѫpteа monastipiї, înkidea порціле. Dѫпъ terminapea жѫрътътънтѫлѫї, Жѫдецѫл кѫ Пърґарії ші кѫ partidѫл зъѫ intpaѫ ла Егѫmenѫл monastipiї, ка зъ беа інкропѫл (адълташѫл). Dѫпъ ачеasta se deskideaѫ порціле. Чеї бірѫіцї, карі пъndcaѫ афаръ dѫіошї, seînxъцаѫ de пърѫ кѫ чеї din лъѫntpѫ, ші beneaѫ грътmadъ пъпъ ла локѫл че se ziче ші azї "локѫл търбъчеллеї„ ѫnde se фаче ші акѫт o жѫкъріе кѫ кълїнї, în memoria ачеллеї търбъчеллї de oamenї.„

Лаѫ пе бътръпіі Кътпѫлѫпцепї ші Мѫсчеллепї зъ жѫdeче sinґѫрї пъпъ ла че градѫ ачеste рънdѫрї not фі adeвъpate. Oamenї de konsideraціе m'aѫ asiґѫpat къ інкропѫл ші ръѫбеллѫл зъпцеросѫ sѫnt inвенціѫnea фantasieї poetiче a D-лѫї Болліак; ші în istopie imaціnaціа катъ a da ѕчентрѫл Раціѫneї. Еѫ крez къ аічї este вр'оînшеллъчѫne din partea вр'ѫнѫї бътръпѫ боерѫ, пе каре D. Болліак 'л-ар фі konsѫлtat, în прівіпца аллецерії Жѫдецѫлѫї, кънd кѫ тречереа за прin Кътпѫлѫпгѫ, ла 1845;însъ, пентрѫ афлареа adeвъpѫлѫї, istoріkѫл катъ a konsѫlta tpadiціа în oamenї de toate въpsteле ші de toate пѫанцеле, în лінзъ de dokѫmente aѫtentiче.

Чеea че фачеînsъ a роші mѫлt Мѫsa штіінціфікъ a poetѫлѫї nostpѫ, este оріціnea aбѫѕpdъ ші komікъ че dъ търбъчеллеї кълїнілор.

Че фел, Domnѫле?însѫшї Domnia-ta, atъta de iniціатѫ în stѫdiѫл antikітъцілор Pomane [1]), n'aї кѫnoskѫt, пъпъ ла 1845, adeвъpata оріціnъ a търбъчеллеї? Търбъчеала кълїнілор аре ѫнînчепѫт кѫ mѫлt маї векіѫ ші маї sepiosѫ de кът ачелла че'цї плаче a'ї da. Чine nѫ штіе azї къ търбъчеала кълїнілор рекеатъ sѫрпрindepea капітолѫлѫї de кътре Галї, бравіі stpebѫnnї aї Фpaр-

[1]) Bezї Kypiepѫл Pomъnesk, 1845, Nр. 86

www.dacoromanica.ro

цesілор? Фіind-къ гъшteле лъї Manліъs deшtentaръ къ гърръїтъл лор аллarmosъ пе Romanї din somnъл пeірії лор, ші къ modъл asta se пъtъ pesпinцe inemікъл de ла mърії капitоліълъї, Senatъл, прintр'ъп декретъ, opdonnъ ка, în toцї anії, în zioa ачеea, гъшteле съ фіе бine tpatate, пentpъ тареле şервіціъ че елле addъsseş-seръ Репъблічеї amepiнцate; іар къїнії съ se вергъіа-skъ пentpъ somnъл лор летарцікъ. Máї toцї Istopічії Romanї addък ворба desnpe astъ евeнimentъ, гравъ ші комікъ tot d'o datъ.

Челлъ че'шї пропъпе a skpi datineле ші institъ-цiiле stpebъne, катъ a ътбла къ чірконsпескцъ (къ окії deskішї) пе търръмъл sninosъ ал Istopieї: прin катa-комбеле antікітъції, къ фапалъл кріtічеї съпъtoase; іар прin гръdina Natъpeї ш'a Istopieї, къ окії артацї de мікроскопе ші телескопе; къ алте ворбе, съ sъппъе tpadiціа ла трібъпалъл Лоцічеї.

Siціллiъл ші Xpisoaвеле

КОММЪNEI КЪМПЪЛЪNЦIENE.

În zioa аллецерії Жъdецълъї, Пъргарії лъаъ de ла Ex-Жъdеле semneле гъвернърії, ші леînкredinцаъ Аллеsълъї челлъї пъоъ; ачestea ераъ:

Siціллiъл (печеtea) коммъneї,
Xpisoaвеле (diплomeле domneштї),
Kondічеле (реціstреле канцеларіеї).

Kondічелеînчепъръ a фігъра маї мълt de ла Domnії Гречї, карі, ка ші Мъskалії, цinea маї мълt ла фортъ de кът ла essenцъ, ла ворбъ de кът ла фапtъ. Înainte de 1700, греффа коммъneїînкъпea întp'o переке de disaцї.

www.dacoromanica.ro

Съ venim ла Хрisoаве ші ла Siцiлiй.

Хрisoавеле.

Dунъ serбъторiле Паштiлор, saŭ dунъ Dуminека Томеї, къцї-ва Пъргарї,însoцiцї de къцї-ва бътрънї ші преоцї аї коммуneї, se dучеаŭ în капiтала Църеї aînкуnoштiинца пе Капул Nацieї de аллецереа пъоулуї Жуdецŭ, ші a прiimiînвestituра (întърiреа) de ла Domnŭ. De мулте орїînsoцea пе Пъргарї ші Жуdецул în persoannъ; маї аллесŭ de ла 1716 înкоа, кънd Postelniкул deвeni Патронул коммуneї, кум вommŭ вeдea ла локул sъŭ.

Ла фie-кареînsкъunape de Domnŭ, Жуdецул ку парте din Пъргарї, саŭ nумаї Пъргарї ші бътрънї, мерцеаŭ în капiталъ пentру преînnoiреа хрisoвулуї луї Nегру. Atунчї se формаŭ доъ хрisoаве aсemenea, din карi унул ръmînea ла Архiва Cтатулуї, алтул ла коммунъ.

De ла Nегру пънъ ла Регуламentŭ, neste 80 de Domnї[1]) se суччedŭ пе тронул Бassaрабiлор; урma dap ка ші în Пънza орашулуї sъ фiгурese un нъmърŭ егалŭ de хрisoаве; Пънzaînsъ абea коnцine вр'о 25, афаръ din 5 алтеле пекопрinse în Пънzъ; ші вр'о 12 кърцї domneштї (оффise). Каре sъ фie каusa лiнseї de 50 de хрisoаве ші маї бine?

Пънъ ла Мiрчea II, toate хрisoавеле s'аŭ реnus, din diффeрite каuse, кум am арътat în капiтолул пречedentŭ.

Dap de ла 1550 înкоа?

Реsбелiле ку Nацiile вечine,înкурцеriле барбарiлор, skupta domnipe a унор Прiнцї, neînгрiжiреа Пъргарiлор, indiффeрinца четъценiлор, emmiгрърї, (бъженiї), inчendiурї (фокурї), аллунгърї (roane), revoлte (pesmiрiце), innundърї (notoane), etc, etc, ачestea ші

[1]) Афагъ de domnule унora de къte доъ ші trei орї Kost Maврokordat a domnit în чинчї рundурї, numaї пе tronul Рumъnieї.

www.dacoromanica.ro

алтеле pedъsseръ хрisoaвеле ла пъmъръл de 25, челле maї mъlte emite din ачееашї pedакцiune. Дака ла 1747 nъ s'ар фi аштерnъt п'о Пънzъ коппіе dъnъ хрisoaвеле скъпate din гiарра timnilор шi a pestimnilор, фоарте пъцiне ар фi ажъns пънъ ла noї; шi ачеллеа, în че stape!

Siцiллiъл.

Siцiллiъл коmmъneї Кътnъlъnцene, de ла Мiрчеаînкоа, este челлъ ъrmъторъ. Дъm ачi ъn fac-simile.

Astъ siцiллiъ era întpeгъ de феръ, коadъ шi капъ.

Ачеа пассъре din miжлокъ, че seamъnъ къ o барzъ, este Аквiла кръчеatъ, прфъкъtъ în Корбъ de Гречї.

Къ toate siлiнцеле stpeinilор de a скimba Аквiла în Корбъ, Аквiла ръmasse tot Аквiлъ. Фie dap пе dokъmente шi пе monъmente Аквiла Корбъ; în Iniша шi în Капъл Рътънilор, Аквiла este Аквiлъ.

Кръчеа de ла Корбъл din Siцiллiъл nostpъ чine a штерso? Timnъl, орї inфлъinца stpeinъ?

Dap iероглiфеле ачелле din прецiъръл Siцiллiълъї, desnърдite de treї Кръчї? Ачеллеаînsemneazъ, пе лiмба Българilор,

"Печеtea Орашълъї Долгополъ;„

Iар пе лiмба Romanъ,

"Siцiллiъл Ърбеї Кътnъlъnгъlъ.„

www.dacoromanica.ro

Astă Siţilliă, кънd se înkpedinţa Жѫдецѫлъ în zioa аллецерії, se бъга întp'o кърпъ гроѫзъ, легатъ кѫ сфоаръ ші siţilatъ de Пъргарї; ші пѫтаї în presinţa лор îл пѫtea скоate Жѫдецѫл, ші фаче ѫсă кѫ дънсѫл.

Ачестă Siţilliă ne аратъ епока Sѫzepanitъţії Порţії асѫпра Молдавіеї ші Рѫтъніеї: алліанца Аквілеї Карпацілор кѫ Вѫлтѫрѫл Балканілор.

Siţilliѫл ачеsta dateasъ-еллă de ла Мірчеа орї de ла Ţепешă?

În анбеле поastpe tpatate кѫ Поарта (1393 ші 1460) фігѫреasъ ѫn артікол прівіторă ла Рѫтъніі tpeкъторї прin Імперіѫл тѫркă, пентрѫ але лор требѫінţе: "ачештіа, ziче ачеллă артіколă, съ фіе неѫпъраţї de "ватъ; ші пентрѫ портѫл лор, печерчетаţї.„ (Фоаеа Minţії, 1842, Np. 15, філа 117).

Întp'adевър, кѫ siţilliѫл коммѫнеї поastpe орїчіне пѫtea вінде тарфа sa, пѫ пѫтаї ла toate сборѫріле din копрінсѫл Рѫтъніеї, dap ші în Тѫрчіа кіар. De ачеea тѫлцї негѫцъторї, de tot фелѫл, тѫnteнї ші арделенї, міжлочеаă, прin Пъргарї ші Жѫдецї, къпъtapea ѫnѫї біллетă de dpѫm кѫ siţilliѫл коммѫнеї: кѫ astă. біллетă еї пѫteaă колінda toate сборѫріле din Ţаръ, ші кіар челле din пърţіле Тѫрчіеї desnpe Dѫнъре.

Ачестă siţilliă фігѫра:

În біллетеле de dpѫmă але Кътпѫлѫнцепілор, негѫцъторї, мештерї ші кѫлtiватorї;

În рекламацiіле коммѫнеї кътре Тронă ші Stată;

În кърţіле de жѫдекатъ dintpe Кътпѫлѫнцені кѫ вечінії лакомї, кълѫгърї орї тірені;

În înskpiseле apendърії тѫnţілор;

În înskpiseле de імпрѫмѫтърї, фъкѫte пентрѫ ажѫторѫл коммѫнеї întpeţї; тчл.

Рекламърiле кътре Тронă орї кътре Stată se сѫbtînsemnaă de Жѫдецă кѫ Пъргарії ші кѫ пapte din четъцені; ші se întъреаă кѫ siţilliѫл коммѫнаă, каре еллă sinrѫp penpesenta коммѫна întpeaгъ. În ѫнеле înskpise

www.dacoromanica.ro

ші рекламърї ведем фігъръnd nъmaї siцiлliъл, къ aчeste ворбе:

„Noi, Орошанii Кътпъльнценї.“

Ачeastъ simплъ фортълъ фъ каъзъ de марї абъзърї ші nedpeптъцї din пaptea Пъргарілор челлор віцюшї, прекъm вoinnъ вedea ла локъл зъъ [1]).

Attpiбъцiile Жъdeцълъї.

Attpiбъцiile капълъї коmmъneї ераъ ачestea:

А жъdека каъзеле четъцеnілор, чівіле ші коррекцioнnале;

А îmпliні tpiбъtъл кътpe Statъ орї кътpe Tpoпъ, ші a'л tpimitte d'a dpeптъл ла Bistiepie;

А регъла dapea m e p t i к ъ л ъ ї фъnкцioнnapілор domneштї.

Жъdeцъл, în фine, epa în коmmъnъ ъn Поліцаіъ ш'ъn Maцistpatъ tot-d'odatъ, зъб-Кърmъitop ші Жъde; ъn Domnъ абзолъt, пе каре капъл distpiktълъї (Пъркълабъл саъ Iзпpaвnікъл) îл menaцea ші'л pezпekta, ка п'ъn Жъde че ъnea în sine пъtepea леціslatівъ ші esekъtівъ.

Пentpъ esekъtapea opdinелор salле, Жъdeцъл авea ліktopii саъ слъжitopii лъї. Nъmъpъл ачestopa, înainte de 1700, nъ e штіst. În secолъл XVIII, Жъdeцъл авea 15 слъжitopї, ші Enistatъл ъnъл.

Ла modiфiнъpї deînskpise пъбліче, ла pedaкціа pekламъpілор кътpe Domnъ, ла kontpiбъцiї estpaopdinape, ла timnї greї, în фine, Жъdeцъл se konsъlta къ Пъргapii, къ бътpъnii ші пpeoцii коmmъneї: atъnчї konsîліъл se пpesida de Жъdeц къ Protoпoпъл, dъnъ esemплъл Senatълъї pъmъnъ, пpesidat de Domnъ ші de

---

[1]) La Maцistpatypa din Кътnyлynгъ esistъ yn Dosiepy пentpy лyapea пeчeцiї din мъna Enitponyлyї Ioan Чoлanу, în kape Dosiepъ фігypeasъ un пeтiцiynea moultemiлop kontpa Enitponiлop, kapi Фъчeaу абysypї марї ky siцiлliyл коmmyneї.

www.dacoromanica.ro

Mitropolitŭ. Opiniŭnea tŭtŭror фъчеа леţеа. În aceasta, ка în toate, Кътпŭлŭпţенії, în parte, ші Рŭтъніі, în ţenepe, ŭрmaŭ esemplŭл strebŭnilor лор Romanĭ. Aчеştia, dŭnъ o леţе din челле копрinse în таблоле dechemвіріче, zicеаŭ: "воіпţа плебеĭ, în ŭлtimъ instanţъ, este dreptŭл фікsŭ ші drepţatea.„

Кът desnpe salariŭл (леафа) Жŭdeţŭлŭĭ, еллŭ se compŭnea din zecima контрібŭţiilor ші a amendeлор (глоабе); însъ фолоaseле лŭĭ ераŭ marĭ: ка Жŭde sŭnpetŭ ал коmmŭneĭ, еллŭ ші кŭ Пъргаріі тъпкаŭ бŭпŭл satŭлŭĭ, кŭm zicе църаnŭл nostrŭ. Пъпъ ла Фанаріоţі, Жŭdeţŭл ера Реţina stŭnŭлŭĭ; de ла 1716 înkoa, еллŭ ші Пъргаріі ераŭ trъntorii карі тъпъпкъ d'a rata miepea албіпелор.

Жŭdeţii se nŭteaŭ аллеţе ші пе maĭ mŭлţĭ anĭ konsekŭtiвĭ (ъпŭл dŭnъ алтŭл), daка se бŭкŭраŭ de înkredepea пŭблікъ: astфел пе аратъ xrisoaвеле пе ŭn Andpeas Жŭdeţŭл (katolікŭ[1]), че фігŭръ ка Жŭde doъzecĭ de anĭ челлŭ пŭţinŭ; astфел фŭ ші Nikolae Грекŭл, în timnŭл пъріпţілор ші mошілор nostri. Desnpe aчеsta вommŭ ворбі maĭ пе ларгŭ ла локŭл sъŭ.

Леţіле strebŭnilor nostri.

Aicĭ se naute o întreбаре:

— Dŭnъ че леţĭ жŭdekaŭ Рŭтъніі ші Кътпŭлŭпţenii, înainte de Negrŭ ші dŭnъ Mirчеа?

— Рŭтъніі, atъt sŭb Dŭчĭ кът ші sŭb Bassaraвĭ, n'aвŭръ леţĭ skpise: înainte de 1200, Рŭтъніі îşĭ регŭлаŭ intepeseле лор soţiale (авереа ші onnoapea, къчĭ nedeansa кŭ moapte a фnst nekŭnoskŭtъ ла noĭ),

---

[1]) Desnpe Andreas Jŭdeţŭл, lektorŭл deskizъ Tom V, Mar. Ist. naţina 37—70, un ba aфla karakterŭл astĭ Jŭdeuŭ че a jŭkat o roлъ însemnatъ în kommŭna noastrŭ, în sekolŭл XVIII.

www.dacoromanica.ro

дѫпъ леціле Імперіале din корпѫл Dreptѫлѫї Iѫstinianeѫ, ші dѫпъ обічеіѫріле локѫлѫї.

"Обічеіѫл пътъптѫлѫї маї кѫ seamъ, ziче istopikѫл Бълчеskѫ, ціпѫ лок Рѫтъпілор, de ла 1200 пъпъ ла 1646, ші de konstitѫціе політікъ ші de kondikъ чівілъ ші кріminalъ[1].„

Ачестѫ обічеіѫ îл афлъм în xpisoaве апплікатѫ ла діфферите каѫрї[2].

Алеksandрѫ I ал Молдавіеї (1410) фъкѫ o kondikъ de леції че s'a репѫs.

Ла 1652, Матеї Bassaрабѫ тіпъреште în Тірговіште прima kondikъ de леції, традѫчере dѫпъ челле Імперіале Pomane, sѫb titлѫл "Andpentapea .Леціі.„

Тот п'атѫпчї (1646), ші în Молдавіа, Basіле Алванітѫ пѫблікъ o kondikъ de леції, тіпъріть în Іашї, sѫbt titлѫ "Карте Рѫтъпеаskъ deînвъцътѫра Правілелор.„

Kondika лѫї Матеї, фіind імперфектъ, фѫ datъ ѫітъріі: жѫdекътopii, dѫпъ esemплѫл мошілор ші stрътошілор, konsѫлтаѫ tot леціле Імперіале ші обічеіѫріле пътъптѫлѫї.

Віпіръ апої правіла лѫї Скарлат Гіка (1760) ші a лѫї Ал. Інсілантѫ (1779), імперфекте ка a лѫї Матеї, ші віціоase ка a лѫї Караціеа.

Апої вені правіла лѫї Караціеа (1818), кѫллеціере din правілеле пречедепте ші din обічеіѫл Църеї, ші регѫлатъ dѫпъ Інстітѫціиле Іѫstinianee.

În фіне, ла 1831, еатъ ші Регѫламентѫл!!!..

Кът пентрѫ коммѫна Кътпѫлѫпціеапъ, kondika ei de леції ера пѫтаї обічеіѫл локѫлѫї, basatѫ пе бѫпѫл-simцѫ ші пе dreptѫл-кѫвъптѫ, че ле nossede tot отѫл. Максіма dѫпъ каре жѫdeца Жѫdeцѫл коммѫпелор,înainte de 1650, ера аксіома Еванцелікъ: "Че ціе пѫ'ці плаче, алтѫіа пѫ фаче[3]), фѫnda-

[1]) Маг. Ist. Tom I, філа 3—4. — [2]) Bezi Nota C, §. 3.

[3]) "Релиціа пъріпцілор noiтрії фѫ sorцentea (ізворѫл) леціілор ші "kostymelor noastre,„ ziче Рѫdѫлеsкѫ în Protektoratѫл съѫ. (пац. III, Префаца).

www.dacoromanica.ro

mentъл tъtъpop леціло ші реліціілор, ал Моралеї ші ал Філософіеї.

Каъселе Esistinцеї
КОММЪNEI КЪМПЪЛЪNЦIENE.

Репъбліка Кътпъльнгъльї фъ, пъпъ ла Domnii Фанаріоцї, о репъблікъ ка а Бърладъльї din Молдова, în secolъл XII: ачеаста ажъnsesse фаїmoaзъ prin пipaтepia sa de ъskatъ, prin каре se întinsesse пъпъ ла Мареа Неагръ; іар Кътпъльнгъльъ, prin ъnipea четъценіло, каріînsъффлаъ sпаїmъ челлорръї, ші stimъ челлор бъnnї.

Dap че фъкъ оаре съ esiste astъ Репъблікъ атъцеа секолї?

Маї mъlte каъse:

Непътъnteniреа stpeiniлор,

Аъtonomia,

Протекціъnea Domneaskъ,

Посіціъnea топографікъ,

Ші характеръл Кътпъльнценіло.

Neîmпропріетъріреа stpeniлор пе мошіа ші ватра коммъneї noastpe, фъ каъsa прітаръ а esistinцеї asteї мічї репъбліче: фъръ еа, de mъlt instituціиле еї лібере ар фі debenit вісъ ші фъmъ! О палтъ de локъ de ар фі кътъtat Грекъл ші Българъл în пропріетатеа коммъneї, коммъna toatъ ар фі debenit пропріетате а вр'ъnъї боеръ mape, пътъnteanъ саъ stpeinъ. Кіар азї, п'авем esemпле піпъite înaintea окілор?.. Грекъл ші Българъл, карі seînaвъцisseръ къ піерdeреа мошіеї църанъльї ш'а боеръльї mоштеnї, îmпіларъ пе ачештї desmoшteniцї, фъкъndъ'ї serві ші склавї: dpeптатеа ера а лор, кънї еї ераъ чеї маї авъцї....

www.dacoromanica.ro

Autonomia.

Пе чіне doape маї mулт inima d'o фамілліе de кît не шефул ші не тетврії ачеллеї фамілліі?

Кътпулупценій, îмвъцацї de секолї ку libertatea ші neatîpnapea, se dedулчissepe ку aчeste дарупрї sinte, ші фъчеаў totул ка съ ле конserve. Прекум шефул фамілліеї ціне ла гуверпул фемеії salle ші ал коніілор съї, (supeînфлоріреа лор) asemenea ші коммунеле саў Stateле челле libere цінў ла пъstpapea instituцiilор stpeбune. Бунне саў релле, леціле карі ші ле дъ omул sinгур sунt маї dpente ші маї фолositoape лаї de кът челле чеіле imnune benetikул; atъta nумаї ка леціеа съ nу фіе капрічул ші interesул унуї nумнў de четъцені егоіштї ші лакомї; чі воінца ціеералъ а tутулор Четъценілор.

Жудецул ші Пъргарії, фіind аллешї de Четъцені ка Протекторї ші defensorї аї dpentурілор ші прівелецелор коммунале, ші функціунеа лор фіind анualъ, еї treбuia съ'шї îmnlineaskъ missiunea ку credinцъ ші конштіінцъ; алтфел, не лîнгъ nepdepeaînkpedepії nубліче, nepdeaў ші stima ші фолоаселе ка Четъцені primарї. Пе лънгъ niepdepea фолоаселор ші a stimeї, nepdeaў biitorул коніілор лор. Аша dap Віціул къta съ îmnpumute maska віртуції: лупул a se акконері ку піелеа оі ші a къїпелуї, ка съ фіе суфферіт. Azi кіар, în 1855, къte вулнї ші къцї лунї nu'ї bedemînфъшурацї în nieї de къїнї ші de оі!

Ana курце, nietріле ръtъnў.

Протекціунеа Domneaskъ.

De ші nу toцї Domnії фуръ Bassaraбї,însъ унії de aтбіціune, къчї оккупаў tpoпул Negрілор ші ал Мірчілор; алцїї de бігоціе, къчї Negpу ші Суччесорії лаї legasseръ ку anateme грелле pesnekta-

www.dacoromanica.ro

реа прерогатівелор Кътпъланглаї; алцїї de Компъtimipe, пентрв stерпічіанеа локвлаї мвntosв ал Кътпъланглаї; ші тоцї, în фine, невоіцї de політікъ, свсцінвръ astъ instituціе, лвъndво свв протекціа лор спеціалъ, ка ші Чесарії Ромеї, провінціиле лор фаворіте.

Посіціанеа Топографікъ.

Репвбліка Кътпъланглаї, фіind amezatъ ла поалеле мвнцілор, întре моштенї църанні сав între боерї мічї, їшї пвте esepsa dpiteле залле фъръ temmepe de свбжвгърї, свет eцida Хрісоавелор ші свв сквтвл Тропвлаї; пе кінд алте коммвнітъцї, сътене сав четъцене, amezate ла кътпв, între вечіні пвтінцї сав аввцї, (боерї сав къллвгърї) se stinseръ,înkъ din secolвл XVI, devenind склаве, ка ші квлтіваторіі, de silъ, de невое, орї de Інтепесв.[1])

КАРАКТЕРВЛ КЪМПВЛВНЦЕНІЛОР.

Кътпвлвнценіі, ка моштенї аввцї ші ліберї, ші dedвлчіцї кв indenendinца secolї întreцї, Кътпвлвнценіі, кв toate intріцеле dintpe еї пентрв Аллешії лор, ерав вн кацетв ш'о воіндъ, вн корпв ш'о бврсъ, кънd dpentвріле сав onnoapea ле ерав amepinцate de къллвгърї орї de фвнкціонарї.

Пробъ, кондвіта лор кв Къллвгъріі Радвліоцї ші Кътпвлвнцені în Secolвл XVII, ші кв фвнкціонаріі Фанаріоцї în secolвл XVIII, епока deskъdepii коммвнелор. Кіар azї, Жвнimea de характерв, каре е віітоpвл ші mîndpia Кътпвлвнглаї, фвлцеръ Віцівл în Sчелератвлв de орї-че колоаре, фвцind de дъnsвл ка de вн лепросв. Ачеasta o пот мъртврisi тоцї карі кв-nosк характервл лор. Фіе ка ачешті Жвні браві съ ръмъіе astфел пентрв tot d'авна; іар чеї лалцї, че пв ле

[1]) Bezї nentrv ачеasta Маг. Ist. Tom II філа 43.

www.dacoromanica.ro

seamănă, să se amăgionese a'ĭ imita, pentru ferichirea concetățenilor și illustrarea locului lor natal. Fie ka odată Kămpulungul celui poetică și aibă locuitorĭ demnĭ de clima luĭ poetică, și de frumusețile luĭ poetice!

Terminăm acestă Kanitolă, (care am fi dorit a fi tratat d'o manu istorică ka a Bălcescului) cu următoarea observare:

Munții au avut tot-d'auna o attracțere nesfârșită pentru democrație: popolul romanu se trage pe munțele Sacru și pe Aventinulă, în urma tiranniilor Patrichilor; și, din cumtea munților, ellă se coboară cu d r e p t u r ĭ și cu t r i b u n ĭ, cu libertatea și cu autorițile eĭ.

Moise se coboară din Sinai cu tablele Legiĭ,

Gilom-Tell cu Republica, din munții Elveciei.

Dabid cu Psaltirea, din Gelboe.

Ossian, din munții Scociei, cu sublimele luĭ Ballade,

Cine din Junĭ nu cunoaște azĭ pe Muntenii Francesĭ (Les Montagnards) de la 1793? Maĭ toate republicele, moderne și antice, indigene și streine, le aflăm așezate pe cumtea deallurilor sau la poalele munților. Aquila și șoimul regiĭ aerului, îșĭ iau zborul lor mărețu dunăre creasta munților. Ĭ'un munte se metamorfosă Salvatorul; p'un munte îmbinațe Kristă pe demonul tentatorŭ; dunăre un munte Messia îșĭ ia sburul către imnoptalitate, înconjurat de gloria divinăă!

Carpațiĭ, acestă Alpĭ aĭ Europeĭ Orientale, și asilul veteranilor Crucĭ, Carpațiĭ fără bulevardul Creștinismuluĭ, citadella limbeĭ și naționalității romane, adunătorul libertăților moșilor noștrĭ sub Hunŭ și Tătarŭ, și scutul instituțiunilor strebune.

Azĭ ecouriile voastre, o Carpațĭ, repetă numele bravilor Dacĭ și Kanitanĭ ce illustrară Provincia favorită a Cesarilor. Decebalŭ și Traianŭ, Negriĭ și Dragoșiĭ, numele voastre sunt scrise pe Colțiĭ

www.dacoromanica.ro

Карпацілор, de unde îi копіаръ Istopia. Карпацїї sunt niedestaluл statuелор воastpe de aopŭ! Timnuл noate seчера odatъ Колоапеле de бronzŭ алле luї Траіанŭ ші Nanoлеонŭ; ва pesnektaînsъ Карпацїї, Колоапа воastpъ de гранітŭ: deцетuл luї Dumnezeŭ a attinsŭ Алпії oрієнталї. Аквіла крuчеатъ е sакръ ші immortalъ!

КАПІТОЛУ V.

КЪМПУЛУNГУЛ SUБ МІРЧЕА II.

БІSEРІКА DOMNEASKЪ ші БІSEРІКА МАЛЛУ.

De ла Мірчеа I пънъ ла Мірчеа II (1400—1550), în kupsŭ de o sutъ чінчї-zeчї de анї, se преїнnoeskŭ пе тропuл Negрілор 25 de Domnї, toцї Бassaрабї (aфаръ de вр'о doї-treї). Dintpe ачештіа, Цепешŭ, Paduл челлŭ Маре, Nearoe ші Paduл de ла Афutацї eгаларъ, unїї ku Sabia, алцїї ku Mintea, пе Negрu ші пе Мірчеа. Paduл V ші Nearoe фuръ фъкъторї марї de бisepічї; прін ъртаре, ка прінцї demnї de nuтеле ші inima Negрілор, aŭ trebuit sъ protene ші eї ku кълduръ коmmuна Кътпулунцеанъ.

Xpisoaвеле kommuneїînsъ, sinгuрuл nostpu Magasinŭ nentpu ачештї secoлї, de ла 1290—1550, sunt muте: Пънza орашулuїînчепе ku xpisoвuл luї Мірчеа II, din 1559. De ачеea ші noї treчет penede neste un secoлŭ ші жuтъtate; ші de ла Мірчеа I venim ла Мірчеа II, desnpe каро vommŭ vorbi în ачестŭ Kaпitoлŭ.

www.dacoromanica.ro

Мірчеа II оккъпъ тронъл Ръмъніеї, пентрѫ пріма оаръ, ла 1546. Еллѫ ера фіілъ лъї Міхаіл III (Міхнеа челлѫ ръѫ); ші ачеста, фіілъ лъї Драчеа Арнашъл, din Мъпешті, каре se трьцеа din фамілліа лъї Danѫ Basaraбѫ, фіілъ лъї Negrѫ; аша dap, Мірчеа II е непотъл лъї Мірчеа I ші strъпепотъл лъї Negrѫ I.

Istoria îi deskріе ка п'ъп Domnѫ кръdѫ ші tiranѫ: кѫ аверіле ръпite de ла боерії intріганцї pidika бisеріčї ші кръčї. Не чеї таї тъліцї Domnї, пѫ атът карактеръл лор зъпцеросѫ, кът intріцїле боерілор пентрѫ domnie, її фъкъръ кръzї ші tiranї: astфел stъtъръ Влad IV ші Мірчеа II, Міхаіл III, фѫ преп ѫmit de боері челлѫ ръѫ, пентрѫ къ фѫ бічіъл хоцїілор ші ал абѫzѫрілор. Din пъмъръл ачестора este ші Padѫ de ла Афѫмацї, а кърѫіа траціkъ moarte e azї кѫnoskъtъ tatъror.

§

Мірчеа II, tpimisѫ de Поартъ în Transylваніа în în доъ pîndѫрї [1]), se ѫркъ în Apdeallѫ пе ла Дъмбовіцъ (пе ла Оръцїі), ші їшї лаsъ пеbasta ші копіллъл în Кътпѫлѫнгѫ, ла 1552.

Ачі Doamna Кіажна ші фіілъл еї Петрѫ арѫпкаръ фѫndamentъл ѫнеї бisеріčї, пѫmitъ пъпъ azї бisеріка Domneaskъ.

Desupe ачеasta neînkredinцеasъ атът xpisoaвеле ачестеї бisеріčї, date de Doamna Кіажна зъптълѫї stabіліmentѫ, кът шіînskріереа de d'asѫпра ѫшеї бisеріčеї din tindъ, каре sѫnnъ аша:

"Бisеріка s'a zidit din temeліе de ръпosata Doam-
"на Кіажна, а ръпosatълѫї Мірчеа Bodъ, ші de фіілъл
"еї Пътрѫ III, ла леатъл de ла Adam 7035.„

Ачестѫ anѫ (7035) корръзпѫnde кѫ anъл de ла

[1]) La 1550, kontra лъї Martinusius, ші ла 1552, пенту restabіlirea фіулъї лъї Zaполіа, пе тронъл пъмінцілор лъї. Istoria D. Ф. Aaron.

www.dacoromanica.ro

Xpistosĭ 1527; însъ, пе тропъл Рътъниеĭ, фігъра, ла 1527, Domnъл Padъ VII (a doa domnie); аша dap, în локъ de 7035 катъ sь фіе 7060, каре пе dъ токтаĭ анъл 1552, че пе рекіатъ a doa тречере a лъĭ Мірчеа II în Transylваніа [1]).

Xpisoaвеле бісерічеĭ domneштĭ îndpenteazъ ші елле ерроареа ачеasta: înтр'ънseле афлът пропріетъціле ші прівелецеле бісеріцїі лъĭ Мірчеа II.

Пропріетате a ачештеĭ бісеріцї ераĭ локъріле коммъneĭ карі, ла 1552, ераĭ дешерте; прін ъртаре, пропріетате a Domнілор, ка локалъ ал ървелор.

Ачеste локърĭ sъnt челле ъртътоаре:

Локалъл пе каре staĭ каселе Воровеанълъĭ къ гръdina îmпреъnъ, ші жъmътate локалъл каселор D-лъĭ Antonъ Павелъ. Asemenea ші tot рънdъл de каse ші бъtiче (пръвъліĭ) de ла Ъріанъл пънъ în канъл піецїі, челле din міжлокъл târгълъĭ, dъne лънгъ гърліцъ.

Ачеasta пе аратъ къ, ла 1552, ченtръл орашълъĭ era пелокъit, локалъл ачеsta фіind konserватъ de маціstрацїі коммъneĭ пентрь лърціреа stрadeĭ прінчіпале, ънde фігъра Кръчеа ші Піацa жъръмътънtълъĭ, ші пе алле къріа доъ латърĭ se pidікаĭ локъінцеле notaвілілор ші алле Жъdецілор.

Аша dap, ла 1844, era къ dpentъл a se дърътa каселе шї пръвъліile înълцate пе локалъл бісерічеĭ domнецтĭ: къ modъл asta, лърцindъse stpada лъĭ Negрь, s'ap фіînфрътъsецатъ мълт капітала Мънtічелълъĭ.Însъ, Отъл пропъне ші Черъл disnъne...

Ла 1800 челле маĭ мълte edіфіче (саĭ караче съ ле zік маĭ біне), dъne локалъл бісерічеĭ domнештĭ, eраĭ sъніĭ (пръвъліĭ portatiве [2]).

Жъdецїі din timпъл реціmълъĭ фанаріotікъ, прін in-

[1]) Asemenea e фалчъ ші data репарърїі ачестеĭ бісеріцї· inskripціа zіче 7220 (1712), sъб Nikolae Mавrokordatъ; кънd ла 1712 domnea Brînkoвeanу.

[2]) Kartea Isпръбnikatълъĭ din 1800, Martie 22, sъbskрisъ de Isпраbнічїĭ *Ioan Kostandin* ші *Ioan Брezoianъ*, кътre ex Jъdecцї Цеорцїе Бъ-

www.dacoromanica.ro

флъінца лор ла Пъргорї, îшїînsъшіръ mълте локърї din ачестъ локалъ ал бісеріческї domneштї, прекът вommъ аръта ла локъл съъ.

Azї, în фine, бісеріка domneaскъ пъцінъ фолосъ траце дъпе ediфічеле че se pidікъ пе ачестъ локалъ istoрікъ.

Прівелецеле бісеріческї domneштї, аккорdate еї de Мірчеа ші de sъccessoріі лъї, ераъ ачестеа:

Преоціі ачештіі бісеріческї ераъ skъtіцї

De trîbъtъл преоцескъ ші de плокопъл влъdiческъ, кът ші de toate pîndъеліле коборîte de ла Mitрополіе;

De Oeрітъ, diжmърітъ, вінеріческї, къmінърітъ, etc;

De таksa лецізітъ пентръ оі, pîmъторї ші stъпї.

"Фіе-каре din чеї треї преоцї аї бісеріческї лъї Мір-"чеа Bodъ съ фіе skъtіцї пентръ 80 pîmъторї, 80 de "stъпї, ші 100 оі [1]).„

De патръ лъde (indibizї), къ печетлъірї domneштї de ла Bistiepie.

"Ачештіа se факъ dapъ бісеріческї în фолосъл преоцілор [2]).„

În фine, Doamna Кіажна фъndъ ші o skoалъ рътъneaскъ de бъецї, sъb nъme de Skoала domneaскъ, ал кърія профессоръ рътънъ ера плътіт de ла Mitрополіе.

Skoала ачеasta фігъръ пънъ ла фінітъл secolълъї XVIII, tot къ ачеллашї nъme, пе локалъл гръdineї Bopoвeanълъї [3]). Пе ла 1801, sъb Міхаї Sъцъл, Dъmitръ Pъsetъ, фъndatorъл skitълъї Мъркълештї (Флътъnda),

---

zoiaпу, Sterie Постелникъл, Dъmitrake Гіока ші Kondikaръл Kostandin (tata Съълeaski) пентру регулареа локурілор бісеріческї domneштї. — Оріцinaлъл, ла D. Чоланъ

[1]) Хрісобъл лъї Міхаї Syцу, din 1792, Февр 15, unde se борбеште ші de хрісобъл лъї Алек Insilant, din 1776, Февр 24, кум ші de ал лъї Мірчеа II, din 1552, kari ambe s'aъ pъnъs de *pesmipiцe* ші *roane*.

[2]) Хрісобъл лъї Kost Motъz, din 1793, Маї 22, ші хрісобъл лъї Цеорцие Ханцерлиу, din 1798, Іуніе 5.

[3]) Kartea Isnръbnikatълъї din 1800, Martie 22.

www.dacoromanica.ro

стрътитъ скоала domneaскъ întр'алтă локă, мърind salaріла профессорилă кă 20 de талере, прекăт вommă аръта ла капітолăл XII [1]).

§

Каре ера întпърцірса коммăнеї noastre în секолăл XVI?

Ші каре ера попăлаціа Кътпăлăнцеанъ între 1500 ші 1600?

Чеа d'ънтъіă întребаре п'о пătem deслега кă сігăранцъ: поate къ întпърцірса ьоммăнеї de сăб Mateї Бassaрабă съ фі esistat ші сăб Мірчеа II; însъ нічї ăн documentă din къте nossedăm nă ne întkredinцeazъ despre ачеasta; iap tpadiцia dъ diн ăтерї.

Чеа d'adoa întребаре însъ о deслегăм кă tpadiцia ші кă Istopia.

Фанăлăл челлă маї сігăр каре съ не kondăкъ în dedaлăл astăї секолă, че е пентрă istopia noastрă чеea че аврора пентрă zioъ, фанăлăл nostрă аічї sănt inскріпціile біserічілор, ші рăїполе каселор din сăбăрбіile pespektіве алле Кътпăлăнгăлăї.

"Măлцimea рăinелор de kase ші de біserічї, întр'ăn sată орї четате, zіче ăn скріitорă францесă каре a stădiată Antikitatea, este о провъ валабілъ (temeinікъ) desпре мърімеа попăлаціеї ачеллăї локă. Рăineле Палміреї, ші форма stілăлăї ediфічелор еї, îцї аратъ, кă аппропіере, пăтърăл локăіторілор ачестеї четăцї фаїmoase, ші епока esistinцеї ші фăndъріі sadле[2]).„

Din inскріпціile ші stілăл біserічілор din Кътпăлăнгă, афлăм къ челле маї îmпопăлате сăбт-ăрбіі ă фost Рăтънії ші Скеіă. Съnt Цеорціă ші Маріна,

[1]) Сăб Фанаріоцї, афарă de сăта de дей de ла Mitropolie, Daskъ лăл ăвеа ші къте о пара не сăптъмăнă de ла tot kollăлăл, ne каре ї о addăчеа pegăлat Lănă, кăînчепăтăл сăптъмăнеї, кănd бъатăл mergeа ла Daskълă кă *nanakida* ін сăбцюзъ.

[2]) Volnev.

www.dacoromanica.ro

Валлеа ші Фundeнії, sунt патріархії бісерічілор Кътпулунене, în цірул християн се грънаръ локуінцеле оаменілор, ка копіі împreциврул унуї мошъ.

În secolul XVI афлъм în Кътпулунгъ популація креськъ фоарте мулт: кучї, între 1500 ші 1600, se pidikaръ бісерічіле Шъбештії[1]), Попа Савъ[2]), Скеіъ[3]), Брадъ, Малъ de sus ші de жосъ.

Ла Брадъ н'афлъм нічї о inskripцie. Ле піетріле мортînтале фігureasъ date dintre 1500 ші 1600. Tradiцiaînsъ sune къ ла Domnul Міхаї (Biteazul) бісерика se pidikasse пе рунеле алтеї бісерікуце de лемнъ, "пъръsitъ de анї пенутъраці, ші фъкутъ din времї бъ-"трънe, кам дune ла Negru Vodъ.„

§

Черчетъnd sуt-урбіile Малъ de sus ші Малъ de жосъ, кънd ку вisitapea Скітулуї Чокану (în 1854), афларъм, атът din хрisoaveле Мъллуренілор, кът ші din sunseле мошілор, къ Брадул аре, într'adeвъръ, o antikitate mare, фіindînцлцатъ astъ бісерікъ кам din secolul XV.

Съ лъsъm съ ворbeaскъ tradiцiaînsъші.

— Веке съ фіе бісерика astъї satъ (Малъ de sus)?

— Веке ка ші satul.

— De мулт s'a кокоцат satъ ъsta аічї?

— Da чine поate шti? Чеї карі ар шti sînt християнъ astъzї!

— Аша е; dar пънъ a nu se фаче християнъ, omul ворbeшte: sune неамулуї съъ пъцірile ші суфферінцеле луї ш'алле пъріцілор съї. Sunt бътрънї мулцї în satul ъsta?

— Sînt.

---

[1]) Фundatъ пе ла 1550, ші renaratъ ла 1739.

[2]) St Nikolae din târgъ, pidikatъ пе ла 1570, ші renaratъ ла 1670.

[3]) Între 15'0 ші 1600. Se zиe къ în перетеле altarului s'ar фі zidit o piatръ de mormântъ, ку data dune ла Nerru. D'o фі adeвъrat, Skeiu are o esistinцъ de бр o чинчї saŭ шase secolї Kum a suferit nvoul ktitorŭ съ se înrrone niшte піетре аша de бътрune? D'o фі presidat ла renarare. Domnu Бykur Попи e kulnabilŭ кътre istorie d'asemenea indiффerinцъ...

www.dacoromanica.ro

— A! eatъ логофътъл Satълъї!

— Eatъ въръ Sъndъкъ!

— Ъsta, domnъle, mtie mъlte! Пе еллъ въ'л întreбї: e plinъ ka ъn stъnъ... Sъ bezї къm îї toakъ гъра, ka o sфîрлеasъ!

Логофътъл satълъї Малъ de sъs e ъn бърбатъ între 40 ші 50 de anї, nъmit Dъmitrъ Sandъ. Колоареа фецеї salle e брънъ, ші тръsъріле лъї sъnt бърбътештї ші регълате: окіъл de Аквілъ шї кіка de Леъ; ъn капъ de Pomanъ пе ъmerї de Dakъ; ъn adeвърat фіiъ ал mъnцілор.

— Бъnъ zioa! zisse tpiбъnъл мълъреanъ.

— Mълцъmim dъmitate! ръsnъnseiъ.

— Domnъ întreaбъ, zisse ъnъл, de кънd e satъ ъsta?

— Апої, nъmaї de вр'о natpъ sъte de anї.

— Ші de ъnde штії? îл întreбaiъ.

— Dъnъ ъn xpisovъ бътръnъ, каре e de ла-Bintілъ Bodъ (1532—1534).

— Апої nъ e векіъ: nъmaї treї sъte de anї!

— Аша e;însъ Малъ de sъs e копіллъл Малълъї de жосъ; ші ачesta e рънтъ din tълnina Кътнълнгълъї, îmmълцindъ-se oameniї преа mълт în ораш.

— Ші че певое авъръ stръmoniї dъmneaвoastръ sъ se ърче п'aste dealърї?

— Neamъл nostръ se traце napte din Skeenї, napte din Оларї ші Рътънї. Stръmoшїї noштрі локъіаъ odinioaръ îmпрецїъръл бiseрічеї Брадъ, каре п'atъnчї se nъmea Бiseрiка din малъ, фiind ашezatъ пе dealъ. Кънd къ Търчїї de sъб Мірчеа Bodъ[1]), snъnea ъn moшъ (каре аъzisse ші еллъ de ла ъn алт мошъ) къ stръmoшїї noштрії (Бърештї, Огарї, Diцої, Фоканї, Окештї, шчл.) se desлiніръ de tълnina бътръnъ a oраш-лъї, ші se petrasseръ tot пе moшia пъpinteaскъ; dap

[1]) Bezї Aktъл Maцistratълъї din Sas Себешъ, de kare am borbit ъn ideile Preliminare.

www.dacoromanica.ro

маĭ supe deaлуpĭ, маĭ ла адъnostŭ. Ле плъкуръ локул пе каре е azĭ ашezat Малу de жosŭ, ші nusеръ парул satулуĭ, numitŭ Окештіĭ Мъluреnĭ. Окештіĭ bine de ла Океа, маĭ тареле satулуĭ, каре se nusesse în фрuntea прібецілор, ка пъsторул în капул târшеĭ; iap мъluреnĭ, supe addучере a minte a biseрічеĭ Малул (Браду), unde era църîna мошілор лор.

— Saŭ noate se nъmi astфел кіар de ла aste малуpĭ, пе карі se ашezaръ чеĭ din фамілліа Окештілор?

— Noate; dap tot маĭ bine bine ла sokoteaлъ чеелалтъ...

— Dap de че s'o фі zisŭ Океа бътръnул мошŭ?

— Se bede треаба къ авеа окĭ de Вултурŭ мошул nostru!

— Токтаĭ аша! observъ un sъtcanŭ. Nu bezĭ tu, тъ, къ тоцĭ ъĭ din Океа аŭ окĭ марĭ ші грozoшĭ? Паркъ te фертекъ, паркъ te deoakie кund se uĭtъ ла tine. Аша е d'alde попа Опчоіул Океску, din Малу de жosŭ, ktitorul bisерічеĭ челлеĭ nuoъ.

— Dap satul ъsta (Малу de sus) кund s'a фъкут?

— Auoĭ, dunъ suussa мошілор, nu multu dunъ intemeiepea Окештілор мъluреnĭ: îmmulцindусе prea multu oameniĭ în Малу de жosŭ, треĭ мошĭ de ачі (pammupe din мошул Океа) se trasseръ маĭ ла deaлŭ, tot пе мошіа орашулуĭ, пе noiana asta. Astфел Малу de sus ажunse a фі o vetate, unde se тръцеаŭ тоцĭ чеĭ din Малул de жosŭ ла невоĭ грелле, în timnĭ de pesmipiцe (de Търчĭ ші de Тътарĭ). Din ачештĭ треĭ мошĭ, карі фъкуръ ші bisеріка satулуĭ[1]), пе трацем noĭ тоцĭ.Însъ ші ачеĭ треĭ мошĭ, аĭ ът se îmmulціръ ші дъншіĭ, în кът se întinseръ ші еĭ маĭ înколо, tot пе мошіа орашулуĭ, фортъnd алте sato, прекум, Бъгеа-Окештіĭ,

[1]) De лемнŭ toatъ. dunъ stilul бекиŭ, kamnanatorul s'a vekat numaĭ de бр'о tr.ĭ-zeчĭ de anĭ d'asupra bisерічіĭ O rekomandъm amatorilor de kvriositъцĭ ші antikitъцĭ, nentru simnilitatea eĭ. La rekeamъ nrimĭ sekolĭ aĭ Kreuttrusmulvĭ, kund bisерічile eraŭ simnte ka Anostolĭ'

www.dacoromanica.ro

каре odiniоаръ se zîчea mахалаоа Кзреларілор. În зрмъ, tot îmmзлцindз-se oameniї, se фъкзръ sateле Апа-Зъратъ, Бзгеа-Хзмелі ші Вішоізл. Апої venіръ ші Рзмъній de dinколо (Арделені), пе карі nevoіле (фоameteа) її sіліръ a se statopnічі пе мошіа орашзлзї. În sкзрt, toцї ъштіа, Мълзрені ші Вішоені, ззntem копії аї моштенілор Кътпзлзнцені, (Sкeeno-Рзмъній) раттзре din тзлnina гроasъ a Кътпзлзнгзлзї. Пробъ къ né траце din моштеніі Кътпзлзнцені ззnt кззкренііле че авем în Sкеї ші în Олярї: фаміллія Зъвзїкзлзї se траце din мошзл Фоканз. Ўite, лівadea aea d'аллътзреа e дързітъ de мошії пошtрії Sф. Цеорце din Рзмъній: se вede къ stъпъпзл локзлзї a mзрit фъръ моштеніторі, ші a лъsat локзл віsерічії Сф. Цеорце, зnde zaче църpîna stръмошілор пошtрії. Аколо e ші помелікзл nostрз, ла St. Цеорце.

— Dap Чоканзл (sкitзл) de чine sъ фіе фъкзт?

— Апої, фіind къ este пе мошіа орашзлзї, ші în аппропіере кз sateле astea, tot de вр'зп мошз d'aї пошtрії: în лінзъ de копії, a фъкзт sкitзлецз ъsta, ші 'л-aînzestpat кз пъртічіка лзї de локз.„

Din челле арътate конкidem:

I. Попзлаціа Кътпзлзнгзлзї, întpe 1400 ші 1600, era destзл de nзмероasъ: пробъ, мзлцімеа рзінелор de кase din sзбзрбііле Sкeiзл ші Рзмъній; ші petpaцереа Окештілор ші челлор лалцї моштені Sкeeno-Рзмъній пе deаллзріле dзne мошіа Орашзлзї, пентрз маї мзлтъ коммодітate ші фачілітate a esistinції. Поate ші фріка de барбарї sъ фі фост o кazзъ a petpaцерії Окештілор, пе deаллзріле зnde sзnt azї sateле Маллзл de sзsз ші Маллзл de жosз; însъ, кз petpaцереа Барбарілор din Царъ, зрмá sъ se кобоаре ші Еміграцції Sкeeno-Рзмъній ла вetреле лор, în sзбзрбііле pespektіве; еїînsъ ръmasseръ локзлзї пъпъ azї. Ші іаръ, дака de фріка Барбарілор se petpasseръ Окештії пе deаллзрї, de че nз se petpasseръ atъnчї,

www.dacoromanica.ro

ла ачестѫ адъпостѫ, ші чеї лалцї моштенї Кътпъленцепї, атерінцацї де о потрівъ де фъріа барбарілор? Поате къ ші ачештіа s'аѫ ъркат пе деалърї ші плаіърї, ші дъпъ ретрацереа барбарілор аѫ коворът іар ла кыбъл лор, în Кътпъльнгѫ. Дар Окештії ші чеї лалцї моштенї де че ръмасseръ тот пе деальрї фъндъ ъпд sate пъоъ? De ъndeînцлецетѫ къ маї мълт îмплецірea локъіторілор de кът фъріа барбарілор аѫ determinat пе Окештї ші конsoцїї лор a se petpaце маї sпре деалърї, маї ла ларгѫ, маї ла лібертате, маї ла sігар desпре Фоаме ші Барбарї.

II. Мъллъреніїпъsъnt stpeinї venetiчї (Арделенї ші Олтенї), гоніцї din sateле лор de фоamete, de барбарї, орї de контрібъцііле челле грелле алле ачеллор timпї крітічї, ші пе карі venetiчї коттъна, прin representaцїї еї, 'і a фъкъt клъкашї пе мошіа Орашъльї, кьт претіндѫ D. D. Deпъtaцї аї моштенілор; чі sъnt Skeenї ші Рътънї, фрацї бъпї къ актъалії моштенї. Ші eatъ къbinteле noastpe:

1-іѫ. Sъtenії din Рътънія мікъ, че еміграѫ ла Балканї орї ла Карпацї, de фріка de барбарї орї de îмпілъріле Гречілор, пъ пъteaѫ шedea мълт în коттъпеле лібере мъntene, нічї ка oasпецї, нічї ка інкорпорацї къ четъценіі чеї ліберї: фіind-къ пропріетарії дъпе мошііле кърора фъцеаѫ її рекламаѫ ла Гъвернѫ, ка ъn dpeптѫ ал лор[1]); ші îndatъ se tpimiteaѫ Гопачї дъпъ еї, карі її addъчеаѫ ла ърта лор. Пробъ, Хрisовълѫ лъї Матеї Bassapaбѫ, din 25 Maptie, 1633, desпре каре вотт ворбі пе ларгѫ în капітолъл ъртъторѫ.

2-леа. Desпре Арделеніі фъцїцї din Transylвania, de фоamete ші de жъгъл de ферѫ ал Ъngъpъльї ші ал Sasъльї, ші адъпостіцї în коттъна noastpъ în діффеpite епоче, потѫ D. D. Deпъtaцї прова́, къ акте аstentiче, епока venipії лор în коттъпъ, ші dpeптъл

[1]) Цъranъл фund o bitъ de mъnkъ a proprietaryлъї

www.dacoromanica.ro

de stъпъніре че л'а авът асъпръ-ле коммъна, секолї інтреці? Dap нічї інсъшї D. D. Deпъtaці, ші мълцї din моштені, пъ пот проба azї нічї ценеалоціа неамълъї лор, нічї дрептъл къ каре possedъ аверіле лор. Baзеле аргъментелор лор sъntînskpiseле de apendape алле мъцілор de ла 1780 інкоа, ші Реціstреле Рънташілор de ла 1824, ъnde фігъреazъ мошіі ші консъценіі моштенілор Кътпълъпцені, ін пъмеле кърора Жъdецъл къ Пърграгії apendaъ Мъпції, ші pediцеaъ toateînskpiseле пъбліче а ле коммънеї; інсъ кіар aste аргъmente sъnt ін контра лор, къm вомм арътá ла локъл съъ.

Ші къm Пърграгії ші Жъdецїі, dintpe 1400 ші 1800, пъ'шї assiъъраръ еї, къ інskpise саъ Хрісоаве, дрептъл лор de стъпînіре асъпра stpeінілор пріімицї ка клъкашї пе мошіа Орашъляї? Кънd челлъ mai мікъ обіектъ de кътпъpape орї de вînzape ал лор їл assiгъраъ къ інskpise дъпе toate формеле...

Ші, ін фіне, дака Мъллъреніі sъnt клъкашї, къm о pretindъ D. D. Deпъtaцї, къm її рекъпоскъръ дъmпеалор прін інskpisъ, ін доъ рîndърї, (ла Апріліе ші Маї, 1855) ка моштені Кътпъляцені, къ дрептъ ла фолоaзеле коміпъпеї? Din конвінкціе орї din вікленіе о фъкъръ ачеasta? Dака е din конвінкціе, требъеа s'o факъ din капъл локъляї.

Destъл атъта ачі.

Am attinsъ ін треччере коарда ачеasta ка о інтродъччере преліміпаріе пентръ Капітолъл XI, ъnde вомм арътá пе ларг каъзеле прочеъляї моштенілор Кътпъляцені пентръ venітъл мъцілор Коммъпеї, къm ші каъзеле прелъпцірії ачештеї жъdекъцї ін кърsъ de 24 de анї...

www.dacoromanica.ro

КАПІТОЛУ VI.

КЪМПУЛУНГУЛ СУБ МАТЕІЎ БАССАРАБЎ.

Шербанъ I, Mateiŭ I, Kostandin I, Шербанъ II ші Konstandin II сунт, în секолул ал XVII, ніште лъчеферї de naţionalitate ші de independinţъ, карі se певоескъ îndeşert a pissini негуреле склавієї noastre політіче ші soţiale!

Фіе-каре din domniї Бассарабї нумінцї маї сус лъssaръ къте o пацінъ de аорŭ în Istoria Патріеї лор, ші къте un monument în Кътпулунгŭ саŭ în Мъшчеллŭ: тоцї аŭ фостŭ патронї zелошї аї комунеї noastre.

Міхаї Biteazul ші Шербан I, ку оккасіунea реîntурпъріі лор тріумфале din Брашовŭ (ла 1599 ші 1603) pidікаръ кручї марї de піатръ în drumul de ла Кронштадŭ спре Кътпулунгŭ: din аcesteaune e-sistъ, (прекум чea din Dragoславелі, de лїнгъ Бісерікъ); алтеле s'аŭ дърматŭ de timпŭ орї de Барбарї.

Шербанŭ Kantakuzinŭ, афаръ de кручea de лънгъ Biena (1683), pidікъ ші алтъ круче ла скелла Dragoславелі, în memoriaînвінцерії Osmanлїїлор суб мурії Bieneї[1]).

Брънковеanул фу унул din Ktitoріі monastipiї луї Mateї din Кътпулунгŭ, кум ші ал monastipiї Katoдіче tot de аічї, dotъndŭ пе amîndoъ ку проприетъцї ші прівілеце.

Челле шаї мулте кручї de піатръ din капітала Мусчеллулуї, ші dune тошіа Кътпулунгулуї, кум ші

[1]) În ea se pomenesce-ші de фачerea унуї podŭ peste ana Dîmбовіца, ла întурnarea luї Шербанŭ de ла Biena.

www.dacoromanica.ro

din tot Мѫшчелѫл, datъ din secolъл XVII; maĭ allesŭ din timniĭ лѫĭ Dѫka, Гіка, Mateĭ ші Брînковеанѫ.

În aveștŭ secolŭ se pidikaръ în Кътпѫлѫнгŭ mѫlte bisericĭ; iap celle vekĭ se repararъ máĭ toate, adъorîndѫlise tѫrлъ de zidŭ d'asѫnpa, ші altapŭ în formъ de semi-черкŭ, dѫnъ stilѫл грекŭ.

Biseріка Sîntѫлѫĭ Ілie se pidikъ ла 1620, ші фѫ repapatъ ла 1771.

Sînta Treime, ла 1732, ші repapatъ ла 1780.

Monastipea, ла 1635.

Monastipea лѫĭ Mateĭ I din Кътпѫлѫнгŭ.

Înînskripţia aveшteĭ Monastipĭ aфлътŭ къ, dѫnъ фѫndapea bisericiĭ domneшtĭ a лѫĭ Negpѫ, ла 1215 (6723), ea фѫ sѫrnatъ de ънŭ кѫtpetъpŭ ла 1628, s ві Алексandpѫ Іліаш; ші stette pѫinatъ шante anĭ.

Ла 1635, Mateĭ I prefaче biseріка de mipŭ a Negpілор în monastipe de къллѫгърĭ (кіновіе), tot ne vekea temeліе, ші tot кѫ nietpіле biseріčiĭ лѫĭ Negpѫ, împlinind linsa кѫ nietpe ші къръmizĭ pomane din pѫineле Жidaveĭ[1]).

Prînъл Egѫmenŭ ал monastipiĭ фѫ Melxisedekŭ, kape se vede desinatŭ în tinda biseріčiĭ, ла dpeanta notpetѫлѫĭ boepѫлѫĭ Panъ Kostieskѫ. Бъцѫл (кîржа) пъstopieĭ лѫĭ Melxisedekŭ (de abanosŭ, formatŭ din tpeĭ бѫкъцĭ, legate кѫ veріцĭ de apţintŭ) e înfintŭ лъngъ tponъл destinatŭ nentpѫ шedepea Domnѫлѫĭ în bisepikъ. Se ziче къ i s'ap фi datŭ deînsѫшĭ Mateiŭ, în zioa d'ънtъiŭ a Egѫmenieĭ salle[2]).

Tot atѫnчĭ se pidikъ ші tѫpla de kampane, kape se repapъ ші se transфormъ ла mіжлокѫл secolѫлѫĭ XVIII.

Mateiŭ dotъ monastipea sa din Кътпѫлѫнгŭ, ka ne toate celle фъкѫte de dъnsѫл, кѫ moшiĭ, bii, царіні, opnamente skѫmne, ші bestminte grelle biseріčeшtĭ[3]).

[1]) Bezĭ Nota A. — [2]) Bezĭ Nota D. — [3]) Bezĭ Nota C.

www.dacoromanica.ro

Маї мѫлцї Domnї ші партікѫларі търіръ авереа monastiрії кѫ мошіі, віі, цігані, etc [1]).

Аічї se паште o întrebare:

Batra monastiрії лъї Mateiŭ, anѫme Гръdiштea, пе локалѫл къріа фігѫраръ атъцеа секолї мѫнічіѫл Ромъла ші Ромѫла коммѫнаръ, прін че міжлокѫ dеbeni-ea пропрietate мънъstireaскъ? O dърѫі коммѫна monastiрії, орї Mateiŭ o кѫмпъръ de ла коммѫнъ saŭ de ла алтѫ чінева?

Локалѫл Ромѫлеї, ръмъind локѫ domneскѫ dѫнъ stръмѫtareа Ромѫлеї пе локалѫл Кънпѫлѫнгѫлѫї de azї, s'a дърѫit de Negрѫ saŭ de Мірчеа вре ѫнѫї osteanѫ беллікосѫ, de ла непоцїї кърѫіа 'л-а кѫмпъраt Mateiŭ, ші 'л-а фъкѫt dарѫ monastiрії salle din Кънпѫлѫнгѫ [2]).

##Înпърцїреа коммѫnei sѫб Mateiŭ I.

Пънъ ла Mateiŭ, пѫмеле ші чірконферінца ѫбѫтѫрбіілор Кънпѫлѫнгѫлѫї пѫ ne sѫnt кѫnoскѫte, лінsindѫ-ne орї-че dokѫmentѫ, пѫблікѫ saŭ прівatѫ, desльшitopѫ nentрѫ aчeasta.

Sѫб Mateiŭ, коммѫна eraînпърцїтъ în sѫбt-ѫрбііле ѫрмътoare:

Skeiѫл [3]),
Валлеа [4]),
Mapina [5]),
St. Nikолae din sѫs [6]),
Брadѫ),
Попа Saввѫ [8]),

[1]) Bezї Nota *H.* — [2]) Bezї Nota *F.*

[3]) Nѫmit astфel de ла Skeenї.

[4]) Dѫnъ Въльчеллѫл че kѫrue прin oraшŭ, de ѫnde-ші biserika de лѫngъ потропонѫл Kрasanŭ 'шї a лѫat nѫmele de Валлеа.

[5]) Dѫnъ хramѫл biserічії.

[6]) Idem ", "

[7]) Dѫnъ ѫn брadŭ фoarte бekiŭ, din kѫrtea biserічеї, къzѫt ла 1821.

[8]) Dѫnъ фѫndatorѫл biserічії din kanѫл търгѫлѫї, kare se ziче ші St. Nikолae din търгѫ.

www.dacoromanica.ro

Търгъл [1]),
Марцінеа [2]),
Попа Стоїка [3]),
Попа Іене [4]),
Ст. Цеорцій [5]),
Маллъ [6]).

Astъ îmпърціре a esistat astфел пъпъ ла Регъlamentъ.

Кът desnpe întindepea saъ чіркопферінца sъбt-ърбіілор, ачеasta nъ o штim de sirър: кънчї ъп орошанъ dintp'o desnърціре плътea adesea трібъtъл în алтъ desnърціре; ъnii se stръmъtaъ, din фелъріte каъse, din sъбtърбіілъл Skeeanъ în челлъ Romanъ, ші vice versa, фъръ aînчetta къ toate astea a фігъра în рецістреле sъбърбіілор natale. — Фіind-къînsъ sъбt-ърбііле se пъmiaъ dъnъ бісерічї, фіе-каре desnърціре se sфіршеа аколо ъndeînчепеа чеелалтъ бісерікъ: къ modъл ъsta noate афла чіне-ва, къ anпроніере, марцініле фіе-кърія desnърцірї în secolії XVII ші XVIII.

Sopцentea авъцiілор

лъї

МАТЕІЪ БАССАРАБЪ.

Mateiъ Бassaрабъ a фъкъt, еллъ sinгър, 40 de monastipї, din карі чеа d'a natpъ-zечеа e Sъpindaръл.

Къ че фъкъ ші dotъ Mateiъ 40 de monastipї?

Domniї dintpe Negpъ ші Мірчеа пъtъръ dota бісерічіле ші monastipіле лор къ тошії din локъріле dom-

[1]) De ла търгъл oraшълъї.
[2]) În koпrinsъл бісерічії St. Ilie, фіind d'o marцine a oraшълъї.
[3]) Дъпъ бр'ъп попъ къ inфлъinцъ, de ла бісерika domneaskъ.
[4]) Дъпъ бр'ъп попъ asemenea de ла бісерika Фъndeniї.
[5]) Дъпъ храmъл бісерічії
[6]) Фіind aшezatъ пе маллъгї.

www.dacoromanica.ro

пештї, фіindînкълокврї деперте întре 1200 ші 1400; кв те къ, ла 1428, Алексandрв челлв Бвнв, (ал Молдовеї) врънd а'шї dota monastiріле salле Бistріца ші Провata, требві съ квтпере тошії din ціnвтвл Neатцвлві, Свчеава, Іешії, шчл, de ла тоштенї че'шї stъпъпеав тотіоареле din nenomenite timпврї [1]).

Însъ кіар din secolвл XIII (1200—1300), sивнв хрisoавеле пі кронічеле, локвріле domпештї se дървisseръ máї toate пе ла боерї ші кълльгърї.

Кв atъt маї mвлт Мірчеа II ла 1550, ші Neагое ла 1512, пі Mateiв I ла 1633, ав требвit съ dotese бiserічеле лор кв тошії квтпърate de ла тоштенї ші de ла боерї. Лъsът пе тоцї, ші întребът пе Mateiв:

De вnde atъta бънetв, Мъріа Та? Пентрв konstрвіреа ші dotareea a 40 de monastipї (din челле de фрвnte în Цара Рвтънеаскъ) требвeskв міллioane; dap aste tresaвре de вnde?

Лв аї афлатв?

Însъ, пентрв афларе de atъtea tresaвре, требве вп порокв орбв, пе каре пв'л преа ав Прінцїї ші патрічії,înвъцацї a zіче ш'a se фаче . . . . . Ш'апої, орї кът de фортъпатв ар фі чіне-ва, пв поate афла atъta бънnetв în кът съ квтпере domпіа de ла Bisipї, съ o sвsціе dвпъ demnitatea еї, съ astвпе гвра intpiraнцілор ші netвлцъміцілор, съ коррвтпъ пе конфidenцїї inemічілор sъї, съ факъ dapърї domneштї ла алліацїї sъї, гратіфікърї пе ла Капії Оштірії indiцene ші stpeine, ші sъînaлце ші sъ dotese 40 de monastipї прінчіпале!!!

Лв аї фъквt sinгвр aчeste міллioane?

Tresaоріле se факв saв кв sвdoareа фрвнцїї, орї кв ръпірї ші атъцірї: кв міжлоаче onneste saв рвminoase.

Ви Domnв пв поate фі нічї коммерціantв, нічї indвstріалв, нічї apendъtopв, нічї банкерв, нічї кълтіваторв.

---

[1]) Маг. Ist Tom II, філа 40—50.

www.dacoromanica.ro

Аша dap, sorцentea авѫцiilор лѹї Mateiѹ катъ съ фie ръпiреа, атъцiреа ші отторѣл[1]).

Ші кѹ toate astea, istopia ni'л аратъ пе Mateiѹ ка ѹn Domnѹ dpentѹ ші nietosѹ (евлавiosѹ); кѹm seînфръцim aste доъ аѹtopitъцї kontpadiktopii, Рацiа ші Istopia?

Адеврѹл s'aînгропат кѹ Mateiѹ; ші Tpadiцia кѹ Istopia se баллoteasъ п'о mape de конжектѹрї. Dѹmnezeѹ ва жѹdeka пе Mateiѹ ка пе toцї....

Кѹ toate astea, пе de опapte sistemѹл феѹdалѹ întpodѹsѹ de Mixaї Biteazѹл, пе de алta moштenipea пърiцiлор сѹї Бassaрабї, пе de алta карактерѹл аварѹ ші лакомѹ ал ѹпор Бassaрабї (ка Брънковеанѹ), ачestea ші алteле аѹ пѹтѹт фаче пе Mateiѹ челлѹ d'ъnтъiѹ пропriетарѹ ші банкiерѹ ал timпѹлѹї сѹѹ. În цeпepe, епортеле авѫцiї, прiвate саѹ domнeштї, аѹ маї tot d'аѹна нiште sorцente компрometабiле репѹтацiеї Possessopiлор лор: къчї, кѹm ведем ші азї, чеї onnestї сѹnt обскѹрї ші поверї[2])....

Сборѹл Sîntѹлѹї Iлie.

Ѹn артiколѹ din dota Monastipiї лѹї Mateiѹ din Кътпѹлѹнгѹ este ші Сборѹл Sîntѹлѹї Iлie, каре se фаче ла 20 Iѹлie, пе локалѹл ачestеї monastipї.

'Naintе de 1633, astѹ сборѹ se фъчеа пе локалѹл Коммѹneї, în dosѹл бiseriчiї Sъntѹлѹї Iлie, каре а прiiмiт пѹтеле de ла ачestѹ сборѹ, ла 1620, кънd фѹ фѹndatъ de doї moштenї din сѹбт-ѹрбiѹл Марцinea: пробъ, пiаца d'аллътѹреа, пѹmitъ пînъ азї Оборѹл, (локѹл de вънzape ал вiтелор). Dѹпъ 1633, локалѹл Оборѹлѹї serві de локалѹ ал търгѹлѹї de бѹкate, че se фаче пе toатъ сѹптъмъна, Сѹмбѹта, în Кътпѹлѹнгѹ

Сборѹл St. Iлie a требѹiтѹ сѹ esiste шіînaintea лѹї Negрѹ, пе локалѹл Ротѹлеї. Мѹчеллѹл a требѹit сѹ

[1]) Bezї Nota J ші Nota M. — [2]) Bezї Nota

www.dacoromanica.ro

аїбъ ѹп сборѫ аппѹалѫ, пентрѹ скимбѹл în mape (en gros) ал обіектелор фелѹрite de мъпкаре ші îmбръкъminte. Ачестѫ сборѫ ар фі пѹтѹт девені ѹнѹл din челле de фрѹnte сборѹрї алле Рѹмъніеї, дака Мѹшчеллѹл ар фі авѹт о посіціѹне ка Бѹзъѹл саѫ ка Рѹмнікѹл-Вълчії; кѹ toate astea, înainte de Регѹламентѫ, ші маї аллесѫ înainte de Фанаріоцї, еллѫ ера ѹнѹл dintre челле д'ънтъіѫ сборѹрї din Рѹмъніа.

Негрѹ, кѹ стрътѹтареа Ромѹлеї пе локалѹл de азї ал Кътпѹлѹнгѹлѹї, стрътѹтъ ші сборѹл ачеста пе локалѹл din досѹл бісерічії Sint'-Ілie.

Традіціа спѹне къ, în timпї de emiграре ла мѹнцї, (de фріка Барбарілор) сборѹл ачеста се мѹта ші еллѫ пе плаіѹрї: астфел, în плаіѹл Дъмбовіца, este ѹп мѹnte кѹ ачестѫ пѹme (Sint'-Ілie). Ачестѫ мѹnte катъ съ'шї фі лѹат пѹмеле de ла сборѹл Ст. Ілie, че с'а фъкѹт къцї-ва аппї пе креasta лѹї, ші ѹnde máї тоцї Ромъніі din Дачіа Траіанъ катъ съ фі venit съ скимбе ачі обіекте лор de прima nevessitate.

Despre ачеasta neînкredinцeasъ ѹпînскрісѫ de вînzape, фоарте векіѫ, че есістъ în мъїніле ѹнѹї съteanѫ din Рѹкърѫ, кѹ ѹртъторѹлînцеллесѫ:

„Ші am бъѹт адълташѹл, ла сборѹл лѹї Sint' I„лie, аічї-сѹs, пе креasta плаіѹлѹї Sint' Ілie.„

Mateiѫ Бassaрабѫ мѹтъ сборѹл ачеsta дѹпе локалѹл Коммѹneї пе локалѹ Monastipiї, легînd în testamentѹл сѹѫ de donape[1])„ а пѹ плъті орошаніі ватъ de нічї ѹнеле din къte ар вінде орї ар кѹмпъра ла ачестѫ сборѫ".[2]) Кѹ toate astea, къллѹгъріі, къnd ле venea лор бine, пѹ se маї ѹita еї ла прерогатівеле моштенілор, чі лѹаѫ ватъ de ла кѹмпъръторї ші вънzъторї, ші кірie de ла негцъторї;însъ ші колцаціі моштенї пѹ'ї лъsаѫ съ se синцеаскъ, кѹт am въzѹт în капіт: III[3]).

[1]) Desпre ачеasta борбескѫ ші инскрінціле de sys din фаца monastirii

[2]) Bezi Nota E. — [3]) Bezi Nota G.

www.dacoromanica.ro

Лаînчепуцъ, venituл локалулуї пе каре se фаче azї sборул ачesta era neînsemnatъ; azї, anъ neste anъ, ла doъ mii de леї se бркъ фолоaseле луї. Ку banii ачeшtia, de ар фі ръmasъ sборул пе локалул комmунеї, s'ар фі фъкут mулте îmбунътъцірї ші mулте aжutoare Орашулуї ші sкънътацілор. Dака tot ку asemenea міжлоаче (ку ръпірї ші атъцірї) ва фі dotatъ Mateiъ челле 40 de monastirї але salle, апої... sуфферъ mулт репutaцiа M: Сале de dрeптъ ші onestъ.

XPISOBУЛ луї MATEIЪ

DIN 25 MAPTIE 1633.

În пînza орашулуї, ла No. IV[1]), фігуреazъ un хрisовъ ал луї Mateiъ Бassaрабъ, ку data din 25 Maртie 1633, прівitор ла Рumъnii ашezaцї în Кътпулунгъînnainte ші dупъ Domnул Алеksandрu Іліашъ. Чine'ї гоніръ пе еї din sateле лор? Барбарул орї Грекъ?

Алеksandрu IV Іліашъ a domnit în doъ рundурї, între 1616—1617 ші 1628—1630. Konsулtînd istopia, афлъm къ, ку патрu annї înaintea луї Ал: Іліашъ, adікъ ла 1612, (sуб Padъ XI) цара sуффереа mулт de Гречії Фанаріоцї ші Рumеліоцї, "карі o sуцеаъ ші o апъsaъ фъръ мілъ; ші нічї odatъ Гречії nu фуръ маї mулт апъраацї шіînкуpaцeaцї de кът în timпul domnirii ачestуї Padъ. De ачeea se ші фъку комплотъ sъ omтoape пе Padъл ші пе stpeinii venetічї; dap комплотул se deskoпeрі, ші Padъ nedeпsi фоapte aspрu пе боерї[2]).„

Ку патрu annї înaintea domnirii adoa a луї Алеksandрu Іліашъ (1624) афлъm în istopie o інкурцере фуріoasъ a Тътарілор în Рumъnia, "пе каре o пуs-

---

[1]) Bezї Nota B.
[2]) Ф. Aaron, філа 94, din Manualul sъу de Istorie.

www.dacoromanica.ro

"tiiръ еї пъпъ ла Олтъ, atъt de грozавъ, în кът 70 de "anї nъ s'a nъtъt Цара îndpenta [1]).„

În timnъл domnipiї a doa a лъї Алеksandръ IV Іліашъ, ші a лъї Леон ВВ (1628—1633) іар emmiграръ кълtiвatopiї кътпълъї; ші nічї atъnчї de фріка Тътарълъї, орї a Търкълъї орї aЧъmeї...

Съ askълтъm імпарціала istopie: noї noate sъntem преnъшї de парціалitate.

"Фіind-къ Алеksandръ IV Іліашъ,înкъ din domnia "d'întъїъ, лъsasse ъn nъme ъръtъ, Цара ера къ totъл пе-"mълцъmitъ de dъnsъл; maї къ seamъ кънчї dispрецъia "пе боерї ші aпъра преa mълt пе stpeinї; din "каре прічіпъ Поарta 'л-a mъtat ла Молдова, dъnъ "плъпцеріле боерілор; ші s'a tpimisъ în локъл съъ Леонъ, "фіiъл лъї Штефанъ Томша, Прінцъл Молдовеї.

"Aчesta, îndatъ че s'a sъit în Скаънъ, a пъsъ în "слъжбе o mълцime de stpeinї веніцї къ dъnsъл de ла "Konstantinopoл, ші a îmnilat Цара къ дъждії маї грел-"ле de кът пъtea съ ле плъteaskъ. Фіind-къ локъі-"topiї din прічіna aчeasta îшї пъnъstiaъ kaseле "ші фъцеаъ, Леонъ a îndatopat пе боерї ка еї съ плъ-"teaskъ dazdiiле цъpanілор.„

Прекъm aъ фъцit локъitopiї satелор întpe 1630 ші 1633, sъб Mateiъ ші sъб Леонъ ВВ, asemenea aъ фъцit ші sъб Padъ XI (1611—1615), nъmaї de дъждіile челле грелле къ карі îї îmnілаъ Гречії веніцї къ Domniї din Фанаръ.

Съ venim ла xpisovъл лъї Mateiъ din 25 Maptie, 1633.

Кълtiвatopiї кътпенї, кътре 1612, nevoiцї de îmnілъріле desnotiче a ле Гречілор, фъгъ ла mъnцї (în Карпацї saъ ла Балканї), în sъnъл коmmъnелор челлор лібере, indenendinte ші avъte.

Кътпълъnценії, osnitaліерї ка toцї Рътъnії în цепере, ші ка tot Рътъnъл ліберъ ші avъtъ în парте, Кътпълъnценії îmбръцішаръ пе фрацїї лор інфоptъnацї.

[1]) Ф Aaron, філа 97, din Manyaдъл съъ de Istopie.

www.dacoromanica.ro

În timпъл osпitalitъцiĭ (пе каре oaspele o плътiа къ mъпка брацелор лъĭ первоase), чеĭ маĭ mълцĭ din ачештĭ кътпенĭ seînкъскрiръ къ Кътпълъпценiĭ, фъкъndъse ъпiĭ цiперĭ аĭ ачestora, алцiĭ sокрiĭ, алцiĭ кътпацĭ. Легъminтele съпцелъĭ, ла oaменiĭ прiмitiвĭ шi пекоррътпцĭ, sъnt маĭ тарĭ de кът але intepeselор шi пassiъпелор тършаве. Nъoiĭ oaспецĭ deвeпiръ фрацĭ бъппĭ къ osпътъторiĭ: фрацĭ d'ачеллашĭ съпце шi intepese.

În timпъл domпiрiĭ a doa a лъĭ Ал. Iлiашъ шi a domпiрiĭ лъĭ Леонъ (1628—1633) Рътъпiĭ кътпенĭ emmiгръ din пъоъ къ ·грътmada лъ mъпцĭ шi пе ste Dъпъре; пapte din еĭ (поate konsъпценĭ къ emmiграцiĭ de ла 1612) вiпъ a se adъпosti tot în kommъna поastръ; шi Кътпълъпценiĭ ле даъ шi ачestora osпitalitate фraтерпъ ка челлор лалцĭ.

Къ toate astea, în secолъл XVII, ка шi în челлъ d'ал XVIII, o asemenea тape desпопъларе a кътпiiлор пъ пъtea фi прiвiтъ къ съпце рече пiчĭ de боерĭ шi къллъгърĭ (пропрietарiĭ чеĭ марĭ аĭ Moлdo-Рътъпiĭ), пiчĭ de Domпĭ шi Sълtaпĭ, (Протекторĭ аĭ Прiпцiпателор).

Аша dap, боерiĭ шi къллъгърiĭ, sъб Domпiĭ Гречĭ saъ sъб Прiпцiĭ .Гречiцĭ, se плъпцеаъ ла Поартъ kontpa Гречiлор, ка каъзъ a emmiгрърiĭ кълtiвatорiлор шi a desпопъларiĭ пропрietъцiлор лор. Поapta, de kompъtimipe орĭ de политiкъ, skotea пе Domпъл, орĭînфрîna лъкоmia шi intpiга Гречiлор къ Фiрmane фълцерътоape.

Кънdînsъ Domпъл ера Рътъпъ, ка Шервапъ I шi Mateiъ I, боерiĭ шi къллъгърiĭ se плъпцеаъ ла Domпъл лор, ла Аллеsъл Nацieĭ, kontpa apendъtорiлор шi фъпкцiоппарiлор asъпpitорĭ; шi Domпъл Рътъпъ askълta плъпцерiле Рътъпълъĭ, шi da dpeптate Рътъпълъĭ,înфрînъnd saъ аллъпгъnd пе апъsъторiĭ Рътъпълъĭ.

Mateiъ dap, dъпъ плъпцерiле боерiлор шi къллъгърiлор, tpimitte чiркъларе în toate орашеле шi sateле Рътъпieĭ, шi în пърцiле Търчieĭ ъnde ераъ emmi-

www.dacoromanica.ro

грацї сътенї, фуциці de апъзъріле Гречілор,înкъ din timпул domniпіі луї Pado XI, луї Алексandpъ Іліашъ IV ші Леонъ BB; îndemпъnd пе църаніі фуціці a se pe-інтърпа ла вепреле stpebъnne, ші promittъndъле ъшъ-рape ші протекціе.

Sъteanъл emmigpaţăînsъ, sътъл de вane promis-siъnї, . . . шedea локълуї, фіе-каре пе пропріетатеа ъn-de апъкasse a se stabілі: ачі афlasse еллъ лініштеа, a-bondanца, dpentatea; коло îл аштента апъsapea, sъbt o алтъ фортъ . . .

Ла a doa плъпцере кътре Domnъ din пapтea Ma-pілор пропріетарї контра emmigpацілор pебелї, че dis-пpецъіаъ opdineле domneштї, Mateiъ opdonnъ капілор de distpikte ші de коммъне a tpimitte îndatъ ла ърта лор пе кълтіваторіі кътпіілор, одъпостіцї în ърбеле ші жъ-децеле pespektiве; пе de алтъ пapte, облігъ пе sate-ле кътпене desпопълate a фаче listъ de пъмърул ші пъмеле sътенілор emmigpацї în diффepite епоче, opdo-пъndъле a порні гопачї дъпъ фъгарї, sпpe a'ї întoap-че ла ърта лор, ші amepiпцъnd пе sътеніі колцацї saъ лепешї din ачелле sate къînkisopї, къ бътъї ші къ desпъгъбіpea din kasa лор a піepdepіі фолоaselop чеînчеркаъ пропріетарії din лінsa бpацелор mъnчіторълуї.

Пapte din ачештї гопачї s'арътаръ ші în kom-mъna noastръ, кътре 1633, рекламъnd пе фъгарії sъ-тенї de ла 1612, ші пе чеї de ла 1628 ші 1631.

Жъдецъл къ Пъргарії п'ар фі фost disпъші sъ dea нічї кіар пе чеї ашezацї în коммъпъ, ла 1628; къ атът маї пъціп пе чеї de ла 1612: кънчї, în къpsъ doъ-zeчї de анї, легъminteле de пъpiпціе ші de de зъпце seînkopdasseръ tape; ші tpebъiaъ sфopцъpї марї a se pъmпе. Ъпіpea фаче пъtepea. Тоцї Кътпълъпценіі, ъп къцетъ ш'о воіпцъ, se pidikъ în пі-чоape, ші tpimitъ ла Domnie пе Жъдецъл лор Stanъ, къ пapte din Пъргарї ші din бътръпї, рекламъnd de ла Tponъ indълцецъ тъкар пentpъ emmigpацїі din

www.dacoromanica.ro

1612, фiind легацї кѹ дъпшiї прiн легъminte de пъpinцie; зiкъnd еї "къ аллѹпгареа stpeiniлор amepiнцъ snapцереа Орашѹлѹї.„

Mateiѹ дъ atѹнчї хpisoвѹл Np. IV, прiн каре opdonnъ ка emmiграцiї афлацї în Къmпѹлѹпгѹ кѹ патрѹ анїînaintea лѹї Алексandрѹ Iлiашѹ, съ ръmъie аколо, прiвindѹse în вiitopѹ ка Къmпѹлѹнценї, iѹбiцї de тоцї opoшaнiї ка пiшte фрацї; iар чеї ашezацї în opaшѹ din зiлеле лѹї Алексandрѹ Iлiашѹ ш'але лѹї Леон, ачеia sъ фie дѹшї ла ѹрта лор.

Ѹn asemenea актѹ de ѹnipe шi ѹmanitate din пар-tea Къmпѹлѹнценiлор, вommѹ вedea репетъndѹ-se шi în sеколѹл XVIII.

Ачеastъ фаnтъ жѹstъ шi крештiнъ фаче onnoape mошiлор Къmпѹлѹнценї. Челле маї фрѹmoase пацine але Istopieї sѹnt ачеллеа ѹnde stрълѹче тръsѹрї de Ѹ-manitate шi de Патрie, de дpentate шi de капitate, de ѹnipe шi фръцie!

Фie ка пепоцiї Къmпѹлѹнценiлор de ла 1633 sъ imite пе мошiї лор în tot че ачештia авѹръ бѹнѹ, дpentѹ шi фолositopѹ!

Капактерѹл лѹї Mateiѹ Бassaрабѹ.

Челле маї mѹлte хpisoaве din Пънza орашѹлѹї sѹnt de ла Mateiѹ: sѹб domnia ачестѹia de 21 de анї, Къmпѹлѹнценiї авѹръ timnѹ а'шї преînnoi toate дpen-тѹpiле шi прiвелецеле лор, векї шi пѹоъ. Sѹб Mateiѹ коmmѹna ажѹнце în флоареа еї mateрiалъ: вiseрiчї пѹоъ, кase пѹоъ. Къmпѹлѹнгѹлѹ е o mipeasъ în зioa пѹnti-рiї!Însъ, ваї! astъ mipeasъ ръmîne кѹръnd въдѹвъ de бърбатѹл еї! Фаталitateaînфiце гiареле'ї de Вѹлтѹрѹ în inima еї кастъ шi беллъ!

Mateiѹ I фѹ ѹn Domnѹ реформаторѹ шi патрiотѹ, ероѹ шi крештiнѹ;însъ деbiлѹ (слабѹ) шi вiготѹ; прiн ѹрmape, adesea nedpentѹ шi крѹdѹ.

www.dacoromanica.ro

Реформаторѣ: еллѣ adontъ лімба nacionalъ în bisericĭ, în kancelariĭ ші în skoale[1]); еллѣ întrodussе întъeaшĭ datъ tipaрul în Царъ, petipъrind кърциле bisericeшtĭ într'o лімбъ maĭ рѫmъneaskъ; în fine, еллѣ пѫblikъ întъea kondikъ de лецĭ în Рѫmъnia.

Patriotѣ: еллѣ dette ла 1641, Noembrie 23, faĭmosul ачелла xrisovѣ[2]) kontra Гречілор каріînkinasеръ мошіile Християе ла monastirile Гречештĭ

"Mateiѣ Bassarabѣ, ziче Бълчеskъ, ѫrkъndѫ-se пе tronѣ, bindekъ toate реллеле фъkѫte Християе de Гречĭ, despobind monastirile рѫmъneштĭ ѫѫrpate de eĭ, ші фъkъnd institucĭĭ мънтѫitoare. Рѫmъnĭĭ ръѫффларъ sѫbt ачестѣ Domnѣ, ші Цара s'a întemeiat ші a progressat iѫte; iar armateле noastre se аккоперіръ de glorie пе maĭ mѫлте къmпѫrĭ de бътае[3]).„

Eroѣ: Плѫmbѫita, Фінта ші Іалѫміца (1637, 1639, 1653) sѫnt treĭ трофее іллѫstre але глоріеĭ залле militare!

"În pesbелле, ziче D. Ф. Aaron, Mateiѣ фѫ ѫn Mihaiѣ Biteazѫ; ші în паче, ѫn Neagoe[4]).„

Creштinѣ: че алтѣ фѫръ monastirile ші bisericile de кът snitale, school, tipografiĭ, bibliotecĭ, seminare, asilul въдѫveĭ ш'ал орфанѫлѫĭ, adъnostul Бътрънецĭ ші ал Інфортѫneĭ ші, maĭ tot d'aѫna, Citadelle але Лімбеĭ ш'але Nacionalitъцĭĭ рѫmъne? Dака azĭ елле sѫnt deskъzѫte, kѫлпа пѫ e фѫndatorul, чі къллѫгърѫл; пѫ testatorul, чі kѫratorul. Împlinirъ eĭ oare, ad litteram, klaѫseле legatѫрілор domneштĭ ші боерештĭ? Лѫпѫл ші Вѫлпеа, în nieĭ de oĭ, amъціръ пе Кълпĭ ші пе Пъstorĭ, ші zeчіѫіръ biata tѫrmъ!Însъ Пъstorul челлѣ бѫnѣ va лѫa Mielul пе ѫmerĭĭ sъĭ, ші Mielul va skъпа de Лѫnѣ ші de Вѫлпе.

Kѫm пѫtѫ dar ачестѣ Domnѣ, patriotѣ ші filantropѣ,

---

[1]) Mar. Ist Tom I, філа 146.
[2]) Фоаеа Minцĭĭ, 1840, Nr. 11.
[3]) Mar. Ist. Tom I, філа 117
[4]) Mantaлul Ist Рѫmъne, pacina 103.

www.dacoromanica.ro

съînгреѫіеse пе църаnъ аtъta de mѫлtъ în леціѫіріле salle [1]), dъnd віgoape monstrѫosѫлѫї sistemъ feѫdalъ, întpod..sъ în Царъ de Міхаіъ Бравѫл?

Ші іаръші, кѫm îl лъsъ пе еллъînima a înaвѫці monastiріле кѫ піерdереа аверії ші лібертъції mѫлtор kommѫne sъtene ші четъцене?

Ла întребареа d'ъntъіъ, zîvem desпре Mateiъ чееа че zîve D. N. Бълческѫ de Міхаіъ Biteazѫл:

"Ачеллъ актъ барбаръ ал лѫї Міхаіъ (ка църаnѫл sъ фіе Іоваціъ saъ Склавъ пе пропріetatea ѫnde se афла еллъ ла 1601), фъкѫt de ѫn Прінцъ че а лѫкрat atъta пентрѫ лібertate, aпевое s'ар пѫtea прічепе, de n'am шti къ apistократіа, пѫterпікъ atѫnчї, a trebѫit sъ'л sîleaskъ ла ачеasta [2])."

Нічї Тѫркѫл, нічї Тътарѫл, нічї Грекѫл, нічї Мѫskaлѫл кіар пѫ фъкѫръ maї mare ръъ Рѫmъпілор ка боеріі: intріціле лор пентрѫ Domnie, ші лъкоmia лор пентрѫ aоръ, фѫръ doъ каѫse tarї але слъбірії ші зъръчіеї Прінціпателор, aчeste doъ Провінції predestinate але Dачіеї traiane! Інеmікѫл din каѫъ е mѫлt maї фаталъ de кът челлъ din афаръ: trъdapea deskide Порціле Четъцілор, пѫ бомба. Desбinapea копіілор, пеіреа фаміллієї.

Ла întребареа a doa обservъm, къ характерѫл ші soapta лѫї Mateiъ seammъnъ фоарте mѫлt кѫ алле лѫї Лѫdolік XIV, рецеле Францеї: între astї doї domnitorї kontimпѫranї афлъm o апалоціе фоарте mare.

Лѫdoвік XIV deбѫtъ ка Enpікъ IV ші фіні ка Лѫdoвікъ XI: aѫpora domnipії salle stрелѫче de eporismъ ші de пatpiotismъ, de dpentate ші mъpinimie; іар крепѫskѫла, de крѫzimї ші лашітъцї, еффектъ ал біgotismѫлѫї ші ал слъбірії ѫneї minцї prematѫre! Кът timnъ Colbert ші La Vallière [3]) фѫръ Mentopії ші an-

[1]) Mar. Ist Tom II 238
[2]) Mar. Ist Tom II, філа 237.
[3]) Primyл ministry ші prima amantъ a ynieї salle.

www.dacoromanica.ro

целїї лui кuстozї, Лuдовікъ XIV фu Маре, фu реформаторъ ші Ероъ; кънdînsъ suффлеtuл astuї Леъ регалъ ажuнце а фі dominatъ d'o Вuлне ші d'o Nевestuї-къ, d'o кокеttъ фінъ ші d'un Іеsuітъ рафінатъ, (de Maintenon ші de Le-Tellier) Лuдовікъ dеbine un nirmeъ, ordonnъ тъчеллъріі кu грътmada [1]). Ачеа muіере ші ачеллъ Іеsuітъ фuръ Ценії ръї аї nenotuлuї лui Енрікъ IV: еї înnegріръ реnuтаціа лui de реценераторъ în окії Францеї ш'аї Еuроnеї, în окії Постерітъції.

Ка Лuдовікъ XIV, Mateіъ I авu неферічіреа а фі інкuнціuрat, ла фінituл domnірії ші віецеї sалле, de doї Гречї інфернали ші de un Рuтънъ sчеллератъ. Рuтънuл se nuміа Padu Върzарuл, în фuнкціе de Sнъtаръ; ші Гречії, uнuл Цuкалъ[2]), Biestierъ, ші алтuл N..., конфеssорuл Прінцuлuї, каре, ка Іеsuітъ, а штіst sъ'шї аsкuнzъ de окії Історіеї ші nuмеле ші фанteле.

Прін інтріцї ші ръпірї, прін uрîteле konsilії че didea Domnuлuї, astъ tpinitate інфернал produsse în Царъ anapxia ші misepia. Inima se revoлtъ кънd вezї пе Еroul de ла Фінta ші de ла Плuтuuita жuкъріа Seimenілор ші a Doроuанілор, інвершuнацї de вінъ ші de aоръ. Îл disnpецъ, îl малтратъ, îl аmeрінцъ, îї інкidъ порціле четъції!... Ministpii політичї îl комnpomittъ în окії Патріеї; ministpuл sачерdotalъ îl комnpomitte în окії лui Dumnezeъ: uнuл îї інкide uшеле аmoрuлuї Рuтънілор; чеїлалцї, але Stimeї Oameнілор. Ministpії чеї ръї комnpomitъ пе Domnії бuнї!

În ачелле momente de deboлецъ фізікъ ші moralъ, кънd un конfessоръ ка Rodin[3]) фаче totuл кu un suффлетъ віготъ ка ал лui Лuдовікъ XIV, къллuгъріі Гречї, прін конфрателе ші комплічеле лор, конfessорuл лui Mateіъ, smuлг de ла ачеsta акте uline de nedpentate ші крuzіme, карі фак рuшine astuї Domnъ.

[1]) Révocation de l'Edit de Nantes. — [2]) Bezї Nota N.
[3]) Bezї: Le Juif Errant.

www.dacoromanica.ro

§

Терміпъм Парtеа I ачестеї Istoriї кв вртъtоареле рефлекціївнї:

Мошії ші stръmoшії поштрії, кънd pidікаръ бі-serічї ші monastirї în memoria mapтipілор Кр-чії, ші ле dotаръ кв пропріетъцї, ціnta лор ера фо-арте побілъ ші sънtъ: în лінsъ de sколї ші snitале, în лінsъ de stаbілimente бінефъкъtоаре, еї крезвръ de datopie, ка четъцені ші крештінї, а assiгвра, звві е-ціda Крвчії, лімба ші nаціonалitatea, пе карі stреввнії ле пъstраръ кв прецвл зъцелвї лор! П'а-tвнчї попіі ераў daskълії оameнілор: în вмбра Алтарв-лвї, еї пвteaў a se оккупа în паче кв Istoria ші кв Теолоціа, ші а лвmina пе оameнї кв фъкліа моралеї еванцеліче; пе кънd четъценій, вній кълтіваў пъmъnтвл пentрв дъnшії, алціі апъраў Цара ші фаміллія de фе-рвл Барбарвлвї ші de пілвл Тіраnnвлвї.

Лаînчепвt, преоціі фвръ піште adевъраці Апо-tолї аї лвї Xpistosў, ка прімії Апостолї аї Крештінismв-лвї;însъ, преквm dвnъ вркареа Крвчії пе tronў de кътре Чесарвл Kostandinў, еклесііле еванцеліче деве-ніръ temпле егуnтene, asemeneа ші преоції рвmъnї, dвnъ ammestікареа Гречілор фанаріоцї în tребіле Цъ-реї, лепъdаръ абнегареа (лепъdареа de sine) апосто-лікъ; ші, din квstozї ші пъstорї аї tвrтеї лвї Xpis-tosў, деве ніръ лвnї ръnіторї ші вялнї атъціtоаре, пръ-dвnd аверіле піетошілор în нвmеле sinteї Крвчї.

Атвнчї лвminъторіі Оameнілор se фъкъръînstрв-mente але Sataneї: în лок de Албіне, трънtорї; în лок de Квstozї, лініторї! Челле sфinte ажвnseръ вn між-локў de sпеквларе; іар addвnъріле вnde se пропага морала еванцелілъ (Dpentatea ші Фръція), вn фокарў de орціі ші de пелеціївірї.

De ла 1550 înкоа, de ла арътареа Гречілор пе оpisontвл nostрв політікў,înчепў неферічіріле Църеї. Фанаріотвл, пе каре конкерантвл Konstantinополеї, (Ма-

www.dacoromanica.ro

xomet II) îl толерasse în Фанарŭ, маї мылт de dis-прецŭ de кът din компътimipe, зъпъ ла basъ instituциile noastpe філантропіче ші patpiotiче, întinzъndъse în ъмбръ, ка пірył ші ка чылінył; ъзърпъ къînчеttył Тропŭ ші Алтарŭ; se фъкъ Domnŭ neste конштіинце; прін конштіинце, neste аверї; ші, прін аверї, neste воінца Nацієї, пе каре о ътъці къ Дъхył лył ътъці́торŭ, ка шарпеле пе Пърінцій Omenipiї! Рътъnył, în sinчepitatea sa, ле deskisse inima ші бърsa; фіі Minчъneї, че venеаŭ къ Кръіеа пе пентŭ ші къ Dъmnezeŭ пе бъse, абъsaръ deînkpedepea ші блîndeцea крéштінылї. Eatъ osnътъторył Serвył ші Domnył Склавŭ! Eatъ Рътъnył, stpeinŭ întp'алле salle! Eatъ Пополył Рътънŭ ръstirnitŭ пе Кръче de кътре Евреїї Фанарылї, ші вънdъt de...

Прекът вommŭ арта întp'алтŭ локŭ, маї пе ларгŭ, în кръsŭ de doї secolї (1550—1716), Фанарioтył рекръteasъ din Молdo-Рътъnia o міліціе de бюрократцї (impiegaцї), Рътънї гречіцї, карі препаръ ші assiгъръ domnipea Фанаріоцілор; ші кънd Маврокordatŭ, Ценіył ръŭ ал Рътънілор, se ъркъ пе Тропył Бassaрабілор, рошітŭ de зъцеле ылтимылї Бassaрабŭ (Брînковеанył), Молdo-Рътъnia era în stapea Полонієї în timпył Екатерінеї: ъn aronisantŭ! Арборył Nацionaлітъцій рътъне era posŭ ла ръдъчінъ de віертеле Фанарылї! Вылтърył лакомŭ ші кобіторŭ ал Ъралылї бъttъ atъnчі din appine, ші skoasse ъn цінтŭ de бъкъріеînфіорътоpŭ;însъ Провединца Рътънылї вегеа asъnpa лył, ка odinioaръ asъnpa пополылї ispaелітŭ, ші ка asъnpa орі-кърył пополŭ destinatŭ пентръ марї фанте. Astъ Провединцъ ordonnъ Аквілеї францese a salва пе пополył крештінŭ din гіappa зъцерънdъ a Вылтърілор; ші Аквіла Кръчеatъ ва sфîшіа пе Вылтърył пъгънŭ. Вылпеа ва фі stpibitъ de Леŭ, ші Корвył de Шоїмŭ.

Фіне а пърції întъеа

www.dacoromanica.ro

NOTE.

A. — În хрisовъл лъĭ Mateiъ Бassaравъ, din 10 Апріліе, 7155 (1647), аfлъm къ вisеріка de mіръ a лъĭ Negръ era din nietpe чоплite, ne din afaръ; iap ne din întръ, къ zъгръвелĭ foapte fръmoase; ші dotatъ.къ nartc din moшia Богътештіĭ, къmпъратъ de ла moштенĭ че o стъпъneaъ din nenomenite timпърĭ, înkъ de ла deskълikata Romaniлор ne astc търръmърĭ; къm ші къ o къnъ mape de арqintъ, че esistъ ші azĭ.

Bezĭ, nentръ aчeasta, în kondika monastipiĭ Къmпълъngълъĭ, хрisовъл къ data 7155; прекъm ші Kaртea de хотърnічіе a 24 de воерĭ, ші a клъчерълъĭ Sokoлъ, хotapnikъл domneskъ (kapi, din порънкъ domneaskъ aъ хotърnічіт moшіле Гръdiштea, Гогътештіĭ, Boїneштлĭ ші Бъdeniĭ) — din 20 Decemвріе, 7155 (1647.

ПЪNZA ОРАШЪ.ЛЪĬ КЪMПЪЛЪNGЪ.

B. — Пънza орашълъĭînчeпe ші terminъ къ întърipea хрisoавелор de Kost. Маврокорdat, din 1747, Іъnie 18.

Дъm aчі o preskъrtape din хрisoавеле din Пънza орашълъĭ Къmпълъngъ.

Np. I. Хрisовъл лъĭ Mірчea II, din 20 Февръarіе, 1559 (7067) konpinzъторъ de skъtipea орошанілор de лemne de кръчъnnъ ші de fъnъ, че se dideaъ fъnkцionnaрілор Domnълъĭ ші aĭ Bistiepieĭ.

Np. II Хрisовъл лъĭ Pادъ XI, feчоръл Mixneĭ, din 7 Маĭ, 1615 (7123): nentръ skъtipe de гълeaтъ, de слъжва domneaskъ ші de вama Пîркълавілор din орашъ, nentръ орĭ-че oвlektъ de къmпърape орĭ de вindeрe; къm ші nentръ neînstpeinapea пърцілор de moшie (kase, лівezĭ, вії, вadърĭ de moaръ, etc) ла nimenĭ, нічĭ kiap ла воерії Diвaniцĭ ші ла Domnъ; чі nъmaĭ орошанъ ла орошанъ . . . . . .
"iap ла întъmплape de datopiĭ грелле але mopтълъĭ кътре воерĭ saъ цъranĭ stpeinĭ, datopia съ se плътeaskъ de moштenitopiĭ лъĭ; în лipsъ de moштenitopĭ, съ moштeneaskъ ne mopтъ kommъna, kape ва desnънгъві ne kpeditopĭ din вannії пропріетъцілор mopтълъĭ, вънdъte tot ла орошанĭ. „Aчestъ хрisовъ ворве-

www.dacoromanica.ro

ште ші despre modul judecătorilor orașanilor: orașanii să se judiče eĭ dintre eĭ de Județă și la Pârgarii și la vătrănii orașului împreună.„

Np III. Xpisovul lui Leonă, fiiul lui Ștefanŭ I (Surdul), din 26 August, 1630 (7138), konpinzătorŭ de numirea celor șante mănții ai kommuneĭ, despre kapi s'a vorbit pe larg la Kapitolul III.

Np. IV. Xpisovul lui Mateiŭ I, din 25 Martie 1633 (7141), privitor la stpeinii stăvilții în Kămpulungŭ din 'naintea lui Aleksandru Iliașŭ.

"Pe care îl va fi aflat vîrul, ziče xpisovul, în orașul Domnieĭ melle Kămpulungŭ, la patru anĭ înainte de Aleksandru Iliașŭ (înainte de 1616), ačella să fie privit în viitorŭ la orașanŭ, izvît de toți orașanii și de toți țăranii; și să fie în pače de toți oamenii și slujile domneștĭ: nimenĭ să nu'ĭ skoață din târgŭ (orașŭ), la să stpiče târgul și vîrul; ci să fie întokmaĭ la orașanii, întru toate.

"Iar čeĭ statorničiți de la 1612 înkoa, și din zilele lui Leonŭ Vodă (1630), ačela să se addukă la urma lor de unde sunt eĭ.„

Np. V. Xpisovul lui Mateiŭ, din 12 Aprilie, 1636 (7144), pepetînd konpinsul xpisoavelor de maĭ sus, și la adăugirea skutirii orașului de vama de pîine de la sborul St. Ilie, și de kallŭ, și de boŭ, și de oae, și de pîtură, și de pește, etc, če se običnuia a se luă de la toți čeĭlalți.

În astă xpisovŭ se face vorbire și de skimbareа visericii de mirŭ a lui Negru în monastipe de kălugări, la 1635.

Np. VI. Xpisovul lui Mateiŭ I, din 6 Decembrie, 1637 (7145), la konpinsul xpisovului Np. III.

Np. VII Xpisovul lui Mateiŭ I, din 8 Decembrie 1637 (7145), regulînd drepturile orașanilor în privința viilor lor moștenești (prekum pe largŭ am desvoltat la Kapit: III), atît čelle dune moșia Padu Vodă, kît și čelle din Čokănești și Topolovenĭ.

Np. VIII. Xpisovul lui Mateiŭ I, din 3 Maĭ 1646 (7154), pepetînd xpisovul Np. V, la addăosă d'a nu vinde stpeinii vinŭ în kommunŭ, de kît la kondiția lăsării vînzii deșarte pe seama orașului, și la darea plokonului la izvukionnarii pulții, aĭ Tropului și aĭ Statului.

Np. IX. Xpisovul lui Mateiŭ I, din 29 Septembrie 1748 (7156), prin care să mustră kălugării Padulioți pentru avusurile lor în privința lăsării takseĭ nedrepte a vinului, și

www.dacoromanica.ro

a stрапацѫлъї моштенілор пе ла Бѫкѫрештї кѫ карреле ші воіі лор; în еллѣ se регѫлеazъînkъ dрептѫріле ші datoріile речіпроче але Радѫліоцілор ші але моштенілор Кътпѫлѫнценій.

Np. X. Хрisовѫл лъї Міхаіл VI (Міхnеа Грекѫ), din 15 Іѫлie, penetъnd хрisовѫл Np. V.

Np. XI. Хрisовѫл лъї Георгіе Гіка I, din 21 Іан: 16`0 (7168), penetъnd хрis: Np. X, ші кѫ adaosѫл de skѫtіpe de вамъ пентрѫ орї-че ар вінде ші ар кѫмпъра, (în toatъ Цара) моштеній Кътпѫлѫнценій.

Np. XII. Хрisовѫл лъї Грігорie I Гіка II, din 21 Апрілie, 1662 (7170) penetъnd хрisовѫл Np. X, кѫ adaosѫ de skѫtіpea de talerѫ, міере, чеаръ, гълеатъ, fѫnѫ, seѫ, etc, etc; еллѣ регѫлеazъ ші sѫmma трібѫтѫлъї коммѫнеї, кѫm ші епочеле анѫале алле предъріі лъї ла Фіskѫ.

Np. XIII. Хрisовѫл лъї Грігорie I Гіка II, din 23 Noемврie, 1665 (7173), penetъnd хрisoавеле Np. VIII ші IX.

Np. XIV. Хрisовѫл лъї Radѫ XIII, din 19 Февр: 1665 (7163), кѫ конpinsѫл хрis: Np. XII.

Np. XV. Хрisовѫл лъї Antonie BB, din 9 Noem: 1670 (7188), кѫ конpindeреа хрisовѫлъї Np. VIII.

Np. XVI. Хрisовѫл лъї Грігорie I Гіка II, din 1 Іѫnie, 1672 (7180), кѫ конpinsѫл хрisовѫлъї Np. II.

Np. XVI. Хрisовѫл лъї Грігорie I Гіка II, din 23 Іѫnie, 1672 (7180), кѫ конpindeреа хрisовѫлъї Np. II, ші кѫ adaosѫ прівіторѫ ла desfiinцareа вътеї de пеште (5 oka de каррѫ), întpodѫsъ de Егѫменії Кътпѫлѫнценій, ші a лімвелор de вакъ de ла skaѫne, ші a zeчімеї pakіѫлъї dѫne ла кърчѫмї; кѫm ші ла desfiinцareа жѫdекъції орошанілор de кътре кълѫгъріі Кътпѫлѫнценій.

Np. XVIII. Хрisовѫл лъї Dѫka BB, din 1674 (7172), кѫ конpindeреа хрisовѫлъї Np. XVIII.

Np. XIX. Конpinsѫл Крѫчії орашѫлъї, ѫnde se гъчеа penetіреа жѫръмънтѫлъї Жѫдецѫлъї кѫ okkasіѫneа аллецерії салле. (Bezї Капітолѫл IV ші Nota L).

Np. XX. Хрisовѫл лъї Dѫka BB, din 17 Іанѫарie, 1675 (7183), кѫ конpindeреа хрisовѫлъї Np. XVIII, ші кѫ adaosѫ прівіторѫ ла пъхърпічіа орашѫлѫлъї, пе каре Dѫka o sankцioneasъ în голосѫл Monastipії Кътпѫлѫнгѫ, desfiinцѫnd аѫсѫл лѫъріі лімвелор ші a пештелъї, ка пелецізіте ші în konтра tekstѫлъї хрisoавелор.

Np. XXI. Хрisовѫл лъї Шерванѫ II Kantakѫzinѫ, din 23 Maртie, 1681 (7189), каре sankцioneasъ dapea de пеште ла Monastipea Кътпѫлѫнгѫлѫ, кѫm ші a zeчімеї pakіѫлъї de ла кър-

www.dacoromanica.ro

чѫмеле din оратѫ; — în коло, копрinsѫл хрisовѫлуĭ Np. XVII.

Np. XXII. Хрisовѫл луĭ Шерванѫ Kantakѫsinѫ, din 1 Іѫлie, 1688 (7196), прin каре Кътпѫлѫпцениĭ se skѫtesk de imnosiцiile indipekte din aчеĭ timnĭ greĭ.

Np. XXIII. Хрisовѫл луĭ Kost: II Брînkовеанѫ, din 17 Sentemврie, 1705 (7113), кѫ копрinsѫл хрisовѫлуĭ Np. XXII, ші кѫ оарс-каре modiфikърĭ în прiвiнца сѫmmeĭ трiвѫтѫлуĭ ші а епочелор плъцiĭ луĭ.

Np. XXIV. Хрisовѫл луĭ Ioan I Маврокорdatѫ, din 8 Martie, 171 (7225), кѫ копрinsѫл челлор пречеdente, ші кѫ skѫtipea imnosiцiilор indipekte.

Np. XXV. Хрisовѫл луĭ Mihaiл Раковицъ VII, din 15 Іанѫарie, 1742 (7251), кѫ копрinsѫл арisоавелор Np. II, VI, XVI ші XVII.

Dѫпъ aчeste 25 хрisоавеĭ, ѫрmeazъ 12 offise saѫ кърцĭ domneштĭ,înчепѫnd de ла Kostandin Брînkовеанѫл (1700) пѫнъ ла Mihaĭ Раковицъ (1742). Парте din елле sѫnt estpaktѫ din хрisоавеле коммѫneĭ, парте мѫстрърĭ алле Domnilор пентрѫ fѫnkцionnapiĭ aвѫsiвĭ aĭ Тронѫлуĭ ші aĭ Statѫлуĭ, kapi attakaѫ прiвелецеле Кътпѫлѫпцениlор.

În fine, Пѫnza орашѫлуĭ se termiнъ кѫ adeверipea хрisоавелор ші кърцilор domneштĭ копрinseînтр'ѫnsa, ле къtре Diвanѫл Domnѫлуĭ Kostandin III Маврокорdat (а patra domnie), din 18 Іѫnie, 1746 (7255), прекѫm am арѫtat ла паціна 103 а aчештеĭ Istopiĭ.

Afaръ din aчeste хрisоаве ші кърцĭ domneштĭ, копрinse în Пѫnza орашѫлуĭ, maĭ sѫnt ші хрѫтъtоареле шase хрisоаве, tot кѫ копрinsѫл челлор din Пѫnza орашѫлуĭ, ші kapi firѫpeaѫ în deoseвite хрisоаве спецiале, че se afлъ tot în пѫsaĭ трape ла D-nѫ Чоланѫ.

Np. I. Хрisовѫл луĭ Mihaiл Раковицъ (II-a domnie), din 15 Іанѫарie, 1743 (7251).

Np. II. Хрisовѫл луĭ Алеksandрѫ Insiлantѫ VII, din 15 Февръарie, 1775 (7283).

Np. III. Хрisовѫл луĭ Nikолae IV Маврогeni, din 23 Іѫлie, 1786 (7294).

Mp. IV. Хрisовѫл луĭ Mihaĭ Kostandin Sѫцѫ, din 25 Noeмврie, 1791 (7299).

Np. V. Хрisовѫл луĭ Nikолae Kostandin Карацеа, din Іѫnie, 1782 (7290).

Np. VI. Хрisовѫл луĭ Алеksandрѫ Nikолae Sѫцѫ, din 24 Апрiлie, 1819 (7327).

www.dacoromanica.ro

C.— Mateiŭ Bassarabŭ dotъ Monastipea aveasta kъ moшiile Грошанiї, Бъденiї, Воїнештiї, Isвopaнiї ші Гръдiшtea;însъ пърцї nъmaї din aste sate, kъmпъpate de ла moшtenї, kъm adeвepeazъ xpisoaвele din kondika Monastipiї.

Astfel, snpe esemплъ, satъл Бъденiї жъmъtate, kъ Pъmъniї (клъкашї), kъ mъnцiї ші kъ tot вenitъл лор, e kъmпъpat de ла ъn Komanъ Inъшkъъл щi de ла fpaцiї лъї, кърора fъsesъe дъръit satъл de кътре Алеksandpъ V ла 7132 (1624), Iъnie 24. Гpoмaнiї sъnt дъръiцї de Nikoлae I Bassaрabъ ла 6883 (1365) вiseрiчiї de шiръ a лъї Negpъ. ka ktitopъ ал asteї вiseрiчї. Pъmъniї Грошанї, dъnъ moaptea лъї Mateї Bassaрabъ, protestaръ kontpa Monastipiї, zikъnd kъ, eї de ла 1365 пънъ ла Mateiŭ I, aŭ fost лiвepї, neattinшї deîntokmipea лъї Mixaiŭ Biteazъл de ла 1600; ші kъ Eгъmenъл прin sinivie 'ї a fъkъt клъкашї aї Monastipiї; ші жъpaръ kъ 12 maptopї, zikъnd kъ шіînsъшї Mateiŭ 'ї a fost eptat a ръmъnea ka maї 'nainte, dъnd nъmaї ъn mikъ ажъtopŭ Monastipiї;însъ Eгъmenъл Варлаam, de ла 1655, a лъat леце neste леце, adikъ, a жъpat kъ 24 de мъptъpiї, воерї din Mъшчеллъ, лъъnd mi kapte de влestemŭ a Mitpoполiтълъї Ignatie. Bassaрabъ Кърпъл (Kostandin I) dъ dpentate лъї Варлаamъ, лъъnd de ла maptopiї Грошанiлор, snpe nedeansъ kъ aŭ жъpat stръшbŭ, kъte шase вої de fie-kape, dъnъ леце ші oвiчeiŭ. Beзї xpiсовъл лъї Кърпъ, din 30 Oktomвpie, 7163 (1655) în kondika de xpisoaвe a Monastipiї Кътпълъngълъ.

Satъл Воїнештї, treї пърцї, kъ Pъmъniї, kъ mъnцiї mi kъ вenitъл лор, este kъmпъpatъ de Mateiŭ de ла жъnъneasa Mapia mi fiie-sa Pada, diц Цemmene, ші de ла Mixъл вiв-вел логофъtъ, mi de ла Andpeiŭ din Kotenештї [1]).

Din satъл Isвopaniї, de ла Шitештї, se kъmпъръ ъn netikъ de 15 деlнице, kъ вiile, kъ kaseде лъї Mъшatъ Bistiepъл, kъ пivniцa, kъ хелештеъл ші kъ doї Pъmъnї (din kapi treї delнице kъmпъpate de Mateiŭ, iap 12 de Melxisedekŭ); — asemeneea ші din Чъna, жъmъtate satъл, kъ Pъmъniї ші kъ tot вenitъл, fъ kъmпъpatŭ de Mateiŭ de ла Петре Клъчеръл.

Toate дъждiiле ші diчmele чe sateле Бъдештiї ші Грошанiї dideaŭ ла Domnie, sъв nъmipea de вiръл talepълъї, de miepea kъ чeapъ, de гълеatъ, de fъnŭ, de diчma de stъnї, oepiтъл, rештina, etc, etc, se detteръ de Mateiŭ ne seama Monastipiї Кътпълъngълъї; iap локъitopiї astop sate sъ жъdekaŭ de Жъdekътopї (Isnpaвniчї) nъшї de кътре Monastipe.

---

[1]) Beзїînskrisъл aqestъia dn Bînzare din 11 Ianvarie, 7156 (1648).

www.dacoromanica.ro

În ръмъ, k ъ в і о м і ї ші d р е п ц і ї Егъменї імї інъвъміръ, (къ інфлъинца реліціеї ші а аорълъї) ші кіар дрептъл аъпра ліберътъції індівідъале а църанілор din нъмителе сате, ъъръпънd міціле лор пъртічелле де пътънтъ.

Вама Драгославелі ера облігатъ а da monastipії 60 oka ънt-de-лемнъ, пентръ канделе monastipії.

Bezї: Картеа лъї Kost. Николае Маврокордат, din 14 Іанъріе, 7248 (1740).

Пе лънгъ ачестеа, Матеіъ дотъ monastipea са din Кътпълънгъ къ вама ші пъркълъбіа търгълъї din ачестъ орамъ, къ вама ші пъхърнічіа сворълъї de ла St. Ілie; ші къ жътъте вама domneaскъ de ла Скела Ръкъръл ші Драгославелі[1]); ші къ жътъте жъdeкata de аколо ші а 12 сате дъпрін прецъръ; ші къ тот віперічіъл domneскъ de ла сатъл Брътъленті (жъd. Мъшчеллъ); ші къ 1000 болованї de сape de ла окнеле челле мічї de лънгъ Тірговіште; ші къ кasa къ півніцъ ші къ локъл еї, din Драгославелі, кape кasъ, пънъ ла 1742, а сервіт de локъінцъ вателітор; іар de атънчїînkoa, дрept кърчъмъ а monastipії, саъ se da къ кіріе ла кърчъмарї. — Bezї în kondika monastipії: хрісовъл лъї Матеіъ I din 10 Апріліе, 7155 (1647); ші хрісовъл лъї Міхаіъ Раковіцъ, din 16 Іанъапіе, 7250 (1742).

D. — În хрісовъл Np. I din kondika monastipії Кътпълънгъл лъї, din 10 Апріліе, 7155 (1647) аflъm Регъламентъл ачестеї кіновії de кълъгърї, къ ърмътоапеа конpindepe:

1. Monastipea съ fie о в ш т е ж і т і е (коммъnitate); іар fрацїї, тоцї ка ънъл (еralitate).

2. Егъменъ съ нъ fie din ъtpeinї, чі din кълъгъріі din monastipe, аллеъ de коммъnitate (Соборъ); іар Егъменъл съ нъ інтребъінцеъе ръъ авереа ші лъкръріле monastipії, мъnчind пентръ требіле лъї în пapte, саъ хрънindъ'mї ръdeле din ъъkaтele monastipії.

3. Кълъгъріі тълъръторї ші інтріганцї съ se денъnце ла Митрополітъ саъ ла Domnie, ші съ fie аллънгацї din monastipe de кътре коммъnitate.

4. Нічї ъn domnъ саъ Митрополітъ съ нъ інкіне monastipea алтеї monastipї de аіреа саъ din Царъ, ка съ нъ se dea ъїтъріі нъмеле ктіторілор, ші періціъніі, остенелеле fрацї-

---

[1]) Se лъа de тъrma de оі ъn міеллъ, de карръл de меіъ ъn гъбанъ, ші треї oka de бъtea de бінъ.—Хрісовъл лъї Dъka BB, din 29 Апріліе, 7182 (1674). Bezї kondika monastirії Кътпулънгълъї.

www.dacoromanica.ro

лор, кѫm ші monastipea жаfѫлѫї, ші kommѫnitatea sъ se pisineaskъ din kaѫsa aveasia.

5. Параклисѫл Madoneї sъ se кънte de treї orї ne сънтъмънъ, în вечї de вечї: adikъ, Mierkѫrї, Binerї ші Dѫminika seapa.

6. Егѫmeniї ші fraцiї sъ аївъînгріжіре de anпroane de кълъгърії волнавї, ші de Stapiцiї nenѫtinчошї.

7. Фрацiї, пріimiцї în serвiцiѫл monastipiї, въdindѫ-se de fѫrї saѫ вікленї, съ se nѫie ne roanъ de фръцia kinovieї.

8. Кълъгърії, веніцї de aipea, че вор вреа a fi konfessorї (dѫховнічї), съ fie черчетацї desnpe локѫл пашterії ші desnpe кѫцетѫл лор.

9. Кълъгърії saѫ fraцiї, че вор вреа a кълъторї nentpѫ treвѫinцеле лор în napte, съ аївъ віллетѫл de dpѫm ал Soворѫлѫї.

E. — Търгѫл Sf: Iлie, ziче хрisовѫл лѫї Mateѫ, din 10 Anpiлie 7155 (1647) съ se fakъ лъпгъ monastipe, în пръвъліле fъkѫte de Mateiѫ Bassaравѫ; ші nentpѫ mѫtapea търгѫлѫї, s'a eptat вата орошанілор din Кътпѫлѫпгѫ; nѫmaї съ ia monastipea din kapreле de neшte de kappѫ kъte чінчї oka, ші съмбъта, mѫшкії ші лімвеле de ла skaѫne; iap de toate челле лалте съ fie nesѫnъpацї Кътпѫлѫпцеnії.

F. — Чінчї пърцї din satѫл Гръdiшtea fѫръ kѫmпъpate de Mateiѫ, прin Егѫmenѫл Melхisedekѫ, (kѫ валії âvestѫia) de ла Nanѫ din Бървъteшtї; iap a шasea napte fѫ înkinatъ monastipii de Tatѫ, слѫжitopѫл de ла Корвeanka, nentpѫ nomanъ; ші алте пърцї, de ла алції. Bezї хрisовѫл лѫї Mateiѫ, din 10 Anpiлie, 1647. Înskpisѫл de bînzape ал лѫї Nanѫ, din 12 Ianѫapie, 1648. Хрisовѫл лѫї Ал: Iліаш, din 6 Iѫnie, 7136 (1628).

G. — În kaptea лѫї Nikолae Алeksandpѫ Maвpokopdat, din 1 Maiѫ, 7227 (1719), aflъm къ Егѫmeniї epaѫ îndatopацї a'шї nѫnneînгріжitopї (isnpaвnічї) nentpѫ naza търгѫлѫї, în челле 12 zілле але dѫpateї sворѫлѫї, snpe a'л пъzi de хоції, кѫpвъзъpії, гълчевѫрї ші алте fante релле.

În алтѫ хрisовѫînsъ ал лѫї Грigopie Гika, din 4 Iѫлie, 7181 (1672), aflъm къ aчestѫ Domnѫ оръndѫeшte ne воерѫл Domnieї salле, Oапчea Лepeskѫл, пъркълавѫ ші жѫdekъторѫ ла Кътпѫлѫпгѫ, ka съ жѫdeче ne oameni în timпѫл dѫpъpії sворѫлѫї, ші съ гловeaskъ ne вînoвацї, лѫnd къminъpiтѫл, dѫnъ обiчeiѫ, de ла toцї вînzъtopії de binѫ dѫnpin кър-

www.dacoromanica.ro

чъмї, fie оромъпъ saъ църаnъ, слъжitоръ saъ stреînъ; îap de карръл de пеште съ ia къte чinчї oka, de ла toцї de обште. "Кънчї, zîче хрisовъл, ачestъ benitъ se лъа пъпъ akъm de кълъгърї, dъnъ хрisовъл лъї Mateiъ I; iap akъm sokotit-am Domnia mea, din прeъnъ kъ tot Dibanъл Domnieї мелле, къ nъ se kade кълъгърілор a fi eї жъdeкъторї, ші a ъmъла dъnъ лъкръріле міреnештї; чі eї съ fie nъmaї пъртъторї de гріжа Sf. monastipї, пъzînd вisepika ші ръгъnd пе Dъmnezeъ. Съ ia dap nъmitъл воеръ Лерескъ zечіъіала (din zече banї ъnъл); iap ръмъшіца съ se dea kъ seamъ (kъ мъsъръ) ла Sf: monastipe, пе лъnъ atъta."

II.— Мъцї Domnї ші партіклаърї, ші kiap Егъшenї, dotapъ monastipea лъї Mateiъ kъ мошії, ціranї, вії, ші превелеце.

Ast-fел, supe esemплъ, napte din мошіа Stoeneштії fъ kъmпъратъ de Егъшenъл Inokentie, de ла Дръгъшinъ Bistieръл, ла 13 Iъnie, 7212 (1704); iap челле лалте пърцї, kъmпъpate de ла мошtenї, saъ дърsite de ачештіа monastipії, пentръ помапъ. Bezї: хрisовъл Брънkов: din 2 Sentemвріе, 7216 (1708); ші хрisовъл лъї Kost: Маврокордат, din 18 Ianъapie, 7222 (1714).

Asemenea ші metoхъл Aninoasa fъ înkinatъ monastipії лъї Mateiъ de Teodosie monaхъл, fъndatoръл лъї, kъ toate въkateле ші мошіиле, ші kъ tot benitъл лъї.

Брънковеапъл, în хрisовъл съъ din 6 Ianъapie, 7197 (1689), пentръ p e î n t ъ р і p e a m і л е л о р, în kape fачче addъчере a-minte de ачestъ metoхъ, îл skъteште de diжшъріtъл stъцілор ші ал pîmъторілор, ші de вінерічіъл віілор, ші de oeріtъл oілор, kъm ші de вінерічіъл domneskъ din deалъл ъpeкештілор (Ръmnikъл съpatъ); ші ачеasta, пentръ храпа ші îmбръkъшintea кълъгърілор.

În fine, afaръ de мошіиле sъs-nъmite, monastipea Кътпълъпгъл маї ape ші ачestea:

Nearomipeштії, Кънріоръл, Влъdeнії, Кълчештії, Neцештії, Стъпештії, Бъdeштії, Кречълештії, Шербъпештії, Баба; вії ла Горganъ; морї ші локърї în Кътпълъпгъ; ші, пъпъ deъnъzї, авеа ші o sъmmъ mape de ціranї.

Azї benitъл ачesteї monastipї se хркъ ла 200,000 леї.

Întpeвъm akъm пе kъвіошії Егъmenї:

Пъпъ a nъ intpa benitъл ачestop мошії în kasa чentpaлъ, kъm se întpeвъinца oape atъta sъmmъ de бъnnetъ? ші kiap azї kъm se întpeвъinцeasъ еллъ?

În мъpitішъ de fette? În kъstape de болнавї? În ажъ-

www.dacoromanica.ro

торѫ пенѫтінчошілор? În лѫмінареа мінцїї ші а інімеї кремінілор? În тінъріре де скріерї торале, агрікоде ші штінцїфіче? În фіне, în есекѫтареа воінцеї testatorілор?

J. — Нанѫ, nost: din Доїчештї, негъ бънzареа пърцїї сале de моше din Гръдіштеа, zікънд къ а въндѫто de сілъ, (în прецѫ de 200 галбенї) de фрика лѫї Мателѫ Бодъ, ші фъръ воеа лѫї. Домнѫл Костандін Кърпѫл, фіind къ Нанѫ п'а вѫт съ жѫре кѫ 12 Мапторї, дѫпъ леце ші обічеіѫ, фъкѫ дрентате монастірії, întъріндѫ'ї дрентѫл асѫпра пърцїї din Гръдіште а лѫї Нанѫ din Доїчештї. — Хрісовѫл лѫї Костандін I, din 18 Іѫніе, 7163 (1655).

Сѫв Міхнеа, ѫрмъторѫл Кърпѫлѫї, Нанѫ рекламъ din нѫоѫ ла домніе пантеа са де моше din Гръдіштеа,. сѫвт ачеллаш кѫвънтѫ, къ ар фі фост лѫатъ în сілъ саѫ кѫ амерінцаре de кътре Мателѫ Бодъ; însъ, пенѫтѫнд жѫра ші д'астъ датъ, плъцереа са п'авѫ нічї ѫн песѫлтатѫ фортѫнатѫ. Хрісовѫл лѫї Міхнеа, din 26 Маіѫ, 7267 (1659).

Обсервъм къ, ші кіар д'ар фі жѫрат Нанѫ Доїческѫл кѫ 12 мапторї, прекѫм фъкѫръ сътенїї Грошанї, тот сѫв Кърпѫ (Nota C) ла 1655, Ергменїї ар фі лѫат леце неste леце, кѫм се зічеа în лімбаціѫл дѫп'атѫнчї, адікъ, ар фі жѫрат кѫ 24 de мъртѫрії, ші ар фі къштігат каѫса, фіind чеї маї тарї...

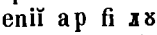

КРѪЧЕА ЛѪЇ SOКОЛѪ.

K. — În капѫл гръдінеї каре одатъ ера проприетате а Трандафірілор, заче о Крѫче рѫінатъ, а къріа інскрипціе е маї штеапсъ de тимпѫ. Пе дѫнса аflъм ѫрмъторереле рѫндѫрї сірвештї:

"S'a фъкѫт de пърінтеле (штепсѫ) спре мънтѫірea mea.., ші спре вечніка лѫї поменіре; în домніа . . . Мателѫ Бассарабѫ. . . . . este пърінтеле нострѫ, Дѫмнеалѫї S . . . . , кѫ порѫнка домнеаскъ с'а тъіат în Кътпѫлѫнгѫ капѫл Дѫмнеалѫї . . . Соколѫ; în лѫна лѫї Маї 31; ші с'а înлъцатѫ ачеастъ Крѫче, în зілеле Митрополітѫлѫї Грігоріе; ші а фост пъставникѫ . . . 7144 (1636).„

Чіне а фост ачестѫ Соколѫ?

Ші де че 'л-а тъіат Мателѫ Бассарабѫ?

Традіціа сінгѫръ не поате деслега а доа інтребаре; кът

www.dacoromanica.ro

пентрѫ чеа d'ѣнтѣіѫ, ѫн помелнікѫ [1]) бътрънѫ ал monastipiĭ, ші о foae de zestpe [2]) a Doamneĭ Safta Сѫлескѫ, ne assirѫръ къ astѫ Sokolѫ e din neamѫл Гръдіштенілор.

Нѫмеле de Sokolѫ firѫpeasъ ші în aktѫл Maristpatѫлѫĭ din Sas-Себешѫ [3]); поate din ачелла se трацe ші Sokolѫ Корпъцеанѫл, ѫчіѭсѫ de Seimenĭ, în kasa лѫĭ, în revolta ачestopa de сѫб Mateiѫ Бassaравѫ.

Tpadiцia zіче къ Sokolѫ ap fi Цapiгръdeanѫ. înkѫskpindѫ-se kѫ familлia Гръдіштеанѫлѫĭ;însъ nѫ e adeвъpatѫ: aktѫл din Sas-Себешѫ дъpîmъ astъ опініѫне. În еллѫ aflъm къ Sokolѫ ші соціі лѫĭ "аѫ локѫіт în Рѫмънія локѫл нѫмітѫ "Клівѫs odinioapъ, iap akѫm (1396) Клокочогѫл, ап-"проапе de апа Олтѫлѫĭ ші de търгѫл Слatineĭ, kѫm сцѫнѫ къp-"ціле лор . . . ; ші de мѫлтеле сѫнъpъpĭ але вечініло Dѫnъ-"pіі, ші de деселе робіі але Тътарілор, 'ші аѫ пънѫстіт Цapa "ші пе Domnѫл лор Мірчеа, ші аѫ скъпат ла ачестѫ бѫнѫ пъ-"мънтѫ (Tpansylвania), etc.„

Opĭ-kѫm, Sokolѫ a fostѫ dintpe коеріі чеі марі аі Цъpіі Mѫnteneшті.

De че s'a ѫчіѭсѫ еллѫ oape de Mateiѫ I?

Tpadiцia zіче къ Mateiѫ, ла facepea monastipiĭ din Кѫмнѫлѫнгѫ, a înкъpkat пе ачестѫ Sokolѫ kѫ dipiцepea Сѫнтѫлѫĭ Stabіlimentѫ, înkpedinцѫндѫ'ĭ банніі нечessapĭ пентрѫ terminapea комплеттъ a monastipiĭ; ші къ Sokolѫ ap fi штірбітъ din eĭ o сѫммъ бѫнічікъ... Алцĭ бътpînĭ zikѫ къ Sokolѫ n'ap fi esekѫtat ad litteram (пе de плінѫ) instpѫkцііле Domnѫлѫĭ сѫѫ, ші къ a dat вісеpічіі formatѫл че nѫ ера ла рѫстѫл domneskѫ...

Adeвъpѫл e къ ѣстѫ Sokolѫ epa ѫнѫл din чеі маі авѫцĭ бankepĭ аі timnѫлѫĭ сѫѫ, ші къ Mateiѫ 'ĭ a кѫѫtat nodѫ în папѫръ ka сѫ'л рѫнѫіе, ші сѫ'ĭ поатъ лѫа toatъ stapea [4])....

Opĭ-kape ap fi каѫsa морціі лѫĭ Sokolѫ, еллѫ fѫ тѣіатѫ dѫne opdinѫл лѫĭ Mateiѫ, în марцінеа dpѫтѫлѫĭ, че dѫчеа de

---

[1]) Помелнікѫл (фаца 16) ѫnde фігѫreasъ нѫmeле пъpінцілор ші ѫpmaшілор лѫĭ Sokolѫ, ші ѫnde se зіче къ e din neamѫл Гръdiштенілорѫ.

[2]) În гръdina фрацілор Сѫѫлештіі, din Кѫмнѫлѫнгѫ, se бѫdѫ înkъ ѫine de *kase марі коеретті*, нѫmite ші azi de бѣтрînĭ "Кѫмнѫл лѫĭ Sokolѫ., Dѫnъ o фоae de zestpe, че esistъ în мъїнле sѫs нѫmiteĭ Dame, Sokolѫ ap фі цінѫт în кѫѫъtopie пе o соръ a бѫnikeĭ ачesteĭ Dame. Локалѫл гръdineĭ e zestpe a небестеі лѫĭ Sokolѫ, nentpѫ kape s'a ѫpmat ѫdekatъ, анї întpeцї, întpe neamѫл Сѫѫлештілор kѫ ал Гръdiштенілорѫ.

[3]) Маг. Ist Tom II, філа 270.

[4]) Deѫnъzĭ se гѫsi o komoapъ în ѫineле кѫмнѫлѫі лѫĭ Sokolѫ, din гръdina Сѫѫлештілор, kape se desѫronъ noantea de oape-чіне.

www.dacoromanica.ro

ла Кътпъльнгъ ла Тіргоміте, neste Мъсчелле [1]). Ачеаста, ла 1635, Маї 31, în анъл terminărії Monastiрії. Ла 1636, Егъменъл monastiрії (Мелхisedekъ [2]) pidikъ кръче de пiatръ în локъл esekъціеї, însemnând пе дъnsa kpima ші ценеалоціа лъї Соколъ, snpe eternъ memopie a traцічеї залле морцї

Ł. — Eatъ konpinsъл ачестеї Кръчї Istopiче, че esistъ ші azї [3]), репаратъ пентръ a natpa oaръ [4]):

КРЪЧЕА ЖЪРЪМЪНТЪЛЪЇ.

"Întpъ nъмеле Татъльї ші ал Фіізльї ші ал Дъхъльї Sf. — Pidikatъ-s'a ачеастъ чinstitъ ші Дъmnezeeaskъ Кръче întpъ слава ші чinstea Наштерії Domnъльї nostpъ Is: Xs:, ші întpъ nomana Domnieї мелле, Еъ, DЪKA Boeвod, ші a Doamneї Domnieї мелле, Anastanka, ші a fiiзльї Domnieї мелле, Ioanъ Kostandin BB.

"Бъzъnd Domnia mea міла орашъльї Кътпъльнгъ, kъm sъ fie eptatъ de ваша de пъїне, sъ nъ dea вамъ domneaskъ; ашіждерea ші Орошанії, sъ nъ dea вамъ пентръ орі-че вор вінде, kъm aъ fost eptaцї de ръпosatъл Negpъ BB, kъnd a fost леатъл 6723 (1215), ші de Алеksandpъ BB Іліашъ, fost-a леатъл 7135 (1627), ші de алцї вътрînї ръпosaцї Domnї, prekъm skple în кърціле челле вътрîне, ші în nisania Sfinteї monastipї, kape este nъsъ d'asъnpa ъшеї bisepiчії, întъpitъ de ръпosatъл Mateiъ BB, kъ mape блестемъ;

"Iap kъnd a fost akъm, în зілеле Domnieї мелле, вenit-aъ Жъdецъл kъ орошанії kъ жалвъ ла Domnia mea, snъind kъm kъ ле stpikъ кълъгърлї міла орашъльї, че aъ авъt de ла алцї вътрînї Domnї.

"Dpent ачеea, Domnia mea, възъnd кърціле челле вътрî-

---

[1]) Dpymyл че dyчea din Кътпульнгъ ла Тîргобіште, în sekolyл *XVIII*, era пе лъngъ гръdina D-лyї Negyлічї, ші da dpent în гръdina Trandafiroilyлyї; iar dpymyл din Кътпульнгъ ла Ilitemtї, пе ла Sf. Georre.

[2]) Kare, зіче tradiціа, ar fi fost konsъnqine kъ Sokolъ. Dynъ inskpimціа kpyчіїînsъ nare kъ s'a pidikat de konii лyї Sokolъ.

[3]) Lъngъ zidyл лyї Nikola Boianqiyл, odatъ kaseле лъdeuyлyї Sterie. Kpyчea лyї Dyka, konme dynъ чea oriqinalъ a лyї Negpy, e inkpystatъ în пъpeteле zidyлyї, allътypea kъ чea de ла 1790.

[4]) Syб Negpy, Mipчea II, Dyka Bodъ ші ла 1790.

www.dacoromanica.ro

ne, ші чеѣ skpie în nisania 'Sf: мънъstipĭ, Domnia mea înkъ am întъpitъ міла kъ ачеastъ Чinstitъ Кръче, ka sъ fie eptaţĭ.

"Ашіждерса ші пентръ жъdekata Орашълъĭ, пе Орошанĭ съ'ĭ жъdeче Жъdeцъл kъ 12 Пъргарĭ ші kъ вътрînіĭ Орашълъĭ; іар кълъгъріĭ саъ пъркълавіі [1]), саъ мъkар алціі, съ п'аїбъ а se amesteka ka съ stpiче жъdekata ші обічеіъл лор, че а fost de ла алцĭ вътрînĭ Domnĭ; чі toate леціле ші жъdekъціле лор съ fie stъtъtoape; ші нічĭ Жъdeцъл съ п'аїбъ вое а лъа вамъ de ла Орошанії, чеї че вор вінде, kъm нічĭ Domnia шеа, de ачestea toate kъte skpiъ маї sъs.

"Іар чіне nъ ва întъpi міла, съ fie проклетъ ші anatema.

"Ші Isnpaвnikъ a fost Andpea Жъdeцъл kъ 12 Пъргарĭ[2]).

Decemвpie 25, 7183 (1673).

M. — Челлъ маї mape defektъ ал лъĭ Mateiъ Бassaравъ fъ filapţipia (іъвіреа de apţintъ). Kaъsaînлъцъріĭ în Царъ a 40 de monastipĭ; dъnъ zisa лъĭ Fotino ші Xermanъ (în Шinkaĭ), a fost sneraţţa aflъріĭ de tpesaope domneштĭ ne локалъл челлор маї mълте din monastipiле fъkъte de еллъ, deskonepindъле dъnъ ніште skpisopĭ tpimise лъĭ de Pakoţi (Прінцъл Tpansylвaнieĭ, kъ kape s'a лъntat kontpa лъĭ Basilie Алвaнitъл, Прінцъл Молдовеĭ). — Ачeste skpisopĭ ле sъpnpinsesse Pakoţi, ла 1643, asъnpa ъnъĭ къллъгъръ, anъme Elias Іорешті, че se dъsesse în Apdealъ kъ sneranţa d'a mіжлочі съ se fakъ Влъdikъ ал Pъmъnілор tpansylвaneнĭ.

De ъndeînţeллецем kъ Mateiъ a aflat mълte tpesaope ne локъл monastipілор salle, kъ kapi вannĭ a nъtъt pidika ші dota 40 de monastipĭ în Iъmъnia.

Din ъrmъtoapea Notъ (N) лекторъл ва afla kaъsa intpъріĭ лъĭ Цъkaлъ în ministepъ, adikъ promissiъnea че ачesta didesse лъĭ Mateiъ de a'ĭ mъpi авъціле salle npin apta sa лімікъ саъ diaвolikъ, kъm вommъ вedea ла валле.

N. — Dъm aчi ъn estpaktъ de ţeneaлоţia лъĭ Цъkaлъ (kommъnikatъ de D. N. Posetty), вasatъ пе маї mълте ţitaţiĭ istopiopafiче.

"Ла 1653, Гінеа Оларъл, Цъkaлъ [3]), meштеръ feppapъ, a вenitъ în Pъmъnia din Pъmeлĭ, de mikъ koniллъ, kъ пренъineле

---

[1]) Къpmъitopiĭ distpiktълъĭ

[2]) Konpinsъл ачestеĭ Kpъчĭ figypeazъ ші în Пъnza Oraшълъĭ. Beziĭ Nr. XIX ал xpisoaвeлор.

[3]) Fotino.

www.dacoromanica.ro

de *Τζηκαλά*, fiind ъn omъ foapte віклеanъ: къчї didea ръsnъnsъ îndatъ ла orї-че întreваре, ръsnъnsъ snipitъalъ (saъ kъ dъxъ sъ zik maї вine). — Еллъ îшї fъkъ în skъptъ timnъ o авере insemnatъ, kъ віклеnііле лъї; ші seînsъръ în Жъdецъл Romanацїї, ла satъл Брътъшанїї, desnre Олтецъ. Kъ тареа лъї inokpisie ші kъ mintea sa чеа аціръ, înaintъ kъpînd, în кът Domnъл Mateiъ Бassaрабъ, kpezînd diaволештілор salle konsiліърї, (къ'ї ва îmmълцї вistiepia, ші kъ modъл asta ва nъtea Mateiъ ажъnцe Domnъ ne maї mъlte Църї) îл nъmi Bistierъ. Ажъnsъ ла цinta sa, Цъkалъ se desnoaie de nielea sa de mielъ, че акоnереа каракterъл съъ de лъnъ ші de въlne, ші debine ъn счеллератъ,înnerpind kъ лашітъціле salle stрълъчita famъ a Ероълъї de ла Плъmъъita. Selmenїї шї Doроъanїї, linsiцї de salaріъл (леafa) лор, ръnitъ de Цъkалъ, se revoлтъ kontpa Domnълъї, ші'л sforцъ съ demissionese ші съ se кълъtъреаskъ, ka бътрînъ ші nekaпавілъ a маї цine fpîneле Statълъї; ші черъ moaptea ministpілор счеллерацї, Въrzaръл ші Цъkалъ. Mateiъ era în аштерnъtъ, ші sъffereа, tъkînd, toate ълтраціеле revoлтanцілор. În fine, Selmenїї snaргъ nopціле palaтълъї, intръ în kabinetъл Domnълъї, ъnde se askъnsesseръ ministpiї kpiminalї, ші, deskonepindъ'ї, îї tîръskъ de пъръ afaръ, ші'ї ъчїldъ kъ nietpe [1]).

Anъл 1670. — Цігала[2]), ъn amъцitopъ, se ieште în Papisъ, sъв nъme de Прінцъ de sъnце Ottomanъ; Пamъ ші пленinotenцiapъ Sъveranъ ал Іеръsalimълъї, ал Кіпрълъї, ал Trebizonteї, шчл.

Еллъ se nъmia ші Maxometъ-Беї. Aчestъ minчinosъ Прінцъ s'a пъskъtъ (dъnъ oniniъnea лъї Rocoles) din пъpінцї kpeштінї, în oramъл Тîрговіштea, din Цara Pъmъneaskъ. Taїkъ-съъ era tape stimatъ ла kъptea Domnълъї Mateiъ Бassaрабъ, шї fъ ашezatъ de dъnsъл ne лъnгъ Mateiъ, kape'л tpimisse ла Konstandinopolъ ka amвasadopъ ал съъ. Dъnъ moaptea лъї Mateiъ, елл se întъrnъ în Pъmъuia, kъ sneranца d'a se faче ministpъ ші Domnъ, npin ажъторъл боерілор;însъ, nereъшind în планъл съъ, se dъsse iap ла Konstandinopole, ъnde se tъpчї. De aчi плекъ ші kolindъ toate църіле лъmiї,înшелъnd ne маї mълцї Sъveranї aї Eъropeї, kapi îї fъkъръ чеа маї onopaвілъ nplimipe;însъ ъn oape-kape omъ de kondiцie, че îл kъnoskъsse ла Biena, ші штіа toatъ віацa ші шіpiteniile лъї,

[1]) Manyskpisvл Logoфътvлvї Greчeanv; ші Kodvл Бълъчешанv, din Ulinkaї.

[2]) Фnvл лvї Цvkалъ Bistiervл

www.dacoromanica.ro

îл demaskъ în okiĭ Potentaţilor Europenĭ, ka intpirantъ şi svellepatъ; Ţigalъ se face nevъzut [1]).

Anul 1674. — Sulтanъ Murat Xanъ, nentru nedeansъ, skoatte din nostъ ne Ara Ieniţerilor, şi în lokul'ĭ numeşte ne un peneratъ Italian, ce îşĭ skimbasse numele de Ţikala în Dţigala.

Anul 1685. — Ţigalъ rъsbunnъ onnoarea artelor Ottomane, repurtъnd o biktopie illustrъ asupra Şahului Persianъ.

Anul 1695. — În împъrăţia luĭ Sulтanъ Mohametъ, Xan III, fiiul luĭ Sulтanъ Murat, Xan III, o vъtъlie fu datъ la timpъ de Bizirul Dţigala.

Biktopia aceleĭ zile o repurtъ Dţigala, kare fu numitъ nentru acesta Mare Bisipъ, în lokul luĭ Ibraimъ-Paşa; însъ, la întъrnareea Sulтanului în Konstandinonole, acesta dette siţiliiul bisipatului iarъşĭ luĭ Ibraimъ Paşa, dunъ boinţa şi intpira Sulтaneĭ mume; iar ne Dţigala îl eslъ Sulтanul la Ak-Şaipъ (în Anadolia). — Ministrul acesta (Ţikalъ) îşĭ însemnъ trecereа sa în bisipatъ npin mъsurĭ relle şi nepikuloase.

Anul 1701. — Dţigala-Zadé devastъ ţъrmiĭ Italiei.

Anul 1704. — În împъrăţia luĭ Sulтanъ Axmetъ, Xan I, fiiul luĭ Sulтanъ Mohamet, Xan II, Ţigala-Zadé pleakъ la Konstandinonole, în frontea armateĭ de esnediţie, destinatъ nentru Persia.

Anul 1705. — Seraskierul Dţigala, al kărui kapakteru era mundru şi întrenpinzъtorъ, nenutund sufferi rушinea înfrînţeriĭ salle (în Persia), moare de oboidъ, la anul 1705.

Mareле Bisipъ numeşte ne Mexmetъ-Paşa, fiiul luĭ Dţigala-Zade, Guvernatorъ la Bardatъ [2]).

Acĭ se niepde urma sa; şi numaĭ în analele Bardatului noate afla cine-va nostepitatea makiavelistikъ a Kameleonului Ţikalъ celluъ vestitъ!

---

[1]) Biografia Yniversalъ, saŭ Dikţionarŭ Istorikŭ de bărbaţiĭ ce 'şĭ aŭ făkut yn nume npin genial lor, npin talenteke şi birtuţile lor, npin rătăţirĭ şi npin krime, — de Ф. X. Felser, Tom III, Parisŭ, 1833, littera *Bry-Com*, filа 460, kolоana II, la numele *Cigale*.

[2]) Yniversul Pittoreskŭ, saŭ istoria şi deskrierea popoarelor la artikolul *Turţia*; — de Domnul M. I.-M.-Ioanimŭ, primul Sekretarŭ al regelui Franţeĭ pentru limbele Orientale; — şi de D. *Jules Vangaur*. — Paris, 1840, filа 165, kolоana I şi următoarele.

www.dacoromanica.ro

ERRATA.

Пацїна.	Рѣндул.	în лок de	citește:
III	11	прежѫдицїеор	Прежѫдицїилор.
VI	1	îшї	îмї.
VIII	3	ші	—
VIII	3	тradицїа	Архївеле Църеї.
VIII	Nota [1])	deвенацїе	deвїнацїе.
11	2	inteńsante	intepesante.
11	14	колтрїбѫцїе	контрїбѫцїе.
11	Nota [1])	дїалотъ	дїплотъ.
11	Nota [1])	23 Картїе	23 Мартїе.
11	Nota [1])	ревостицї	ревестицї.
13	Nota [2])	de міла	de мїна.
18	11	вагъ е	вагъ а.
24	Nota [2])	Іѫчїѫs	Лѫчїѫs.
30	22	Поate sъ фі фost: къчї	— —
32	3	Марелѫї	Маї марелѫї.
32	3	se зїчеа	se пѫміа.
32	14	Addѫnape ші Soборѫ	ші Addѫnapea Soборѫ.
33 [1])			
33	15	Din aчeste порцї	Din aчeste доъ порцї.
34	Nota [1])	кърътїдъ пїsaтъ	[2])
37	27	sърратъ, sappe	Sъратъ, sape [3]).
40	22	se лѫаѫ	se лѫá.
41	Nota [2])	1. 47. Пер.	Np. 47, пацїна.
42	22	богацї	іобацї.
47	31	пліне, ші	пліне...; ші

[1]) Nota de ла aчeastъ пацїнъ трebуе ашezaтъ ла ал 15-леа рѣndѫ, дупъ боrбеле „зїче D-ну Боллїакѫ.

[2]) Aчeste доъ кѫбінте трebуesк прїбіте ка Notъ ла пацїна 33, рѣndул 25, дупъ боrба „Чїmentѫ.

[3]) Фіind къ біне de ла аблатибул латінѫ *sale* (*sal, salis*)

www.dacoromanica.ro

Пацина.	*Рѣндул.*	*în лок de*	*citește:*
48	25	требуеа	se препараръ.
92	5	опорофіче	опоріфіче.
93	12	пе каре о în-целлецеа	пе каре Рѣтъпул оînцеллецеа.
93	31	луї	лор.
132	5	îл	îї.
132	8	еї	луї.
132	12	еї	луї.
135	1	întindea	întindeаă.
136	26	цinea	цineаă
140	Nota [1])	Ла маціstрaтура	Ла маціstрaтă
141	1	оціniune	воинца
141	29	a фnst	a фost
144	4	dedулчissepe	dedулчisseръ.
173	5	цinta лор ера	авуръ о цintъ

www.dacoromanica.ro

TABLA de MATERII
koprinse în Partea I.

	Пацина.
Префацa	V.
Întroдъчереа	11.
Ideĭ преліminарії.	39.
Капітолъ I	69.
Капітолъ II	87.
Капітолъ III	103.
Капітолъ IV	126.
Капітолъ V	147.
Капітолъ VI	158.
Note	175.

www.dacoromanica.ro

Прецꙋл пърцїї întъea este patрꙋ sfanцiхĭ.
Partea II ва еші маї търziꙋ.

NБ. — Ла Nota de ла паціна 163, în лок de N, citeшte K

www.dacoromanica.ro